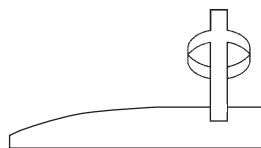

HISSZÜK ÉS VALLJUK

FELKÉSZÍTŐ A REFORMÁTUS
KERESZTYÉN ÉLETRE

SOLI DEO GLORIA
SOLA SCRIPTURA
SOLA FIDE
SOLA GRATIA
SOLUS CHRISTUS

BIBLIA • KÁTÉ • ÉNEK • IMÁDSÁG • EGYHÁZTÖRTÉNET

Kiadja
a Tolnai Református Egyházmegye

Felelős kiadó
Rácz József

Szerkesztette
Judák Endre

Írták
Körpöly Kálmán †
Viktor István
Hajdu Zoltán Levente
Végh Tamás
Hamar István

Lektorálták
Dienes Dénes
Füsti Molnár Szilveszter
Szücs Ferenc

Tervezőszerkesztő
Szabados Tamás

Terjesztés
Judák Endre
E-mail: judak.endre@gek.szie.hu
Telefon: 06-30/539-9009

ISBN 978-963-08-9537-8

Nyomda
Primeprint Kft.
Gödöllő

ELŐSZÓ ÉS AJÁNLÁS

Magyar hitvallás szavunk kettős jelentést hordoz. Jelenti azt a pillanatot, amikor akár a hívő egyén, akár a keresztyén közösség nyilvánosan megvallja hitét. Az élő hithez ez szorosan hozzátartozik, mert nem elég az, hogy szívünkkel hisszük az isteni igazságot, a szánkkal erről vallást is kell tennünk (Róma 10,10). Másrészt, a hitvallás a hit tartalmát is összefoglalja, megkülönböztetve az igaz hitet a tévhitectől és hamis tanításoktól. Jól szemlélteti ezt az első hitvallás születésének evangéliumi leírása (Máté 16,13–16). Jézus először azt kérdezi tanítványaitól, hogy róla hogyan gondolkoznak kortársai. A korunk pluralizmusára hasonlító sokféle elképzelés azonban még nem hitvallás. Sőt, ezeknek szem előtt tartásával kell a tanítványoknak megvallaniuk a Messiásba, az élő Isten Fiába vetett hitüket, amelyet egyedül Isten kijelentéséből lehet nyerni.

Az egyház története során számos alkalommal került olyan hitvallási helyzetbe, amikor válaszút elé állította a jézusi kérdés: „ti pedig kinek mondotok engem?” (Máté 16:15). Ilyen hitvallási helyzetben született a 16. században a Heidelbergi Káté is, amely a református keresztyének világcsaládjában az egyik legáltalánosabban elfogadott hitvallás. Ez a könyv is a káté gondolatmenetét követi, de úgy, hogy szemléltető ábrákkal, ellenőrző bibliai és értelmező kérdésekkel igyekszik a bibliai tanítást még közelebb hozni a mai olvasóhoz. Az egyes témákhoz választott énekanyag pedig még inkább alkalmassá teszi a közösségi használatra is.

Főképp a felnőtt konfirmálók számára jelenthet ez hasznos vezérfonalat és bevezetést a református keresztyén gondolkodásba, mivel ezen a téren szűkében vagyunk a jó segédanyagoknak. De presbiteri továbbképzések, gyülekezeti bibliaiskolák számára is jól használható segédeszköz lehet. Református egyházunkban még a múlt század elején is szokásban volt, hogy a vasárnap délutáni istentiszteleteken a kátét magyarázták a lelkipásztorok, jelezve, hogy a katechézis nem fejeződik be a gyermekkor végén. Jelenlegi énekeskönyvünk tartalmi felosztása is ehhez a rendhez igazodik, a 201. dicsérettől kezdődően ezért találjuk ott a Heidelbergi Káté kérdés-feleleteire történő utalásokat is. Ebben egyházunknak az a hagyománya fejeződik ki, hogy lelki épülés nem lehetséges folyamatos tanulás nélkül. Ezzel gyakorlati módon válaszolták meg eleink azt a vádat is, hogy mi a Bibliát magyarázatok nélkül adjuk a nép kezébe, mintha abból bárki, bármilyen teológiai következtetést levonhatna. Nos, ez így sohasem volt igaz. Egyházunk a Bibliával

együtt egy olyan vezérfonalat is adott tagjai kezébe, amely segített a Szentírás hármasközi üzenetének megértésében: „Milyen nagy az én bűnöm és nyomorúságom, kicsoda szabadít meg és milyen hálával tartozom ezért?”

Az olvasó csak hálással emlékezhet a könyv eredeti holland szövegének fordítójára, az egykori szadai lelképásztorra, dr. Körpöly Kálmánra. Ő annak a tiszteletes és tudós lelképásztornak a tagja volt, aki Hollandiában szerzett teológiai tudását szeretett magyar református egyháza számára kamatoztatta. Még az olyan szűk esztendőkből is írt és fordított, amikor talán remény sem volt írásainak megjelentetésére. Lelképásztori hűsége és szorgalma még holta után is beszél!

Legyen áldás azokon az olvasókon, akik készek figyelni
„az okos tudományra” (Péld 4,1)!

Szűcs Ferenc

HISSZÜK ÉS VALLJUK

felnőtt konfirmáció kiadásához

A „Hisszük és Valljuk” felnőtt konfirmációs könyv kiadásának fontosságát egy Északpesti Presbiteri konferencián hallott, a konfirmációról szóló előadás motiválta. Ott elhangzott egy Erdélyben is szolgált lelkipásztor szájából, hogy a református önazonosságunk pillérei:

- a Biblia,
- hitvallásaink,
- énekeink,
- imádságaink
- és egyháztörténelmünk.

Erdélyi konfirmációs vizsgán szintén ezekből kapnak kérdést a konfirmandusok. Valljuk be az anyaországban kissé leegyszerűsödött a konfirmációra való felkészülés ismereti része. Ez a könyv a Kárpát-medencében a konfirmáció egységét is szolgálja, az erdélyi példát alapul véve.

Egy olyan hívő, protestáns értelmiség felnövekedése lenne a cél, aki Isten megváltott gyermekeként, öntudatos, felelős, ismeretekben gazdag életet él és teremt a környezetében. Mindezt úgy, hogy az életét ISTEN előtt éli. Reménység szerint ez hatna a többi honfitársunkra is.

Reménységünk továbbá, hogy ezt a könyvet sokan fogják használni. Minden törekvésünk az volt, hogy a 44 tanegységben foglalt tananyag az előbb leírt pillérek szerint tagolódjék.

Nemcsak a felnőtt konfirmandusoknak, hanem a presbiteri és szolgáló körök bibliaóráinak, házi bibliaóráknak is szeretettel ajánljuk a könyvet.

- JaapDoedens pataki teológiai tanár átnézve a könyvet a következőket írta:
- *a tartalma egy átfogó képet ad a keresztyén hitről és az egyháztörténelemről, így a könyv a konfirmandus kezébe még később is kislexikonként használható. Röviden, általában egy oldalon adja a lecke tartalmát, így minden órának ad egy erős „gerincet”, de mégis elég szabadságot enged, hogy mindenki, aki ezt tanítja, saját munkát, kutatását, személyiséget tud hozzáadni.*
 - *a könyv sok szemléltető anyagot ad, nem csak szöveget.*
 - *az imádságokat és énekeket lehet használni, ez is segítséget jelent.*
 - *egyrészt a kérdések alapján lehet kérni a konfirmandustól, hogy otthon is, a családban átgondolja a témát. Olvassa az erről szóló bibliai szakaszokat.*

Másrészt ezek a kérdések lehetőséget adnak arra, hogy az órán ne csak a tanár beszéljen, hanem igazi párbeszéd jöjjön létre.

Szándékunk az is, hogy ez a könyv a királyi papság, szent nemzetség igei alkalmaihoz egy megfelelő, igényes segédkönyv legyen. Ezeket az órákat talán néha laikusok is, házaknál is megtarthatnák, segítve lelkipásztorainkat.

A 44 biblikus tanegységet a Heidelbergi Káté kérdés-feleletei megerősítik, mintegy vezetik. A leckék segítik a Bibliában való elmélyülést, énekeket tartalmaznak, imádkozni tanítanak. Egyháztörténelmünket forrásanyagokkal kiegészítve tárgyalják.

Befejezésül a templom és iskola kapcsolatára és a hitoktatás missziójára hívjuk fel minden református testvérünk figyelmét.

Reménységünk szerint ez könyv mind a lelkipásztorokra, mind a gyülekezetekre, tanítókra és tanulókra pozitívan hat és a református értékeink meggyökeresednek az ifjú nemzedékekben is.

Nem utolsó sorban a református identitás megerősödését szolgálná ez a könyv, ami sok helyen kezd elhalványulni.

Ami a legfontosabb: a megtért népet tanítani kell.

Köszönet illeti első renden *Körpöly Kálmán* bácsit, aki már az Úrnál van. Ő fordította le és átformálta, számunkra használhatóvá tette 44 tanegységben a „Hisszük és valljuk” 3 kötetes holland hittankönyvet, W. Verboom/H. Veldhuizen lelkipásztorok munkáját. Ezt a Bibliaszövetség egyszer 20 éve kiadta már.

Köszönjük az énekválogatást *Hamar István* nagytiszteletű úrnak.

Az imádságok *Hajdu Zoltán* Levente lelkipásztor testvérünk szívéből jöttek.

Az egyháztörténelmi összefoglalás *Victor István* lelkipásztor és sárospataki vallástanár munkája.

A nyelvi lektori munkát *Kovács Karolina* hittantanár végezte.

Az egyes leckék végén található igéket *Végh Tamás* nagytiszteletű úr válogatta.

A szép kivitелű könyv *Szabados Tamás* tördelőszerkesztőt dicséri.

Isten gazdag áldását kívánjuk minden konfirmandusra, presbiterre, gyülekezeti munkásra, akit ez a könyv közelebb segit az ÚR JÉZUSHOZ.

Gödöllő, 2014. 04. 20.

Judák Endre
a szerkesztő

TARTALOM**LECKÉK**

1. Hitvallást tenni (KAÉ 653. ének)	10
2. A Biblia (ÉK 512. ének)	14
3. Hitvallásaink (ÉK 241. ének)	20
4. Az egyetlenegy vigasztalás (KAÉ 635. ének)	24
5. Nyomorúságunk (ÉK 445. ének)	29
6. A bűneset (ÉK 209. ének)	34
7. A Közbenjáró (ÉK 458. ének)	40
8. Az igaz hit (ÉK 232. ének)	46
9. Egy lény – három személy (ÉK 178. ének)	51
10. Teremtés és gondviselés (H 146. ének)	55
11. A mi Urunk Jézus Krisztus (ÉK 164. ének)	60
12. Fogantaték és születék (ÉK 310. ének)	65
13. Agnus Dei – Isten Báránya (KAÉ 716.1–6. ének)	69
14. Feltámadott az Úr biztonnyal (ÉK 185. ének)	74
15. Felméne mennyekbe (ÉK 358. ének)	79
16. Maranatha Urunk jöjj (ÉK 367. ének)	83
17. A Szentlélek (ÉK 463. ének)	88
18. Az egyház ismertető jelei 1. (ÉK 392. ének)	93
19. Az egyház felépítése 2. (ÉK 379. ének)	98
20. Az egyház története (ÉK 390. ének)	103
21. A misszió (ÉK 397. ének)	107
22. Az evangélizáció (ÉK 396. ének)	112
23. A hit által való megigazulás (ÉK 460. ének)	116
24. Jó cselekedetek (KAÉ 750. ének)	122
25. A szent keresztség (ÉK 431. ének)	126
26. Az úri szent vacsora (ÉK 436. ének)	131
27. A mennyország kulcsai (ÉK 444. ének)	136
28. A megtérés (ÉK 467. ének)	139
29. A Tízparancsolat (ÉK 119. 1–5 ének)	144
30. Első parancsolat: Isten tisztelete (ÉK 81. ének)	148

31. Második parancsolat: Isten szolgálata (ÉK 135. ének)	152
32. Harmadik parancsolat: Isten neve (KAÉ 781. ének)	155
33. Negyedik parancsolat: Isten napja (ÉK 84. ének)	158
34. Ötödik parancsolat: A szülők tisztelete (ÉK 432. ének)	162
35. Hatodik parancsolat: Az élet tisztelete (ÉK 395. ének)	166
36. Hetedik parancsolat: Ne paráználkodjál! (ÉK 220. ének)	170
37. Nyolcadik parancsolat: Legyünk jó sáfárok! (ÉK 455. ének)	174
38. Kilencedik parancsolat: Ne tégy hamis tanúbizonyságot! (KAÉ 602. é.)	178
39. Tizedik parancsolat: Ne kívánd a másét! (ÉK 426. ének)	182
40. Az imádság (ÉK 475. ének)	185
41. Isten tisztelete (H 145. ének)	190
42. Szükségleteink (ÉK 65. ének)	193
43. Református ünnepeink	198
44. Református Istentisztelet (ÉK 378. ének)	201

ÉK = Református énekeskönyv
 KAÉ = Krisztus az énekem (Dunamelléki énekeskönyv)
 H = Halleluja c. énekeskönyv

EGYHÁZTÖRTÉNET 204

Az egyház születése	205
Az ősgyülekezet	206
Pál apostol	208
Missziós utak	209
Üldözések	211
Constantinusi korszak	213
Ókori theologia, istentisztelet	214
Erkölcsei élet	216
A theologia születése	217
Térítések	219
Keleti térítések, magyarok	222
A pápaság	223
Szerzetes élet	225

A középkor népi hitvilága	227
Középkori eretnekmozgalmak	229
Előreformátorok	231
Luther Márton I.	232
Luther Márton II.	234
Zwingli Ulrik	236
Kálvin János I.	239
Kálvin János II.	240
Kálvin János III.	243
A reformáció kezdetei Magyarországon	246
A magyar reformátorok	248
A magyar református egyház kialakulása	251
Egyházszerkezet, istentisztelet	254
Az ellenreformáció	255
Az ellenreformáció harcai	257
Anglia a 17. században	259
Az ellenreformáció kezdetei Magyarországon	261
A Báthoryak és Bocskai	262
Pázmány Péter – Bethlen Gábor	264
I. Rákóczi György	266
...és az iskola	268
A gályarabok	269
A gyászévtized	271
A felvilágosodás kora	273
Vértelen ellenreformáció	275
II. József	277
A finn ébredés	278
A 19. század	279
A Pátens-harc	281
A belmisszió kezdetei	283
A legújabb kor (1945-ig)	285
A háború után	287
A „szolgáló egyház theológiája”	289
SZÖVEGGYŰJTEMÉNY	291

LECKÉK

1.

LECKE

HITVALLÁST TENNI

Biblia • Káté • Ének • Imádság • Egyháztörténet

■ Hitvallást tenni voltaképpen azt jelenti: síkra szállni valamiért vagy valakiért. Ha hitvallást teszünk, akkor nyíltan kiállunk az Úr Jézus Krisztus mellett. A keresztyén egyháznak fennállása óta van hitvallása. A hitvallás egyik legősibb formáját az Apostolok cselekedetei 8,37-ben találjuk: „Hiszem, hogy a Jézus Krisztus az Isten Fia”. A „Hiszekegy”, ahogy hitvallásunkat a kezdőszavai alapján nevezzük, egy korai hitvallásból keletkezett, melyet az első században Rómában keresztelesekkor mondtak.

Nem azért teszünk hitvallást, mert például elég időssek vagyunk a konfirmációs oktatásra, vagy mert házasodni akarunk stb. Sőt nem is azért, mert az egyházhoz akarunk tartozni, vagy mert egyetértünk a hitigazságokkal. Hitvallástétel az, ha mint bűnös megvallod – talán félénken, talán, mint kezdő – az Úr Jézus Krisztusban való hitedet. A hitvallás tehát nem az egyháztagság megerősítése, hanem nyílt bizonyoságtétel.

Ha hitvallást teszünk, igent mondunk a megkeresztelésünkre. A keresztség egyoldalú volt: Isten befogadott szövetségébe. De kétoldalúvá kell lennie, azaz a keresztséget hittel el kell fogadni. Így járulhatunk csak az úrvacsorához.

Ha hitvallást teszünk, akkor hisszük, hogy munkatársak vagyunk az Isten országában is. Akkor például elhívást nyerhetünk egyházi tisztségre is. De az egyház egyszerű tagjaként is világosságnak és sónak kell lennünk. A hitvallástétellel igent mondunk a keresztségünkre, és így felhatalmazást nyerünk az úrvacsora vételére. Igent mondunk, hiszünk abban is, hogy munkatársak lehetünk Isten országában.

ÉNEK

HISSZÜK: AZ ÚR VILÁG URA

1. Hisz - szük: az Úr vi - lág u - ra,
A min - den - ség hú pász - to - ra,
Tó - le szár - ma - zik lét, i - dő,
Min - ket A - tyánk - ként sze - ret ő.

2. Hisszük: Krisztus Isten Fia, Testvérré tette Golgota,
Szerelme kincsekkel felér, Értünk jött, minden emberé'.
3. Hisszük: húsvét diadala, Egy új teremtés hajnala,
Mind, amit hitünk lát s remél, Csak Rá mutat, Róla beszél.
4. Hisszük: a keresztvíz a jel, Betelhetünk Szentlélekkel.
Az Írás tanúságot tesz: szent igazsága befedez.
5. Hisszük: az Úr embert keres, Ki oldalán küzd örömet.
Zálog nekünk a bor s kenyér: Van bűnbocsánat, van remény!
6. Hisszük: az Úr jelül hagyott, Bennünket eggyé alkotott,
Hogy légyünk neki szent népe, Mind az egész föld üdvére.

IMÁDSÁG

Hitvallást tenni

*Te több vagy, Uram,
hatalmasabb vagy,
mint amit az eszemmel,
a pusztá emberi értelemmel felérhetek,
felfoghatok és elfogadhatok.*

*Köszönöm Neked,
hogy Te a lelkemben alapozod meg
a Veled való kapcsolatodat,
hogy hit által ismerhesselek,
szerethesselek és követhesselek.*

*Szeretném, Uram,
ha egészen a Tiéd lenne az életem!
Szeretném, Uram,
ha Rólad tanúskodhatna
minden szavam, minden cselekedetem!
Segíts el engem erre
a csak Téged hirdető élet-hitvallásra!*

ÁMEN

**„Tamás pedig így felelt:
Én Uram, és én Istenem!”
(Jn 20,18)**

2.

LECKE

A BIBLIA

A „Biblia” szó magyarul „könyvek”-et jelent. A Biblia nem közönséges könyv, hanem Isten különös kijelentésének a könyve. Isten ebben a könyvben jelenti ki, hogy ki Ő. Istennek kétféle kijelentése van: általános és különös kijelentés. Az általános kijelentés: Isten minden embernek kijelenti magát, pl. a természetben, a lelkiismeretben, a történelemben. Ezáltal azonban nem ismerhetjük meg az Úr Jézust.

A különös kijelentés: a Biblia. A Bibliáról valljuk, hogy Isten ígése, és nem azt mondjuk, hogy Isten ígése benne van a Bibliában. A Biblia maga az ige.

A Biblia 66 könyv gyűjteménye, mely több, mint 1500 év alatt keletkezett. Az Ószövetségben 39, az Újszövetségben 27 könyv van. Az Ószövetséget héberül, Izrael nyelvén, az Újszövetséget görögül, az akkori világnyelven írták. Az Ószövetségben történeti, költői és prófétai könyvek találhatók; az Újszövetségben történeti könyvek, levelek és egy prófétai könyv, a Jelenések könyve.

Miért valljuk, hogy a Biblia Isten ígése? Mert a Biblia maga tesz arról bizonyosságot. Ezt nevezzük a Biblia önbizonyoságtételének.

Milyen könyv a Biblia? Isteni vagy emberi könyv? Válasz: bizonyos értelemben mind a kettő. Isten embereket állított szolgálatába, akiket Szentlelke által ihletett, hogy leírják igéjét. A Bibliának tehát isteni tekintélye van.

A Biblia 66 könyvét kanonikus könyveknek nevezzük. A kánon szó szabályt jelent. Ezek a bibliai könyvek jelentik hitünk egyedüli szabályát.

Ismerünk még ezeken kívül úgynevezett apokrif könyveket is (az apokrif jelentése: elrejtett), melyek néhány évtizeddel később keletkeztek, mint a bibliai könyvek, és szerzőjük, tartalmuk vagy más szempontok miatt nem kerültek a kanonikus tekintélyű könyvek közé.

A teljes Bibliát körülbelül 500 nyelvre fordították le eddig, Újszövetség mintegy 1300 nyelven, a Biblia egy vagy több könyve további 800 nyelven olvasható. További 4500 nyelven még nem létezik semmilyen bibliafordítás. (Magyarra a teljes Bibliát először Károli Gáspár fordította le 1590-ben. Össze-

hasonlításuképpen, Luther Márton a teljes Bibliát 1534-ben fordította le németre.) Károli fordítását azóta több tucatnyiszor átdolgozták. Híres revíziók voltak Szenci Molnár Alberté, Misztótfalusi Miklóse vagy Komáromi Csipkés Györgyé. Legelterjedtebb, mind a mai napig használt revíziója az 1908-as. A Károli-Biblia mellett több más bibliafordításról is tudunk: a kolozsvári Heltai Gáspáréről vagy a katolikus Káldy Györgyéről. A 20. században Kecskeméthy Istvánról, Czeglédy Sándorról, Raffay Sándorról, Budai Gergelyről és Ravasz Lászlóról tartjuk számon, hogy lefordították az Újszövetséget, revideálták Károli szövegét vagy éppen teljes bibliafordítást készítettek. 1975-ben jelent meg a Magyar Bibliatanács (ma Magyar Bibliatársulat) új fordítású protestáns bibliafordítása, ezt először 1990-ben, majd legutoljára 2014-ben revideálták.

A négy evangélium a következő:

Máté. Írója: Lévi, a vámszedő.

Olvasói: zsidókeresztyének.

Márk. Írója: János Márk.

Olvasói: zsidókeresztyének.

Lukács. Írója: Lukács, az orvos.

Olvasója: Theofilus.

János. Írója: János, a tanítvány.

Olvasói: zsidókeresztyének.

A Szentírás bizonyágtétele önmagáról:

„Ezt mondja a Seregeknek Ura” (Zak 8).

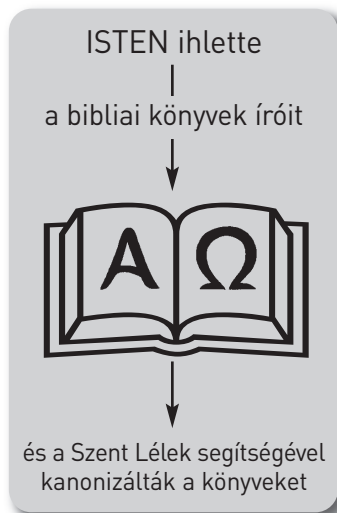
„Meg van írva” (Mt 4,1–11).

„A teljes írás Istentől ihletett” (2Tim 3,16).

„Mert az Isten beszéde élő és ható” Zsid 4,12–13)

„A Szentlélektől indítva szólottak az Istennek szent emberei” (2Pét1,21).

„Semmit hozzá tenni, semmit belőle elvenni nem szabad” (Jel 22,18.19).

■ BIBLIATANULMÁNY: 2Pét 1:19–21

Néhány verssel előbb (16. v.) azt mondja Péter, hogy Jézus visszajön. Bibliatanulmányunk alapigéjében Péter arra mutat rá, hogy miért biztos Jézus visszajövetele.

1. Hogy nevezi a 19. vers az Ószövetséget? És a 21. vers?
2. Mit jelent: igen biztos a prófétai beszéd? Mondd ezt más szavakkal!
3. Mit jelent: jól teszitek, ha figyelmeztetek arra?
4. Mit jelent a 19. versben: sötét hely?
5. Mi az: nappal virrad?
6. Mondd el a 20. verset a saját szavaiddal!
7. A 21. vers melyik mondatából tanuljuk meg, hogy a Szentírás Isten kijelentett Igéje?

■ KÉRDÉSEK

1. Hogyan látod az ApCsel 8,26–39-ben az igeolvasás és a prédikálás gazdag áldását?
2. Mi a helyes: a Biblia Isten igéje, vagy a Bibliában Isten igéje van?
3. Mondj néhány igehelyet, mely ezt bizonyítja!
4. Milyen nyelven írták az Ószövetséget és milyen nyelven az Újszövetséget?
5. Hány könyv van az Ószövetségben és az Újszövetségben?
6. Mik a kanonikus könyvek?
7. Mi a Biblia „ihletett volta”? Mit bizonyít ez?
8. Nevez meg néhány „nagy” és „kis” prófétát!
9. Nevez meg öt zsoltáríró!
10. Sorolj fel néhányat Pálnak a különböző gyülekezetekhez írt levelei közül!
Melyik leveleket írta Pál személyeknek?
11. Mik az úgynevezett „közönséges, egyetemes levelek”? Sorold fel azokat!
12. Miről szól a Biblia utolsó könyve? Ki írta? Hol?
13. Melyik két könyvet írta Lukács? Mi volt a foglalkozása? (Kol4,14).
14. Hogy hívták előbb Mátét, és mi volt a foglalkozása? (Mt 9,9–13 és Mk 2,14–17).
15. Mi a hegyi beszéd? Hol található (Mt 5-7).
16. Ki volt János? Melyik bibliai könyveket írta?
17. Ki volt Márk?
18. Mit tudsz Luther bibliafordításáról? Sorolj fel néhány bibliafordítást!
19. Miért van az, hogy Isten az Ószövetségben ismételtlen megjelenik álomban, látomásban, és most miért nem?
20. Hogyan használjuk a Bibliát? Melyik használati mód a legjobb szerinted?
21. Vannak-e hibák a Bibliában?
22. Miért éri annyi kritika a Bibliát?
23. Mi a különbség a Biblia és más „szent” könyvek között?
24. Mi a bibliatársulatok munkája?

■ AZ IGE

- A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre... (2Tim 3,16)
- ...mert sohasem ember akaratából származott a prófécia, hanem a Szentlélektől indítatva szólaltak meg az Istentől küldött emberek. (2Pt 1,21)

■ IDÉZETEK

- Hogyan lehet a Szentírást gyümölcsözően használni? Ha azt szívünk teljes biztosságával akként öleljük magunkhoz, mint égből alászállott igazságot, ha tanulékonyak iparkodunk lenni szemben, ha akaratunkat, értelmünket alárendeljük, ha szívvel-lélekkel szeretjük, ha szívünkbe bevésve ott gyökeret ver, s az örök életre gyümölcsöt hoz, ha végre Isten rendelése szerint élünk, akkor üdvösségünkre szolgál, amire rendeltetett is.
- Nem kell-e hát szorgalmasoknak lennünk s minden buzgalmunkkal arra törekednünk, hogy a szent ígét olvassuk, halljuk és felette gondolkozzunk? De igen. Míg az egyeseknek az a kötelességük, hogy napról-napra olvassák az Írást, addig mindenkinek főgondja legyen, hogy szorgalmasan látogassa az istentiszteletet, hol az üdvösség tudományát fejtegetik a hívők gyülekezetében. (Kálvin János: A genfi egyház kátéja, 1540)
- Isten ígéje a lélek egyetlen eledele; a kulcs, mely kinyitja elöttünk Isten országát; tükrök, melyben Isten arcát látjuk; szabály, hogy különbséget tegyünk jó és rossz között; lámpa, mely világosságot nyújt nekünk e világ sötétségében; minden bölcsesség iskolája; királyi párca, mellyel Isten a népét kormányozza; egyetlen legegő lelkünk számára, hogy minket az örök életre tápláljon". (Kálvin, 1536)
- „50 év múlva semmit sem hallunk már a Bibliáról”. (Voltaire, 1770)

AZ ÓSZÖVETSÉG KÖNYVEI

Mózes írt öt könyvet, elsőt a Teremtésről,
 Másodikát a zsidók Kijöveteléről,
 Harmadikat a Lévi nemzet tisztéről,
 Negyediket a népnek Megszámolt rendjéről,
 Ötödikbe tette a Törvények mását.
 Azután Józsué vagyon és a Bírák,
 Ruth könyve, Sámuel, Királyok, Krónikák,
 Hárman két-két könyvben írják a zsidók doltgát.
 Esdrás, Nehémiás, Eszter, Jób sorára
 Következik Dávid százötven Zsoltára,
 A bölcs Salamoni Példabeszédekre
 Jön a Prédikátor, Énekek-Éneke.
 Erre Ézsaiás, Jeremiás jönnek.
 Sirlalmi lévén azután ugyanennek.
 Aztán Ezékiel, Dániel, Hóseás,
 Jóel, Ámos után Abdiás és Jónás.
 Mikeásról Náhum, Habakukra térünk
 Sofoniás után Aggeushoz érünk,
 Már csak Zakariás, Malakiás jönnek
 S ezzel vége az Ószövetség könyvének

AZ ÚJSZÖVETSÉG KÖNYVEI

Akik Jézus Krisztus életét megírták,
 Ezt a nevet kapták, hogy evangélisták.
 Máté, Márk, Lukács és János ezek négyen,
 Legelől van helyük az Újszövetségen.
 Majd az Apostolok Cselekedetéről
 Írott könyv szól hitünk elterjedéséről.
 Pál leveleinek száma tizenhárom,
 Amint következnek, rendre elszámálom:
 Rómába írt egyet, kettőt Korinthusba,
 Galátákhöz egyet, egyet Efézusba,
 Egyet Filippibe, egyet Kolosséba,
 Kettőt pedig küldött Thessalonikába,
 Kettő levelet tett Timótheus számba,
 Még Titus, Filemon, Zsidók kaptak egyet,
 Jakab egy levelet, Péter kettőt szerzett.
 Hármat hagyott János, Júdás egy részecskét,
 Végül János írta Jelenések könyvét.

ÉNEK

SZÓLJ, SZÓLJ HOZZÁM, URAM

Hannover, 1648.

»Szólj, szólj hoz-zám, U-ram, mert szol-gád hall-ja
szó-dat!«Így mondom, mert magam rég annak ére-
zem. Hadd jár-jak ú-ta-don, hadd vár-jam é- gi
jó-dat Hű szív-vel szünte-len, hű szívvel szüntelen.

2. Adj lelkedből erőt, hogy értsem és szeressem Elrendelt utamat s minden parancsodat.
Egy vágyat hagyj nekem: hogy halljam és kövessem Szent igazságodat, szent igazságodat.
3. Nincs oly tudós sehol, ki megtanít utadra, A bölcs nem fejt meg törvényedet sosem;
Te fejtet meg nekünk, te, hű szíveknek Atyja, Kinek szavát lesem, kinek szavát lesem.
4. Te nagy csodáidról bár fennszóval beszélnek És fennen hirdetik felséges rendedet,
Ha nem te szólsz, Uram, a szó fülig ha érhet, De szívig nem mehet, de szívig nem mehet.
5. Szólj, szólj, én Istenem! - szól hangodból a jóság, A lelkem megfeszül s a hallásban segít,
És szódban meglelem az örökkévalóság Jó édességeit, jó édességeit.
6. Szólj és csitítsd a bút, mert bú és kín gyötörnek, Szólj, hogy legyen szavad ír s gyógyító erő;
Szólj, dicsőséged úgy még szebben tündökölkölhet, És mindörökre nő, és mindörökre nő.

IMÁDSÁG

Köszönöm Neked, Uram!

*Köszönöm Neked, Uram,
hogy Te ma is szólsz mindazokhoz,
akik készek meghallani a te szavadat,
a Te útmutató üzenetedet!*

*Köszönöm, Uram,
hogy a hitben elhívott Általad ihletett
prófétákat, apostolokat, bibliai szentírókat
úgy hívtad el a Te szolgálatodra,
hogy Te magad kívántál szólni általuk,
saját korukban,
és minden történelmi korban
a Téged keresőkhöz.*

*Köszönöm, Uram,
hogy hozzám is szólsz Igédben!
Köszönöm, hogy szavadban felfedezhetem,
megragadhatom és követhetem
az Általad személyesen nekem elkészített
életutamat!*

*Segíts, kérlek, abban,
hogy soha ne tévesszem szem elől
a Te igei útmutatásodat!*

ÁMEN

**„A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra,
a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre,
hogy tökéletes legyen az Isten embere,
minden jó cselekedetre felkészített.”**

(2Tim 3,16–17)

3.

LECKE

HITVALLÁSAINK

Századok folyamán az egyházban úgynevezett hitvallásos iratok vagy hitvallások születtek. Ezek olyan írások, melyekben az egyház a hitét fejezi ki. Mondhatnánk: ezek a Biblia tartalmának rövid összefoglalásai. Ezek a hitvallásos iratok azt mondják el, amit a Biblia tanít. A legtöbb hitvallásos irat olyan korban született, amikor tévelygések ütötték föl fejüket. Ezekkel szemben kellett az egyháznak a bibliai tant tisztán megőrizni. Így keletkeztek már egész korán az úgynevezett egyetemes hitvallások: az Apostoli Hitvallás, a Niceai Hitvallás és Athanáziusz Hitvallása. A reformáció idején jöttek létre az úgynevezett reformátori hitvallásos iratok: a Heidelbergi Káté és a II. Helvét Hitvallás.

A hitvallásos iratok a Bibliára támaszkodnak. „Őrizd meg, ami rád van bízva” (2Tim 6,20). Megvallani azt jelenti, hogy ugyanazt mondani, mint amit a Biblia mond.

EGYETEMES HITVALLÁSOK

(az összes keresztyén egyházé, a római katolikus egyházé is)

1. Az Apostoli Hitvallás, vagy másnéven a Hiszekegy, Kr. u. 2. sz. keletkezett.
2. Niceai hitvallás Kr. u. 325.
3. Athanáziusz Hitvallása Kr. u. 333.

REFORMÁTORI HITVALLÁSOK

(a mi egyházunk hitvallásos iratai, és még néhány más egyházé is)

1. Heidelbergi Káté. Felosztása: 52 úrnapja, 129 kérdés és felelet. Olevianus Gáspár és Ursinus Zakariás írta 1563-ban.
2. II. Helvét Hitvallás. Bullinger Henrik a szerzője.

■ BIBLIATANULMÁNY: 1Jn 4,1–6

János ebben a részben a tévtanítóktól óv, és hamis prófétáknak nevezi őket.

1. Miért írja János, hogy „szeretteim”? (1. v.)
2. Mit kell vagy nem kell tenni a keresztyénnek az 1. vers szerint?
3. Mit vall az a lélek, amelyik Istentől van? (2. v.)
4. Mit vall az antikrisztus lelke? (3. v.)
5. Mit jelent: „Jézus megjelent testben”? Mikor történt ez?
6. Mit jelent a 4. vers? Mondd el saját szavaiddal!
7. Mi a különbség az igazság lelke és a tévelygés lelke között? (6. v.)

■ KÉRDÉSEK

1. Sorold fel a három egyetemes és a két református hitvallást.
2. Mi volt Ruth hitvallása? (Ruth 1,16/b.)
3. Mi volt Péteré? (Máté 16,16)
4. Mi az etióp kincstárnoké? (ApCsel 8,37/b.)
5. Mi a különbség a Biblia tekintélye és a hitvallások tekintélye között?
6. Meg lehet-e változtatni a hitvallásokat?
7. Miért idézik gyakran a Heidelbergi Kátét, és szinte alig a II. Helvét Hitvallást?
8. Mit tudsz Kálvin Institutiójáról?

■ AZ IGE

- „Ha tehát száddal Úrnak vallod Jézust, és szíveddel hiszed, hogy Isten feltámasztotta őt a halálból, akkor üdvözülsz. Mert szívvel hiszünk, hogy megigazuljunk, és szájjal teszünk vallást, hogy üdvözüljünk.” (Róm 10,9–10)
- „Szeretteim, ne higgyetek minden léleknek, hanem vizsgáljátok meg a lelkeket, hogy azok az Istentől valók-e, mert sok hamis próféta jött el a világba.” (1János 4,1)

ÉNEK

SZENT VAGY ÖRÖKKÉ,
ATYA ÚR ISTEN

1 *Kolozsvár, 1744.*

Szent vagy ö-rök-ké, A-tya Úr Is-ten.

A ma-gas men-yek-ben, Ki te-rem-tet-tél

És meg-tar-tot-tál E nyo-mo-rult test-ben.

2. Szent a mi Urunk, Úr Jézus Krisztus, Kit értünk bocsátál,
Kivel megváltál, Hogy testünk miatt Lelkünk el ne vesszen.
3. Szent a Szentlélek, Ki az Atyával Egy és a Fiúval,
Aki vigasztal És tanít minket Az örök életre.
4. Szentség, dicsőség, Légyen tisztesség A Szentháromságnak,
Ki uralkodik Egy Istenségben Most és mindörökké.

IMÁDSÁG

Saját érzéseim

*Saját érzéseim, ha elragadnak,
saját elképzeléseim, ha tévútra visznek,
vezess engem vissza, Uram,
Önmagadhoz úgy,
ahogy a hitben előttem járó
egyházatyák és reformátorok
összefoglalták és keretbe fogták
világos hitvallásként
a Tőled jövő, a Rólad szóló üzeneteket.*

*Taníts, kérlek, hogy mindezekben
a kikristályosított bizonyágtételekben
egyre inkább felismerjem,
a magam életére nézve is megszeressem
a Te örökkévaló életrendedet!*

*Vezess, Uram,
az elődök hite által engem,
hitben és ismeretben
naponként egyre közelebb
teremtő, gondviselő,
és Krisztusban kegyelmes Önmagadhoz!*

ÁMEN

**„Mert szívvel hiszünk az igazságra,
szájjal teszünk pedig vallást az idvességre.”
(Róm 10,10)**

4.

LECKE

AZ EGYETLENEGY
VIGASZTALÁS

■ A Heidelbergi Káté első kérdése életünk legfontosabb kérdéséről szól: micsoda tenéked életedben és halálodban egyetlenegy vigasztalásod? A válasz egy fenséges hitvallás. Röviden összefoglalva ezt mondja: Jézus Krisztus tulajdona vagyok, megfizetett bűneimért, gondoskodik rólam, a Szentlélek késszé tesz, hogy őneki éljek. Az egész Kátében erről az egyetlenegy vigasztalásról van szó.

Aki ezt az egyetlenegy vigasztalást ismeri, az három dolgot tud: tud bűneidről, hisz az Úr Jézusban, és Isten ígéje szerint akar élni. A Káté ezt így mondja: tudja, hogy mily nagy a bűne és nyomorúsága: mimódon szabadíttatik meg minden bűnétől és nyomorúságától; és milyen hálával tartozik Istennek e megszabadításért. Röviden: nyomorúság, megváltás és háládatosság.

Ezért van a Heidelbergi Káté három részre osztva:

Az ember nyomorúságáról:	2–4 úrnapja
Az ember megváltásáról:	5–31 úrnapja (a Hiszekegy magyarázata)
A háládatosságról:	32–52 úrnapja (a Tízparancsolat és a Miatyánk magyarázata).

■ **BIBLIATANULMÁNY: Lk 19,1–10**

Ebben az igeszakaszban azt látjuk, hogy Jézus, az Ember fia azért jött, hogy megkeresse, és megtartsa, ami elveszett. Zákeus ilyen elveszett és megmentett ember volt.

1. Hol van Jerikó? Mit tudsz még Jerikóról?
2. Mi az, hogy vámszedő?
3. Csak kíváncsiságból akarta Zákeus Jézust látni, vagy másért is? Mi mutatja ezt?

4. Miért mondta Jézus: hamar szállj alá? (5. v.)
5. Mit jelent az, hogy zúgolódni? Kikről olvassuk ezt gyakran Bibliában?
6. Mi mutatja Zákeus megtérését?
7. Mit jelent itt az „Abrahám fia” kifejezés? (9. v.)

■ KÉRDÉSEK

1. Olvasd el a Lk 16,19–31-et. Miért vigasztalódott meg Lázár?
2. Olvasd el a Lk 2,25–30-at. Mit jelent az, hogy Simeon „várta az Izráel vigasztalását”?
3. Mi a vigasztalása annak, aki Jézus Krisztusban hisz?
4. Hogyan próbálhatsz még vigasztalást találni? Sikerül-e?
5. Hogy érted ezt: úgy szeretnék élni, mint a gazdag, és úgy halni meg, mint Lázár?
6. Mit jelent az, amit a Máté 1. fejelete mond, hogy nem a magamé vagyok?
7. Ha Krisztus tulajdona vagy, kié nem lehets többé?
8. Hány részre oszlik a Káté?
9. Melyik három dologról tárgyal részletesen a Káté?
10. Hogy látod ezt a három dolgot (nyomorúság, megváltás, háládatosság) Zákeus történetében?
11. Hogy a 130. zsoltár 2. versében? (Az Énekeskönyvből).
12. Miért kell tudnod a nyomorúságról, a megváltásról és a háládatosságról, hogy Isten gyermeke lehess?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

1. Mi életedben és halálodban egyetlen vigasztalásod?

Az, hogy testestől-lelkestől – akár élek, akár halok – nem az önmagamé, hanem az én hűséges uramnak és megváltómnak, Jézus Krisztusnak a tulajdona vagyok. Ő drága vérével minden bűnömért maradéktalanul megfizetett, és az ördög hatalmából megszabadított. Úgy megőriz, hogy mennyei Atyám akarata nélkül egy hajszál se hullhat le fejemről, sőt mindennek üdvösségemre kell szolgálnia. Ezért Szentlelkével bizonyosságot ad örök életemről, és szív szerint hajlandóvá és késszé tesz arra, hogy szüntelenül neki éljek.

Róm 14,7–8; 1Kor 6,19; 1Kor 3,23; 1Pt 1,18–19; 1Jn 1,7; 1Jn 3,8; Jn 6,39; Mt 10,30; Lk 21,18; Róm 8,28; 2Kor 1,20–22; Ef 1,13–14; Róm 8,14,16

2. Mit kell tudnod ahhoz, hogy ezzel a vigasztalással boldogul élhess és halhass?

Először azt, hogy milyen súlyos a bűnöm és nyomorúságom. Másodszor azt, hogy miképpen szabadít meg Isten a bűnből és nyomorúságból. Harmadszor, hogy szabaddításáért milyen nagy hálával tartozom Istennek.

Zsolt 50,15; Róm 7,24–25; Tit 3,3–7; Lk 24,46–48; 1Kor 6,11; Jn 9,41; 15,22; Jn 17,3; Ef 5,10; 1Pt 2,9; Róm 6,1–2.12–13

Szép, hogy a Káté azzal kezdődik, hogy a vigasztalásról, mégpedig az egyetlen vigasztalásról beszél. Erre a vigasztalásra szükségünk van. Erről beszél ugyanis a Biblia is (evangélium = jóhír, örömhír). Ez a vigasztalás az életre és halálra, a testre és lélekre vonatkozik. Csak akkor részesülünk benne, ha Jézus Krisztushoz tartozunk.

Így értsd: tenéked egyetlenegy vigasztalásod
 tenéked egyetlenegy vigasztalásod
 tenéked egyetlenegy vigasztalásod.

Ez a vigasztalás minden történelmi kor számára érvényes.

Nem található meg: pénzben, egészségben, gyönyörben, közönyben, kábítószerekben, ideálokban.

A Heidelbergi Káté 1563-as kiadása

ÉNEK

URAM,
TIÉD VAGYOK ÉN

1. U - ram, ti - éd va - gyok én, ma - gad - nak al - kot - tál,
A vi - lág - nak kez - de - tén már ki - vá - lasz - tot - tál.
Ma is ró - lad ne - vez - nek en - gem ke - resz - tyén - nek,
Di - cső - sé - gét ne - ved - nek hir - de - tem, míg é - lek.

2. Uram, tiéd vagyok én, oltalmad takargat, AMindenható ölen találtam nyugalmat.
Te viseltes gondomat, míg felnővekedtem, Reád bízom magamat egész életemben.
3. Uram, tiéd vagyok én, tőled hitet kaptam, Hogy a próbák tengerén hozzád ragaszkodjam.
Ördög, halál, bűn, világ mind ellenem támad: Szívem tehozzád kiált, s békére lel nálad.
4. Uram, tiéd vagyok én életben-halálban, Az öröklét küszöbén átlépek majd bátran.
Add, Uram, hogy testemtül lelkem könnyen váljon,
S mikor a kürt mezzendül, kegyelmet találjon.

IMÁDSÁG

Kegyelmes Krisztusom!

*Kegyelmes Krisztusom,
Teeléd boruló hálás örömmel
vallom meg Előtted és a világ előtt,
hogy a Tiéd vagyok!*

*A Tiéd egyedül, úgy is, ha tudom,
hogy Tőled mi minden választana el,
ami gyarlóság, véték, bűn az életemben.*

*Köszönöm Neked a Te kegyelmedet!
Köszönöm azt a szeretetet,
amely kiemel a reménytelenségből,
a kárhozat mélységéből,
és engem üdvösségre hívva
örökre magához ölel!*

*Köszönöm Szentlelked ajándékát!
Köszönöm a Lélek által
Benned megtalált új
élet-reménységemet!*

*Kérlek, segíts,
hogy a Te Lelked erejével
egyedül érted és Neked éljek!*

ÁMEN

**„Ez a Lélek bizonyágot tesz a mi lelkünkkel együtt, hogy Isten gyermekei vagyunk. Ha pedig gyermekek, örökösök is; örökösei Istennek, örököstársai pedig Krisztusnak.”
(Róm 8, 16–17/a.)**

5.

LECKE

A NYOMORÚSÁG

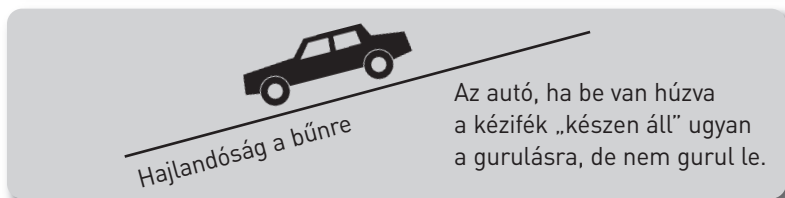
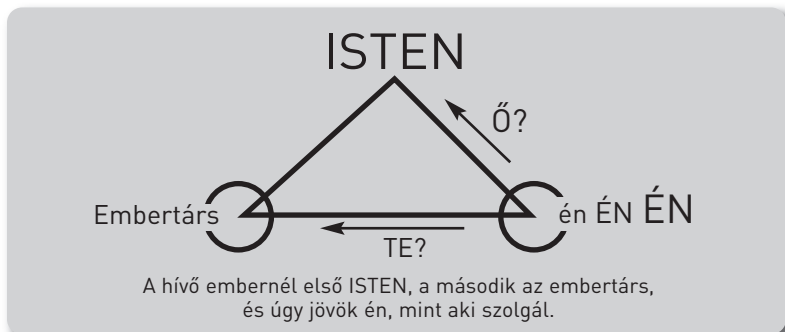
Ha nyomorúságról beszélünk, akkor mindenekelőtt bajra és bánatra gondolunk. De az igazi nyomorúságunk az, hogy elfordultunk Istentől. A Paradicsomon kívül élünk, vagy más szavakkal: „száműzve” vagyunk az Istennel való közösségből. Ebből származik életünk minden bűne és sebe.

Hogy milyen nagy a nyomorúságunk, azt megérthetjük, ha elolvassuk a Róm 3,9–20-at. Nyomorúságunkat jól megismerjük, ha életünket Isten törvénye szerint megvizsgáljuk. A törvény olyan, mint egy tükör (Jak 1,23); minél többször nézünk a tükörbe, annál többször látjuk, hogy szennyesek vagyunk. Nem szabad elmenni ettől a tükörtől, mint azt az ember teszi, akiről a Jak 1,24-ben van szó. Éppen azt kell tudatosítanunk magunkban, hogy Isten törvényének kívánalmát nem teljesítjük. Mit kíván Isten? Azt, hogy Jézus Krisztus legyen a tükör, és azt, hogy szeressük Öt, és szeressük felebarátunkat. Egyszóval: szeretetet. Isten azt kívánja, hogy ez a szeretet tökéletes legyen: ezért találjuk a törvény összefoglalásában a „teljes” szót. A nyomorúságunk az, hogy hajlandók vagyunk a törvénnyel ellentétesen cselekedni, azaz Istent és felebarátunkat gyűlölni. Az Istennel való szakításban az a legrosszabb, hogy, amint a Káté mondja: „hajlandó vagyok Isten és felebarátom gyűlölésére”. Nem túlzás ez? Nem, ez az Isten és a felebarát elleni gyűlölet ott él minden szívben. Isten őrző kezének köszönhető, hogy megóv bennünket a gyűlölet fellángolásától. Ezt nevezzük Isten általános kegyelmének.

A TÖRVÉNY EGY SZÓVAL: SZERETET

**SZERESD ISTENT
MINDENEK FELETT!**

**SZERESD FELEBARÁTODAT,
MINT MAGADAT!**

NYOMORÚSÁGUNK: SZAKÍTÁS ISTENNEL ÉS EMBERTÁRSAINKKAL. ERRE ÉBRESZT RÁ A TÖRVÉNY

■ BIBLIATANULMÁNY: Róm 3,9–20

Pál ebben az igeszakaszban azt mondja, hogy minden ember bűnös, senki sem kivétel.

A törvény ismerteti meg velünk bűneinket.

1. Mit jelent ez: mindnyájan bűn alatt vannak? (9. v.)
2. Vannak emberek, akik keresik Istent. Nincs ez ellentétben a 11. verssel?
3. Mondj egy példát arra, amire a 13. vers céloz!
4. Mit jelent a 18. vers?
5. Mit jelent: a törvény cselekedeteiből megigazulni? (20.v.) Mondd el ezt saját szavaiddal!

■ KÉRDÉSEK

1. Olvasd el a 2Móz1,13–16-ot! Mi volt Izráel nyomorúsága Egyiptomban?
2. Sorolj fel a Bibliából olyanikat, akikről azt olvassuk, hogy nyomorúságban voltak!
3. Mt 22,37–40! Melyik parancsolat a fontosabb: Istent szeretni vagy a felebarátunkat?
4. Ki a felebarátod? Szeretni kell-e minden felebarátot?
5. Kell-e magadat is szeretni?
6. Mit jelent: E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták?
7. Pál a szeretetet a törvény betöltésének nevezi (Róm 13,10). Miért?
8. Sorold fel a hét bűnbánati zsoltárt!
9. Valóban nincs olyan ember, aki jót cselekednék?
10. Mi a legnagyobb nyomorúságunk?
11. Mit jelent: természet szerint?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

3. Honnan ismered meg nyomorúságodat?

Isten törvényéből.

Róm 3,20

4. Mit követel tőlünk Isten törvénye?

Krisztus az, aki megtanítja nekünk a törvény lényegét Máté evangéliuma 22. részében: „Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez az első és nagy parancsolat. A második hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat. E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták”.

5Móz 10,12 3Móz 19,18 Lk 10,27

5. Megtarthatod-e mindezt tökéletesen?

Nem, mert természetem szerint hajlamos vagyok Istent és felebarátomat gyűlölni.

Róm 3,10.23 1Jn 1,8 Róm 8,7 Ef 2,3

ÉNEK

SZÓLSZ HOZZÁM,
ISTENEM

Urhan Ch., 1790–1845.

Szólsz hoz-zám, Is-te-nem s én
vá-laszt ad-ni ké-szen Már-már meg-in-du-
lok, hogy rád-bíz-zam ma-gam, De,
lá-tod, köt s le-húz még ré-gi csüg-gé-
dé-sem, Áldd meg ma lel-ke-
met több hit-tel, ó U-ram.

2. Sok szép ígéretem, ó, hányszor megtagadtam, A nagy fogadkozást, hogy csak tiéd szívem. A bűnös gyengeség bús rabjának maradtam, És törvényed szerint nem éltem semmiben.
3. Ha jót tettél velem, ha áldva látogattál: Én nem dicsértelek s nem hirdettem neved; Nem értettem, mikor szenvedni, sírni hagytál, Hogy ha szeretsz, miért sújt vessződ engemet?
4. Köt még a földi jó, a bűn, a földi örvény, S tehozzád bűnömért, lásd, el nem juthatok. A béklyó súlya nyom, levetném, összetörném, De lelkem gyenge még s jaj, összeroskadok.
5. Más nem tanít meg rá, csak égi bölcsességed, Hogy bölcsen bízzak és szolgáljak úgy neked. Mit érek nélküled? Add, hogy imádvá téged, Bús, gyarló bűnös én, hadd légyek gyermeked.
6. Nagy lelked élt, Uram, a prófétás időkbén, Az fénylett át a szent s apostol életén; Áldj meg s kegyelmedet reám is töltsd ki bőven, Hogy Jézust nézzem és ővéle győzzek én.

IMÁDSÁG

Látod, képes vagyok rá, Uram!

*Látod, képes vagyok rá, Uram,
hogy Téged megtagadjalak,
hogy haragot és gyűlöletet,
tápláljak embertársaim ellen,
és elszakítsam magam
a Te szeretetedtől.*

*Lesütött szemmel
állok meg Teelőtted.
Törvényed lefegyverez.
Nincs mivel mentsem magam,
nincs helytálló magyarázat,
csak magyarázkodás.*

*Meg kell, hogy valljam: „Vétkéztem, Atyám,
az ég ellen és Teellened!”*

*De tudom, de reménykedem, hogy öntelt tévelygéseimből
Hozzád hazatalálva Te, Uram, mert hiszem, hogy szeretsz,
magadhoz engem hazafogadsz.*

ÁMEN

**„Óh én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg
engem e halálnak testéből?”
(Róm 7, 24)**

6.

LECKE

A BÜNESET

■ Miért van nyomorúság a világban? Hajlandók vagyunk Istent okolni minden bajért (Az asszony, akit mellém adtál, ő adott nekem a fáról... 1Mózes 3,12), vagy a bűnt másként elhárítani magunkról (A kígyó ámított el engem. 1Mózes 3,13). Isten azonban az embert jónak, a saját képére és hasonlatosságára teremtette. Ez azt jelenti, hogy megismerhette Istent, és képes volt rá, hogy szentül éljen, tökéletes engedelmisségben Isten iránt.

A bűneset után az ember nem Isten képmása többé. Ádám és Éva hallgatott a Sátánra, és megszegte Isten próbára tevő parancsát. Ennek az eredménye az, hogy az ember elszakadt Istentől. A büntetés nem maradt el. S azt az ember nagyon megérdemelte. Isten kétféle büntetéssel büntet, időlegessel és örökké tartóval.

A legsúlyosabb büntetés az örök halál; az „Istentől-elhagyatva-lenni” állapota, a pokol. Hogy milyen súlyos ez a büntetés, azt a Golgotán látjuk, ahol Krisztus elhagyottan függ a kereszten és így kiált: „Én Istenem, én Istenem! Miért hagytál el engem?” Ádám és Éva Paradicsomban elkövetett bűne átszáll mindnyájunkra. Ádám az egész emberiséget képviselte. Ezt a bűnt nevezzük eredendő bűnnek.

A bűn miatt megromlott akaratunk. Nincs többé szabad akaratunk, mint ahogy a humanizmus állítja. Különösen Luther Márton cáfolta tanításukat, és azt állította, hogy akaratunk a rosszhoz van kötve és nem tudunk saját magunktól jót tenni. Évszázadokon keresztül tagadták a teológusok az eredendő bűn tanát. Többek közt Pelágius angol szerzetes, aki azt tanította, hogy Ádám csak rossz példát adott, és az embernek születésekor nincs bűne.

Mivel az eredendő bűnt örökölve az ember „halott a vétkei és bűnei miatt”, csak újjászületés által juthat új életre. Mi az újjászületés? A Szentlélek munkája a szívünkben, mely által hiszünk Jézus Krisztusban és újra engedelmeskedünk Istennek.

TEREMTÉS

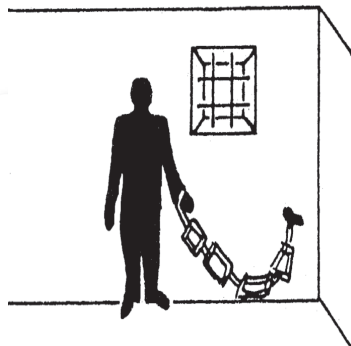
Az ember jó

Cél: Istent tisztelni

AZ EMBER ISTEN KÉPÉRE

teremtett. Isten képe szűkebb értelemben: igaz ismeret, igazságosság, szentség. Isten képe tágabb értelemben: az ember olyan teremtmény, kinek értelme és akarata van (az állattal ellentétben).

Az ember képes volt a jó választására a teremtéskor, azaz szabadon választhatott, hogy szereti Istent vagy engedetlen lesz.

BŰNESET

Az ember rossz

Következmény: Istent gyalázni
(bűnös = célt tévesztő)

AZ EMBER ELVESZTETTE ISTEN

képét Isten képe szűkebb értelemben elveszett, tágabb értelemben megmaradt. Az emberben megmaradt Isten képéből egy kevés, tehát az ember felelősségre vonható, ha a bűnt választja.

BÜNTETÉS*Időleges:* betegség, katasztrófa, halál.*Örök:* örökké tartó halál: pokol.

A betegség nem mindig Isten büntetése, bár néha az.

A következő okai lehetnek:

- ▶ büntetés (Géházi) próba (Jób)
- ▶ Isten dicsőségére szolgál (a vakon született)
- A halál háromféle lehet:*
- ▶ testi halál, ▶ lelki halál ▶ örök halál.

MEGVÁLTÁSRA VAN SZÜKSÉG

EREDENDŐ BŰN:

Mert íme látom, nyilván jól értem, Hogy én a gyarlóságban fogantattam, Vétékben az én anyámtól származtam, Szüleim bűnös véréből lettem, (Zsolt 51,3)

Pelagius: az ember beteg (humanizmus),*Semi-pelagiánusok:* az ember halálos beteg (római katolikus egyház),*Agustinus:* az ember halott (reformáció).

„hottak valátok a ti vétkeitek és bűneitek miatt” (Efézus 2,1)

■ ÚJJÁSZÜLETÉS

- Új szívre van szükségem. „Tiszta szívet teremts bennem, óh Isten”. Zsolt 51,12:
„Ha valaki újonnan nem születik, nem láthatja az Isten országát”. Jn 3,3
- Újjászületés: 1. újonnan születni, 2. felülről születni.
- A szél arra fúj, amerre akar; hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön, és hova megy: így van mindenki, aki a Lélektől született. (Jn 3,8).

A megtérés

Ádám bűnesete miatt minden ember romlott természettel születik, aminek következménye a bűnös életmód. A bűn gyökere az engedetlenség, az Isten Igéjétől és törvényétől való elfordulás. Isten jósága mellett a Biblia nyilvánvalóvá teszi az emberi gonoszság és romlottság hatalmát is, ami alól az ember képtelen saját erejéből kiszabadulni. Ez a kilátástalan helyzet Isten természetfölötti beavatkozását tette szükségessé. A Szentlélek által megelevenített Ige teszi képessé a bűnös embert arra, hogy romlott életmódjával szakítson, és az Úr akarata szerint éljen. Ez az átfordulás jelenti a megtérést.

A megtérés mozzanatai:

- A bűnbánat, amely belső akarati döntésre épül, és Isten szerinti megszorodás a bűn miatt, a megalázkodás Isten előtt, amelyben a megtérő elismeri bűnösségét,
- Jézus Krisztus engesztelő áldoztának személyes elfogadása és az Ő segítségül hívása, a bűnök őszinte, töredelmes szívű megvallása, elszakadás a bűnös cselekedetektől és életmódtól, ezek elhagyása, és odaszánás Jézus Krisztus követésére.
- A megtérés gyümölcse a megigazulás, ami azt jelenti, hogy Isten Jézus Krisztus igazságát a megtértek tulajdonítja, aki felszabadul a végső kárhoztató ítélet, a bűn és a bűntudat érzése alól, és hiszi, hogy Jézus Krisztus által örök életet nyert.

■ BIBLIATANULMÁNY: Zsolt 51,1-13

Dávid vétkezett Betsábéval. Nátán próféta eljön hozzá és megfeddi őt. Dávid megbánja bűnét.

1. Mi az, hogy éneklőmester? (1. v.)
2. Isten melyik parancsa ellen vétkezett Dávid Betsabéval?
3. Mit jelent: „az én vétkem szüntelen előttem forog” (5. v.)?
4. Miért mondja Dávid: „Egyedül te ellened vétkeztem” (6. v.)? Nem vétkezett emberek ellen? Kik ellen?
5. Melyik versben vallja meg Dávid eredendő bűnét?
6. Mi az izsóp? (9. v.)
7. A 13. versben Dávid azt mondja: „És a te szent lelkedet ne vedd el tőlem”.
Dávidé volt-e a Szentlélek és Isten gyermeke volt-e, amikor vétkezett?

■ OLVASD EL!

1Móz 3; Zsolt 51; Mk 12,28–44; Lk 15,11–32; Jn 3; Róm 3,9–20; Róm 5.

■ KÉRDÉSEK

1. Mit jelent, hogy Ádám és Éva Isten képére teremtettek? (1Móz 1,26)
2. Milyen két fa állt az Édenkert közepén? (1Móz 2,9–17).
3. Mi Isten próbára tevő parancsa? (1Móz 2,16–17)? Mi a büntetése e parancs áthágásának?
4. Mi az eredendő bűn? Mit mond róla Pál a Róma 5,12-ben? Kik tagadják ezt a tant?
5. Hogyan mentetgetőzik Ádám? És Éva? (1Móz 3,8–13).
6. Sorold fel a bűneset néhány következményét! .
7. Minden betegség büntetés? (Jn 5,14; Jn 9,3).
8. Milyen büntetés sújtotta az első világot? (1Móz 6,6–8).
9. Milyen tíz csapás sújtotta Egyiptomot?
10. Mi az újjászületés? Mit mondott arról Jézus? (Jn 3,1–6).
11. Sorold fel néhány bűnbánati zsoltárt.
12. Sorold fel néhány időleges büntetést. Mi az örök büntetés?
13. Mit tanít a római katolikus egyház az ember bűnösségéről?
14. Mit a humanizmus?
15. Mit tanít a Biblia az ördögről?
16. Mit szólna ehhez a mondáshoz: Nem tehetek arról, hogy bűnös vagyok, mert annak születtem?
17. Tudod-e, hogy újjászületél-e? Ha igen, hogyan?

■ IDÉZETEK

Luther asztali beszélgetéseiből:

Luther egyszer azt mondta Dr. Jónásnak, amikor a borbély a haját és szakállát nyírta: Az eredendő bűn az emberben nagyon hasonlít az ember szakállához, mely, bár ma lenyírták, holnap mégis kinő, és ez addig tart, míg az ember él; csak akkor fejeződik be a folyamat, ha az ember meghal. Így marad meg az eredendő bűn is életünkben, amíg a földön vagyunk, de ellene kell állnunk, és mindig újból le kell nyírnunk.

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

8. Annyira megromlottunk tehát, hogy minden jóra képtelenek, de minden gonoszúságra kaphatók vagyunk?

Igen; ha csak Isten Lelke újjá nem szül bennünket.

Jn 3,6; 5Móz 6,5; Jób 14,4; 15,16. 35; Ézs 53,6

ÉNEK

TÖKÉLETES VOLT
MINDEN TEKINTETBEN

Debrecen. 1774.

Tö- ké- le- tes volt min- den te- kin- tet- ben,
Mind a- mit, U- ram, te- rem- tél kez- det- ben.
Az em- ber tes- tét te al- ko- tád sze- pen,
És lel- két é- pen.

2. Tenmagad képét adtad ő reája, Szent ártatlanság volt ékes ruhája,
Bölcsé is tetted, hogy téged ismerne S élvén dicsérne.
3. Első szüleink de félre térének, A kísértőnek mikor engedének,
Már mi mindnyájan, kik tőlük eredtünk, Bűnben születtünk.
4. Tagjaink mind, és bennünk minden részek Restek a jóra, a gonoszra készek,
Nincs erőnk s a jót, noha jónak hisszük, Véghez nem visszük.
5. Fertőbe estünk, Uram végy ki onnan, Szülvén minket Szentlelkeddel újonnan;
Újítsd meg rajtunk, hogy legyünk te néped, Isteni képed.

IMÁDSÁG

A bűneset

*Arcod, amit nekem ajándékoztál, Uram,
elvezítettem, sőt tönkre tettem.
Hordozom magamtól másíthatatlanul
azt az embert, aki nélküled lettem.*

*Ijeszt az emberi céltalanság,
hogy minden tervem,
mindaz, mit a fejembe vettem,
csak töredék, hisz időleges.*

*Ahová nélküled jutnék,
félelmet ébreszt bennem,
és esdve nyújtom ki feléd kezem:
Könyörülj rajtam, Istenem!*

*Keresztként körvonalazódik
előttem könyörületed.
Ahogy, Krisztusom, magadra vetted
mindazt, amivel én nem bírhatok.*

*Köszönöm, hogy velem csodát teszel,
és engedsz lélekben újjászületnem,
hogy elveszett önmagam helyett
Te szüless meg bennem!*

ÁMEN

**„Ímé én vétekben fogantattam,
és bűnben melengetett engem az anyám.”
(Zsolt 51,7)**

7.

LECKE

A KÖZBENJÁRÓ

Az ember legnagyobb erejével sem tud bűneitől megszabadulni, mivel nem tud eleget tenni Isten kívánságának. Sőt, naponta szaporítjuk vétkeinket. Az ember ugyan próbálkozott minden időben bűneiért megfizetni (például áldozatokkal, jó cselekedetekkel stb.), de hasztalan.

HOGY LEHETSÉGES A MEGVÁLTÁS?

~~► Bőjtölés ► Jó cselekedetek ► Áldozatok ► A törvény betöltése~~

ÍGY NEM LEHET!

Az emberi cselekvés tökéletlen, Isten tökéleteset kíván!

Akkor hát hogyan? Közbenjáróra van szükségünk, valakire, aki közbenjár köztünk és Isten között. Isten maga készített utat a megváltáshoz. Fiát küldte közbenjáróul. Jézus Krisztus jár közbe értünk Istennél. Hogy igazi Közbenjárónk legyen, az Isten Fiának egyrészt valóságos Istennek kellett lenni, másrészt valóságos és igaz (bűn nélküli) embernek:

Valóságos Isten – hogy Isten bűn elleni haragját elhordozza.

Valóságos ember – hogy mindent átéljen, amit nekünk át kellett élnünk.

Igaz ember – bűn nélkül való, hogy értünk a törvényt betöltse.

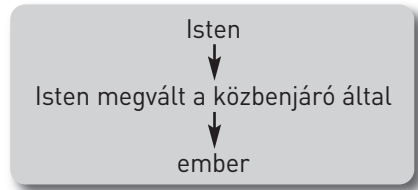
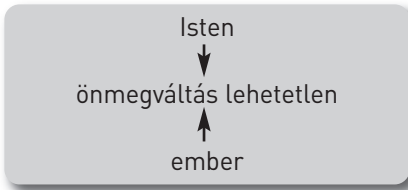
Isten Fiának különféle nevei vannak:

JÉZUS – Üdvözítő, Szabadító

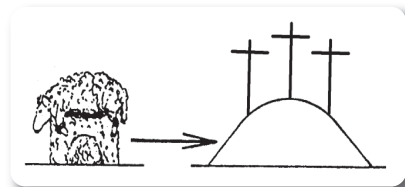
KRISZTUS – Felkent (Prófétává, Pappá és Királlyá) a Szentlélekkel

IMMANUEL – Velünk az Isten.

Isten már az Ószövetségben megígérte Krisztust. Proféciák, áldozatok, minden rá mutat. Az Újszövetségben azt olvassuk, hogy Krisztus eljött. Ezért az Ószövetséget a várakozás könyvének, az Újszövetséget pedig a beteljesedésének könyvének nevezzük.

„Jézus Krisztus vére megtisztít minket minden bűntől” (1Jn1,7)

ÓSZÖVETSÉG: a kígyó legyőzőjének ígérete a ósatyák Krisztus előképei a proféták a áldozatok bemutatása. **ÚJSZÖVETSÉG:** „Ma teljesedett be az Írás a íletek hallatára” Lk 4,21.

KRISZTUS = FELKENT			
ÓSZÖVETSÉG	KRISZTUS	KERESZTYÉN	TISZTSÉGVISELŐ
Proféta: átadja Isten ígését	Főproféta	Proféta: vallást tesz Isten nevéért	Proféta: Igehirdető
Főpap: áldoz, imádkozik, harcol	Egyetlen főpap	Pap: valamit magából Krisztusnak áldoz	Pap: diakónus
Király: uralkodik, harcol	Örökké Király	Király: harcol a bűn ellen	Király: presbiter
KRISZTUS ELŐKÉPEI			
JÓZSEF apja kedvence, eladták testvérei, alkirály, kereszt után korona, kenyeret ad testvéreinek	KRISZTUS az Atya elsőszülött fia, megvetették a testvérei, Király, kereszt után korona az élet kenyerét adja a bűnösöknek	DÁVID Betlehemben született, királlyá kenték, a legkisebb a testvérei között, király titokban, Saul üldözi, kereszt után korona	KRISZTUS Betlehemben született, királynak született, legkisebb az emberek között, király titokban, támadja az ördög, kereszt után korona

■ OLVASD EL!

3Móz 16 és Zsid 8; Zsolt 22; Ézs 9,1–6; Mik 5; Jn 7,37–53; ApCsel 4,1–12.

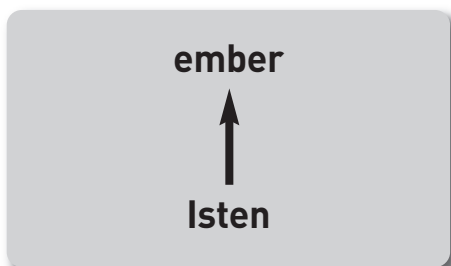
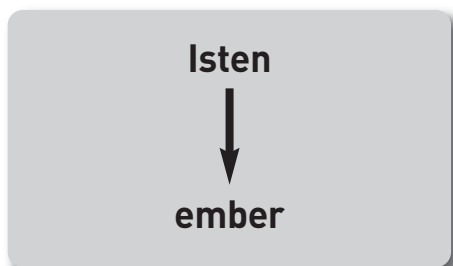
■ BIBLIATANULMÁNY: 2Mózes 32,30–32

Míg Mózes megkapja a két kőtáblát Istentől, a nép aranyborjút készít. Isten súlyosan meg akarja büntetni a népet. Mózes imádkozik a népért.

1. Mi a kegyelem? (30.v.) Mi a különbség a kegyelem és a megbocsátás között?
2. Valóban vezet könyvet Isten? (32.v.) Mire céloz Mózes, amikor azt mondja: „a te könyved”?
3. Hogy előképe Krisztusnak Mózes az imádságban?
4. Ismersz embereket, akik meghaltak másokért? Ez ugyanaz, mint amit Jézus tett?

■ KÉRDÉSEK

1. Miért nem tudunk bűneinkért eleget tenni Istennek? (Heidelbergi káté 13. kérdés és felelet).
2. Hogyan próbálkoztak meg ezzel mégis az emberek minden időben?
3. Hogy próbálta meg Luther?
4. Sorolj fel példákat arra, hogy Jézus valóságos ember és valóságos Isten!
5. Mit jelent az, hogy Közbenjáró?
6. Hogy hangzik az ősi átok? (1Móz 3,15).
7. Mit jelent az, hogy Krisztus előképe? Sorolj fel néhányat!
8. Sorolj fel néhány messiási zsoltárt!
9. Mi a nagy engesztelési ünnep?
10. Mit jelent: Jézus? Krisztus? Immánuel?
11. A keresztyén ember Krisztusé, a Felkenté. A keresztyén ember is felkent. Hogyan?
12. Mi a hívők tiszte?
13. Ki a „próféta”, a „pap” és a „király” a presbitériumban?
14. Mi a különbség a keresztyénség és más vallások között?

■ IDÉZETEK

– „Gyűlöltem az igazság szót. Átkot szórt rám és kárhoztatott engem. Azt mondtam Istennek: sohasem hagysz fel azzal, hogy haragoddal gyötörj? De reménykedtem Pál eme szavaiban: az igaz ember hitből él. És egyszerre megláttam: élünk, nem cselekedetek által élünk, hanem Istennek a Krisztusban ajándékozott kegyelme által. Akkor ez a textus az örök életre nyíló kapu lett számomra” (Luther).

– Luther egyszer azt álmodta, hogy a Sátán bűneinek hosszú listájával áll előtte. Luther megkérdezte: tudsz még többet is? Igen, mondta a Sátán. Luther: akkor írd föl mind! Amikor a Sátán azt megtette, Luther fogta a bűnlistát, és nagy vörös betűkkel ráírta: Jézus Krisztusnak vére megtisztít minket minden bűntől.

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

13. Mi magunk meg tudunk Istennek fizetni?

Mi magunk semmiképpen. Ellenkezőleg: napról-napra növeljük bűnünket.
Jób 9,3 15,15; Mt 6,12

15. Milyen közbenjárót és szabadítót kell tehát keresnünk?

Olyant, aki valóságos ember, de tökéletes és igaz, mindazáltal minden teremtménynél hatalmasabb, azaz valóságos Isten is.

1Kor 15,21; Jer 33,16; Ézs 53,9; 2Kor 5,21; Zsid 7,16; Ézs 7,14; Róm 9,5; Jer 23,5–6

18. Ki az a közbenjáró, aki egy személyben valóságos Isten, és valóságos, tökéletesen igaz ember is?

A mi Urunk, Jézus Krisztus, akit az Atya teljes váltságul és igazságul adott nekünk.
Mt 1,23; 1Tim 3,16; Lk 2,11; 1Kor 1,30

19. Honnan tudod ezt?

A szent evangéliumból, amelyet Isten már kezdetben, az édenkertben kijelentett, majd a pátriárkák és próféták útján hirdetett, az áldozatokkal és a törvény előírta más szertartásokkal kiábrázolt, végül pedig az ő egyszülött fia által beteljesített.

1Móz 3,15 22,18 49,10; Róm 1,2; Zsid 1,1; ApCsel 3,22–24 10,43; Jn 5,46; Zsid 10,7; Róm 10,4; Gal 4,4–5

ÉNEK

AKI ÉRTEM
MEGNYÍLTÁL*Hastings I., 1830.*

A- ki ér- tem meg-nyíl-tál, Rejts el

ó ö- rök kő- szál! Az a víz s a drá- ga

vér, Me-lyet on- tál a bü- nér'Gyógyír lé- gyen

lel- kem- nek, Bűn- től s vád- tól ment- sen meg!

2. Törvényednek eleget Bűnös ember nem tehet;
Buzgóságom égne bár, S folya könnyem, mint az ár:
Elégtételt az nem ad, Csak te válthatsz meg magad.
3. Jövök, semmit nem hozva, Keresztedbe fogózva,
Meztelen, hogy felruházz, Árván, bízva, hogy megszánsz;
Nem hagy a bűn pihenést: Mosd le, ó, mert megemészt!
4. Ha bevégzem életem, És lezárul már szemem,
Ismeretlen bár az út, Hozzád lelke mennyebe jut:
Aki értem megnyíltál, Rejts el, ó, örök kőszál!

IMÁDSÁG

A közbenjáró

*Megváltó Krisztusom!
Köszönöm Neked,
hogy kereszthaláloed kegyelmével
áthidaltad a bűn szakadékát,
és nekem utat nyitottál az üdvösségre!*

*Köszönöm, hogy értem lehajoltál,
miattam, hogy elveszettségemből megments engem,
igaz emberré lettél.*

*Köszönöm, hogy egész földi életeddel
Isten élő valóságát hoztad közel az emberhez,
és az én életemhez is.*

*Köszönöm, hogy vállaltad az emberért,
vállaltad az én esendő életemért,
a kínt, a szenvedést, a kereszthalált.*

*Köszönöm, hogy feltámadásoddal legyőzted
a halál rettenetét,
és elhoztad a Téged Megváltójuknak elfogadóknak
az örök életet.*

*Köszönöm, Megváltóm,
hogy én is a Tiéd vagyok, a Tiéd lehetek!*

ÁMEN

„És nincsen senkiben másban idvesség: mert nem is adatott emberek között az ég alatt más név, mely által kellene nekünk megtartatnunk.”

(ApCsel 4,12)

8.

LECKE

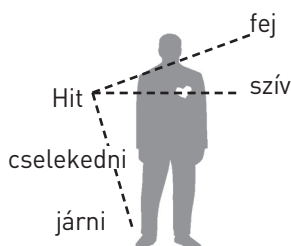
AZ IGAZ HIT

A Biblia azt tanítja, hogy nem minden ember üdvözülni, hanem csak azok, akik Krisztusban hisznek. Ezt a hitet a Szentlélek ébreszti a szívünkben, úgy, hogy elfogadjuk, amit Isten az igében ígért. Hinni tehát: áment mondani az ígére. Isten ígéből tanuljuk meg, hogy bűnösök vagyunk és Krisztus az Üdvözítőnk. Az ige alapján hiszünk Isten ama ígéréteben, hogy Krisztus megfizetett bűneinkért. Hinni annyi, mint magunkat Istennek átadni a Krisztusban, és az ő útján járni.

HINNI = 1. biztosan tudni
2. szívbeli bizalom –
gyermekké lenni

hallás → hit (Róm10,17)

A hit fajtái:

történelmi hit: az írástudók

időleges hit: Démás (2Tim 4,10)

babona: Saul Endorban (1Sám 28)

csodahit: A tömeg Jézus korában

A helyes hit:

ÜDVÖZÍTŐ HIT

Ez lehet:

kis hit – Péter apostol (Mt14,31)

nagy hit – kánaáni asszony Mt 15,28

János 15,1-17

Szőlőtő – Krisztus

Szőlővesszők – hívők

Gyümölcsök – jócselekedetek

A reformáció tanítása:

sola fide – egyedül hit által,

sola gratia – egyedül kegyelemből,

sola scriptura – egyedül a Szentírás által

■ BIBLIATANULMÁNY: Zsidókhöz írt levél 11,8–10

A zsidókhöz írt levél 11. fejezete a hit hőseit sorolja fel. Ábrahámot a hívők atyjának nevezi. Milyen nagynek látszik az ő hite ezekben a versekben!

1. Miért sorolja fel a szerző a hit hőseit?
2. Honnan hívta el Isten Ábrahámot? Hol az a hely, melyet örökségül fog kapni? (8. v.)
3. Mi mutatja Ábrahám hitét a 8. versben?
4. Miért lakott Ábrahám egész életében az ígélet földjén sátorokban? Miből tűnik ki hite?
5. Mondd el a 10. verset a saját szavaiddal!
6. Miért nevezetik Ábrahám minden hívő atyjának? Olvasd el az 1Móz 15,1–6-ot.

■ KÉRDÉSEK

1. A Zsid 11,1-ben ezt olvassuk: A hit a reménylett dolgok valósága, és a nem látott dolgokról való meggyőződés. Mit jelent ez?
2. Olvasd el a Lk 1,18–20-at. Miért lett Zakariás némává?
3. „Boldogok, akik nem látnak, és hisznek”. (Jn 20,29). Mit jelent ez a mi hitünk számára?
4. Ábrahám hitét több alkalommal próbára tette Isten. Sorolj fel ezekből néhányat!
5. Hitre juthatsz-e a Biblia nélkül? És az egyházon kívül?
6. Mondj példákat a történelmi hitre, az időleges hitre, a babonára, a csoda-hitre a mi korunkban.
7. A hit Isten ajándéka. Azt jelenti ez, hogy neked csak várni kell, míg megkapod?
8. Ki ébreszti a hitet?
9. El lehet veszíteni a hitet?
10. Mi az általános kiengesztelődés?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

20. Ugyanúgy üdvözl-e Krisztus által minden ember, ahogyan Ádám által elveszett?

Nem. Csak azok üdvözlnek, akiket Isten igaz hit által Krisztusba oltott, s akik az ő jótéteményeit elfogadják.

Jn 1,12; Ézs 53,11; Zsolt 2,12; Róm 11,17.19; Zsid 4,2. 10,39

21. Mi az igaz hit?

Az igaz hit ismeret, amelynél fogva igaznak tartom mindazt, amit Isten az ő igéjében nekünk kijelentett. Ám egyúttal szívbeli bizalom is, amelyet a Szentlélek ébreszt bennem az evangélium által, mert Isten nemcsak másoknak, hanem nekem is bűnbocsánatot, örök igazságot és üdvösséget ajándékozik, ingyen kegyelméből, egyedül a Krisztus érdeméért.

Zsid 11,1.3; Jak 1,21–22; Róm 4,16–17; 2Kor 4,13; Róm 10,17; Zsid 10,38; Hab 2,2–4; Ef 2,7–9; Róm 5,1; Róm 3,24–25; Gal 2,16

22. Mit higgyen a keresztyén ember?

Mindazt, amit Isten az evangéliumban nekünk megígért, s amit az Apostoli Hitvallás keresztyén hitünk egyetemes és szilárd tételeiként összefoglalt. Jn 20,31

23. Hogy szól ez a hitvallás?

Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében. És Jézus Krisztusban, az Ő egyszülött Fiában, a mi Urunkban, aki fogantatott Szentlélektől, született Szűz Máriától, szenvedett Poncius Pilátus alatt, megfeszítették, meghalt és eltemették. Alászállt a poklokra, harmadnapon feltámadt a halottak közül, fölment a mennybe, ott ül a mindenható Atya Isten jobbján, onnan jön el ítélni élőket és holtakat. Hiszek Szentlélekben. Hiszem az egyetemes keresztyén anyaszentegyházat, a szentek közösségét, a bűnök bocsánatát, a test feltámadását és az örök életet. Ámen.

JÉZUS PANASZA A VILÁG HITETLENSÉGE MIATT

- ▶ Én vagyok a Világosság, de az emberek nem látnak engem.
 - ▶ Én vagyok az Út, de az emberek nem járnak rajtam.
 - ▶ Én vagyok a Szeretet, de az emberek nem szeretnek engem.
 - ▶ Gazdag vagyok, de az emberek nem kérnek kincseimből.
 - ▶ Hatalmas vagyok, de az emberek nem félnek engem.
 - ▶ Örökkévaló vagyok, de az emberek nem vágnak hozzám.
 - ▶ Nemes vagyok, de az emberek nem tisztelnek engem.
 - ▶ Irgalmas vagyok, de az emberek nem bíznak bennem.
 - ▶ Igaz vagyok, de az emberek nem hisznek nekem.
 - ▶ En vagyok az Élet, de az emberek nem keresnek engem.
- ... Ha tehát elveszel, ne tégy nekem szemrehányást.

ÉNEK

HISZEK A MENNYBÉLI EGY ISTENBEN

1. Hi - szek a menny - bé - li egy Is - ten - ben,
 Min - den - ha - tó és ke - gyel - mes A - tyá - ban,
 Menny - nek és föld - nek te - rem - tő U - rá - ban,
 Ki min - dent tart hű gond - vi - se - lés - ben.

2. És az ő egyszülött szent Fiában, Jézus Krisztusban, a mi egy Urunkban, Aki a Szentlélektől fogantaték Szűz Máriától tisztán születék.
3. Szenvede Pilátusnak alatta, Felfeszítettvén keresztre, meghala; Eltemetettvén poklokra leszálla, Harmadnap halálból feltámadta.
4. Felméne mennybe, üle. jobbjára A /mindenható Atya Úr Istennek: Itéletükre onnan az élőknek és holtaknak eljő bizonyára.
5. Hiszek a szentelő Szentlélekben és egy keresztyén Anyaszentegyházat, Egyességét a szenteknek mindenben, és a bűnöknek megbocsátását.
6. Hiszem a testnek feltámadását és idvességgel az örök életet, Mellyet az Isten hiveknek megszerzett: Lelkem e hittel biztatja magát.

IMÁDSÁG

Az igaz hit

*Megváltó Krisztusom!
Az én hitem ingatag és törékeny nádszál.
De Te megerősíthetsz,
és hiszem, hogy meg is erősítesz engem
töredékes hitemben.*

*Hiszem, Uram,
hogy Te újjáépíted, újjászervezed
az egész életemet,
ha Rád bízom magam.*

*Kérlek, tisztítsd meg a gondolataimat,
minden tisztátalanságából!
Kérlek, gyógyítsd meg a szívemet
nemes érzésekre és indulatokra!
Kérlek, támogass a tetteimben,
hogy amint Te akarod, úgy cselekedjem!
Kérlek, vezess engem az életem útján,
hogy soha ne tévedhessek el!*

*Köszönöm, hogy az életem minden döntésében,
ha Benned bízó hittel hozom meg azokat,
akkor napról-napra lélekben erősödhetek,
általad, megváltó Krisztusom!*

ÁMEN

**„Azok pedig mondának:
Higgy az Úr Jézus Krisztusban,
és idvezülsz mind te, mind a te házadnépe!”
(ApCsel 16,31)**

9.

LECKE

EGY LÉNY – HÁROM SZEMÉLY

A Szentírás tanításának tartalmát az apostoli hitvallás tizenkét cikkelye foglalja össze, melyet három részre oszthatunk. A hit e tizenkét cikkelyében a Szentháromság Istenről teszünk hitvallást. Azaz megvalljuk, hogy egy Isten van, aki úgy jelentette ki magát Igéjében, mint megkülönböztetett személy: **Atya, Fiú és Szentlélek**. Ezt nevezzük Szentháromságnak. A Szentháromságot ésszel nem lehet megérteni, csak hittel elfogadni.

A Szentháromság Istenben való hit különbözteti meg a keresztyénséget minden más vallástól. Az Atya Isten a Teremtőnk, a Fiú Isten a Megváltónk, a Szentlélek Isten a Megszentelőnk, azaz: ő az, aki a megváltás munkáját szívünkben foganatossá teszi, minket megszentel és megújít. Azért teszünk hitvallást a Szentháromság Istenről, mert ő így jelentette ki magát a Bibliában. A keresztyénség ezzel a hitvallással áll vagy bukik. Athanáziusz hitvallása azt mondja: Azért ha valaki üdvözülni akar, hinnie kell a Szentháromságban.

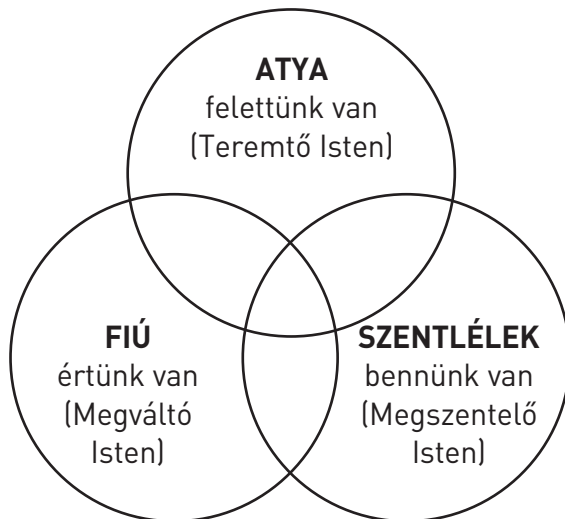
ATYA
teremtés
1. cikkely

FIÚ
megváltás
2–7. cikkely

SZENTLÉLEK
megszentelés
8–12. cikkely

■ BIBLIATANULMÁNY: 2Kor13,11–13

Pál befejezésül még néhány intést intéz a korinthusi gyülekezethez, és aztán levelét szívélyes üdvözléssel és áldáskívánással zárja.

1. Melyik az az utolsó öt buzdítás, melyet Pál a 11. versben ad?
2. Miért hoz örömet Jézus Krisztus evangéliuma? (11. v.)
3. Mi a szent csók? (12. v.) Kell-e azt még ma is adni?
4. Kik a szentek? (12. v.) Vannak még most is szentek?
5. A 13. vers az az áldás, mely ma is gyakran elhangzik az istentisztelet végén.
Mondd el saját szavaiddal, mi a három Személy mindegyikének áldása!

■ KÉRDÉSEK

1. Mikor használjuk a Szentháromság nevet az istentiszteleten?
2. A Jézusról szóló történetek közül melyikben hallunk az Atyáról, a Fiúról és a Szentlélekről?
3. Hogy hangzik az úgynevezett ároni áldás? (4Móz 6,24-26). Utal-e az is a Szentháromság Istenre?
4. Gondolkodj el azon, hogy mit jelent az, hogy téged az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevébe kereszteltek meg.
5. Bizonyíthatod-e a Szentháromságot?
6. Kik tagadják a Szentháromságot?
7. Miért beszélünk egyetemes és kétségtelen keresztyén hitről, ha az apostoli hitvallásról van szó?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

24. Hány része van a hitvallásnak?

Három. Az első rész az Atya Istenről és a mi teremtésünkről, a második a Fiú Istenről és megváltásunkról, a harmadik a Szentlélek Istenről és megszentelésünkről szól.

25. Isten lényege szerint egy Isten. Miért említettél akkor három nevet: az Atyát, a Fiút, és a Szentlelket?

Azért, mert Isten az ő igéjében úgy jelentette ki magát, hogy ez a három különböző személy: az egy, valóságos és örök Isten.

5Móz 6,4; Ézs 61,1; Zsolt 110,1; Mt 3,16–17; Mt 28,19; 1Jn 5,7 (Károli)

ÉNEK

DICSŐSÉG AZ ATYÁNAK, A FIÚNAK

Középkori dallam.

Dí-cső-ség az A-tyá-nak, a Fi-ú-nak és
Szent-lé-lek Is-ten-nek, Va-la-mint volt
kez-det-ben, A-zon-ké-pen most és
mind-ö-rök-ké, Á-men, Á- - men.

IMÁDSÁG

Egy lény – három személy

*Teremtő Atyám!
Te életre hívtad a világmindenséget
szavad hatalmával.
Te életre hívtál engem is,
hogy örök ajándékul
megkapjam Tőled az életet.*

*Megváltó Krisztusom!
Amikor én az élet ajándékát
megőrizni már nem tudtam,
sőt inkább veszni hagytam,
Te eljöttél értem,
hogy megmentes kegyelmesen.*

*Éltető Szentlélek!
A világ lelketlensége helyett
Te töltötted be az életemet
új reménységgel, hitből fakadó lelkesedéssel.
Így értelmezted át jelenléteddel
minden élet-pillanatomat.*

*Öröm tölti be a szívemet,
hogy – bár más-más módon ismerteted meg
megadat velem, Istenem –
mégis egy, igaz és örök Úr vagy,
Aki a létezés összhangját hozod el
az én életem számára is.*

ÁMEN

„És leszálla ő reá a Szent Lélek testi ábrázatban mint egy galamb, és szózat lőn mennyből, ezt mondván: Te vagy amaz én szerelmes Fiam, te benned gyönyörködöm!”

(Lk 3, 22)

10.

LECKE

TEREMTÉS ÉS GONDVISELÉS

■ A Biblia azt tanítja, hogy mindent Isten teremtett. Teremteni annyi, mint semmiből valamit alkotni; jobban mondva, valamit a semmiből életre kelteni. Az Apostoli Hitvallás első cikkelye így hangzik: Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében! A teremtéstörténetet az 1Mózes 1 és 2-ben találjuk. De szól még a teremtésről például Jób 38 és 39; Zsolt 104; és Ézs 40. is. Az 1Mózes 1-ben minden teremtési nap után ezt olvassuk: „És látá Isten, hogy minden, amit teremtett vala, íme igen Jó”.

Isten azonban a világot nemcsak megteremtette. Még most is fenntartja és igazgatja. Ezt Isten gondviselésének nevezzük. Az Isten gondviselésébe vetett hit a balsorsban türelmesség, a jó sorsban hálássá és a jövőt illetőleg bizakodóvá tesz. Ezt a hitet tagadja többek közt a deizmus, mely azt tanítja, hogy Isten nem törődik többet a teremtett világgal.

Mi, keresztyének elutasítjuk az evolúció tanát, azaz azt, hogy minden „magától” állt elő: a fejlettebb (ember, állat, növény) az alacsonyabb rendűből (összejt) fejlődött ki. Ez az evolúciótan ellentétben van a Bibliával. A Bibliát a hit szemüvegén át kell olvasnunk. A Biblia nem természetrajz könyv, és nem szól például a Föld koráról.

Isten gondviselése nem zárja ki felelősségünket. Isten olyan emberekké teremtett minket, akik felelünk tetteinkért.

■ OLVASD EL

1Móz 1 és 2; Jób 38 és 39; Zsolt 19 és 104; Ézs 40,12–31.

■ BIBLIATANULMÁNY: Ézsaiás 40,21., 26,31.

Ézsaiás bátorítja a babiloni foglyokat. Jön szabadulás. A foglyoknak bizonyítja, hogy Isten a hatalmas Teremtő. Így Ő népéről is gondoskodik.

1. Mit jelent az, hogy a „föld fundamentomai”? (21. v.)
2. Mire utal a próféta ezzel a 26. versben levő szóval: „azokat”?
3. Milyen nevekkal említi a népet Ézsaiás a 27. versben?
4. Melyik szavak tesznek bizonyosságot arról, hogy Isten segítő ereje kimeríthetetlen?
5. Mit jelent ez a kép: „szárnyra kelnek, mint a saskeselyűk”? (31. v.)
6. Kiknek szólnak Isten ígéretei a 31. v. szerint?

■ KÉRDÉSEK

1. Mi az, hogy „teremteni”?
2. Melyik mondatot olvassuk az 1Móz 1-ben minden teremtési nap végeztével?
3. Sorolj fel néhány zsoltárt, mely a teremtés dicsőségét zengi!
4. Kik az angyalok, és mi a munkájuk? (Ézs 6,1–4; Zsid 1,14).
5. Nevez meg néhány angyalt! (Lk 1,19; Júd 9.)
6. Ki az ördög? Őt is Isten teremtette?
7. Mi az isteni gondviselés?
8. Mit ígért Isten Nóénak? Milyen jelet kapcsolt ehhez? (1Móz 9,8–17).
9. Hogy látod Isten atyai gondoskodását Dániel életében? (Dán 1).
10. Tudod bizonyítani Isten gondviselését Eszter történetében?
11. Mit tanít a deizmus? Mi az evolúció tana? Hogyan viselkedjünk ezekkel szemben?
12. Mit tett Isten a teremtés után a hetedik napon? Mit jelent ez számunkra?
13. Van véletlen? Beszélhetünk végzetes balesetről?
14. Isten mindenható. Azt jelenti ez, hogy Isten mindent tehet?
15. Betegség, háború stb. Istentől jön? Nincs ez ellentétben Isten gondviselésével?

■ IDÉZETEK

– Szabad Istentől kérni, még ha az egy szeg, vagy gombostű is; csak így járhatunk az ő útján. (Kohlbrugge: Kérdések és feleletek a Heidelbergi káté 9. úrnapijának magyarázatához és igazolásához)

– Jobb Istennel a pusztában, mint Isten nélkül tejjel és mézzel folyó földön. Olykor jobban látod Istent egy börtöncella vasrácsán át, mint egy katedrális boltíves ablakán át. (Például háborús időben.)

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

26. Mit hiszel, amikor ezt mondod: „HISZEK EGY ISTENBEN, MINDENHATÓ ATYÁBAN, MENNYNEK ÉS FÖLDNEK TEREMTŐJÉBEN”?

Hiszem azt, hogy a mi Urunk Jézus Krisztusnak örökkévaló Atyja, aki mennyet és földet semmiből teremtett, és azokat örök gondviselésével fenntartja, az Ő Fiáért, Krisztusért nekem Istenem és Atyám.

27. Mi az isteni gondviselés?

A gondviselés Isten mindenható és mindenütt jelenlévő ereje, amellyel a mennyet és a földet, minden teremtménnyel együtt szilárdan kézben tartja, és úgy igazgatja, hogy amit a föld terem, továbbá eső és aszály, termő és terméketlen idők, étel és ital, egészség és betegség, gazdagság és szegénység – szóval minden – nem véletlenségből, hanem az ő hűséges atyai kezéből származik.

ApCsel 17,25 Zsid 1,3 Jer 5,24 ApCsel 14,17 Jn 9,3 Péld 22,2

ÉNEK

NAGY VAGY TE, ISTEN

Lassan *p*

1 Nagy vagy te, Is - ten, nagy a te ha - tal - mad, Vi - lát - te
2. Nagy vagy te, Is - ten, nagy a böl - cse - sé - ged, Min dent mi
3. Nagy vagy, U - ram és mily nagy a sze - rel - med, Fi - ad - ban

1. rem - tő a te szó - za - tod; Mondád: legyen! s a pusz - ta sem - mi
2. szé - pen s bölcsen al - ko - tál! A föl - di em - bert tet - ted gyerme -
3. mit ve - lem é - rez - te - tél; A pis - lo - gó kis mé - cset el nem

pp

1. ség -ből Vi - lá - gos - ság s mindenség tá - ma - dott. A csil - lag
2. ked - dé, Lel - ked -ből lel - ket ő ne - ki a - dál. Kicsiny fű -
3. ol - tád Sa meg - tört nád - nak meg - ke - gyel - me - zél. Mi - kor he -

1. ez - rek, a nap fé - nyes - sé - ge, Ég, föld kö - vet - te
2. szál ban, ó - ri - á - si tölgy - ben, Di - cső ke - zed nyo -
3. ver - tem bűn - ben, meg - kö - töz - ve, Fe - lém ki - nyúj - tád

mf

1. szent pa - rancs - sza - vad: Re - meg szí - vem s meg - dőb - ben - vén csu -
2. má t szem - lél - te - ted: Szi - vem ki - tár - va, hó - do - lás - sal
3. ír - gal - mas ke - zed: Ó - róm - kö - nyek - kel térd - re hull - va

p

1. dál - ja Min - den - ha - tó, di - cső ha - tal - ma - dat.
2. ál - dom Csu - dá - la - tos nagy böl - cse - sé - ge - det.
3. ál - dom Te id - ve - zí - tő nagy sze - rel - me - det!

IMÁDSÁG

Teremtés és gondviselés

*Te, aki egy egyszerű asszony,
Mária gyermekeként születél meg erre a világra,
test szerinti létedben is az Élő Isten voltál
itt, az embervilágban, miközöttünk.*

*Te aki túrted a gúnyt, az ostorcsapásokat,
aki hagytad, hogy kezed és lábad átszegezve
a keresztre felfeszítsenek,
ott, a kereszten is mindenek feletti hatalom voltál,
mindenek feletti hatalom maradtál.*

*Te, aki a mennyek országának lélek szerinti világában
döntésszel élet és halál felett ítélkezel
az örökkévalóság megmásíthatatlanságával,
és eljössz majd erre a földre,
hogy hozzád érkezzen meg,
mint eleve elrendelt céljához a történelem,*

*Te jó vagy, Uram,
Te szeretsz engem, édes Jézusom,
Te, mint akit az Atya értem küldött,
érezem, tudom, hiszem,
hogy megváltasz engem Önmagadnak
kegyelmesen.*

ÁMEN

„Kezdetben teremté Isten az eget és a földet.”
(1 Móz 1,1)

11.

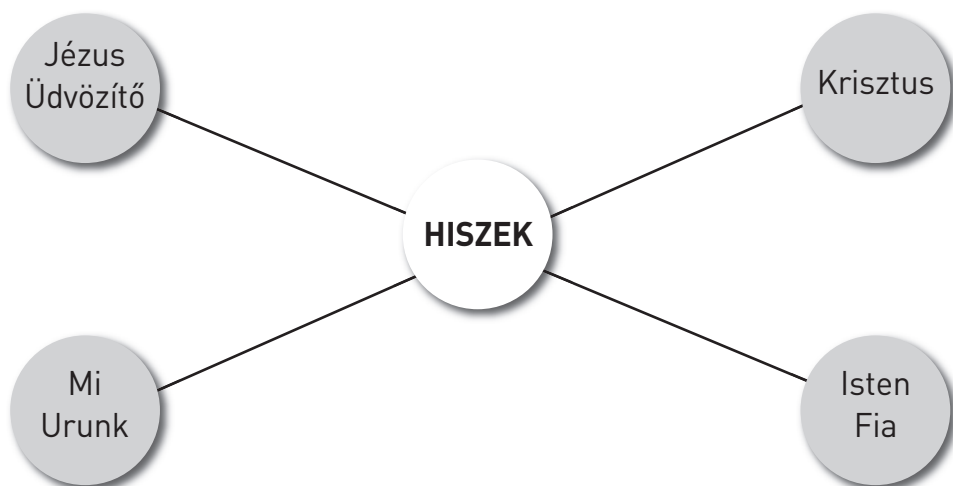
LECKE

A MI URUNK JÉZUS KRISZTUS

Isten Fiának különféle nevei vannak. Többek közt: JÉZUS (az Ószövetségben Józsua, Józua). Ez az ő személyneve. Annyit jelent, hogy Üdvözítő, Szabadító (Máté 1,21). Jézus szabadít meg minket vétkeinkből, a bűn büntetésétől és hatalmából, és helyreállítja a közösséget köztünk és Isten között. Jézus az egyetlen Üdvözítő, tehát sem angyalok, sem szentek, sem más emberek, sem jó cselekedetek, sem a magunk igaz volta stb. nem üdvözíthetnek bennünket.

KRISZTUS. Ez az ő tisztségneve. Annyit jelent, hogy felkent. Izráelben a prófétákat, főpapokat és királyokat kenték fel. Jézust az Atya kente fel a Szentlélekkel főprófétánkká, egyetlen főpapunkká és örökkévaló királyunkká. **Isten egyszülött fia.** Jézus Krisztus az örök, természetes Fia Istennek. Minket kegyelemből fogadott gyermekeivé.

MI URUNK. Ő szabadít meg minket bűneinktől vérével, övé az uralom életünk felett.

Mit jelentenek ezek a szimbólumok (jelképek)?

■ KÉRDÉSEK

1. Milyen Józsuékat ismersz az Ószövetségben? Hogy előképei ezek Krisztusnak? (Józsué 1,1–2 és Zakariás 3,1–10).
2. Ismersz még más bibliai neveket is, melyeknek sajátos jelentése van?
3. Kiket kentek fel Izráelben?
4. Sorolj fel néhány prófétát, akiknek nem maradtak fenn írásai!
5. Mi volt a papság Izráelben?
6. Mi volt Krisztus keresztségére írva? (János 19,19).
7. Mit jelent az Immánuel név? (Máté 1,23).
8. Miért hangsúlyozzuk annyira, hogy csak Ő az egyetlen Üdvözítő?
9. Mi az, hogy „szentek”?

■ EGYHÁZI ÉV

ADVENT: Krisztus jövetelének várása (4 vasárnap)

KARÁCSONY: fogantaték és születék (december 25 és 26)

BŐJT: szenvedéseire emlékezünk és vívódására a pusztában (7 hét)

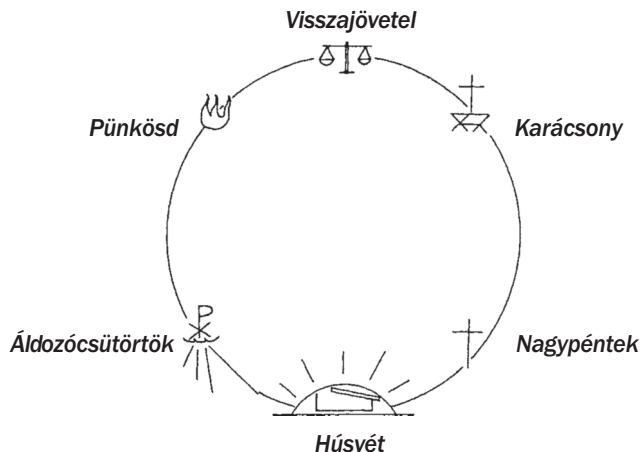
NAGYPÉNTEK: megfeszítették, meghala és eltemették, szálla alá poklokra

HÚSVÉT: feltámadta (harmadnapon).

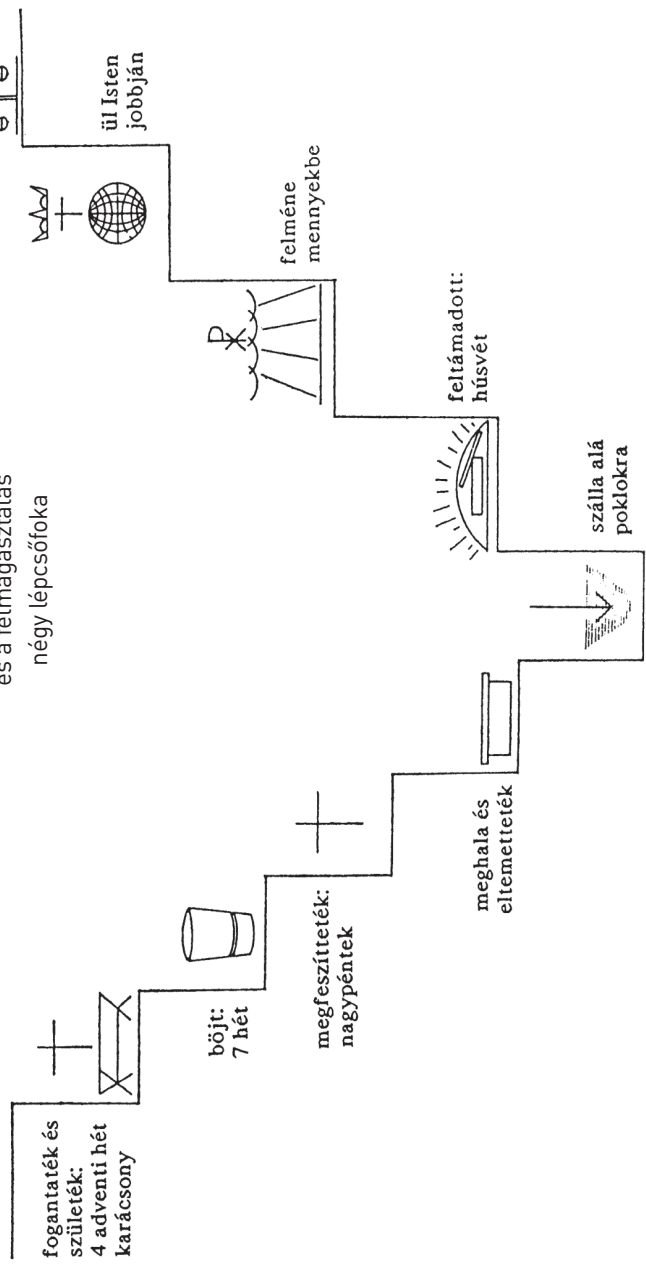
ÁLDOZÓCSÜTÖRTÖK: felméné mennyekbe, ül az Atya Isten jobbján (húsvét utáni 40. nap)

PÜNKÖSD: a Szentlélek kitöltetése (pünkösd = pentekoszté= ötvenedik nap)

VISSZAJÖVETELE: utolsó ítélet

A megálátatás öt lépcsőfoka
és a felmagasztalás
négy lépcsőfoka

ÉNEK

KEGYES JÉZUS,
ITT VAGYUNK

Ahle J.R., 1664.

Ke- gyes Jé- zus, itt va- gyunk
Gyúl- jon fel ki- ván- sá- gunk

Te szent Í- géd hal- lá- sá- ra,
Id- ves- ség ta- nu- lá- sá- ra,

Hogy a föld- től el- sza- kad- junk,
Csak te- hoz- zád rá- gasz- kod- junk.

2. Elménket, értelmünket Lelki sötétség fogta bé, ∴ De szent Lelked szívünket Tiszta fénnel úgy töltse bé, Hogy jót gondoljunk és szóljunk, Mert csak tőled kell azt várnunk.
3. Dicsőségnek napfénye, Istentől jött világosság! ∴ Indítsd lelkünk készsége, Nyisd meg fülünk, szívünk és szánk! Hitvallásunk, könyörgésünk, Urunk Jézus, halld meg, kérünk!

IMÁDSÁG

A mi Urunk Jézus Krisztus

*Édes Jézusom!
Nehéz súlyok terhe alól szabadul fel az életem,
amikor megszólítalak Téged,
amikor átélem a Te jelenléted!*

*Köszönöm Neked azt a csodát,
amelyben – kegyelmedből – megajándékoztál engem
az üdvösség bizonyosságával!*

*Köszönöm Neked azt a szeretetet,
amellyel újra meg újra megkeresel,
bukásaim után is visszafogadsz, hazafogadsz.*

*Kérlek, légy velem napról-napra,
hogy azokban az élethelyzetekben,
amelyekben helyt kell állnom,
hűséggel tehessek hitvallást Rólad!*

ÁMEN

**„És monda az angyal nékik:
Ne féljeteK, mert ímé hirdetek nékteK nagy örömet,
mely az egész népnek öröme lészen: Mert született nékteK
ma a Megtartó, ki az Úr Krisztus, a Dávid városában.”
(Lk 2,10–11)**

12.

LECKE

FOGANTATÉK ÉS SZÜLETÉK

Karácsonykor a mi Urunk Jézus Krisztus születésére emlékezünk. Hisszük, hogy az Isten Fia egyszer emberré lett, és mint egyszerű gyermek nagy szegénységben megszületett, hogy minket bűneinkből megváltson. Úgy született, mint minden gyermek. Teste és vére Máriából való. Ez jelenti azt, hogy valóságos ember volt. Az emberi életet élte a bölcsőtől a koporsóig. De fogantatása természetfeletti volt. Gábrriel angyal azt mondta Máriának: „A Szentlélek száll tereád, és a Magasságosnak ereje árnyékoz meg téged; azért ami születik is, szentnek hivatik, Isten Fiának” (Lukács 1,35). Tehát míg mi bűnben fogantattunk és születünk, Jézus nem. Anyja, Mária is bűnös volt. Jézus azonban, mint valóságos Isten, bűn nélkül való.

Isten már az Ószövetségben megígérte eljövetelét. Szólt arról is, hogy Jézus Júda nemzetségéből, Dávid családjából származik.

AZ EMBER ISTEN NÉLKÜL

..... ✝

Advent:
Jézus jön

Karácsony:
Krisztus születése

IMMÁNUEL = VELÜNK AZ ISTEN

ISTEN: örök, igaz Isten

EMBER: Igazi ember, bűn nélkül

ADVENTI IGÉK:

Ósi ígéret: 1Móz 3,15

Júdeai Betlehem: 1Móz 49,8; Mikeás 5,1

Dávid családja: Ézs 11,1

Szűztől születés: Ézs 7,14

Nevek: Ézs 9,5

Mária: „Kegyelembe fogadott”, „áldott vagy te az asszonyok között” (Lk 1,28). „Mi közöm nékem te hozzád, oh asszony?” (Jn 2,4). „Kicsoda az én anyám; és kik az én testvéreim?” (Mt 12,48). „Asszony, ímhol a te fiad!” „Ímhol a te anyád!” (Jn 19,26–27). „Az asszonyokkal és Máriával, Jézusnak anyjával, és az ő atyjafiaival együtt” (ApCsel 1,14).

Mária tisztelete: Isten anyja. Örökké szűz. 1854: szeplőtelen fogantatásának dogmája. 1950: Mária mennybemenetelének és társmegváltó-voltának dogmája. (marialogia – a római katolikus egyház tana)

■ BIBLIATANULMÁNY: Mt 1:16–17, 16–17

Máté közli Jézus nemzetségtáblázatát. Ebből kitűnik, hogy Jézus valóságos ember volt, ősei voltak, mint bárki másnak. A 18. versből arra mutat rá, hogy Jézus Isten Fia volt.

1. Miért Ábrahámmal kezdi Máté a nemzetségtáblázatot, és nem Ádámmal?
2. Miért mondja az I. vers Jézust Dávid és Ábrahám fiának?
3. Ki volt Jákób legidősebb fia? Miért Júdát említi a 2. vers?
4. Ki az a négy asszony, akiket a 3–6. versekben találunk? Mit tudsz ezekről az asszonyokról? Miért kerültek bele Jézus nemzetségi táblázatába?
5. Hogy olvasod ki a 16.versből, hogy Jézus Szűz Máriától született?
6. Máté a 17. versben (elrejtve) a 7-es számot használja. Hogyan? Miért teszi?

■ KÉRDÉSEK

1. Hány hétig tart az advent?
2. Sorolj fel példákat arra, hogy Jézus igazi ember és valóságos Isten volt.
3. Ismersz olyan embereket az Ószövetségből, akiknek a születése csoda volt? Miben különbözik ezektől Jézus születése?
4. Jézus emberré lételét testté lételnek nevezzük, mivel a János 1,14-ben ez van megírva: „Az Ige (Isten Fia) testté lett”. Miért van ez így?
5. Követett-e el Jézus bűnt? Volt-e bűne?
6. Hozzá tartozik-e a karácsonyfa és az ajándék a karácsonyhoz?
7. Miért december 25-én és 26-án ünnepeljük a karácsonyt?
8. Ki volt Keresztelő János?
9. Mi a Mária-tisztelet?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

36. Mit használ neked Krisztus szent fogantatása és születése?

Azt, hogy ő közbenjárónk, aki ártatlanságával és tökéletes szentségével Isten előtt elfedezi bűneimet, melyekben fogantattam.

Zsid 2,16–17; Zsolt 32,1; 1Kor 1,30

ÉNEK

KÜLDÉ AZ ÚR ISTEN
HŰSÉGES SZOLGÁJÁT

Debrecen, 1774.

Kül-dé az Úr Is-ten Hű-sé-ges szol-gá-ját
Szü-z-höz Ná-zá-ret-ben Gáb-ri-el an-gya-lát
Hoz-zánk jó-ked-vé-ben:

2. Menj el Máriának E jót megmondani,
A régi Írásnak Titkát jelentsd ki Angyali erőddel.
3. Mondd ezt: ó, szent, kegyes, Üdvözlésem végyed;
Ajándékkal teljes, Az Úr van tevéled; Szűnjék hát félelmed.
4. Szent szűz, méhedbe vedd Az Úr Isten Fiát, Melyben megőrizzed
A szüzesség jussát, Minden tisztaságát.
5. Hallá s elfogadá E parancsolatot, Hivé és fogada Méhében magzatot,
De nagy Csudálatost,
6. Emberi nemzetnek Hű tanácsadóját, Jövendő életnek
Maradandó atyját Örök békességben;
7. Kinek erőssége Minket úgy őrizzen, Hogy a világ vétke
Minket meg ne sértsen, Pokolra ne vessen;
8. De a Bűnbocsátó Végye el vétünköt, Légyen igazítónk
S adjon örökséget Mennyei országában.

IMÁDSÁG

Fogantaték és születék

*Uram, Jézus Krisztus!
Te tudod, mit jelent embernek lenni,
hiszen ugyanúgy emberi testben éltél,
ahogyan a Mindenható Isten
minden teremtett ember-gyermeke.*

*Uram, Jézus Krisztus!
Te ismersz engem,
jobban, mint én önmagamat.
Tudod, hogy mennyire vágyom arra,*

*hogy útkereséseimben Te utat mutass,
hogy roskadozó létemben támogass,
hogy döntéseimben példa légy nekem,*

*de mindezekben, és mindezek felett:
bennem megszületésed, megelevenedésed által
megváltsd bűneiből,
és szereteteddel szenteld meg az életem!*

**„Mikor pedig ezeket magában elgondolta:
ímé az Úrnak angyala álomban megjelenék néki, mondván:
József, Dávidnak fia, ne félj magadhoz venni Máriát,
a te feleségedet, mert a mi benne fogantatott,
a Szent Lélektől van az.
Szül pedig fiat, és nevezd annak nevét Jézusnak,
mert ő szabadítja meg az ő népét
annak bűneiből.”**

(Mt 1,20–21)

13.

LECKE

AGNUS DEI = ISTEN BÁRÁNYA

Mint Közbenjáró, Jézus a földön a megaláztatás útját járta. Egész élete, születésétől kezdve szenvedés volt. Üldözték, megvetették, megkísértették, gúnyolták, magányos volt stb. És mindez egyre súlyosabb lett. Végül a nagy tanács halálra ítélte, Poncius Pilátus helytartósága idején keresztre feszítették, és meghalt. Megaláztatásának mélypontja a poklokra való alászállása volt.

Mit jelent az ő szenvedése? Nem lehet összehasonlítani semmiféle emberi szenvedéssel. Mert Jézus a mi bűneink büntetését hordozta. A mi vétkeinkért kellett fizetnie. Az Ószövetségben egy bárány vérént ontották, hogy engesztelést szerezzenek a nép bűneiért. Az Újszövetségben Krisztus, akiben nem volt bűn, önként magára vette bűneinket. Önként elszenvedte helyettünk a büntetést. Ő volt Isten Báránya, aki elvette a világ bűnét (János 1,29). Szervedése és halála helyettes szenvedés és halál volt. Azok számára, akik hit által Krisztus tulajdonai, azok számára a halál többé nem a bűn büntetése, hanem a **meghalás a bűnnek és átmenet az örök életre.**

KRISZTUS ELHORDOZTA A BŰN BÜNTETÉSÉT

SZENVEDETT

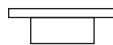
– **1Péter 3,18:** „Mert Krisztus is szenvedett egyszer a bűnökért”.
33 éven át: megkísértették, elutasították, gúnyolták, bántalmazták.

PONCIUS
PILÁTUS ALATT
MEGFESZÍTETETT

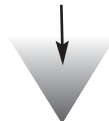
– **Galata 3,13:** „Krisztus váltott meg minket a törvény átkától, átokká lévén érettünk; mert meg van írva: Átkozott minden, aki fán függ”. Jézus átokká lett: kítaszított. Ég és föld között függött. Róma 6,23: „Mert a bűn zsoldja halál.”

MEGHALA ÉS
ELTEMETTÉK

– Délután 3 órakor halt meg Jézus. Vér és víz jött ki az oldalán ütött sebből. 3 napig volt a sírban.

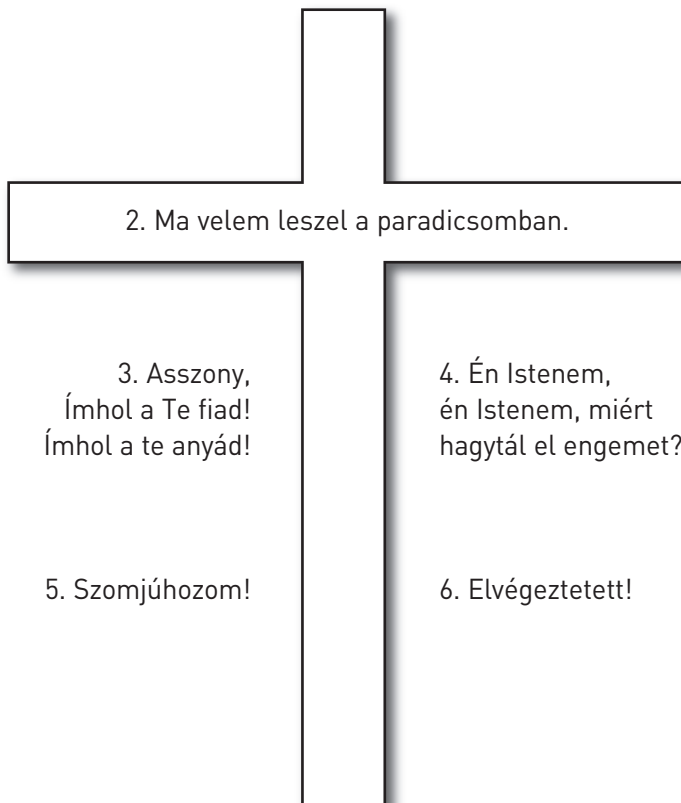
SZÁLLA ALÁ
POKOLRA

– **Máté 27,46:** „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?”
A pokoli fájdalmak és kínok, melyeket Jézus szenvedett; különösen az Istentől való elhagyatottság a kereszten.

JÉZUS HÉT SZAVA A KERESZTEN

1. Atyám, bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.

2. Ma velem leszel a paradicsomban.

3. Asszony,
Ímhol a Te fiad!
Ímhol a te anyád!

4. Én Istenem,
én Istenem, miért
hagytál el engemet?

5. Szomjúhozom!

6. Elvégeztetett!

7. Atyám, a te kezembe teszem le az én lelkemet!

■ BIBLIATANULMÁNY: Ézsaiás 53,3–7

Ebben a fejezetben Krisztus helyettes szenvedéséről és haláláról van szó. Ézsaiás úgy prófétál róla, mint az ÚR szenvedő szolgájáról, aki meghalt népe bűneiért.

1. Mit jelent: „betegség ismerője” és „mint aki elől orcánkat elrejtjük” (3. v.)?
2. Mire céloz a 4. vers ezzel: „betegségeinket” és „fájdalmainkat”?
3. Mit mond az 5. vers Krisztusról és mit rólunk?
4. Krisztus szenvedése és halála Isten akarata volt. Hogy tűnik ki ez a 6. versből?
5. Kiről olvassuk az Újszövetségben, hogy az Ézsaiás 53-nak ezek a versei megtérésre vezették? (ApCsel 8,32–33).

■ KÉRDÉSEK

1. Sorolj fel példákat, hogyan szenvedett Jézus földi életében!
2. Hányszor szólt Jézus arról, hogy szenvednie kell?
3. Miért ítélték Jézust halálra? (Mt 26,63–66).
4. Miért szenvedett Jézus Poncius Pilátus alatt?
5. Miért halt Jézus kereszthalált?
6. Mit jelent, hogy Jézus testileg és lelkileg szenvedett?
7. Mit jelent, hogy a függöny a templomban kettéhasadt Jézus halálakor?
8. Mi a poklokra való alászállás? Mi a jelentősége ennek a keresztyén ember számára?
9. Mit tanít a római katolikus egyház a tisztítótűzről?
10. Milyen különleges jelek kísérték Jézus halálát? (Mt 27,51–53; Luk 23,45).
11. Mit tudsz ezekről a nevekről: Gecsemáné, Gabbatha, Kajafás, Pilátus, Heródes, Cirénei Simon, Golgota, Arimáthiai József?
12. Miért mondjuk, hogy nagypéntek?
13. Mi a nagyszombat? És a virágvasárnap?
14. Miért kell meghalnunk, ha Jézus egyszer már meghalt értünk?
15. Miért mondja gyakran a Biblia a keresztyén ember haláláról, hogy az elaluvás?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

39. Nagyobb dolog-e az, hogy megfeszítették, mintha más halálnemmel halt volna?

Nagyobb, mert ez tesz bizonyossá afelől, hogy ő magára vette azt az átkot, amelynek súlya rajtam volt. A kereszthalált ugyanis Isten megátkozta.

Gal 3,13; 5Móz 21,23

42. Ha Krisztus meghalt értünk, miért kell nekünk is meghalnunk?

Azért, mert a mi halálunk nem bűneinkért való megfizetés, hanem csak meghalás a bűnnek és átmenetel az örök életre.

Jn 5,24; Fil 1,23; Róm 7,24

■ IDÉZET

„Keresztyén a hátán levő teherrel megterhelten haladt. Így sietett előre, amíg olyan helyre nem ért, ahol egy kereszt állt, és egy kissé lejjebb annak lábánál egy sír. Amikor Keresztyén a kereszthez érkezett, észrevette, hogy a teher lecsúszott a válláról, és addig gurult lefelé, míg a sír szájához nem ért. Abba beleesett és én nem láttam többé. Akkor Keresztyén nagyon megörült, és boldog szívvel mondta: Ő nekem békességet adott szenvedése által, és életet halála által.” (Bunyan: A zarándok útja)

ÉNEK

KRISZTUS, JÓSÁGOS PÁSZTORUNK

1. Krisz - tus, jó - sá - gos Pász - to - runk,

Szent - há - rom - ság - ban egy U - runk,

Leg - főbb kin - csünk, szent ék - sze - rünk,

Ma - radj ve - lünk!

2. Éltél köztünk, mint megvetett,
Kaptál értünk fájó sebet.
Bűnünk sötét. Nincs érdemünk
Maradj velünk!
3. Kértél bennünk lakóhelyet,
Lettél tető fejünk felett,
Lettél kenyér, szent ételünk
Maradj velünk!
4. Ihatjuk mind véred borát,
Mely szomjazónak enyhet ad,
Ki nem fogyó szent serlegünk,
Maradj velünk!
5. Meg nem rendül szerelmed, ó,
Bűnünk tudó, irgalmazó!
Szerelmeddel be nem telünk,
Maradj velünk!
6. Javunkra, ím adtad magad,
Ontod reánk irgalmadat.
Méltó nevet tőled nyerünk.
Maradj velünk!

IMÁDSÁG

Agnus Dei – Isten báránya

*Uram, Te itt éltél közöttünk.
Láttunk, talán ismertünk is Téged,
de nem ismertük fel,
mert önmagunk takartuk el önmagunk elől
a hit által színről-színre látás csodáját,
nem ismertük fel a Te Istenséged.*

*Pedig Te itt voltál velünk,
mi több: értünk vállaltad, vetted magadra
a földi lét minden szenvedését,
viselve gúnyt és megaláztatást,*

*hogy felemeld,
hogy magadhoz öleld mindazokat,
akiknek végül – Lélek által,
felnyílt a szeme arra, hogy lássa:*

*a kereszt, a Te kereszted
a győzelem jele,
az üdvösségnek már itt e földön
hittel megragadható
élő valósága.*

ÁMEN

**„Tudván, hogy nem veszendő holmin,
ezüstön vagy aranyon váltattatok meg a ti atyáitoktól
örökölt hiábavaló életetekből;
Hanem drága véren, mint hibátlan
és szeplőtlen bárányén, a Krisztusén.”
(1Pét 1,18–19)**

14.

LECKE

FELTÁMADOTT AZ ÚR
BIZONNYAL

Valljuk, hogy Krisztus feltámadott halottaiból. Ez a feltámadás, melyet előre megjövendölt, felmagasztaltatásának első lépcsője. Miután egész a halálig megaláztatott, most Krisztus diadalmaskodik a halálon, poklon és síron.

A feltámadás az eltemetése utáni harmadik nap kora reggelén történt. Tehát vasárnap reggel, a hét első napján. Fogalmazhatunk úgy, egyrészt, hogy az Atya Isten feltámasztotta a Fiát. Másrészt, hogy Isten Fia maga támadt föl. Mindkét kifejezést megtaláljuk a Bibliában.

A húsvét kezdettől fogva a keresztyén egyház legnagyobb ünnepe volt. Az, hogy Krisztus legyőzte a halált, a legfontosabb üdvtény. A Heidelbergi Káté 45. kérdése és felelete így hangzik:

Mit használ nekünk Krisztus feltámadása?

Először: Feltámadásával a halált meggyőzte, hogy minket részesévé tehessen annak az igazságnak, amelyet halálával szerzett. Másodszor: az Ő ereje minket is Új életre támaszt. Harmadszor: Krisztus feltámadása a mi dicsőséges feltámadásunknak is bizonyos záloga.

Krisztus a zsenge (1Korinthus 15,20).

Krisztus feltámadását ésszel megérteni nem lehet. Ezért tagadják sokan a feltámadás megtörténtét, és például mítosznak nevezik. Ezt a tévtanítást, mely az egyházon belül is előfordul, határozottan el kell utasítanunk. Ellentétben áll a Biblia bizonyágtételével. Pál azt mondja az 1Korinthus 15,14–18-ban: ha Krisztus fel nem támadott, akkor hiábavaló a mi prédikálásunk és hiábavaló a hitünk is; akkor még bűneinkben vagyunk; akkor azok is ELVESZTEK, akik Krisztusban aludtak el.

Ugyanabban a fejezetben szól az apostol Jézusnak a feltámadása utáni különféle megjelenéseiről. Ezek a megjelenések megerősítik a feltámadás bizonyos voltát.

Az ÓSZÖVETSÉGBEN: PÁSKA – szabadulás Egyiptomból

Az ÚJSZÖVETSÉGBEN: HÚSVET – szabadulás a bűnből és halálból.

Az ÓSZÖVETSÉGBEN: SZOMBAT – Isten megpihent a teremtés után

Az ÚJSZÖVETSÉGBEN: VASÁRNAP – Krisztus feltámadt, s ezzel biztosítja számunkra az örök életet, az igazi nyugalmat.

Halott-feltámasztások az ószövetségben:

a sareptai özvegy fia – 1Királyok 17,17–24.

a súnémi asszony fia – 2Királyok 4,18–37.

az Elizeus sírjába tett férfi – 2Királyok 13,21.

Halott-feltámasztások az Újszövetségben:

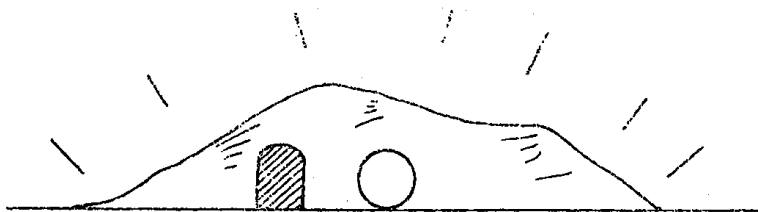
Jairus leánya – Lukács 8,40–56

a naini ifjú – Lukács 7,11–17

Lázár – Jn 11:1–46.

Tábitha (Dorkás) – ApCsel 9:36–42

Eutikhus – ApCsel 20:7–16

NINCSEN ITT, MERT FELTÁMADOTT

HIT

az asszonyok,
Mária

KÉTELKEDÉS

Tamás,
emmausi tanítványok

HITELTENSÉG

a zsidók (Mt 28,11–15)
görögök (ApCsel 17,32)

■ OLVASD EL

Zsolt 118; Mt28; Mk 16; Lk24; Jn 11; Jn20; 1Kor 15; Kol13.

■ BIBLIATANULMÁNY: Jn 20:3–9

Mária Magdaléna Jézus sírjához ment, és látta, hogy a követ elhengerítették. Péterhez és a másik tanítványhoz sietett, és elmondta nekik. Azok odafutottak, hogy megnézzék.

1. Ki a „másik tanítvány”? (3. v.) Hogy nevezi magát? (2.. v.) Miért?
2. Melyik tanítvány fut lassabban, mint a másik? (4. v.)
3. A sírban rend van (5. és 7. v.) Mi ennek a jelentősége?
4. A 9. versben szemrehányás van. Miféle szemrehányás?

■ KÉRDÉSEK

1. Mi a feltámadás haszna? (Heidelbergi Káté: 45. kérdés és felelet)
2. Sorolj fel néhányat Jézusnak a feltámadása utáni megjelenései közül!
3. Mit olvasunk Tamásról? (Jn 20,24–29)
4. Tudhatták a tanítványok, hogy Jézus feltámadt?
5. Mit jelent az 1Korinthus 15,3-ban és 4-ben, hogy Krisztus meghalt és feltámadt az írások szerint”?
6. Mit tanítanak a zsidók Krisztus feltámadásáról? (Mt 28,11–15)
7. Mikor ünnepeljük a húsvétot?
8. Mi a kapcsolat az ószövetségi páska és az újszövetségi húsvét között?
9. Mi lenne, ha Jézus nem támadt volna fel? (1Kor 15,14–18).
10. A húsvétot az „új élet” ünnepének is nevezik. Mit jelent ez?
11. Minek nevezheted Péter pünkösdkor tartott prédikációját? (ApCsel 2,22–36).
12. Miért nem hisznek sokan a feltámadásban?
13. Mit jelent ez: minden vasárnap húsvét?
14. A húsvét és vasárnap szavaink jelentése miatt félrevezető?
15. Melyik nyelv fejezi ki helyesen a húsvét és a vasárnap tartalmát?

■ IDÉZET

– Alszunk addig, míg ő jön. Kopogtat a sírkövömön és azt mondja: „doktor Martinus, kelj fel”. Akkor egy pillanat alatt felkelek, és örökké boldog leszek veled. (Luther)
 – Aki meghal mielőtt meghal, nem hal meg, ha meghal. (Jan van Nassau jelmondata)

ÉNEK

ISTENRE BÍZOM MAGAMAT

1. Is - ten - re bí - zom ma - ga - mat, Ma - gam - ban nem bír - ha - tom.

Ő for - mált s tud - ja dol - go - mat, Lel - kem ez - zel bír - ta - tom.

E vi - lág szép for - má - ja Az ő ke - ze mun - ká - ja.

Mit fé - lek? mon - dom me - ré - szen: Is - te - nem és A - tyám lé - szen.

1. Istenre bízom magamat, Magamban nem bízhatom; Ő formált, tudja dolgomat, Lelkem ezzel biztatom. E világ szép formája Az ő keze munkája. Mit félek? – mondom merészen: Istenem és Atyám léssen.
2. Öröktől fogva ismerte, Hogy mire lesz szükségem, ∴: Éltem határát kimérte, Szükségem s elégségem. Lelkem, hát ne sülyvedez, A hitben ne csüggedez! Egy kis bajt nem győznél-e meg? Hogy tántoritana ez meg?
3. Tudja Isten kívánságod, Ad is, mert csak ő adhat, ∴: De bölcs, Uram, te jóságod, Tudod, sok elmaradhat. Tudom: gondod reám nagy, Mivel édes Atyám vagy; Mint akarod, hát úgy légyen! Másként hinnem volna szégyen.
4. A valóságos igaz jót Az Úr meg nem tagadja; ∴: Nagy gazdagság és rakott bolt Nem fő jó, ritkán adja. Ki az Isten tanácsát, Megszívleli mondását, Azt ő Lelkével serkenti, Gondját is megédesíti.
5. E világnak dicsősége Igen hamar elmarad, ∴: Kit ma gondok sújtnak, végre Holnap diadalt arat. Csak Atyámban bízhatom, Ő megsegít, jól tudom, Mert az igazaknak Atyja Hű szolgáját el nem hagyja.

IMÁDSÁG

Feltámadott az Úr bizonnyal

*Úr Jézus Krisztus!
Te újra életet leheltél a halott világba.
Te érvénytelenné tetted
a pusztulás, az elmúlás
kikerülhetetlen és megmásíthatatlan
emberi törvényét azzal,
hogy Istenként eljöttél ide, az embervilágba,
végigjártad az emberlét útjait,
és földi létednek a végén
új törvényt adtál,
az ember számára új törvényt hoztál,
ami az üdvösség kegyelem-valósága.*

*Köszönöm, hogy a Te feltámadásod
éltető fénysugárként ragyogja be
az én életemet is!*

*Köszönöm, hogy Te áttörted
a félelmek és a fájdalmak kapuját,
és utat nyitottál az én számomra is
az üdvösségbe!*

ÁMEN

**„Áldott az Isten
és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja,
a ki az ő nagy irgalmassága szerint újonnan szült minket
élő reménységre Jézus Krisztusnak
a halálból való feltámadása által.”
(1Pét 1, 3)**

15.

LECKE

„FELMÉNE MENNYEKBE”

Valljuk, hogy Jézus testileg ment fel a mennybe. Ez az üdvtény a feltámadása utáni negyvenedik napon az Olajfák-hegyén, a tanítványok szeme láttára történt. Úgy, ahogy előre megmondta. Elmenetele előtt közvetlenül missziói parancsot adott tanítványainak: „Elmenvén azért, tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, a Fiúnak és a Szent Léleknek nevében, tanítván őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam néktek” (Máté 28.18–19). Utolsó szavai pedig ezek voltak: „Lesztek nékem tanúim” (ApCsel 1,8) (tanú = mártír).

A mennybemenetel nagy jelentőségű esemény. Nevezik Jézus trónra lépésének is. Ahogy egy király sok harc után visszatér országába, és elfoglalja helyét a trónján, úgy tért vissza Jézus a mennybe. Harcolt, és győzött. Letette munkáját az Atya előtt, és az Atya elfogadta azt.

Krisztus az Atya jobbán ül. Ezt nem szó szerint kell érteni, hanem jelképes beszédként. A jobb felől ülés arra utal, hogy az Isten Fia díszhelyet foglal el a mennyben. Onnan kormányozza egyházát igéje és Szentlelke által. Neki adatott minden hatalom mennyen és földön (Máté 28,18). A mennyben ő a közbenjáró, aki helyet készít övéi számára.

A MENNYBEMENETEL HASZNA: JÉZUS ISTEN JOBBJÁN ÜL

Onnan lesz
eljövendő ítélni
eleveneket és
holtakat.

Imádkozik,
helyet készít,
uralkodik

Negyven nap múlva
testileg fölment.
(Másként, mint Énok és Illés.)
Kezét áldásra emelte.

„Jobb néktek, hogy én elmenjek”
(Jn 16,7)

- Letette munkáját az Atya előtt és az Atya elfogadta azt.
- „Elmegyek, hogy helyet készítsék néktek (Jn 14,2)
- „ki esedezik is érettünk (Róm 8,34)
- „elküldöm azt (a Vigasztalót) tihozzátok (Jn 16,4)

■ BIBLIATANULMÁNY: Lk 24,50–53

Lukács Jézus mennybemenetelével fejezi be evangéliumát. Második könyvét, az Apostolok cselekedeteit azzal kezdi. Jézus eltávozása, a mennybemenetel nem szomorúságot okoz, hanem nagy örömet.

1. Hány tanítvány volt együtt, mikor Jézus a mennybe ment?
2. Melyik hegyen fekszik Bethánia? (ApCsel 1,12) Kik laktak többek közt Bethániában? (János 11,1).
3. Hogy ment Jézus mennybe? (51 .v.)
4. A karácsonyi történetben ezekkel a szavakkal is találkozunk: „nagy öröm”. Ki mondja azt? (Lukács 2,10). Jézus mennybemenetele is olyan nagy öröm, mint a földre jövele?
6. Mi az, hogy „dicsérvén”? (53.v.)

■ KÉRDÉSEK

1. Mikor és hol ment Krisztus a mennybe?
2. Milyen ígéretet és parancsot adott Jézus közvetlenül a mennybemenetele előtt a tanítványainak?
3. Sorolj fel néhány zsoltárt, melyben szó van a mennyről!
4. Miért mindig csütörtökön ünnepeljük a mennybemenetelt?
5. Ki az a két személy az Ószövetségben, akiről azt olvassuk, hogy fölment az égbe?
6. Mi Jézus munkája a mennyben?
7. El tudjuk képzelni, hogy milyen a menny? (2Korinthus 12,1-4).
8. Mit jelent ez a kifejezés: „a mi országunk a mennyekben van”? (Filippi 3,20).
9. Az 1János 2,1-ben azt olvassuk, hogy Jézus a szószólónk. Mit jelent ez?
10. Nevez meg néhány mártírt a Bibliából és az egyháztörténelemből!
Vannak még ma is mártírok?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

49. Mit használ nekünk Krisztus mennybemenetele?

Először, hogy a mennyben az Atya színe előtt nekünk közbenjárónk. Másodsor, hogy a mi testünk a mennyben bizonyos zálogunk arra nézve, hogy Ő, mint a mi Fejünk, minket, tagjait, szintén felviend önmagához. Harmadszor, hogy Ő viszont zálogul Lelkét küldi alá nekünk, akinek ereje által nem a földön valókat keressük, hanem az odafenn valókat, ahol van Krisztus, ülven Istennek jobbján.

1Jn 2,1; Róm 8,34; Jn 14,2. 20,17; Ef 2,6; Jn 14,16; ApCsel 2,1–4,33; 2Kor 1,22. 5,5; Kol 3,1; Fil 3,14. 20

ÉNEK

A KRISZTUS MENNYBE FELMÉNE

Debrecen, 1778.

A Krisz-tus menny-be fel-mé-ne,

Hogy né-künk he-lyet szer-ze-ne,

Aty-já-val meg-bé-kél-tet-ne,

É-let-re bé-vin-ne.

2. Ó, mi kegyelmes Mesterünk, Emlékezzél meg mirőlünk, Ki meghaltál volt érettünk, Légy jelen mivelünk!
3. Te látod mennyből éltünket És nagy keserűséginket; Vigasztald meg mi lelkünket, Hogy higgyünk tégedet.
4. Mert megfogadtad minekünk, Hogy léssz örökké mivelünk; Adjad Szentleked minekünk, Hogy benned hihessünk.
5. És oltalmaz meg mindentől, Szent Atyádnak haragjától, Ördögtől és kárhózzától, Minden dühösségtől.
6. Tekints nagy gyarlóságinkra, E világ csalárdságára; Vigy bé a nagy boldogságba, Te szent országodba.
7. Egyetemben keresztyének, Az Úr Krisztust dicséritek, Önéki hálát adjatok, Felmagasztaljátok.
8. Dicséret légyen Atyának És ő Fiának, Krisztusnak, És a mi Vigasztalónknak, A Szentháromságnak.

IMÁDSÁG

„Felméne mennyekbe”

Köszönöm, Uram,
 hogy a Te mennyei világod
 nem egy távoli lét-valóság,
 hanem a Te országod itt van,
 jelen van bennünk és közöttünk.

Köszönöm Neked, Uram,
 hogy a Te kegyelmed tükrében tekinthetek
 mindarra, ami az életem során körülvesz engem.

Köszönöm, hogy a mindennapok történései,
 legyenek azok küzdelmesek, vagy fájdalmasak,
 bátorítóak, vagy örömteliek,
 mind-mind arra mutatnak,
 hogy Téged ma is meg lehet találni,
 Veled ma is helyt lehet állni,
 jelenléte dből ma is erőt lehet meríteni.

Hálás vagyok Neked, Uram,
 hogy mennybemeneteled
 nemhogy növelte volna a távolságot
 közted és énközöttem,
 hanem épp ellenkezőleg,
 Te hozzám, az életemhez
 – Lélek szerint –
 sokkal közelebb kerültél.
 Ezért hittel hirdetem,
 mert napról-napra ezt tapasztalom:
 Te itt vagy, minden nap itt vagy velem!

ÁMEN

„És lón, hogy míg áldá őket, tőlök elszakadván, felvitették a mennybe.”

(Lk 24,51)

16.

LECKE

MARANATHA = URUNK JÖJJ!

■ Az Újszövetség legfontosabb mondanivalója a Krisztus visszajövetelében való bizakodás. Jézus maga ígérte meg tanítványainak, az angyalok pedig mennybemenetelekor ezt mondták: „Ez a Jézus ... akképpen jó el, amiképpen láttátok őt felmenni a mennybe” (ApCsel 1,11). Pál és a többi apostol leveleiben is gyakran olvasunk erről a várakozásról.

Jézus tehát egyszer visszajön. De hogy mikor, azt senki sem tudja. Ellenkezik a Biblia szándékával, ha találgatjuk és számítgatjuk a visszajövetel időpontját. Krisztus úgy jön el, mint a tolvaj, éjjel. Ezért vigyáznunk és imádkoznunk kell. Visszajövetelének közeledtét bizonyos események jelzik. Ezeket az idők jeleinek nevezzük. Ilyen jelek: háborúk, háborúk hírei, éhségek, járványok, földrengések, elnyomások, hamis próféták és hitetők, az Antikrisztus; és az evangélium hirdetése az egész világon. Az egyház, mint Krisztus menyasszonya várja vőlegényének visszajövetelét. Így imádkozik: maranatha = Urunk jöjj!

Az idők egyre sötétebbek lesznek. És amikor szinte senki sem várja, akkor jön el Jézus. És ha visszajön, minden embert megítél. Mind az élőket, mind a halottakat, akik föl fognak támadni. Az igazak kegyelemből örök életet nyernek. A gonoszok saját bűnük miatt örökre elvesznek. A világ végén Isten új eget és új földet teremt, melyben igazság lesz.

**ONNAN LÉSZEN ELJÖVENDŐ ÍTÉLNI
ELEVENEKET ÉS HOLTAKAT**

- az idők jelei
- mint a tolvaj éjjel
- hogy ítéljen eleveneket és holtakat
- vigyázzunk és imádkozzunk
- maranatha

■ PÉLDÁZATOK JÉZUS VISSZAJÖVETELÉRŐL

Máté 24,32–33. 24,45–51. 25,1–13. 25,14–30.

■ IZRAELRŐL Róm 9–11.

- Pál szereti Izráelt és imádkozik érte (9,1–3; 10,1)
- Izráel elvetette az evangéliumot (9,31)
- A pogányok kapják most az evangéliumot (11,11)
- Egyszer majd Izráel is hisz Krisztus eljövételében (11,25–26): „A megkeményedés Izráelre nézve csak részben történt, ameddig a pogányok teljessége bemegegyen. És így az egész Izráel megtartatik”.

■ BIBLIATANULMÁNY: 1Tessz 4,13–18

A thesszalonikaiak kétségbe voltak esve, mert sok hívő meghalt. Pál azt mondja, hogy ne bánkódjanak, mint akiknek nincs reménységük, és vigasztalólag rámutat Krisztus visszajövetelére és a halálból való feltámadásra.

1. Miért nevezi a hívők halálát „elalvásnak”? (13. v.)
2. Mit jelent ez: „mint a többiek, a kiknek nincs reménységük”? (13. v.)
3. Milyen szavakat használ Pál a 14. versben Jézus és a hívők halálával kapcsolatban? Miért teszi ezt?
4. Lesznek olyan emberek is, akik nem halnak meg? (15v.)
5. Milyen jelek előzik meg Krisztus visszajövetelét a 16. vers szerint?
6. Mi a hívők számára a 17. vers szerint Krisztus visszajövetelének dicsősége?
7. A 18. verset így is lehet fordítani: intsétek egymást e beszédekkel. Mire int Pál ebben a részben? És mivel vigasztal?

■ KÉRDÉSEK

1. Történnék-e most is események, melyeket az idők jeleiként értelmezhetünk?
2. Mit jelent az antikrisztus szó? Ki az Antikrisztus?
3. Mi a test feltámadása? Ez minden emberre vonatkozik?
4. Hogyan kell a mi korunkban vigyázni és imádkozni?
5. Mi az ezeréves birodalomról szóló tan?
6. Mi az Új ég és Új föld?
7. Túl keveset vagy túl sokat foglalkozunk-e szerinted Krisztus visszajövetelével?
8. Látod-e Isten kezét Izráel történelmében? Hogyan?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

Miféle vigasztalásod van abból, hogy Krisztus eljön ítélni élőket és holtakat?

Az, hogy minden háborúságom és üldöztetésem közepette fölemelt fővel várom a mennyből azt a bírót, aki azelőtt értem Isten ítélszéke előtt állt, és rólam minden kárhoztatást elvett; hogy ő minden ellenségét, akik nekem is ellenségeim, örök kárhozatra veti, engem pedig az ő többi választottaival együtt a mennyei örömbe és dicsőségbe önmagához átvisz.

Lk 21,28; Róm 8,23; Fil 3,20; Tit 2,13; 2Thessz 1,6–10; Mt 25,41–43; Mt 25,34

■ IDÉZETEK

- Ha Krisztus holnap visszajönne, ma még elültetnék egy almafát (Luther)
- Nem illik hát félnünk ez ítélettől, hogy ránk nézve borzasztó leszen? A legkevésbé sem. Hiszen csak az ő ítélszéke elé kell állnunk, aki nekünk oltalmazónk, s aki ügyünket kezébe vevé. (A genfi egyház kátéja: 86. kérdés és felelet)
- Az idők jelei által emlékezteti a Vőlegény a Menyasszonyát arra, amit mondott. Azt mondja ezekkel, hogy nem felejtette el ígéretét. És a Menyasszony ezekben a jelekben örömmel látja, hogy jön a Vőlegénye. (Veldkamp: Az ember Fiának napja).

ÉNEK

EMELJÜK JÉZUSHOZ SZEMÜNK

d *Bernouilli F.*

E- mel- jük Jé- zus- hoz sze- münk,
 Jön már ki- rá- lyi győz- te- sünk,
 Menny- ből le- száll s e- gyütt le- szünk.
 Lel- künk vi- gyáz- ni meg ne szün- jön,
 Fel- sé- ges vá- rás- tól fe- szül- jön,
 Az ál- mot űzd el, ké- szen állj,
 Krisz- tus- nép, jön, jön a Ki- rály!

- Azt mondta Jézus: Ideleonn Új próba és új küzdelem A hívók sorsa szüntelen. Azért ne csüggedjünk, ne féljünk, ∴: Az út rövid, végére érünk. Az álmod űzd el, készen állj, Krisztus-nép, jön, jön a Király!
- Éneklünk és a perc szalad, A nap, mely nesztelen halad, Az öröklét felé mutat. De míg hangunk majd zengve szárnyal ∴: Hozsánnás angyal-kar szavával, Az álmod űzd el, készen állj, Krisztus-nép, jön, jön a Király!
- Ó, kérünk, Jézus, jó Urunk, Te szabd meg életünk, utunk: Hány éjszakánk lesz s hány napunk. Bölcs szívedből töltsd meg szívünket. ∴: Te ismered jól kis hitünket: Küldj, küldj szent sóvárgást nekünk, Hogy majd ha jössz, készen legyünk.

IMÁDSÁG

Maranatha – Urunk, jöjj!

*Uram, Krisztusom,
bűnének kínjai közt vergődik ez az embervilág.
Az ember mindenre képes,
hogy saját tűnő hatalmának látszatát felépíthesse,
azt – akár emberéletek árán is – fenntarthassa.*

*Tudom, Uram, hogy a Te kegyelmed az,
ami miatt még tűröd a gonoszságnak
ezt a tobzódását.*

*Tudom, hogy Te azt szeretnéd, Uram,
hogy még ebből a mélységből is
minél többen hozzád hazataláljanak.*

*Kérlek, Uram,
kérlek ezért a végzetes útra tért bolygóért!
Add, hogy amíg tart a kegyelmi idő,
a Te hitvalló gyermekeid szolgálata által
megnyíljanak a szívek,
megváltozzanak az emberi életek,
hogy amikor Te visszajössz erre a földre
ítélni élőket és holtakat,
sokak ismerhessék fel saját nevüket
az Élet Könyvében felírva!*

ÁMEN

**„Ezt mondja, a ki ezekről bizonyágot tesz:
Bizony hamar eljövök.
Ámen, bizony jövel Uram Jézus!”
(Jel 22,20)**

17.

LECKE

A SZENTLÉLEK

A Szentlélek pünkösdkor Jeruzsálembe töltetett ki. A pünkösd szó ötvenet jelent. A húsvét utáni ötvenedik napon ünnepeljük. Eredetileg aratási ünnep, a gabona betakarításának ünnepe volt. A Szentlélek kitöltése által a pünkösd Isten aratási ünnepe. Már az Ószövetség is jövendöl a Szentlélek kitöltéséről (Jóel 2,28–32). Jézus többször megígérte, hogy mennybemenetele után eljön a Szentlélek. A Szentlélek kitöltése különféle jelekkel párosult: szél, tűz és nyelveken szólás. A pünkösd legfontosabb eseménye, hogy Péter prédikációjának hatására háromezren jutottak hitre.

A Szentlélek nem személytelen erő, hanem élő személy, a Szentháromság Isten harmadik személye.

A Szentlélek győz meg arról, hogy bűnösök vagyunk, így megtanuljuk, hogy szükségünk van Krisztusra. Óriási viharként ledönt mindent az életünkben, aminek le kell dőlnie, és tűzként tisztítja meg életünket. Ő gyújtja fel szívünkben a szeretet lángját. Ő tesz bennünket Krisztus részesévé. Vezetni, vigasztalni és oltalmazni akarja életünket. Megtanít arra, hogy küzdjünk a test cselekedetei ellen, és teremjük a hit gyümölcseit (Galata 5,19–22). Ezek a Szentléleknek a különös munkái. Emellett vannak általános munkái is. Például részt vett a teremtésben, közreműködik a gondviselésben. Munkálkodik az emberekben, mint értelmi, tudományos, művészi tehetség.

MENNYBEMENETEL
(Jézus elmegy)

SZENTLÉLEK
hitet ébreszt a szívünkben
és a világban

VISSZAJÖVETEL
(Jézus visszajön)

A SZENTLÉLEK MUNKÁJA:

János	14,16: vigasztal minket 17: bennünk lakik és velünk marad 26: tanít bennünket, és eszünkbe juttatja Jézus szavait 15,26: bizonysgot tesz Jézusról 16,8: meggyőz minket a bűn, az igazság és az ítélet tekintetében 13: elvezérel a teljes igazságra 14: dicsőíti Krisztust
Róma	8,16: bizonysgot tesz ami lelkünkkel együtt, hogy Isten gyermekei vagyunk 26: esedezik értünk.
1Mózes	1,2: teremtés
2Mózes	31,3: ismeret, bölcsesség, értelem, tehetség
Ezékiel	2,2: a próféták ihletése
2Péter	1,21: a Szentírás ihletése.

Galata 5,19–22:**TEST**

cselekedetek:
paráznaság
tisztátalanság
bálványimádás
ellenségeskedések
harag
részség
pártütés

LÉLEK

gyümölcs:
szeretet
öröm,
békesség
jóság
hűség
szelídség
mértékletesség

■ OLVASD EL

Ezék 37; Jóel 2; Jn 16; ApCsel 2,1–36; Róm 8; 1Kor 12,1–11.

■ BIBLIATANULMÁNY: ApCsel 2,14–21

Amikor Jeruzsálemben a Szentlélek kitöltetik, Péter beszél az egybegyűlt tömeg előtt.

1. A 14. versben Péter nagyon merészen beszélt? Miért csodálatos, hogy pont ő?
2. Mit jelent, hogy a nap harmadik órája? Miért nem lehet az ember akkor részeg?
3. Miért virradtak fel pünkösdvel az utolsó napok? (17. v.)
4. Jóel szavaiban, melyeket Péter idéz, szó van fiakról és leányokról, ifjakról, öregekről, szolgákról, szolgálóleányokról, és prófétákról, arról, hogy látásokat látnak és álmokat álmodnak (17–18. v.) Mit jelent mindez?
5. Milyen szavakkal van szó a 19–20. versekben a visszajövetelről? Mire utal ez?
6. Mi a Szentlélek eljövételének nagy célja? (21. v.)

■ KÉRDÉSEK

1. Mit jelent a pünkösöd szó szerint?
2. Hol, mikor töltetett ki a Szentlélek?
3. Mik a pünkösdi jelek? Mi a jelentőségük?
4. Sorold el a Szentlélek néhány gyümölcsét!
5. Nevez meg néhányat a Szentlélek munkái közül!
6. Olvasd el az 1Korinthus 12,1–11-et. Említs meg néhányat a Szentlélek ajándékai közül!
7. Melyik történet az ellenképe a pünkösdi nyelveken szólás csodájának? (1Móz 11,1–9)
8. Részt vett-e a Szentlélek a teremtésben is? (1Móz 1,1–2.)
9. A Szentlélek erő vagy személy?
10. Össze lehet-e hasonlítani a Szentlelket a mi emberi lelkünkkel?
11. Mi a Szentlélek jelképe?
12. Miért nevezik a Szentlelket vigasztalónak is? (Jn14,16)
13. Nem létezett a Szentlélek pünkösöd előtt?
14. Miért a pünkösöd a legkevésbé ünnepelt ünnep?
15. Pál a 1Kor 6,19-ben testünket a Szentlélek templomának nevezi. Miért?
16. Kik a pünkösdisták? Sorolj fel néhány dolgot, amit ők hisznek.
17. Mi a nyelveken szólás?
18. Miért imádkozunk a Szentlélek megvilágosító kegyelméért?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

53. Mit hiszel a Szentlélekről?

Hiszem először, hogy ő valóságos és örök Isten az Atyával és a Fiúval. Másodsor, hogy ő nekem is adatott, engem igaz hit által Krisztusnak és Krisztus minden jóteteményeinek részesévé tesz, vigasztal és velem marad örökké.

1Móz 1,2; Ézs 48,16; 1Kor 3,16 6,19; ApCsel 5,3–4; Mt 28,19; 2Kor 1,21–22; Gal 3,14; 1Pt 1,2; 1Kor 6,17; ApCsel 9,31; Jn 14,16; 1Pt 4,14

■ IDÉZET

Miért nevezik a Szentlelket vigasztalónak? Mert ő az Isten szerint szomorkodókat pokluktól és sötét börtönükből a kegyelem barátságos fényébe hozza ki, és az elcsüggedteket megszólítja, amikor bátorító szóra van szükségük. (Kohlbrugge)

ÉNEK

ISTEN ÉLŐ LELKE JÖJJ

Is - ten é - lő Lel - ke, jöjj, áld - va szállj le rám,
 É - gi lángod jár - ja át szi - vem és a szám!
 Oldj fel, küldj el, tölts el tűz - zel!
 Is - ten é - lő Lel - ke, jöjj, áld - va szállj le rám!

Isten élő Lelke, jöjj, légy vezérem itt,
 Ó, segíts, hogy hagyjam el bűnök útjait!
 Oldj fel, küldj el, tölts el tűzzel!
 Isten élő Lelke, jöjj, légy vezérem itt!

Isten élő Lelke, jöjj, hadd lehessenek szent,
 S Jézussal légyek egy már e földön lent!
 Oldj fel, küldj el, tölts el tűzzel!
 Isten élő Lelke, jöjj, hadd lehessenek szent!

Isten élő Lelke, jöjj, győzedelmet adj,
 S majd a végső harcon át mennybe fölragadj!
 Oldj fel, küldj el, tölts el tűzzel!
 Isten élő Lelke, jöjj, győzedelmet adj!

IMÁDSÁG

A Szentlélek

Szentlélek Isten!

*Te átjáród, betöltöd, jelenléteddel eleveníted meg
a testem, a lelkem, az elmém, a szívem, az egész életem.*

Drága Szentlélek!

*Mint új, és engem szüntelenül megújító
éltető erőt élem át, tapasztalom meg
a Te bennem jelenlétedet.*

*Köszönöm a lelkesedésemet,
amit Tőled kapok!*

*Köszönöm a lelkületet,
ami az életemből Általad árad!*

*Köszönöm a lelkeséget,
amit Veled betöltekezve élhetek meg!*

*Köszönöm a lelkiismeretet,
amelyet Te élesítesz, tisztítasz bennem!*

*Köszönöm a Lélekben Testvéreimet,
akikkel Te ölelsz minket egybe,
egy közösséggé, egy néppé,
Isten kiválasztottjaivá.*

*Kérlek, vizsgálj, tanítsd és bátorítsd minden nap azokat,
akik Istenéi itt, ezen a földön, hogy már most, amíg tart a ma,
Isten Lélek szerinti országának polgáraiént a mindenség
örökkévaló Urát dicsőítve éljenek!*

ÁMEN

**„Ama vígasztaló pedig, a Szent Lélek, a kit az én nevemben
küld az Atya, az mindenre megtanít majd titeket, és eszetekbe
juttatja mindazokat, a miket mondottam néktek.”**

(Jn 14,26)

18.

LECKE

AZ EGYHÁZ ISMERTETŐ JELEI (1)

■ A Biblia eredeti nyelve az egyházat ekklesia-nak nevezi, mely annyit jelent: „(a világból) kihívottak”. Azokat, akik az egyházhoz tartoznak, Isten hívta ki a világból a mi Urunk Jézus Krisztus megismerésére. A Bibliában még más elnevezéseket is találunk, mint pl. Krisztus teste, menyasszony, nyáj, szőlő.

Az igaz egyház ismertetőjelei: az Ige tiszta hirdetése, a sákramentumok helyes kiszolgálása és az egyházfegyelem gyakorlása. Ha ezek közül egy vagy több hiányzik, akkor az egyház beteg.

Az egyháznak van hitvallása is, melyhez kötődik. A hitvallás olyan irat, melyben az egyház hitét vallja meg mindenféle tévelygéssel szemben.

Megkülönböztetünk: látható egyházat (ahogy az egyház itt létezik) és láthatatlan Egyházat (az Egyházat nagy betűvel, mely üdvözül). Megkülönböztetünk még küzdő és diadalmaskodó egyházat. A küzdő egyház a földi egyház, mely a mennyben diadalmas egyházzá lesz.

EGYHÁZ = EKKLESIA = a (világból) kihívottak:

KRISZTUS TESTE 1Kor 12,12–27; **MENYASSZONY** Jel 22,17;

A JÓ PÁSZTOR NYÁJA Jn 10; **AZ ÚR SZŐLŐJE** Ézs 5,1–7; Mk 12,1–12.

AZ IGAZ EGYHÁZ ISMERTETŐJELEI:

- a)** az Ige tiszta hirdetése, **b)** a sákramentumok helyes kiszolgálása, **c)** az egyházfegyelem gyakorlása, **c)** diakónia (szeretetszolgálat)

Az egyház **beteg**, ha az **a.** és **b.** megvan ugyan, de a **c.** hiányzik vagy nem működik.

Az egyház **hamis**, ha az **a., b.** és **c.** egyaránt hiányzik.

Egyházfegyelem: tanfegyelem, életfegyelem. *Diakónia* szeretetszolgálat

Az egyházak mellett vagy azokkal szemben szekták keletkeztek. Hogy mi is voltaképpen a szekta, nehéz megmondani. A szekták és mozgalmak gyakran egyoldalúan egy vagy több igazságot hangsúlyoznak vagy pedig tévelygést. Az egyház mellett működnek, de sokszor ellene is fordulnak. Az Apostoli Hitvallás azt mondja az egyházról, hogy az egy, közösleges (egyetemes), keresztyén és szent.

- **Egy**, mert egyetlen főnek, a Krisztusnak teste (1Kor 12,27).
- **Közösleges** vagy egyetemes (= katolikus): az egyházat Krisztus gyűjti össze minden törzsből és nyelvből, minden nemzetből és népből (Jel 5,9).
- **Keresztyén**, mert Krisztusból és Krisztusért él.
- **Szent**, mert elkülönült a világtól és Krisztushoz tartozik. (Nem e világból valók, amint hogy én sem e világból vagyok. János 17,16).

■ OLVASD EL

Nehémiás 1,2,8 és 13; ApCsel 5,1–11; 1Kor 12,12–27; 1Tim 1.

■ BIBLIATANULMÁNY: 1Kor12,12–27

Pál az egyházat Krisztus testének nevezi. Az egyház, éppúgy mint a test, hallgat fejére, Krisztusra. Egy lélek tölti el, különféle tagjai vannak, melyek gondoskodnak egymásról, és egy közösséget alkotnak. Nem szabad senkinek a másikat lenézni.

1. Kik tartoznak Krisztus testéhez a 13. vers szerint?
2. Mit jelent a 14. vers?
3. Olvasd el a 21–22. verseket. Mondhatod-e, hogy vannak az egyházban olyan tagok, akik nem tartoznak hozzá?
4. Mondj példákat arra, hogy „akár szenved egy tag, vele együtt szenvednek a tagok mind” és „akár tisztességgel illetetik egy tag, vele örülnek a tagok mind” (26. v.)
5. Ha valamelyik testrész beteg, kezeltetni kell. Gondolhatsz-e erre az egyházfegyelménél?

■ KÉRDÉSEK

1. Sorolj fel néhányat a Bibliából az egyház más elnevezései közül.
2. Melyek az igaz egyház ismertetőjelei?
3. Mikor beteg az egyház? Mikor hamis?
4. Mi a láthatatlan egyház? Mi a látható?
5. Mi a küzdő egyház? Mi a diadalmaskodó?
6. Mi a szekta?
7. Hogy lehet az, hogy szekták keletkeznek?
8. Mi a különbség az egyesület és az egyház között?
9. Cyprianus azt mondta: „Ha Isten nem Atyád, az egyház nem lehet anyád”. Igaz ez?

■ A KIVÁLASZTÁS

- Akik örök életre választottak vala, hívének (ApCsel 13,48).
- Sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak (Máté 22,14).
- Magának kiválasztott minket Krisztusban a világ teremtése előtt (Ef 1,4).
- Eleve elhatározta, hogy minket a maga fiaivá fogad Jézus Krisztus által (Ef 1,5).
- Örökkévaló szeretettel szerettek téged, azért terjesztetem reád az én irgalmas-ságomat (Jer 31,3).
- Jézus imádkozik azokért, „akiket nékem adtál” (hatszor a Jn 17-ben).
- Beírva az élet könyvébe (Jel 20,15).

■ KÉRDÉSEK

1. Lehetsz-e kiválasztott anélkül, hogy hitre jutsz? Miért igen vagy miért nem?
2. Mondhatod-e: mindenki, aki igazán hisz az Úr Jézusban, kiválasztott? Miért igen vagy miért nem?
3. Szabad-e mondanod: úgysem változtathatsz a kiválasztáson, tehát nem számít, hiszel-e vagy sem? Miért igen vagy miért nem?
4. Valaki egyszer így imádkozott: „Uram, ha nincs beírva a nevem az élet könyvébe, légy szíves azt utólag beírni”. Szabad így imádkozni?
5. Pálról azt mondja Isten: „Ő nékem választott edényem, hogy hordozza az én nevemet a pogányok előtt” (ApCsel 9,15). Mit jelent ez?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

54. Mit hiszel az egyetemes keresztyén Anyaszentegyházról?

Hiszem, hogy Isten Fia a világ kezdetétől a világ végezetéig az egész emberi nemzetségből Szentlelke és igéje által az igaz hitben megegyező, örök életre kiválasztott gyülekezetet gyűjt magának, ezt oltalmazza és megtartja. Hiszem, hogy ennek a gyülekezetnek én is élő tagja vagyok és örökké az is maradok.

Jn 10,11; Zsolt 71,18; 1Kor 11,26; 1Móz 26,4; Ézs 59,21; Róm 1,16 10,14–17; Ef 5,26; ApCsel 2,46; Ef 4,3–6; Róm 8,29–30; Ef 1,10–13; Mt 16,18; Jn 10,28–30; 1Kor 1,8–9; 1Jn 3,21; 1Jn 2,19,27

■ IDÉZETEK

Theodosius császár hétezer antióchiai polgárt kivégeztetett, mert az adót vonakodtak megfizetni. A császár azután Milánóban templomba akart menni Ambrosius püspökhöz. A püspök azt mondta neki, hogy nem járulhat az úrvacsorához, és még kemény szavakkal is illette: Menj el, te véreb; és kiküldte a templomból, mivel annyi ártatlan vért ontatott. Akkor Theodosius 18 hónapig nem ment templomba, és ezalatt könnyezve és imádkozva bánkódott. Egyik udvaronca azt mondta neki: miért sírsz, hatalmas császár? Erre azt felelte: hogyan sírnék, mikor a menny egy koldus előtt sincs bezárva, előttem meg zárva a templom? Amikor büntetése lejárt, földre borult és megbánását a Zsolt 119,25. verssel fejezte ki: „Lelkem a porhoz tapad; eleveníts meg engem a te ígéreted szerint”. (B. Smijtegelt kátémagyarázatából. 31. úrnep)

ÉNEK

AZ EGYHÁZNAK A JÉZUS A FUNDÁMENTUMA

m Wesley S.S., 1810–76.

Az egy-ház-nak a Jé-zus a fun-dá-men-to-
 ma, A szent I-gé-re é-pült fel
 lel-ki temp-lo-ma. Le-szállt a mennyből
 hív-ni és el-je-gyez-ni őt, Meg-
 vált-va drá-ga vé-rén a vált-ság-ban hí-vőt.

Kihívott minden népből egy lelki népet itt,
 Kit egy Úr, egy keresztség és egy hit egyesít.
 Csak egy nevet magasztal, csak egy cél vonja őt,
 És egy terített asztal ad néki új erőt.

A világ fejedelme feltámad ellene,
 Vagy hamis tudománytól gyaláztatik neve,
 S míg egykor felderül majd az Úrnak hajnala,
 Csak virrasztói kérdik: „Meddig az éjszaka?”

Sok bajban, küzdelemben meghajszolt, megvetett,
 De szent megújulásért és békéért eped,
 Míg látomása egykor dicsőn beteljesül
 S a győzedelmes egyház Urával egyesül.

A három-egy Istennel már itt a földön egy,
 S az üdvözült sereggel egy nép és egy sereg.
 Ó mily áldott reménység: ha itt időnk lejár,
 Te boldog szenteiddel fenn Nálad béke vár!

IMÁDSÁG

Kegyelmes Istenünk!

*Hisszük, hogy Te választottál ki,
Te hívtál el és te szentelsz meg minket
a Te néped, a Te Egyházad közösségében.*

*Hisszük, hogy nem pusztán emberi elhatározás az,
hogy mi ide, a Te gyülekezetedbe tartozhatunk,
hiszen naponta tapasztalhatjuk meg a Tiéid között
a Te áldásaidat, a Te megerősítésedet,
a Téged hirdető szavak és tettek életszolgálatát.*

*Add, hogy szüntelen keressük,
hogy Te Igédben hogyan akarsz vezetni minket!
Add, hogy az igei és sákramentumi közösségben
élettisztító jelenlétedet
folyamatosan megtapasztalhassuk!
Add, hogy tudatos és felelős élet-hitvallásunk
mások felé is azt a szilárd és biztos életvezetést sugározza,
amely megerősítés és megújítás lehet
a nélküled oly bizonytalan ember-testvéreink számára!*

*Köszönjük, hogy Te ezeket az ajándékokat
a Te Egyházad közösségében elkészítetted számunkra!
Tégy készsé, Neked engedelmesekké minket,
hogy betölthessük elhívásunkat!*

ÁMEN

**„Dicsérve az Istent, és az egész nép előtt
kedvességet találva. Az Úr pedig minden napon szaporítja
vala a gyülekezetet az idvezülőkkel.”**

(ApCsel 2,47)

19.

LECKE

AZ EGYHÁZ FELÉPÍTÉSE (2)

Pünkösöd a keresztyén egyház születésnapja: amikor a Szentlélek kitöltött, létrejött Jeruzsálemben az egyház, mely egybegyűlt az ige és a sákramentumok körül. Az ApCsel 2,41 és 42-ben megtaláljuk azokat a legfontosabb elemeket, amelyek megvannak a mi istentiszteleteinkben is: keresztség, igehirdetés, a gyülekezet közössége, az úrvacsora és az imádság. Az Újszövetség más helyei szólnak a gyülekezeti énekről és az adakozásról is. A hitvallások szólnak még hűségről az Ige szolgálatában és a sákramentumok kiszolgáltatásában. A keresztyén embernek hűségesen kell templomba járnia.

A lelkipásztor és a presbiterek alkotják a helyi gyülekezet vezetőségét. Őket a gyülekezet választja. A gyülekezet világi tagjai közül gondnokot is választ a gyülekezet. A lelkipásztor a gondnokkal együtt hívja össze a presbitériumot. A presbitérium intézi az egyház anyagi ügyeit, gondoskodik az egyházi épületek karbantartásáról. Egy bizonyos számú gyülekezet egyházmegyét alkot, melynek élén az esperes és az egyházmegyei gondnok áll. Őket munkájukban az egyházmegyei tanácsbírák segítik, akiket a presbitériumok választanak egyenlő számban lelkészekből és világiakból. Az egyházmegyék fölött az egyházkerületek állnak, melyeknek vezetői a püspökök és az egyházkerületi főgondnokok.

A Magyarországi Református egyházban négy egyházkerület van. Az egyházunk legfőbb törvényhozó testülete a zsinat. A Magyarországi Református Egyház zsinat-presbiteri. A római katolikus egyház egészen más felépítésű. A világ összes római katolikus egyházának a feje a római pápa. A többi egyházak vezető testületei nagyon különfélék.

Délelőtti istentisztelet rendje:

Délutáni istentisztelet rendje:

■ OLVASD EL

2Krán 6,12–42; Zsolt 84; Mt 21,12–27; ApCsel 2,37–47; 1Kor 2; 1Tim 3 és 4.

MIÉRT JÁROK TEMPLOMBA?

- hogy megtérjek
- hogy megnyugodjam
- mert az jó szokás
- hogy többet halljak az Úr Jézusról
- hogy ha szükséges, megintessem
- hogy bátorítsam
- hogy nyíltan megvalljam hitemet
- mert vasárnap van
- hogy megtapasztaljam a gyülekezet közösségét
- mert Jézus is járt, amikor a földön volt
- mert szükségem van rá
- mert nagyon jó lelkészünk van
- hogy együtt imádkozzam a gyülekezettel
- mert jó a templomban lenni

a./ helyes-e mindegyik válasz?

b./ melyek helyesek?

c./ melyek nem helyesek?

■ BIBLIATANULMÁNY: Zsolt 84,1–5, 11.

Sok zsoldár szól az Isten és az ő szolgálata iránti szeretetről. A Zsolt 84. is ilyen. A hívőknek a jeruzsálemi templom utáni vágyakozásáról énekel.

1. Sorolj fel néhány zsoldáríró!
2. Mit jelent: a te hajlékaid [2. v.]?
3. Miért állnak többes számban: hajlékaid [2. v.], tornácai [3. v.] és oltáraid [4. v.]?
4. Mit jelent az, hogy az Úr a „Seregeknek Ura”? [2. v.] Mik ezek a seregek?
5. Mi állt a tornácban?
6. Miért nevezi a zsoldár Istent élő Istennek? [3. v.]
7. Miért irigykedik a költő a verebekre és fecskékre? [4. v.]
8. Mi az oltár? Mire mutat a tornácban levő oltár?
9. Mi az, hogy boldog? [5. v.]
10. Mit jelent a szela? [5. v.]
11. Mondd el a II. verset a saját szavaiddal!

■ OLVASD EL

1. Említs néhány olyan zsoltárt, mely az Isten szolgálata iránti szeretettől szól!
2. Mit jelent a liturgia?
3. Mi a köszöntés? Mi az előfohász? Mi az áldás?
4. Sorolj fel néhány egyházi tisztséget!
5. Mi a Közalap, az egyházfenntartói járulék, az Isten dicsőségére való adakozás, a perselypénz?
6. Kik az egyháztagok?
7. Mit mond a Zsid 10,25 a templomba járástól?
8. Hol képezik a református lelkészeket?
9. Melyik egyházmegyéhez és melyik egyházkerülethez tartozik a te gyülekezeted?
Hol ülésezik a zsinat?
10. Mi a különbség a római katolikus és a protestáns templomok berendezése között?
11. Mi a különbség templom, zsinagóga és imaház között?
12. Mi a házi istentisztelet?
13. Mi az igehirdetés célja?
14. Az istentiszteleten Isten ígében szól hozzánk. Hogyan válaszol erre a gyülekezet?

■ IDÉZETEK

– Senkit sem rágalmaznak annyit, mint a hűséges szolgálkat, már csak elkerülhetetlen hibáik miatt is, és ha becsületesen ellátják is hivatásukat, akkor sem kerülhetik el, hogy ezerféle megjegyzést ne tegyenek rájuk.

Senki sem lehet az egyházban jó tanító, ha nem volt előbb az Isten Fiának tanítványa és nem tanult az ő iskolájában. [Kálvin: A tisztségekről]

– Nem sok egy kissé az 1%? Nem, a 99% sok, melyet megtartunk magunknak.
(Az adakozásról, amikor a jövedelem 1%-át kérték)

ÉNEK

EMLÉKEZZÉL, ÚR ISTEN, HÍVEIDRŐL

Debrecen, 1774.

Em-lé-kez-zél, Úr Is-ten, hí-ve-id- ről,

Lel-ki-tes-ti sok-fé-le szük-ség-ink-ről,

Vi-selj gon-dot ir-gal-mas-sá- god- ból

Kü-lö-nö-sen te szent-egy-há- zad- ról.

2. Adjad nekünk a kenyeret éltünkben, Amely táplál és erősít hitünkben, Nevekedést ad reménységünkben És megszentel lelkünkben-testünkben.
3. Ne hagyj minket, Úr Isten, szomjúhozunk, Az élő víz adassék most minékünk, Mely víz után soha nem szomjúzunk, Mert tebened örökké vigadunk.
4. Akik hallják, Úr Isten, beszédedet, Ebből értik irántuk jó kedvedet, Szent Fiadért kegyelmességedet, Hogy közlöd velünk örökségedet.
5. Adjad nekünk most is te Szentlelkedet, Ne hallgassuk hiába szent Igédet, Sőt a szerint féljük szent nevedet, Magasztaljuk mindég Felségedet.
6. Dicsértessék már az Atya Úr Isten; Ő szent Igéje, a Fiú Úr Isten; Egyetemben Szentlélek Úr Isten: Szentháromság egy örök Úr Isten!

IMÁDSÁG

Urunk, Istenünk!

*A Te kegyelmedből élünk,
és a Te kegyelmi ajándékaiddal élve töltjük be
azt az elhívást, amit Tőled kaptunk
a Te országod építésére ezen a földön.*

*Köszönjük Neked a hitben testvéreinket!
Köszönjük azokat, akikkel egy közösségbe hívtál el minket,
saját gyülekezetünkben, saját felekezetünkben,
vagy azokban a keresztyén közösségekben, amelyek együtt vallják
az Úr Jézus Krisztust közös megváltójuknak.*

*Engedd meglátnunk, felismernünk, Urunk,
hogy mi az, ami összeköt bennünket,
egyen-egyenként is,
mint személyünkben, szolgálatunkban különböző embereket,
de úgy is, mint krisztusi közösségeket,
amelyek, minden különbözőségük ellenére is,
de egy szívvel, egy hittel, egy Lélek vezetése alatt
tesznek Rólad tanúbizonyságot az emberek előtt.*

*Urunk, kérünk,
egyedül Te légy az, aki áthatod Egyházad életét,
működését és szolgálatát,
hogy azok, akik a Tiéid, hitükben és hitvallásukban
egyek legyenek!*

ÁMEN

**„A kiből az egész test, szép renddel egyberakatván és egybeszerkesztetvén az Ő segedelmének minden kapcsaival, minden egyes tagnak mértéke szerint való munkássággal teljesíti a testnek nevedését a maga fölépítésére szeretetben.”
(Eféz 4,16)**

20.

LECKE

AZ EGYHÁZ TÖRTÉNETE

(Részletesen a könyv második felében)

A nagy egyházszakadás 1054-ben történt a keleti és nyugati egyház között. Azóta létezik a Keleti-ortodox egyház (vagy görögkeleti egyház), és a pápa fennhatósága alatt álló római katolikus egyház. A 16. században keletkeztek a reformáció egyházai. Hazánkban a mohácsi csatavesztés körüli időkből indult el a reformáció. Először a lutheri reformáció hódított, majd nemsokára a kálvini, és szinte egy időben lépett fel az unitarizmus. Szinte az egész ország protestánssá lett. A reformáció ily nagy mérvű térhódítása ellen indította el hazánkban a katolikus, osztrák uralkodóház az ellenreformációt. Ennek a kornak hősei voltak a gályarab prédikátorok. Csak II. József türelmi rendelete szüntette meg némiképpen a nagy elnyomást.

A 19. században különféle szekták keletkeztek hazánkban is. A második világháború után a Jehova tanúi kivételével a volt szekták szabad egyházakká lettek, közös tanácsot alakítottak, szabadon működhetnek. Megalakult a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa. Kapcsolatot tartunk a világ egyházaival az Egyházak Világtanácsában (EVT), tagja vagyunk a Reformátusok Világszövetségének (RVSz).

AUGUSTINUS 354–430: A nagy egyházatya. Anyja, Monica, keresztyén volt, apja pogány. Az anya sokat imádkozott fiáért („egy gyermek, akiért annyit imádkoztak és akiért annyi könny hullott, nem veszhet el”). Augustinus azt tanította, hogy az ember teljesen romlott, szemben Pelagius-szal, aki tagadta az eredendő bűnt.

LUTHER MÁRTON 1483–1546: Wittenbergben 1517. október 31-én kiszögezte 95 tételét a vártemplom kapujára. Azt tanította, hogy az ember hit által igazul meg, nem a jó cselekedetek jutalmául. Lefordította a Bibliát német nyelvre.

ZWINGLI ULRICH 1484–1531: Svájci reformátor. A kappeli csatában esett el, mint tábori lelkész.

KÁLVIN JÁNOS 1509-1564: Fő műve: *Institutio Religionis*: A keresztyén vallás rendszere. Bibliamagyarázatokat írt a Jelenések könyve kivételével az egész Szentíráshoz. Genfben egyetemet alapított.

■ OLVASD EL

1Kor 3,1; 1Ján 1–4; Jel 2 és 3.

■ KÉRDÉSEK

1. Nevezd meg a három reformátort!
2. Mi Kálvin fő műve? Hol volt Kálvin évekig lelkész?
3. Mire emlékezünk október 31-én?
4. Említs néhány különbséget a római katolikus egyház és a reformáció egyházai között.
5. Mit tudsz a görögkeleti egyházról?
6. Mit jelent ez a szó: ökumené? Mi az ökumenikus mozgalom?
7. Mi az Egyházak Világtanácsa?
8. Ki volt Augustinus?

■ IDÉZETEK

- A vértanúk vére az egyház vetőmagja. Nem félek meghalni, ha halálommal használhatok az evangéliumnak. (Kálvin jelszava)
- Gyermekeim, ragaszkodjatok a Heidelbergi Káté tanításaihoz! (Kohlbrugge mondta halálos ágyán)

ÉNEK

ERŐS VÁR A MI ISTENÜNK

d' *Luther M.(?) Wittenberg, 1529.*

E- rős vár a mi Is- te- nünk, Jó
Ha- ó ve- lünk, ki el- le- nünk? Az
fe-gy- ve- rünk és paj- zsunk,
Úr a mi ol- tal- munk. Az
ős el- len- ség Most is ül- döz még, Nagy
a se- re- ge, Csa- lárd- ság fe-gy- ve- re;
Nincs i- lyen több a föl- dön.

2. Erőnk magában mit sem ér, mi csakhamar elesnénk,
De küzd értünk a hős vezér, kit Isten rendelt mellénk.
Kérdezed: ki az? Jézus Krisztus az, Isten szent Fia,
Az ég és föld Ura, ő a mi diadalmunk.
3. E világ minden ördöge, ha elnyelni akarna,
Minket meg nem rémítene, mirajtunk nincs hatalma.
E világ ura gyúljon bosszúra, nincs ereje már,
Reá ítélet vár: az ige porba dönti.
4. Az ige kőszálként megáll, megszegyenül, ki bántja,
Velünk az Úr táborba száll, Szentlelkét ránk bocsájta.
Kincset, életet, hitvest, gyermeket mind elvehetik,
Mit ér ez őnekik? Miénk a menny örökre.

IMÁDSÁG

Gondviselő Istenünk!

*Hisszük és valljuk, hogy a Te hatalmad alatt áll
a teremtet világ, az emberiség történelme.*

*Különösképpen is tapasztalhatjuk
a Te óvó és felemelő kezed cselekvését
a krisztusi Egyház évezredeinek eseményeiben,
a népedet Általad kiválasztott vezetőként irányító
emberek életében is.*

*De látjuk azt is, Urunk,
és mély bűnbánattal valljuk meg Teelőtted,
hogy az ember,
a Te Egyházadban élő ember is
mindig kész volt arra,
hogy a szeretet hatalmát felcserélje
a hatalom szeretetével.*

*Kegyelmed kiváltképp való megmutatkozása az,
hogy Te elhívott szolgálid
gyakorta méltatlan élete ellenére is
nem szüntél meg ránk árasztani
megmentő, megtartó kegyelmedet.*

*Add, Urunk, hogy okuljunk, tanuljunk
az előttünk élt hívő eleink életéből!
Tévedéseiket, hibáikat kiküszöbölhessük,
és mindazt, amit Rólad megismerhetünk
az Ő életük és szolgálatuk által,
azt Neked odaszánt étellel vihessük tovább!*

ÁMEN

**„Légy hű mind halálig, és néked adom az életnek koronáját.”
(Jel 2,10/b)**

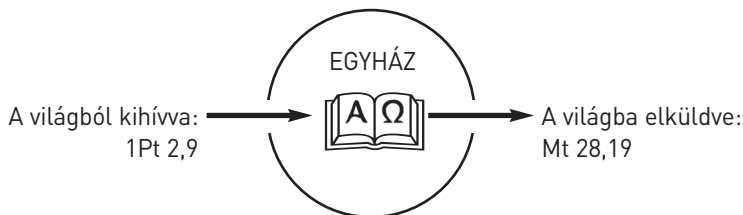
21.

LECKE

A MISSZIÓ

A misszió feladatát Krisztus bízta az egyházra. Mennybemenetele előtt adta Jézus tanítványainak a missziói parancsot: „Elmenvén azért tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, a Fiúnak és a Szent Léleknek nevében” (Máté 28,19). És: „lesztek nékem tanúim” (ApCsel 1,8). Tanú = mártír.

A missziói parancshoz Jézus azt az ígéretet fűzte, hogy övéivel lesz a világ végezetéig. Az egyház feladata, hogy a világban Jézus Krisztus evangéliumát hirdesse. A misszió az egész embert tartja szem előtt, tehát nemcsak a lelkét, hanem a testét is. Ezért nem csak prédikál, hanem tanít, gyógyít és szociális munkát is végez. A missziói munka középpontja a Jézus Krisztus által való megbékélés hirdetése. A misszió munkájából sokat átvállaltak a fiatal egyházak is.

VALLÁSOK:	1900	1980	2000
Nem vallásosak vagy vallásellenesek	0,2	20,8	21,3
Islám	12,4	16,5	19,2
Hindu	12,5	13,3	13,7
Buddhista	7,8	6,3	5,7
Kínai népvallások	23,5	4,5	2,5
Törzsi és természetvallások	7,3	2,4	1,8
„Új vallások”	0,4	2,2	2,2
Zsidó vallás	0,8	0,4	0,3
Egyéb vallások	0,8	0,8	1,0
Keresztyének	34,4	32,8	32,3

A számok %-ban értendők

**A KERESZTYÉNSÉG FELEKEZETI
MEGOSZLÁSA:**

Római katolikus	55,0%
Protestáns + anglikán	28,0%
Görög-kath. + ortodox	15,5%
Egyéb	1,50%

MISSZIÓI MUNKA:

Igehirdetés, misszionáriusok képzése, tanítás (iskolákban), orvosi munka, földművelési ismeretek oktatása, szociális gondozás, rádió, fiatal egyházak támogatása

Néhány név a misszió történetéből: Livingstone, Albert Schweitzer. Magyarok: Kunz Irén, Babos Sándor, Molnár Mária (Mánusz szigete), Döbrössy Lajos (Bulgária), Parragh Lajos (Albánia)

■ OLVASD EL

2Kir 5; Jón 1–4; Mt 10; ApCsel 10.

■ BIBLIATANULMÁNY: Apcsel 16:6–10

Pál három missziói utat tett. A második missziói út alkalmával Troásban látomást látott: egy macedón férfi Európába hívta.

1. Kik voltak Pál társai ezen az úton? (15,40 és 16,1–3).
2. Hogyan küldte a Szentlélek Pált és övéit más irányba? (6. és 7. v.) Miért tette ezt?
3. Mi a „látás”?
4. Miért mondta a macedón férfi: „légy segítségül nekünk”? Hogyan kell Pálnak segítenie?
5. Hív még ma is Isten úgy, ahogy Pált hívta?

■ KÉRDÉSEK

1. Hogy hangzik a missziói parancs? (Máté 28,19 és ApCsel 1,8.)
2. Mit jelent az apostol szó?
3. Sorol fel missziói példákat a Bibliából! Említs néhány misszionáriust az Ó- és az Újszövetségből!
4. Kit nevezhetünk orvos-misszionáriusnak az Újszövetségben? Melyik könyveket írta?
5. Sorolj fel néhány világvallást!
6. Kell-e missziói munkát végezni a zsidók között?

■ IDÉZETEK

- Ha az egész világon minden ember keresztyén lenne egy szibériai ember kivételével, akkor a világ minden emberének el kellene mennie ehhez az egy emberhez Szibériába, hogy elmondja neki, hogy Jézus él. (Spurgeon)
- Egy pogányt megtéríteni keresztyén munka. Egy „keresztyént” megtéríteni pogány nehéz munka.

ÉNEK

Ó, SION, ÉBREDJ,
TÖLTSD BE KÜLDETÉSED

Walch J., 1876.

Ó, Si-on, éb-redj, töltsd be kül-de-té-sed,
Mondd a vi-lág-nak: haj-na-lod kö-zel!
Mert nem hagy az, ki né-pe-ke-t te-rem-tett,
Sen-kit sem éj-ben, bűn-ben vesz-ni el.
Légy ö-röm-mon-dó, bé-ke kö-vet, Hir-desd:a
Sza-ba-dí-tó el-kö-zel-ge-tett!

2. Lásd: millióknak lelke megkötözve, Rabláncként hordoz sötét bűnöket; Nincs kitől hallja: Megváltónk keresztje Mily gazdag élet kútja lett neked. Légy örömmondó békekövet, Hirdesd: a szabadító elközelgetett!
3. Mondd minden népnek: elveszett juháért Mit tett a Pásztor – csuda szerelem – Földig hajolt a kárhozott viláért S meghalt alant, hogy élhess odafenn. Légy örömmondó békekövet, Hirdesd: a Szabadító elközelgetett!
4. Küldj fiaidból, akik nemhiába Élvezik kincsöd: Hirdessék szavad; Öntsd leked értük győzelmes imába: Mindent, mit adtál, Krisztus visszaad. Légy örömmondó békekövet, Hirdesd: a Szabadító elközelgetett!
5. Ő visszajön, Sion, előbb, mint véled, Felfedi titkát minden szív előtt. Egy lélekért se érjen vádja téged, Hogy elmiattad nem látta meg Őt. Légy örömmondó békekövet, Hirdesd: a Szabadító elközelgetett!

IMÁDSÁG

A Misszió

*Uram, vajon hiteles volna-e az én bizonyágtételem,
ha csak szavakkal, a szavaimmal tisztelnék Téged?*

*Add, hogy amikor mások felé elindulok
az evangéliummal, amikor másokhoz odalépek az élet üzenetével,
akkor az egész embert lássam!*

*Hadd tudjak lehajolni
segítő szeretettel a nincstelenhez,
a nélkülözőhöz, a szenvedőhöz!
Hadd tudjak megállni
együttérző lélekkel a betegágy mellett!
Hadd tudjak, akár szavakkal, akár cselekedetekkel,
akár a magam élete példájával Rád mutatva
nevelni, tanítani másokat
arra az életre, amit én magam is Tőled tanultam,
és tanulok szüntelenül, napról-napra.*

*Uram, hiszem, hogy Te vezetsz engem,
amikor Téged hirdet az életem.*

*Hiszem, hogy Te utat nyitsz ma is,
számomra is, és mindazok számára is,
akik szerte e világon hirdetnek Téged.*

*Kérlek, szenteld meg a szolgálatomat,
a mi szolgálatunkat, néped hitvalló szolgálatát
áldó és megerősítő jelenléteddel!*

ÁMEN

**„És monda nékik: Elmenvén e széles világra, hirdessétek
az evangéliumot minden teremtnak.”**

(Mk 16,15)

KEDVES OLVASÓ!

E könyv első felében (21 fejezet) teljes imádságokat ajánlottunk elolvasásra. Célunk az volt ezzel, hogy ezeket végigimádkozva adjunk kész mintát arra, hogyan is szólíthatja meg, hogyan is szólítsa meg az imádkozó ember a Mindenható Istent.

A könyv második felében, a következő 21 fejezetben a saját imádság megfogalmazására buzdítjuk az olvasót, fejezetenként segítséget adva a személyes imádság megfogalmazásához:

- esetenként egy-egy rövid verses fohással, amely kiindulópontja, megalapozása lehet a saját imádságnak,
- esetenként egy-két bevezető mondattal, témamegjelöléssel,
- esetenként pedig azzal, hogy „üresen hagyjuk” az imádság helyét, azaz teret adunk a teljesen egyéni imádság megfogalmazására, amelyet – javasoljuk – írjon is le az üresen hagyott helyre, hogy így sajátítsa el az egyéni imádság megfogalmazásának készségét és képességét.
- minden imádságunkban legyen útmutató az ige szava, ahogyan azt Pál apostol a Filippi levélben leírja:
*„... imádságotokban és könyörgésetekben
minden alkalommal
hálaadással tárjátok fel kívánságaitokat
az Isten előtt!
És az Istennek békessége,
amely minden értelmet felülhalad,
meg fogja őrizni szíveiteket és gondolataitokat
a Krisztus Jézusban!”*
(Fil 4,6/b–7)

22.

LECKE

AZ EVANGÉLIZÁCIÓ

Ahogy egykor Jézus Izráel házának elveszett juhait megkereste, úgy kell az egyháznak a Bibliától és az egyháztól elidegenedett embereket fölkeresni. Az egyháznak ezt a munkáját evangélizációnak vagy belmisszióknak nevezzük.

Az evangélizáció az egyház egyik legfontosabb feladata. Különösen a mi korunkban, amikor az egyháztól való elidegenedés az egész világon rettenetes méreteket ölt.

A szervezett evangélizáció mellett Isten mindnyájunkat személy szerint hív, hogy szóval és cselekedettel bizonyoságot tegyünk környezetünkben az Úr Jézus Krisztusról.

EVANGÉLIZÁCIÓ AZ EGYHÁZON BELÜL:

- gyermekistentisztelet
- iskolai hitoktatás
- vasárnapi iskola
- családlátogatás
- iratterjesztés
- Biblia-terjesztés
- evangélizációs alkalmak
- presbiteri konferenciák
- ifjúsági konferenciák
- telefonos lelkipasztorát

■ BIBLIATANULMÁNY: Lk15,1-7

A farizeusok és írástudók rossz néven vették Jézustól, hogy vámszedőkkel és bűnösökkel érintkezett. Pedig pont az elveszetteknek van szükségük megmentőre. Jézus három példázatot mondott arról, ami elveszett. Ez egyike azoknak a példázatoknak.

1. Milyen három példázatot mondott Jézus arról, ami elveszett? (1-7; 8-10; 11-32.)
2. Miért vették a farizeusok és írástudók rossz néven, hogy Jézus a vámszedőkkel és bűnösökkel érintkezett?
3. Mit jelent a zúgolódás szó? (2. v.)
4. A példázatbeli pásztor nem hagyja abba egyhamar a keresést. A 4. versben mely szavak utalnak erre? Érvényes ez a mostani evangélizációs munkára is?
5. Kikre utal Jézus, amikor 99 juhról és egy elveszetről szól? (4.v.)
6. Miből látszik az 5. versben, hogy a pászornak különös gondja van az elveszett juhra?
7. Az 5-7. versekben háromszor fordul elő az örülni vagy az öröm szó. Miért e sok öröm?
8. Igaz az, hogy a 99-nek nincs szüksége a megtérésre? (7. v.)
9. Ki a mi korunkban a 99 juh és az egy juh? Még ma is el kell hagynunk a 99 juhot és keresni kell az egyet? Ha igen, akkor hogyan?

■ KÉRDÉSEK

1. Említs néhány példát az evangélizációra a Bibliából!
2. Milyen okok vezethetnek az egyház elhagyására?
3. Szükséges-e gyülekezetekben az evangélizáció?
4. Milyen eszközöket lehet használni az evangélizációban?

■ IDÉZETEK

- A legjobb evangélizáció a keresztyén ember élete.
- Lukács 15,7: Mondom néktek, hogy ily módon nagyobb öröm lesz a mennyben egy megtérő bűnösön, hogy nem kilencvenkilenc igaz emberen, akinek nincs szüksége megtérésre.
- 1Péter 3,15: Mindig készen legyetek megfelelni mindenkinek, aki számot kér tőletek a bennetek levő reménységről, szelídséggel és félelemmel.

ÉNEK

ÉBREDJ,
BIZONYSÁGTÉVŐ LÉLEK!

1. Éb - redj, bi - zony - ság - té - vő lé - lek!

2. Ó, bár - ha lán - god fel - lo - bog - na

3. Küldd út - ra hír - nö - kid csa - pat - ját,

A vár - fa - lak - ra ő - rök áll - ja - nak,

S éb - red - ne föl sok nem - zet fé - nyi - nél!

És adj e - rőt on - nan fe - lül ne - kik,

Kik bát - ran szól - nak s harc - ra ké - szek,

Ó, bár sok szol - ga, sar - lót fog - va,

Hogy vesz - ni a po - gányt se hagy - ják,

Ha éj bo - rul le, vagy ha kél a nap!

A - rat - na, míg - nem le - bo - rul az éj!

És szer - te - űz - zék Sá - tán se - re - git.

Hí - vá - suk zeng - jen mesz - sze szer - te - szét,

U - runk, e rop - pant, ért ve - tés - re nézz:

Or - szá - god jöj - jön el mi - nél e - lébb,

Az Úr - hoz gyújt - ve né - pek se - re - gét!

A mun - ka sok, a mun - kás oly ke - vés!

Hir - det - ve szent ne - ved di - csé - re - tét!

IMÁDSÁG

*Az evangelizáció témakörénél
álljon itt a személyes imádság indítójaként
egy verses fohász:*

Találkozás

*Egyszer csak eljön
az a pillanat,
mikor a lelkemben
ébred fel szavad,
s nem értem,
mégis
a szívemmel tudom,
az enyém vagy,
s én a tiéd,
Jézusom.*

**„Mert nem szégyenlem a Krisztus evangéliomát;
mert Istennek hatalma az minden hívőnek idvességére,
zsidónak először meg görögnek.”
(Róm 1,16)**

23.

LECKE

A HIT ÁLTAL VALÓ
MEGIGAZULÁS

A bűnösök megigazulásának tana a reformáció lényege. Azzal a római katolikus tanítással szemben, mely szerint az ember a saját jócselekedete által közreműködhetik a megtartásában, Luther tanította és átélte, hogy magunktól soha nem lehetünk igazakká Isten előtt. Természet szerint holtak vagyunk vétkeink és bűneink miatt (Ef 2,1). És testiek vagyunk, a bűn alá rekesztve (Róm 7,14).

Isten azonban felfoghatatlan szeretetével nekünk ajándékozza Krisztus igazságát. Krisztus helyettünk elhordozta Isten haragját, és ezzel felmentést és igazságosságot szerzett nekünk. Isten igazzá nyilvánít bennünket, bár egyáltalán nem vagyunk igazak. Csak Krisztusban vagyunk igazak Isten előtt és az örök élet örökösei (HK 59. kérdés és felelet).

Megtart-e Krisztus minden embert, mint ahogy Ádámban mind elbuktak? Nem, hanem csak azok, akik őszintén hisznek Jézus Krisztusban. Jézus azt mondta: „Aki hisz a Fiúban, örök élete van; aki pedig nem enged a Fiúnak, nem lát életet, hanem az Isten haragja marad rajta” (Ján 3,36).

MI A HIT?

1. *Isten Igéjét igaznak tartani.*
2. *Bízni abban, hogy Jézus Krisztus kifizette adósságunkat.*

Hinni annyi, mint áment mondani Isten ígéreteire. A hitet a Szentlélek munkálja. Ez Isten ajándéka. A Biblia mégis fel is szólítja az embert, hogy higgyen. Gondoljunk csak a filippi börtönőrre, aki arra a kérdésére, hogy mit cselekedjék, ezt a választ kapta: „Higgy az Úr Jézus Krisztusban, és idvezülsz mind te, mind a te házadnépe” (ApCsel 16,31).

Isten a hitet eszközökkel munkálja. A hit hallásból van, a hallás pedig Isten igéje által (Róm 10,17).

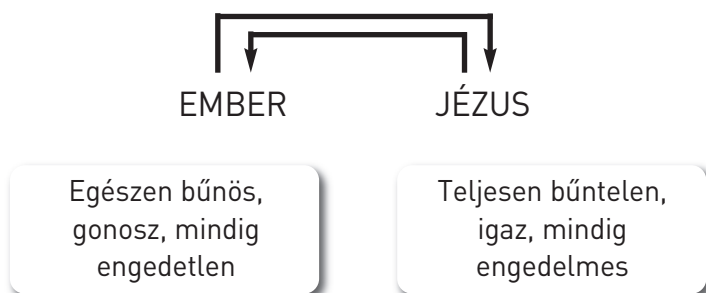
MEGIGAZULÁS: IGAZZÁ NYILVÁNÍTÁS = ISTEN ÚGY NÉZ RÁM:

1. Mintha soha nem lett volna bűnöm, vagy nem vétkeztem volna
2. Mintha olyan engedelmes volnék, mint Krisztus volt

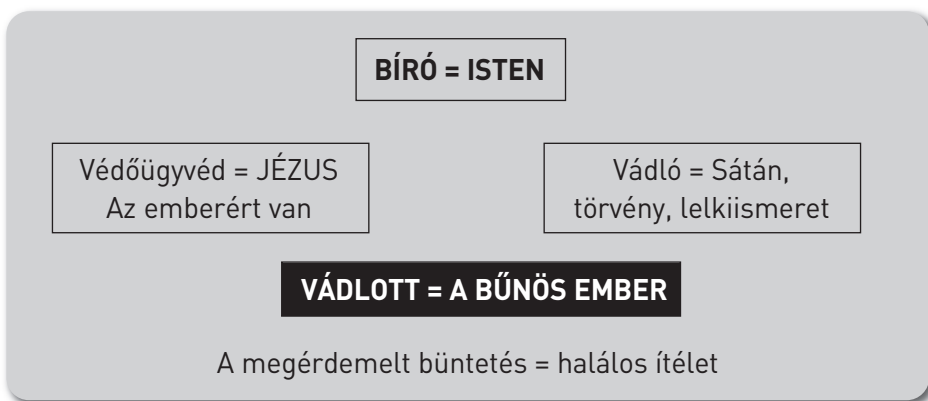

Isten úgy néz rám, mintha Krisztus volnék
(Kohlbrugge)

Az igaz ember hitből él. Róm 1,17.

A GONOSZOK MEGIGAZULÁSA: ÍGY CSERÉL JÉZUS AZ EMBERREL

Szükséges: HIT
- Istenismeret
- Szívbeli bizalom

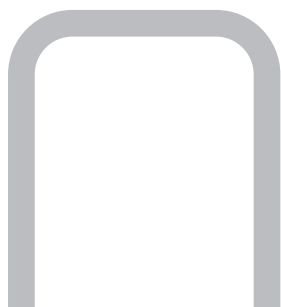

Felmentés: Jézus, mint ügyvéd védi a bűnöst úgy, hogy rámutat elégtételére. Sőt, oda is áll a bűnös helyére. Cserél a bűnösrel. Így kap a bűnös felmentést, nyer és örök életet kap.

KIVÁLASZTÁS VAGY PREDESTINÁCIÓ

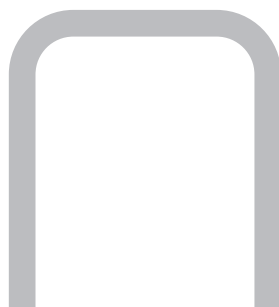
Isten kezdettől fogva az egész emberi nemzetségből magának egy gyülekezetet választott ki az örök életre. Ezt nevezzük kiválasztásnak vagy predestinációnak. Másokat meghagy elveszett állapotukban, melybe saját bűneik miatt kerülnek. Ezt nevezzük elvettetésnek. A kiválasztás nem szünteti meg az emberi felelősséget, mert az megmarad. Szól hozzánk a felhívás: Igyekezzetek bemenni a szoros kapun (Lukács 13,24).

IGYEKEZZETEK BEMENNI

Ebben az életben: előre nézni

ÉN VÁLASZTOTTALAK TITEKET

ez élet után visszatekinteni

■ OLVASD EL

1Móz 15; Róm 4; Zak 3; Róm 5 és 10; Ef 2; Zsid 11. HK 23, 24 és 7. Úrnapja.

■ BIBLIATANULMÁNY: Róm 3,23–24, 27–28.

Pál előzőleg azt mondta, hogy minden ember bűnös, senki sem kivétel. Ezért magunk erejéből meg nem igazulhatunk. Pál ebben a szakaszban arról tesz bizonyosságot, hogy a Jézus Krisztusban való hit által igazulhatunk meg.

1. Mit jelent: szűkölködnek az Isten dicsősége nélkül? [23. v.]
2. Mi a Jézus Krisztusban való váltság? [24. v.]
3. Mi a dicsekedés? Miért kizárt dolog, hogy az emberek dicsekedhessenek? [27. v.]
4. Mi a különbség a hit által való megigazulás és a törvény cselekedetei által való megigazulás között? [28. v.]

■ KÉRDÉSEK

1. Melyik példázatban szól Jézus a bűnös megigazulásáról? [Lk 18,10–14].
2. Miért játszott olyan fontos szerepet a rómaiakhoz írt levél a reformáció korában?
3. A reformáció jelmondata ez volt: sola scriptura, sola fide, sola gratia. Azaz: csak a Szentírás, csak a hit által, csak kegyelemből. Mit jelent ez?

4. Luther azt mondta: „Egyszerre vagyok bűnös és megigazult is”. Lehetséges ez?
5. Ki a megigazult ember?
6. Mi a reformáció lényege?
7. Mi a kegyelem?
8. Mit jelent Kohlbrugge e mondása: „Isten úgy néz rám, mintha Krisztus volnék”?
9. Mi a kiválasztás?
10. Jót jelent-e nekünk a kiválasztás?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

60. Mi módon vagy igaz Isten előtt?

Egyedül a Jézus Krisztusban való igaz hit által. Bár lelkiismeretem vádol, hogy Isten parancsolatai ellen súlyosan vétkeztem, azokból soha egyet sem tartottam meg, és még mindig hajlamos vagyok minden rosszra, Isten az ő ingyen kegyelméből, minden érdemem nélkül, nekem ajándékozza és tulajdonítja Krisztus tökéletes elégtételét, igazságosságát és szentségét. Ezért én úgy állhatok Isten elé, mintha soha semmi bűnt nem követtem volna el, és semmi bűnöm nem lett volna, és mintha én tanúsítottam volna azt az engedelmességet is, amelyet Krisztus érettem tanúsított – de csak akkor, ha Krisztus jótéteményeit hívő szívvel elfogadom.

Róm 3,21–22. 24–25. 28; Gal 2,16; Ef 2,8–9; Fil 3,9; Róm 3,9. 7,23; Tit 3,5; Róm 3,24; Ef 2,8; Róm 4,4–5; 2Kor 5,19; 1Jn 2,1; 2Kor 5,21; Róm 3,22; Jn 3,18

61. Miért állítod, hogy egyedül csak a hit által lettél igaz?

Nem azért, mintha a hitem érdemesítene arra, hogy Istennek kedves legyek, hanem mert Isten előtt az én igazságom egyedül a Krisztus elégtétele, igazságossága és szentsége, és ezeket én csak hit által tudom elfogadni és sajátommá tenni.

1Kor 1,30 2,2; 1Jn 5,10

■ IDÉZETEK

- Nyugtalan a szívünk mindaddig, míg benned el nem pihen, óh, Isten. (Augustinus)
- Ahol lángol a hit, ott a kételkedés füstje is jelen van. (Kálvin)
- Sokáig kitartottam amellett, hogy a törvénnyel a kezemben eljutok a tökéletességre, és a végsőkig akartam küzdeni azért. Azonban egyre lejjebbre süllyedtem, és ahol már nem juthattam lejjebb, mert mélyen az ördög alatt voltam ott, elveszettségemben és tanácstalanságomban, találkozott velem az Úr, és azt mondta nekem: ahogy vagy, úgy vagy nekem szent, abból semmit sem kell elvenni sem hozzátenni! Ezt nem vártam és erre nem gondoltam... (Kohlbrugge)
- Ha csak egy valaki volna a világon kiválasztva, már az is nagy kegyelem volna Istentől. De ha csak egy valaki volna kiválasztva, egész életemben azért küzdenék, hogy az az egy én legyek.

ÉNEK

AMINT VAGYOK,
SOK BŰN ALATT

Barnby J.. 1838—1896.

s

A- mint va- gyok, sok bűn a- latt,
De hall- va hí- vó han- go- dat,
Ki ér- tem ál- do- zád ma- gad:
Fo- gadj el, Jé- zu- som!

2. Amint vagyok – nem várva, hogy Lelkemnek terhe, szennye fogy, Te, aki megtisztíthatod: – Fogadj el, Jézusom!
3. Amint vagyok – bár gyötrelem, S kétség rágódik lelkemen, Kívül harc, bennem félelem: – Fogadj el, Jézusom!
4. Amint vagyok – vak és szegény, Hogy kincset leljek benned én, S derüljön éjszakámra fény: – Fogadj el, Jézusom!
5. Amint vagyok – nincs semmi gát, Kegyelmed mit ne törne át; Hadd bizza lelkem rád magát:– Fogadj el, Jézusom!
6. Amint vagyok – hogy a te szent Szerelmed tudjam, mit jelent Már itt s majd egykor odafent: – Fogadj el, Jézusom!

IMÁDSÁG

A hit által való megigazulás

Ezt olvassuk a hit általi megigazulásról a Római levélben:

*„... nincs különbség: mindenki vétkezett,
és híjával van az Isten dicsőségének.
Ezért Isten ingyen igazítja meg őket kegyelméből,
miután megváltotta őket
a Krisztus Jézus által.” (Róm 3,22/b–24)*

Az imádság megfogalmazásához:

- *Olvasd és gondold végig a fenti ige sorait!*
- *Keresd meg, hogy mik a kulcsfogalmak az igében!*
- *Vizsgáld meg, hogy mit jelentenek ezek a fogalmak életében,
hitedben!*
- *Ezek milyen alapot adnak a mindennapjaidban,
és következményekkel bírnak az életformádra nézve!*

**„Mert kegyelemből tartattatok meg, hit által;
és ez nem tőletek van:
Isten ajándéka ez;”
(Efez 2,8)**

24.

LECKE

JÓ CSELEKEDETEK

Jó cselekedeteink által nem igazulhatunk meg. Mégis szükség van ezekre a jó cselekedetekre. Ugyanis lehetetlen, hogy az igazi hit gyümölcstelen maradjon. Jézus ezzel kapcsolatban mondta el a szőlőtő és a szőlővesszőkről szóló szép példázatot: Ő a szőlőtő, a hívők a szőlővesszők. A gyümölcsök, melyek a vesszőkön teremnek, a jó cselekedetek a gazda számára.

- a.) Ezek a gyümölcsök maguktól nőnek; nem mi készítjük azokat. Csak hit által, Krisztushoz kapcsolódva terem gyümölcsöt az életünk. Minél jobban Krisztushoz kapcsolódik az életünk, annál több és gazdagabb a gyümölcs.
- b.) Ezek a gyümölcsök lassan nőnek. Így van ez a mi életünkben is. A Szentlélek munkája érleli meg őket, idő kell a megnövésükhöz.
- c.) Ezek a gyümölcsök nem maradnak elrejtve. A keresztyén élet fénylő világosság és ízes só kell, hogy legyen.
- d.) A gyümölcsök a gazdáé. Életünknek Isten dicsőségét kell szolgálnia.

A Szentlélek az, aki a hívőt megszenteli, megújítja és gyümölcstermővé teszi. Ezt megszentelésnek nevezzük. A megszentelés egy életen át tartó folyamat. Jó cselekedeteinket Isten meg akarja jutalmazni, de mivel azok elsősorban a Szentlélektől származnak, és magunktól nem tudunk gyümölcsöt teremni, ezt a jutalmat nem érdemeljük meg, ez kegyelemből van.

MEGIGAZÍTÁS: Isten felment bennünket hit által, jó cselekedetek nélkül.

MEGSZENTELŐDÉS: A Szentlélek megszentel minket, Ő munkálja bennünk a jó cselekedeteket. Ez egész életen át tart.

JUTALOM: Nem szolgáltuk meg, csak kegyelemből kapjuk, ebben az életben is és ez élet után is.

■ BIBLIATANULMÁNY: Jn15:1-9

Izraelben sok volt a szőlő. Ezért van annyi példázat a Bibliában a szőlőtőről vagy a szőlőskertről. Jézus azért mondta el a szőlőtőről és a szőlővesszőkről szóló példázatot, hogy rámutasson arra, hogy a hívőnek gyümölcsöt kell teremnie Isten dicsőségére és felebarátja javára.

1. Jézus gyakran mondta: „Én vagyok...” Említs erre példákat!
2. Jézus szerint ki a szőlőtő? Ki a Gazda? Kik a szőlővesszők? (1-2. v.)
3. Mire gondolt Jézus, mikor gyümölcsről beszélt? Sorolj fel néhány gyümölcsöt! Lásd Gal 5,22.
4. Mit csinál a szőlősgazda azokkal a vesszőkkel, melyek nem teremnek gyümölcsöt? (2. v. és 5. v.) Mit jelent ez számunkra?
5. Mit cselekszik a szőlősgazda azokkal a vesszőkkel, melyek gyümölcsöt teremnek? (2. v.) Mondj példákat ránk vonatkozólag!
6. Mi szükséges ahhoz, hogy gyümölcsöt teremjünk? (4-5. v.)
7. Hogyan dicsőítjük Istent? (8. v.)
8. Melyik van előbb: Isten szeretete irántunk, vagy a mi szeretetünk Isten iránt?

■ KÉRDÉSEK

1. Hogyan érvényesül a szőlőmunkásokról szóló példázatban (Máté 20,1-16) az az elv, hogy a díjazás nem érdem szerint, hanem kegyelemből történik?.
2. Tökéletesek lehetnek-e jócselekedeteink?
3. A Zsolt 19,12-ben ezt olvassuk: „Aki megtartja azokat, nagy jutalma van”. Mindig így van?
4. Tud hitetlen ember is jó cselekedeteket véghez vinni?
5. A keresztre feszített latornak is voltak jó cselekedetei?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

64. Nem tesz ez a tanítás könnyelmű és gonosz emberekké?

Nem. Mert lehetetlen, hogy azok, akik igaz hit által Krisztusba vannak oltva, ne teremjék a hálaadás gyümölcsseit.

Mt 7,18

ÉNEK

TISZTÍTSD MEG
SZÍVED

1. Tisz - títzd meg szí - ved, Je - ru - zsá - lem né - pe!
2. Szep - lő - te - len légy a Krisz - tus nap - já - ra,

Hogy meg - tar - tas - sál, mo - sódj hó - fe - hér - re!
Mert i - gen nagy volt vált - sá - god - nak á - ra:

Kar - ma - zsin szí - nú bú - ne - id -ből tisz - tulj,
Ár - tat - lan om - lott Ki - rá - lyod - nak vé - re,

Hogy ki ne pusz - tulj!
Térj meg ked - vé - re!

3. Nem járhat sz folyvást
annyi undokságban,
Részed így nem lesz
mennyei országában,
Vedd fel a harcot, vedd fel a
keresztet, Vagy üdvöd veszted!

4. Élj botlás nélkül, szentül feddhetetlen.
Vizsgáld a törvényt lelkiismeretben.
Inkább fony gyarló tested ellen ostort,
Semhogy bemocskold.
5. Tisztítsd meg ajkad oltárról vett szénnel,
Rútat ne illess, mit a lelked szégyell,
Jót cselekedjél mindennel böven, Minden időben!
6. Új teremtés vagy: vetkezd le a régit!
Ördög ha üldöz, e világ ha némit,
Csak meg ne hátrálj, maradj meg az újban,
Véled az Úr van!
7. Tisztítsd meg szíved, Krisztus szentegyháza,
Urunk miattad pogány ne gyalázza!
S hogy megtartassál, nosza újulj végre,
Szent papi népe!

IMÁDSÁG

A cselekvő hit

*Uram, ha gyenge még
hitvalló hitem,
Te tarts meg,
Te mutass utat nekem!*

*Adj, kérlek,
cselekvő, bátor életet,
hogy amíg másokért élek,
lehessek egészen Tied!*

Ámen

**„Mert az Ő alkotása vagyunk,
teremtetvén Általa a Krisztus Jézusban jó cselekedetekre,
a melyeket előre elkészített
az Isten, hogy azokban járjunk.”
(Efez 2,10)**

25.

LECKE

A SZENT KERESZTSÉG

■ A hallható prédikáció mellett, mely által a Szentlélek szívünkben a hitet ébreszti és erősíti, Isten még egy üdveszközt adott, hogy gyöngye hitünket támogassa, mégpedig a sákramentumokat.

A sákramentumok látható Szent jegyek és pecsétek, melyeket Isten azért szerzett, hogy azok által az evangélium ígéreteit velünk jobban megértse. Míg a római katolikus egyháznak hét sákramentuma van (keresztség, bérmálás, áldozás, gyónás, házasság, papszentelés, utolsó kenet), mi csak két sákramentumot ismerünk el: a szent keresztséget és az úri szent vacsorát. Ezt a két sákramentumot maga Krisztus szerezte.

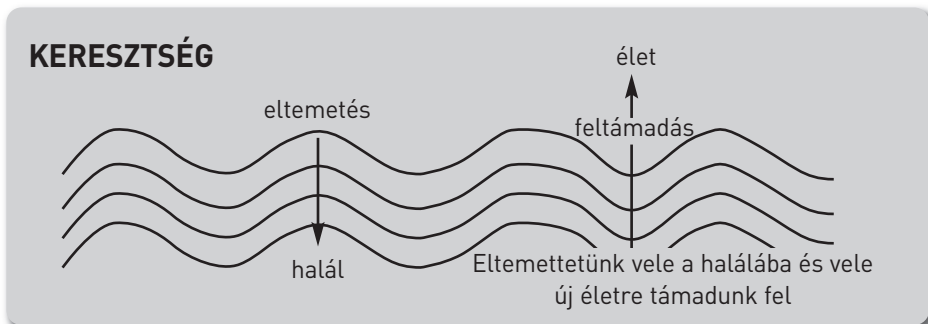
A keresztség vízzel való leöntés, meghintés, vagy vízbe merítés. Ez a cselekvés Isten szövetségének látható megpecsételése. Ennek mindig a Szentháromság Isten nevében kell történnie, mert a Szentháromság Isten a szerzője a szövetségnek.

A keresztségben a jel a víz. Ez tisztátalanságunkra mutat, de arra is, hogy Jézus Krisztus vére lemossa bűneinket. A keresztség egyúttal meg is szentel bennünket, azaz a Szentlélek általa Új életet munkál bennünk. Isten Igéje világosan tanítja, hogy a kisgyermek is a kegyelem Szövetségéhez tartoznak. Ezért kell őket megkeresztelni.

Ha a szent keresztséget jól szemügyre vesszük, látjuk, hogy milyen gazdag jelentése van. A keresztség mindig szilárd alap az életünkben, melyhez vissza lehet térni.

GYERMEKKERESZTSÉG:

1. Ószövetség: a gyermeket körülmetélték (1Móz 17,12)
2. Újszövetség: Jézus megáldotta a gyermekeket (Mk 10,13–16)
3. A gyermekek is beletartoznak a kegyelmi szövetségbe (ApCsel 2,39)
4. Családokat kereszteltek meg (ApCsel 16,33).

■ OLVASD EL

1Móz 17; Zsolt 105; Mt 3; Mt 28; 16-20; ApCsel 8,26-40; ApCsel 16,14-40,

■ BIBLIATANULMÁNY: Mk 10:13-16

A gyermekek is tagjai Isten országának. Jézus ezt azzal bizonyította, hogy megáldotta a gyermekeket.

1. Mit jelent az, hogy Jézus megérintette a gyermekeket? (13.v.) (v.ö. Mt 19,13)
2. Miért fedtették meg a tanítványok az anyákat (szülőket)?
3. Mi mutatja, hogy Jézus felháborodott azon, amit a tanítványok tettek? (14v.)
4. Mi az Isten országa?
5. Mire céloz Jézus, amikor azt mondja, hogy mindnyájunknak olyanokká kell lennünk, mint a gyermekek? (15 .v.) Hogyan lehetünk olyaná?
6. Többet kaptak-e a gyermekek Jézustól, mint amit kértek tőle? Mi mutatja ezt?

■ KÉRDÉSEK

1. Mik a sákramentumok? Miért szerezte azokat Isten?
2. Mikor szerezte Krisztus a szent keresztséget?
3. Említs néhány különbséget a prédikáció és a sákramentumok között!
4. Hány sákramentum van a római katolikus egyházban?
5. Az Ószövetség melyik sákramentuma helyett van a keresztség?
6. Mit jelent a keresztség?
7. Miért nem kell a mi sákramentumaink kiszolgáltatásakor vérnek folynia?
8. Üdvözít-e a keresztség?
9. Lehet-e meg nem történtté tenni a keresztséget?
10. Mit jelent a szülők igen-je gyermekük megkeresztelése alkalmával?
12. Mi a kapcsolat a keresztség és a körülmetélkedés között?
13. Miért kereszteljük meg a kisgyermeket?
14. Miért (és kik) harcolnak a gyermekkeresztség ellen?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

72. A kereszttel való külső leöntés egyúttal a bűnök lemosása is?

Nem. A bűntől csak Jézus Krisztus vére és a Szentlélek tisztít meg minket.

Mt 3,11; 1Pt 3,21; Ef 5,26–27; Jn 1,7; 1Kor 6,11

73. Akkor miért nevezi a Szentlélek a keresztséget az újjászületés fürdőjének és a bűnök lemosásának?

Alapos oka van annak, hogy Isten így beszél. Nemcsak tanítani akarja ezzel, hogy a Krisztus vére és Lelke által a bűnöktől való megtisztulás olyan, mint amikor vízzel lemosunk a test szennyét, hanem ezzel az isteni záloggal és jeggyel egészen bizonyossá akar tenni minket afelől, hogy ő olyan valóságosan megtisztít bűneinktől, amilyen valóságos a vízzel való lemosás.

Jel 1,5; 7,14; 1Kor 6,11; Mk 16,16; Gal 3,17

74. Meg kell-e kereszteni a csecsemőket is?

Meg, mert ők is Isten szövetségéhez és az anyaszentegyházhoz tartoznak, akár a felnőttek. Isten nekik is megígérte a Krisztus vére által nyert bűnbocsánatot és a hitet ébresztő Szentlelket. Ezért a keresztség által, mint a szövetség jegye által, őket is be kell fogadni a keresztyén anyaszentegyházba, és így megkülönböztetni őket a hitetlenek gyermekeitől. Ez az Ószövetségben a körülmetélés által történt. Ehelyett rendelte Krisztus az Újszövetségben a keresztséget.

1Móz 17,7; Mt 19,14; Lk 1,14–15; Ézs 44,1–3; Zsolt 22,11; ApCsel 2,39; 10,47; 1Móz 17,14; Kol 2,11–13

■ IDÉZET

– Baptisatus sum (=meg vagyok kereszttel). [Luther, amikor kételkedett]

– Milyen vigasztalást nyújt neked a szent keresztség? Azt, hogy abban Isten királyi, atyai és üdvözítő nevében, az élet könyvében is föl vagyok írva minden bűnömnel, vétkemmel és nyomorúságommal; és hogy gazdag Istenem és kegyelmes Atyám van a mennyben. [Kohlbrugge: Kérdések és feleletek]

Írd le, milyen kérdéseket tesz fel a lelkipásztor a kereszttel kapcsolatban:

.....

.....

ÉNEK

ÚR ISTEN, KÉRÜNK TÉGEDET

Úr Is - ten, ké - rünk té - ge - det:
 Ke - resz - telj és moss meg min - ket,
 És tisz - títs meg ke - gye - sen;
 A Krisz - tus - nak ő vé - ré - vel
 Nagy bú - ne - in - ket tö - röld el
 Szent lel - ked e - re - jé - ben.
 A - mit e szent für - dő je - gyez,
 Min - dent mi ben - nünk meg - sze - rezz:
 Végy kö - rül sze - rel - med - del,
 Hogy a te szö - vet - sé - ged - ben
 Meg - ma - rad - junk mind - vé - gig - len,
 Min - den mi gyer - me - kink - kel.

IMÁDSÁG

A szent keresztség

Luther Márton élete egy nehéz pillanatában ezt a mondatot írta fel íróasztalára: „Baptisatus sum!”, azaz: „Meg vagyok keresztelve!”

A személyes imádság megfogalmazása előtt gondold végig:

- *Miért írta fel ezt a két szót Luther?*
- *Mit jelent a keresztség számodra?*
- *Mi fejeződik ki Isten részéről a keresztségben?*

**„Elmenvén azért,
tegyetek tanítványokká minden népeket,
megkeresztelvén őket
az Atyának, a Fiúnak és a Szent Léleknek nevében,
Tanítván őket, hogy megtartsák mindazt,
a mit én parancsoltam néktek: és ímé én ti veletek vagyok
minden napon a világ végezetéig.
Ámen! “
(Mt 28,19–20)**

26.

LECKE

AZ ÚRI SZENT VACSORA

■ Az úri szent vacsorát Jézus szerezte a szenvedése és halála előtti estén. Úgy rendelkezett, hogy tanítványai megünnepeljék azt, amíg vissza nem jön. Az úri szent vacsora a páska (2Mózes 12) helyébe lépett. Ahogy a páska Izrael népét az Egyiptomból való szabadulásra emlékeztette, úgy juttatja eszünkbe az úrvacsora azt, hogy Krisztus megszabadított minket a bűn hatalmából. Ahogy a páska alkalmával a népnek a páskabarány ajtófélfára kent vére jelentette a biztonságot, úgy nyújt védelmet a bűnösnek Krisztus vére. Az úrvacsora jegyei a kenyér és a bor. A kenyér, melyet megtörünk, Krisztus megtört testére mutat. A bor, melyet kitöltünk, Krisztus vérére utal.

Az úri szentvacsora célja, hogy a gyenge hitet erősítse. Az úrvacsora tehát nem (erős) hitünk jutalma, hanem Isten kegyelmének megpecsételése.

Az Úrvacsorában három elemet különböztetünk meg:

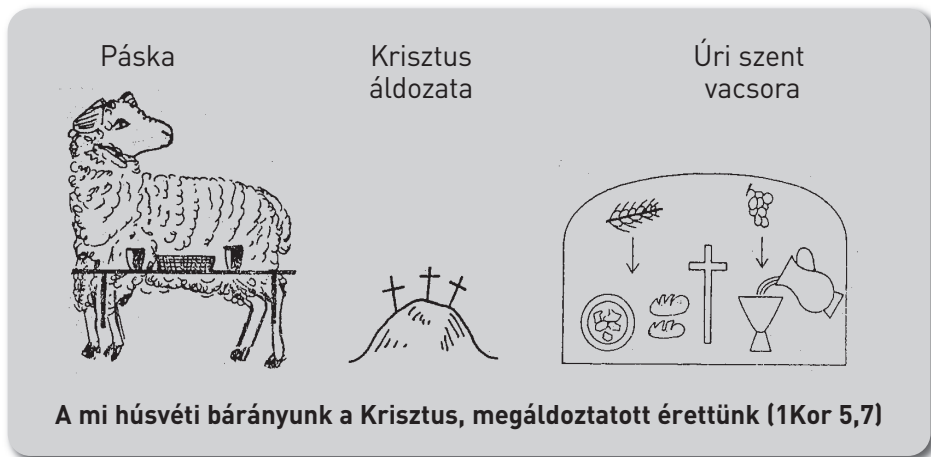
1. Emlékvacsora. Krisztus halálára és szenvedésére irányítja figyelmünket és tudatosítja bennünk, hogy Krisztus áldozata ott és akkor az én bűneimért is történt. **(múlt)**
2. Közös vacsora Krisztussal és egymással. **(jelen)**
3. Krisztus visszajövetelére figyelmeztet. **(jövő)**

Az úrvacsorát önvizsgálat előzi meg (1Kor 11,28). Hogy ez mi, arról a Heidelbergi Káté 81. kérdésében és feleletében olvashatunk:

Kik járulhatnak az Úr asztalához?

Azok, akik bűneik miatt bánkódnak, mindazáltal bíznak abban, hogy bűneik meg vannak bocsátva, és más egyéb gyarlóságuk a Krisztus szenvedése és halála által be van fedezve, egyszersmind kívánják is, hogy mindinkább erősödjenek a hitben, és jobbuljanak a keresztyéni életben. A meg nem térők ellenben, valamint a képmutatók, kárhuzatot esznek és isznak önnön maguknak.

A római katolikus egyház azt tanítja, hogy a kenyér és a bor a misében átváltozik Krisztus valóságos testévé és vérévé. Ezt nevezzük transzsubstantiatio-nak. Luther tanítása szerint Krisztus valamiképpen ott van a kenyérben és a borban. Kálvin azt mondja, hogy Krisztus igéje és Szentlelke által van jelen. Zwingli azt tartotta, hogy az úrvacsora csak emlékvacsora.

■ OLVASD EL

2Móz 12,1–28; Zsolt 23; Ézs 55; Lk 22,14–23; Jn 13; 1Kor 10; 1Kor 11,17–34.

■ BIBLIATANULMÁNY: 1Kor 11,23–29

Korinthusban sokan félreértették az úrvacsorát. Részegség is előfordult az úrvacsora alkalmával. Pál rendreutasította a gyülekezetet.

1. Pál szószerint az Úrtól vette a tanítását? (23. v.)
2. Miért mondja Pál: azon az éjszakán, melyen elárultaték: (23. v.)
3. Mit jelent: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre? (24. és 25. v.)
4. Mit jelent: E pohár amaz új testámentom az én vérem által? (25. v.)
5. Mi az Úr halálának hirdetése? (26. v.) Hogy hirdeted?
6. Hogy veheted méltatlanul az úrvacsorát? (27. v.)
7. Miért kell az úrvacsorázónak magát megpróbálnia? Hogy teszed azt? (28. v.)
8. Mi az önvizsgálat célja? (28. v.)
9. Mit jelent ítéletet enni és inni?

■ KÉRDÉSEK

1. Mi mutat az ószövetségi páskában az úri szent vacsorára?
2. Mire céloz Pál az 1Kor 5,7-ben, amikor ezt írja: „A mi húsvéti bárányunk” a Krisztus, megáldoztatott érettünk?

3. Mikor szerezte Krisztus az úri szent vacsorát? (Mt 26,26–30.)
4. Minek a helyébe jött az úri szent vacsora?
5. Milyen félreértések támadtak Korinthusban az úrvacsorát illetőleg? (1Kor 11,20–34)
6. Mondd meg, mik a jegyek az úrvacsorában. Mire mutatnak azok?
7. Mi a transsubstantiatio tana?
8. Miért kell előbb konfirmálnunk, mielőtt úrvacsorázunk?
9. Mi a kapcsolat a keresztség és az úrvacsora között?
10. Hogyan készülünk az úrvacsora vételére?
11. Történik az úrvacsoránál is áldozat? Miért nem szükséges többé?
12. Úrvacsorázhatnak gyermekek is?

■ IDÉZETEK

- A sákramentumban eledelt kapsz, hogy éhségedet és ínségedet csillapítsd. Meghívó vendéglátód szegyenére éhen maradsz, ha távol maradsz. (B. Smijtegett)
- Az úrvacsora senkit sem kötelez semmi olyanra, amire nem kötelezte volna már a keresztség is. (W. Teellinck: Önvizsgálat az Úrvacsorára készülve)
- Kérdés: Különösképpen mikor nem szabad az úrasztalától távol maradnom?
Felelet: Amikor bűneim miatt nem látok tisztán és mégis szívesen viszontlátnám és átölelném Üdvözítőmet. (Kohlbrugge: Kérdések és feleletek).

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

78. Átváltozik-e a kenyér és a bor Krisztus valóságos testévé és vérévé?

Nem. Ahogy a keresztség vize sem változik át Krisztus vérévé, és nem az mossa le a bűnöket, hanem csak isteni jegy és zálog. Ugyanígy az úrvacsorai kenyér sem változik át Krisztus testévé, hanem a sákramentumokra való tekintettel és a Szentlélek közlésmódja szerint nevezzük Krisztus testének. Mt 26,29; Mk 14,24; 1Kor 10,16–17. 11,26–28; 1Móz 17,10–11. 14.19; 2Móz 12,27. 43. 48; Tit 3,5; 1Pt 3,21; 1Kor 10,1–4

79. Akkor miért nevezi Krisztus a kenyeret az ő testének, és a poharat az ő vérének, illetve az ő vére általi új szövetségnek? Pál apostol pedig miért beszél a Krisztus testével és vérével való közösségről?

Krisztus alapos okkal mondja ezt. Nemcsak tanítani akar minket, hogy lelkünket úgy táplálja megfeszített testével és kiontott vérével örök életre, ahogyan mi tápláljuk földi testünket kenyérrel és borral, hanem ezzel a látható jegggyel és záloggal egészen bizonyossá akar tenni minket, hogy egyrészt a Szentlélek munkája által olyan valóságosan részesedünk az ő testében és vérében, mint amilyen valóságos az, hogy e szent jegyeket az ő halála emlékezetére elfogyasztjuk; másrészt, hogy a Krisztus szenvedése és engedelmissége annyira a miénk, mintha mi magunk szenvedtünk volna el mindent, és mi magunk tettünk volna eleget a bűnért.

81. Kik járuljanak az Úr asztalához?

Azok, akik bánkódnak bűneik miatt, ám bíznak abban, hogy Isten bűneiket megbocsátotta, a még meglévő gyengeséget Krisztus szenvedése és halála elfedezte, és igyekeznek hitüket erősíteni és életüket megjobbitani. A meg nem térők és a képmutatók viszont ítéletükre esznek és isznak. 1Kor 10,21; 11.28–29

ÉNEK

ÖRÜLJ, SZÍVEM, VIGADJ, LELKEM

m *Kolozsvár, 1837.*

Ö- rülj, szí- vem, Ví- gadj, lel- kem,
É- kes- sé- ged lett a hit; Va- cso- rá- hoz,
Mégy Jé- zus- hoz, Hi- va- ta- los vagy te itt.

2. Ha bűnödért Halálos bért Érdemlettel lelkedre:
E szent asztal Megvigasztal S válik idvességedre.
3. Ez örömben, Reménységben, Jézus, ma hozzád jövök.
Asztalodnál Lábam megáll: Testem, lelkem újítsd meg.
4. Tisztogass meg, Bűnből moss meg Kegyelmedből, Istenem,
És a Sátán Lelkem kárán Nem örül, nem árt nekem.
5. E vacsora Égi módra Engem véled összead,
Maradj bennem, Benned engem Hagyj lennem, hogy áldjalak.
6. Csakhogy immár Bűntől elválj S légy hívséggel Jézushoz:
Halálával, Váltóságával Minden bűnből feloldoz.
7. Hát jöjjetek, Bűnös lelkek, Orvosságot kik vártok!
Jézus lelke, Szent kegyelme Kiárad ma reátok.

IMÁDSÁG

A 436. számú énekiünk első három verse így szól:

„Örülj szívem, vigadj lelkem, ékességed lett a hit.
Vacsorához mégy Jézushoz, hivatalos vagy te itt.
Ha bűnödért halálos bért érdemlettél lelkedre,
E szent asztal megvigasztal, s válik idvességedre.
Ez örömben, reménységben, Jézus, ma hozzád jövök.
Asztalodnál lábam megáll: testem lelkem újítsd meg.”

A személyes imádságodba foglald bele:

- a bűnbánat gondolatait...
- a hit és a reménység szavait...
- a fohászodat hasssa át az az öröm, hogy Isten kegyelmének Krisztus érdeméért te is részese lehetsz!

„Mert valamennyiszer eszitek e kenyeret és isszátok e pohárt,
az Úrnak halálát hirdessétek, a míg eljövend.”
(1 Kor 11,26)

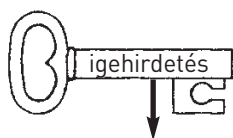
27.

LECKE

A MENNYORSZÁG KULCSAI

Jézus beszélt a mennyország kulcsairól. Ezek nyitják és zárják a mennyországot. Ezek a kulcsok az igehirdetés és az egyházi fegyelem. Az igehirdetés: a hívőknek hirdettetik, hogy bűneik bocsánatot nyernek, ha az evangélium ígéreteit igaz hittel elfogadják. A hitetleneknek és azoknak, akik nem térnek meg, Isten haragja hirdettetik. Ezért szükséges és komoly dolog az igehirdetés.

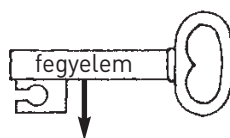
Az egyházi fegyelem: Pál az 1Kor 12,12–27-ben a gyülekezetet testhez hasonlítja. A gyülekezet tagjai olyanok, mint az igazi test tagjai. Krisztus a fej. Figyeljünk csak erre a képre. Ha például a hüvelykujj beteg, meg kell gyógyíttatni; ha gyógyíthatatlan beteg, akkor le kell amputálni, másként az egész kéz, sőt az egész test megbetegszik. Így van az egyházfegyellemmel is: így kell a gyülekezet egészségét megőrizni, hogy folt vagy ránc nélkül állhasson az ő feje, Krisztus előtt (Ef 5,27). Ha ez a fegyelem hiányzik, az egyház beteg.

- a.) A hívőknek bűnbocsánat
b.) A hitetleneknek: Isten haragja

Mt 16,19
Nyitva
Zárva

Keresztényietlen életmódnál
kizárás Isten országából.
Mebánásnál: visszavétel

Igehirdetés:

- Bibliamagyarázat, - vigasztalás
- intés, - erősítés, - elmélyedés
- az Ige megélése

A fegyelem célja:

- A gyülekezetet, mint Krisztus testét szentnek megőrizni. Ef 5,27.
- Az eltévedt juhok visszahozni a nyájba. Mt 18,12–13.

■ BIBLIATANULMÁNY: Mt 18,15–22

Mi történjék, ha a gyülekezet egy tagja vétkezik? Jézus példát ad „az egyházi fegyelem” gyakorlására. A cél nem az elbukott testvért eltaszítani, hanem, amennyiben lehetséges, szeretettel visszavinni és így megtartani.

1. Ki a 15. versben említett atyafi?
2. Jézus a 15–17 versekben három dolgot említ, melyet meg kell tenni, ha egy atyafi kitar a bűn mellett. Mik ezek?
3. Mit kell értenünk a 17. versben a gyülekezet alatt?
4. Mit jelent: tekintsd olyannak, mint a pogányt vagy a vámszedőt? (17. v.)
5. Mit jelentenek a 18. versben ismételt előforduló oldani és kötni szavak?
6. A 20. verset érthetjük az istentiszteletre is? Ha igen, akkor hogyan?
7. Miért mondja Péter, hogy „hétszer is”? (21. v.) És miért mondja Jézus, hogy hetvenszer hétszer is?

■ KÉRDÉSEK

1. Miért fontos az igehirdetés?
2. Mi az igehirdetés?
3. Említs példákat az „egyházi fegyelemre” az Ószövetségben és az Újszövetségben.
4. Mi az egyházi fegyelem célja?

IMÁDSÁG

A mennyország kulcsai

A fejezetben olvasottak alapján fogalmazd meg saját imádságod!

ÉNEK

Ó, ISTENNEK VÁLASZTOTT KEDVES NÉPE

1. Ó, Is - ten - nek vá - lasz - tott ked - ves né - pe,

Kit é - ke - sít szent - sé - ges lel - ki ké - pe:

Vi - gyázz te bel - ső é - kes - sé - ged - re,

Szép - sé - ged - re.

2. A te szemeid az Úrra nézzenek, Szent rendelési előtted légyenek,
Az Úrnak kertje hogy virágozzék, Illatozzék.
3. Szent Igéjét híven s tisztán hirdessed, Háza tisztaságát híven szeressed,
A jókat vedd és tartsd kebeledben, Szerelmedben.
4. Akik hitüknek szép jelét mutatják, Magukat szent áldozatul állatják,
Azokat, mint illik, csókolgassad És biztassad.
5. Az igaz útról kik eltévelyedtek, Feslett és rossz életre vetemedtek,
Térítsd meg őket hasznos intéssel És feddéssel.
6. Hogyha szeretetből lett intésednek, Megvetvén a bűnt, kész szívvel engednek,
Jó szemmel tovább is nézz azokra, Járj javokra.
7. Így az Úr háza nem romlik, sőt épül, Ékes voltában napról-napra szépül,
Plántái nőnek az Úr kedvére, Örömére.
8. Te pedig, hívek hűséges pásztora, Segéld gyenge népedet minden jóra,
Hogy a szent igazságot szeresse, Azt kövesse.

**„Avagy nem tudjátok-é, hogy a ti testetek a bennetek lakozó
Szent Léleknek temploma, a melyet Istentől nyertetek;
és nem a magatokéi vagytok?“
(1 Kor 6,19)**

28.

LECKE

A MEGTÉRÉS

Isten nem csak megigazítani akar bennünket Krisztus áldozata által, hanem Szentlelke által meg is akar újítani. Ezt nevezzük megtérésnek. A megtérés szó több mint 140-szer fordul elő a Bibliában. Annyit jelent: magába szállás, megfordulás, visszafordulás. Gondoljunk csak a tékozló fiúra, aki magába szállt, elfordult bűneitől, és visszatért apjához.

Különbséget kell tennünk **első megtérés** és **naponkénti megtérés** között. Az első megtérés hirtelen történik (Pál), de lehet lassú folyamat is (Timóteus). A naponkénti megtérésre mindenkinek szüksége van. Annyit jelent, hogy egyre inkább Isten útján járunk. Gyűlöljük és elhagyjuk a bűnt. Szokták ezt a régi ember meghalásának és az új ember feltámadásának is nevezni. Ebben az életben sohasem lehetünk tökéletesek. Az utolsó lehetőségünkig harcolnunk kell a hit nemes harcát, azaz a régi ember (bűnös) és az új ember (megigazult) harcát. A hívő tehát két ember. Ez után az élet után minden bűntől megszabadulunk. Akkor Istent olyan tökéletesen szolgáljuk, mint egykor a paradicsomban.

RÉGI EMBER

MI AZ ÓEMBER MEGHALÁSA?

Az, hogy szívből bánkódjunk bűneinken, és azokat hovatovább gyűlöljük és elkerüljük.

ÚJ EMBER

MI AZ ÚJ EMBER FELTÁMADÁSA?

Istenben lelki öröm a Krisztus által, és az, hogy készséggel és szeretettel Isten akarata szerint élünk, és magunkat minden jó cselekedetben gyakoroljuk.

■ OLVASD EL

2Krón 33; Ézs 1; Jer 3; Lk 19,1–10; Jn 15,1–17; ApCsel 9,2–22; Róm 7,13–26.

■ BIBLIATANULMÁNY: Róm 7,18–26

Pál régebbi belső küzdelméről ír. Egyrészt a jót akarja cselekedni, másrészt gyakran a rosszat teszi. Ez arra készíti, hogy így kiáltson fel: „Óh én nyomorult ember”. De arra, is, amikor Szabadítójára gondol: „Hálát adok Istennek a mi Urunk Jézus Krisztus által”.

1. Lásd a 18. verset. Pál itt a damaszkuszi úton való megtérése előtti életére gondol, vagy az azutánra?
2. Lásd a 19. verset. Miért nem cselekszi Pál a jót? Hiszen azt akarja.
3. Hogy látod egész világosan a 20. versben, hogy Pál két ember?
4. Mire céloz Pál a 22. versben, amikor a belső emberről szól?
5. Mi az a „másik törvény”, amit Pál tagjaiban lát? (23. v.)
6. Pál a 24. versben mélyen felsóhajt. Mit mond, kérdez? Mi a válasz erre a kérdésre?
7. Mutass rá, hogy mi a 18–25. versekben Pál nyomorúsága, szabadulása és hálája.

■ KÉRDÉSEK

1. Mi a különbség az első megtérés és a naponkénti megtérés között? Sorolj föl mindkettőre példákat a Bibliából.
2. Mit jelent ez a kifejezés: régi ember és új ember?
3. Az első megtérés mindig hirtelen történik, mint ahogy Pál megtért a damaszkuszi úton?
4. Megtérhetünk-e magunktól?
5. Vannak olyan emberek, akik többé nem követnek el bűnt?
6. Említs olyan embereket a Bibliából, akikben „két ember” volt.
7. Mi a szívből való bánkódás amiatt, hogy Istent bűneinkkel megharagítottuk? (HK 89. fejelet) Minden hívőnek azt kell cselekednie?
8. Mi az Istenben való öröm a Krisztus által? (Heid. káté 90. fejelet) Minden hívőnek azt kell cselekednie?

ILYEN AZ ÉLETED?

4 évesen:	túl fiatal vagy, hogy Istenre gondolj
7 évesen:	inkább játszol, mintsem Istenre gondolj
18 évesen:	elbizakodottabb vagy, mintsem Istenre gondolj
esküvőd napján:	boldogabb annál, hogy Istenre gondolj
családdal:	elfoglaltabb annál, hogy Istenre gondolj
beteg:	betegesebb annál, hogy Istenre gondolj
munkában:	több a gondod, mintsem Istenre gondolj
öreg:	öregebb annál, hogy Istenre gondolj
HOLTAN:	késő, hogy Istenre gondolj.

■ IDÉZETEK

Így szóltam és sírtam összetört szívvel. És íme a szomszéd házból egy hangot hallottam, amint egy fiú vagy lány, ezt nem tudom, éneklő hangon azt mondta és állandóan ismételte: tolle lege, vedd és olvasd. Arcom azonnal megváltozott, és izgatottan kezdtem gondolkodni, Vajon szoktak-e a gyermekek valamiféle játék közben ilyesmit énekelni, de egyáltalán nem emlékeztem, hogy valahol halottam volna. És miután könnyeimet visszafojtottam, fölálltam, nem tudtam más magyarázatát adni, mint hogy Isten nevében parancsot kaptam, nyissam ki a Könyvet, és az első fejezetet, melyre rátalálok, olvassam el (...) Fogtam, kinyitottam, és elolvastam azt a helyet, melyre pillantásom először esett: nem tobzódásokban és részegségekből, nem bujálkodásokban és feslettségekben, nem versengésben és irigységben: hanem öltözzétek fel az Úr Jézus Krisztust, és a testet ne tápláljátok a kívánságokra. Tovább nem akartam olvasni, és nem is volt rá szükség. Mert azonnal, ahogy ezeket a szavakat elolvastam, a nyugalom fénye áradt a szívembe és a kételkedés minden sötétsége eloszlott. (Agustinus: Vallomások, 8. könyv, 12. fejezet)

- A keresztyén ember élete szakadatlan megbánás. (Luther: a 95 tétel egyike).
- A jó kegyes cselekedetek sohasem tesznek jó kegyes emberré, de a jó kegyes ember jó kegyes cselekedeteket cselekszik. (Luther)
- Csak egy kifogásom van a keresztyénnel szemben: nem az, hogy keresztyének, hanem, hogy nem azok. (Nietzsche)
- Melyik a leghálásabb teremtmény? Válasz: a kutya. Úgy kell megmaradni a kegyelem mellett, mint a kutya a gazdája mellett. (Kohlbrugge: Kérdések és feleletek)
- Mind a meg nem tért, mind a megtért ember bűnös. De a meg nem tért ember a bűn után fut; a megtért ember után pedig a bűn fut.

ÉNEK

MILY JÓ, HA BÜNTŐL MÁR SZABAD

Reinagle A.R., 1799–1877.

s

Mily jó, ha bűn- től már sza- bad, Az
 Úr szol- gá- ja vagy: A bűn szol- gá- ja
 gyá- va rab, A Krisz- tu- sé sza- bad.

2. A bűn sötétben tévelyeg És bajba dönt vakon;
De Krisztus kézen fog s vezet Világos utakon.
3. A bűnben kín van s gyűlölet, Mi mást, más minket öl;
Öröm köt egybe s szeretet Az Úr szívében belől.
4. Már szolgád lettem, Jézusom, Ki értem áldozál;
Más uram nincsen, jól tudom, Mert bűnből kihozál.
5. Légy áldott, Krisztusom, te nagy! Hadd adjam át szívem:
Vedd szívesen, hogy hol te vagy, E szív is ott legyen.

IMÁDSÁG

Jó úton

*Megtaláltalak,
mert megnyitottad,
mert megmutattad
az önmagadhoz
vezető utat.*

*Meg-megindulok,
bár gyengeségem,
tört reményem
szinte
visszafog.*

*De mégis,
és benned bízva csak,
járok, mert jó úton halad,
tudom, a sorsom,
hisz megtaláltalak.*

Ámen

**„És mondván: Bétölt az idő,
és elközelített az Istennek országa; térjete meg,
és higgyetek az evangéliomban.”
(Mk 1,15)**

29.

LECKE

A TÍZPARANC SOLAT

Hét héttel az Egyiptomból való kivonulás után adta Isten a Tízparancsolatot, az ő törvényét Izráelnek a Hóreb (Sinai) hegyénél. Azt olvassuk, hogy Mózes két kőtáblán kapta Isten parancsolatait. Nem tudjuk, hogy hány parancsolat volt az első és hány a második kőtáblán, de úgy osztjuk be, ahogy Jézus adta a törvény összefoglalását: Szeresd az Urat, a te Istenedet... És szeresd a te felebarátodat, mint magadat (Mt 22,34–40). Ez a törvény szabályozta a nép életét. De életszabály a keresztyének számára is.

A törvények különbözők:

1. Ceremoniális törvények (szabályozták az áldozatokat és ünnepeket Izráelben, valamint a templomi istentiszteleteket)
2. Polgári törvények (a népnek ezek szerint kellett élnie)
3. Erkölcsi törvény vagy a Tízparancsolat törvénye

A Tízparancsolat szerepe hármás:

1. Szabály a társadalmi élet számára
2. Krisztushoz vezérlő mester
3. A hála szabálya.

**A TÖRVÉNY
EGY SZÓBAN
ÖSSZEFOGLALVA:
SZERETET.**

1. Isten tisztelete	5. Szülők tisztelete
2. Isten szolgálata	6. Ne ölj!
3. Isten neve	7. Ne paráználkodj!
4. Isten napja	8. Ne lopj!
	9. Ne tégy hamis tanubizonyítást!
	10. Ne kívánd a másét

Szeretet ISTEN iránt Szeretet a felebarát iránt

■ BIBLIATANULMÁNY: 2Mózes 20,1–17

A Tízparancsolatot megtaláljuk mind a 2Móz 20,1–17-ben, mind az 5Móz 5,6–21-ben. A kettő közt némi eltérés van.

1. Melyik hegyen adta Isten az Ő törvényét? Mondd meg a hegy mindkét nevét!
2. Isten a törvényt hét héttel az Egyiptomból való kivonulás után adta. Később melyik ünnepen emlékeztek meg erről?
3. Hogy nevezi magát az Úr a Tízparancsolat elején? (2. v.) Miért teszi ezt?
4. Miért a szolgálat háza Egyiptom? (2. v.)
5. Mi a különbség a 11. v. és az 5Móz 5,15. v. között?
6. Mi a különbség a 17. v. és az 5Móz 5,21. v. között?
7. Hol őrizték a két kőtáblát? Miért?
8. Mi a törvény betöltése? (Róm 13,10). Mit jelent ez?

■ KÉRDÉSEK

1. Sorolj fel néhány zsolttárt, mely a törvényt dicséri!
2. A törvényben tilalmak és parancsok vannak. Hogy dicsérheted a törvényt?
3. Mit jelent az, hogy a törvény Krisztushoz vezérlő mester?
4. Mit jelent ez a kifejezés: törvény és próféták?
5. Érvényes-e még ma is a Tízparancsolat?
6. Mi a törvény szerinti élet? Jó-e az, vagy rossz?
7. Hogy foglalta össze Jézus a Tízparancsolatot?
8. Mit gondolt magáról a gazdag ifjú? (Máté 19,20) Mit mondott neki Jézus? (21. v.)
Miért ment el megszomorodva? (22. v.)
9. Mi a Tízparancsolat három szerepe?
10. Milyen volt a farizeusok és írástudók magatartása a törvénnyel szemben Jézus korában?

Zsolt 119,97: Mely igen szeretem a te törvényedet, egész napestig arról gondolkodom!

■ ISTEN TÖRVÉNYE A TÍZPARANC SOLAT

- I. Én, az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptomnak földjéről, a szolgálat házából. Ne legyenek néked idegen isteneid énelöttem!
- II. Ne csinálj magadnak faragott képet és semmi hasonlót azokhoz, amelyek fenn az égben, vagy amelyek alant a földön, vagy amelyek a vizekben a föld alatt vannak. Ne imádd és ne tiszteld azokat, mert én, az Úr, féltőn szerető Isten vagyok, aki megbüntetem az atyák vétkeit a fiakban, harmad- és negyedízíglén, akik engem gyűlölnék, de irgalmasságot cselekszem ezerízíglén azokkal, akik engem szeretnek és az én parancsolataimat megtartják.

- III. Az Úrnak, a te Istenednek nevét hiába fel ne vedd, mert nem hagyja azt az Úr büntetés nélkül, aki az ő nevét hiába felveszi.
- IV. Megemlékezzél a szombatról, hogy azt megszenteld! Hat napon át munkálkodjál és végezd minden dolgodat, de a hetedik nap az Úrnak, a te Istenednek szombatja. Semmi dolgot ne tégy azon se magad, se fiad, se leányod, se szolgáló-leányod, se barmod, se jövevényed, aki a te kapuidon belül van! Mert hat napon teremté az Úr az eget és a földet, a tengert és mindent, ami azokban van, a hetedik napon pedig megnyugovék. Azért megáldá az Úr a szombat napját és megszentelé azt.
- V. Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú ideig élj azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened ád tenéked!
- VI. Ne ölj!
- VII. Ne paráználkodjál!
- VIII. Ne lopj!
- IX. Ne tégy a te felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot!
- X. Ne kívánd a te felebarátodnak házát! Ne kívánd a te felebarátodnak feleségét, se szolgálóját, se szolgálóleányát, se ökrét, se szamarát, és semmit, ami a te felebarátodé.

A TÖRVÉNY SUMMÁJA:

Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez az első és nagy parancsolat.

A második pedig hasonlatos ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat.

E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták.

(Mt 22,37–40)

IMÁDSÁG

A fejezetben olvasottak alapján fogalmazd meg saját imádságod!

**„És gyönyörködöm a te parancsolataidban,
a melyeket szeretek.”
(Zsolt 119, 47)**

ÉNEK

AZ OLY EMBEREK NYILVÁN BOLDOGOK

Bourgeois L., Genf, 1551.

Az oly em-be-rek nyil-ván bol-do-gok
 Kik i-gaz-ság-gal jár-nak é-le-tök-ben,
 Is-ten tör-vé-nyé-re va-gyon gond-jok,
 És a-sze-rint él-nek min-den i-dő-ben,
 Szent bi-zony-sá-git a-kik meg-őr-zik,
 És az Is-tent szí-vök sze-rint ke-re-sik.

2. Boldogok azok is, mondom nyilván, Akik hamisságot nem cselekesznek, De mindenkor az Úr útában Járnak és szent ártatlanságban élnek. Meghagytad, hogy a te parancsodat, Jól megőrizzük minden mondásodat.
3. Vajha én oly boldoggá lehetnék, Hogy járhatnék a te szent útáidban És engedhetnék szent törvényednek! Ha parancsodat nézhetném valóban, És azt szívemben bizonnal hinném, Hogy soha semmi szégyenbe nem esném!
4. Hálát adok néked teljes szívűből, Hogy megtanítasz te ítéletidre, Melyek tiszták minden hiba nélkül! Megtartom és gondom lesz törvényidre, De kérek téged, ó, én Istenem, Hogy soha örökké ne hagyj el engem!
5. Beszélj meg, mit tégyenek az ifjak, Hogy élhessenek ők feddhetetlenül? Szent Igéd szerint útjukat szabják. Én téged kerestelek szüntelenül; Kérek, Úr Isten, teljes szívűből: Eltévelyednem ne hagyj törvényedtől.

30.

LECKE

AZ ELSŐ PARANCSOLAT: ISTEN TISZTELETE

Az első parancsolat megtilt minden bálványimádást, és azt mondja, hogy egyedül csak Istent szolgáljuk. Az Izráel körüli népeknek sok bálványuk volt: Baál, Astarte, Dágon stb. Izráel mindig kísértésbe jutott, hogy elforduljon az Úrtól és a bálványokat szolgálja. A bálvány az, ami teljesen uralkodik rajtunk, vagy valaki, akiben bízunk Isten mellett vagy helyett. Hogy milyen szigorúan veszi Isten ezt a parancsot, mutatják azok a súlyos büntetések, melyekkel Isten a népet a bálványimádás miatt büntette. Másrészt azt is látjuk, milyen áldott volt a nép, ha csak az Urat szolgálta.

BÁLVÁNYOK AZ ÓSZÖVETSÉGBEN

- BAÁL: a termékenység istene
- DÁGON: a termény istene
- ASTARTE: az érzékiség istennője
- Valamint ezüstmű és aranyból készült szobrok (Zsolt 115,4)
- Utálatos bálványok (2Krán 34,33)
- Hiábavalóságok (Jer 8,19)

BÁLVÁNYOK AZ ÚJSZÖVETSÉGBEN

- MAMMON: a pénzisten (Mt 6,24)
- Fösvénység, kapzsiság (Kol 3,5, 1Tim 6,10) minden rossznak a gyökere
- A HAS: mértéktelen evés, ivás (Fil 3,19)
- A CSÁSZÁR: kürios = ÚR

TÖRVÉNY = ÚTJELZŐ

AZ ELSŐ PARANCSOLAT

TILTJA:

bálványimádás,
jövendőmondás,
babona, szentek
segítségül hívása

PARANCSOLJA:

ISTENT igazán megismerni,
ISTENBEN bízni, ISTENNEK engedelmeskedni,
minden jót ISTENTŐL várni,
ISTENT szeretni, tisztelni és félni.

■ BIBLIATANULMÁNY: Zsoltár 115,1–11

A zsoltáríró leírja az Izráel Istene és a pogányok bálványai közti különbséget. A bálványok értéktelenek. Az ember csak Istenben bízhat.

1. Olvasd el a 2. verset. Miért mondhatták azt a pogányok? Ma is gúnyolhatnak: hol van Istened? Említs példákat!
2. Mit akar a költő a 3. verssel mondani?
3. A költő azt mondja, hogy a bálvány emberi kezek munkája (4. v.). Mire céloz ezzel?
4. Az 5-8 versekben a költő gúnyosan beszél a bálványokról. Hogyan? Említs egy prófétát, aki szintén azt tette (1Kir 18)
5. Mit jelent, hogy az Úr segítség és pajzs? (9–11. v.)
6. Mi az Áron háza? (10. v.)
7. Mi az, hogy az Urat félni? (11. v.)

■ KÉRDÉSEK

1. Mi a bálvány? Miért rossz, ha valakinek bálványa van?
2. A Heidelbergi Káté többek közt bálványnak nevezi a varázslást, babonáskodást, szenteknek vagy más teremtményeknek segítségül hívását is. Vannak még ilyen bálványok?
3. Kohlbrugge (1803–1875) az mondja: Az ember általában bálványt csinál magának a pénzből, vagyomból, dicsőségből, szépségből, férjéből, feleségéből, gyermekeiből, családjából, hatalmas és tekintélyes emberekből, házból, háza berendezéséből, testéből, ételből, italból, stb. Lehet-e ezt mind bálványnak nevezni? Mikor bálvány az és mikor nem?
4. Mi korunk legnagyobb bálványa?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ**95. Mi a bálványimádás?**

Az, amikor az ember az egy igaz Isten helyett vagy mellett – jóllehet ő igéjében kijelentette magát – valami mást képzel vagy tart istennek és bizalmát abba veti.

Ef 5,5; 1Krón 16,26; Fil 3,19; Gal 4,8; Ef 2,12; 1Jn 2,23; 2Jn 9; Jn 5,23

ÉNEK

ÖRVENDEZZETEK AZ ERŐS ISTENNEK

Genf, 1562.

Ör- ven- dez- ze- tek Az e-
rős Is- ten- nek! É- ne- kel- je- tek
Di- csé- re- te- ket,
Szép é- ne- ke- ket Já- kób Is- te- né- nek!

2. Szép dicséretet Néki mondjon minden! Lantokban őtet És citerákban :/:
Dicsérjük vígan Néki zengedezvéni!
3. Most ez új hóban (évben) Néki örvendezzünk Trombitaszóban! Rendelt időnkben, :/:
Víg ünnepünkben Illik énekelnünk!
4. Hallgasd meg, népem, És közlöm tevéled Vádló beszédem! Halld meg, Izráel, :/:
Amit szám beszél, És azt jól megértsetd:
5. Néked ne legyen Idegen istened, De egyedül én! Csak engem tisztelj, :/:
Senki más ne félj. Nevemet becsüljed!
6. Én vagyok neked Istened egyedül; Ínségben téged Én megtartalak :/:
És kihozálak Egyiptom földébül.
7. Tátsd föl csak szádat, És megtöltöm bőven; Menten meglátod, Hogy nagy bőséggel :/:
Lesz az eledel Csudálatosképpen.
8. De az én népem Engem nem hallgata, Noha intettem Sűrű intéssel, :/:
De az Izráel Füleit bedugta.
9. Min megbúsulék, És őket elhagyám, Hogy bár menjenek Önnön kedvükre, :/:
És ösvényükre Szabadon bocsátám.
10. Ha népem szívvel Szót fogadott volna, És ha Izráel Én útaimban :/:
És tanácsomban Járti akart volna,
11. Én is legottan Az ő ellenségét Nagy hatalmamban Megvertem volna, :/:
Vettem volna Rájok én kezemet.
12. Ő ellenségét Néki adtam volna, Jó szerencsáját Én őnékie :/:
Nagy sok időkre Terjesztetem volna.
13. Búzát nékie Szépet adtam volna Eledelére. És nagy bőséggel :/:
A kősziklából Mézet adtam volna.

IMÁDSÁG

Isten tisztelete

*A Tiéd, Uram!
Uram,
elvek és áramlatok,
akaratok és indulatok
bárhová is sodornák,
de add, hogy én mindig
higgyem, tudjam: a Tiéd az ország!*

*Uram,
látod, hallod,
de sokan mondják,
hogy így akarom,
meg úgy akarom,
de add, hogy én mindig
higgyem, tudjam:
a Tiéd a hatalom!*

*Uram,
hát add, hogy levessük
végre mind
kivagyiságunk kínzó görcsét,
s népedként,
egy népként imádkozzuk:
a Tied, Uram,
a Tiéd a dicsőség!*

Ámen

**„Feelvén pedig Jézus, monda néki:
Távozz tőlem, Sátán; mert meg van írva: Az Urat,
a te Istenedet imádd, és csak néki szolgálj.”
(Lk 4,8)**

31.

LECKE

A MÁSODIK PARANCSOLAT:
ISTEN SZOLGÁLATA

Istent nem lehet kiábrázolni. Túl nagy és túl szent ahhoz. Gondoljunk csak Ézsaiás szavaira: „Kihez hasonlítottok hát engem, hogy hasonló volnék? szól a Szent” (Ézs 40,25) Isten nagyobb, mint ahogy elképzelhetjük. Az Izrael körül élő népeknek voltak istenszobrai. Az Úr azonban egészen más. A fenyegetések és az ígélet, melyek ehhez a parancsolathoz kapcsolódnak, hangsúlyozzák e parancsolat komolyságát.

Istenről különféle elgondolásokat (elképzeléseket) alkothatunk, melyek nem biblikusak. Ekkor is szembe kerülünk a második parancsolattal. Isten megmutatja képét a Bibliában: Mindenható, bölcs, jó, irgalmas, szent, igaz stb. Ezért szükséges megismerni a Bibliát, és helyesen hirdetni Isten Igéjét.

ISTENT a Szentírásból ismerheted meg!

ISTENKÉPEK:	SENTEKÉPEK:	ELKÉPZELÉSEK	JÉZUS-KÉPEK:
<i>(pogányság)</i>	<i>(róm.kat. egyház)</i>	ISTENRŐL:	– nagy próféta
– halak	– Mária-képek	– Isten szeretet	– jó példakép
– madarak	– Jézus-képek	– Isten elnéző	– térítő
– állatok	– szentek képei	– Isten halott	– hős
– emberek	<i>(ortodox egyház)</i>	– Isten szigorú	– forradalmár
– égitestek	– ikonok	– Isten	– nagy vezető
– természeti erők	– szobrok	– nagy szenvedő
		(töltsd ki!)	

■ BIBLIATANULMÁNY: 5Mózes 4,15–24

Mózes szól a néphez. Hangsúlyozza, hogy a bálványimádás és Isten szolgálata ellentétben van egymással.

1. Miért mondja Mózes: semmi alakot nem láttatok akkor? (15. v.)
2. A 17. és 19. versben láthatjuk, hogy mit jelentenek a második parancsolatból vett szavak: „amelyek fenn az égben” (vannak). Mire céloznak?
3. Mit jelent ez: „alant a földön”? (16–18.a)
4. Mire ez: „a föld alatt a vizekben vannak”? (18.b)
5. Mire utal Mózes, amikor azt mondja: „örökös nép”? (20. v.)
6. Mit jelent: az Úr, a te Istened emésztő tűz? (24. v.) És mit: féltőn szerető Isten?

■ KÉRDÉSEK

1. Mi a különbség a pogány templomok és a jeruzsálemi templom között?
2. Hol állt a templomban a Szentek Szentje?
3. Megtilt-e Isten a második parancsolatban minden szobrász- és festőművészetet?
4. Említs példákat a Bibliából a szobrászatra és festészetre!
5. Templomunkban egyáltalán nem lehet kép vagy szobor?
6. Milyen fenyegetés kapcsolódik a második parancsolathoz? Mit jelent az? Nincs ellentétben ez a saját felelősségünkkel?
7. Milyen ígéret fűződik a második parancsolathoz? Mit jelent az?
8. Említs néhány tisztátalan elképzelést Istenről. És Jézusról!
9. A Biblia gyakran „emberformán” szól Istenről. Miért?
10. Mi a képrombolás?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

96. Mit akar Isten a második parancsolatban?

Azt, hogy Istent semmiképpen ki ne ábrázoljuk, se más módon ne tiszteljük, csak úgy, amint igéjében megparancsolta.

5Móz 4,15–19; Ézs 40,18–20; Róm 1,23–24; ApCsel 17,29; 1Sám 15,23; 5Móz 12,30–32; Mt 15,9

97. Ezek szerint semmiféle képet nem szabad csinálni?

Istent semmiképpen nem lehet és nem szabad kiábrázolni. A teremtményeket ugyan lehet ábrázolni, de Isten megtiltja, hogy róluk akár teremtmény-imádat, akár Isten tisztelete céljából képet csináljunk vagy tartsunk.

2Móz 23,24–25. 34,13–14; 4Móz 33,52; 5Móz 7,5. 12,3. 16,22; 2Kir 18,3–4

ÉNEK

ÁLDJÁTOK AZ ÚR NEVÉT

Genf, 1562.

Áld-já- tok az Úr ne-vét, A- kik ne- ki
szol-gál- tok! Ma-gasz- tal- já- tok ő- tet,
Kik hiv- szol- gá- i vagy- tok, Kik ál- lo- tok
há- zá- ban És jár- tok tor- ná- ci- ban.

2. Dicsérjétek, mert jó ő, Áldjátok ő szent nevét, Mert ő igen jókedvű!
Jákóbot, mint ő népét, Izráelt elválasztá, Örökévé foglala.
3. Mert tudom, hogy ez Isten Erősb más isteneknél, Hatalma nagy mindenén;
Isteni beszédével, Amit akar az égen, Megtészi földön, vízen.
4. Megáll örökké neve És szent emlékezete. Ítéli hatalmában,
Népét igazságában; Szolgáinak az Isten Megkegyelmez kegyesen.
5. Kik az Urat félték, Szent nevét dicsérjétek!
A Sionról áldjátok És őt magasztaljátok Az ő lakóhelyében, A szent Jeruzsálemben!

IMÁDSÁG

Isten szolgálata

A személyes imádságodban fogalmazd meg, hogyan mutatkozik meg Isten imádata és tisztelete. Milyen az istentisztelet életszolgálat a családod körében, az emberi kapcsolataidban, a gyülekezeti tevékenységeidben, a munkádban, a kedvteléseidben.

„Az Isten lélek: és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.”

(Jn 4,24)

32.

LECKE

A HARMADIK PARANCSOLAT:
ISTEN NEVE

Isten a harmadik parancsolatot azért adta, hogy nevét nagyra becsüljük. Ebben a parancsban megtiltja, hogy nevét megszejtelenítsük. Itt nemcsak a káromkodásra kell gondolnunk, hanem a szükségtelen esküdözésekre is (amikor Isten nevére hivatkozunk) és Isten nevével való visszaélésre is. Isten ezt a visszaélést olyan komolyan veszi, hogy Izráelben azt, aki Isten nevét káromolta, halálra ítélték (3Móz 24,10–23).

A harmadik parancsolat nemcsak arra szólít fel bennünket, hogy ne használjuk feleslegesen Isten nevét, vagy ne éljünk azzal vissza, hanem, hogy megfelelő módon bizonysgot tegyünk nevének szentségéről, és küzdjünk az azzal való visszaélés ellen.

– KÁROMLÁS:

Isten nevét feleslegesen említeni gúnyolni
szidalmazni
átkozni
mindenhez hozzátenni

– ESKÜDÖZÉS:

Isten nevét tanúul hívni
szüségtelenül esküdni
hamisan esküdni

– PARANCS:

Isten nevét tisztelettel használni
róla vallást tenni
szavainkkal és cselekedeteinkkel Őt dicsőíteni

■ BIBLIATANULMÁNY: Mt 26,69–75

Míg Jézust Kajafás kihallgatta, Péter háromszor megtagadta őt. Jézus Pétert erre előre figyelmeztette.

1. A szolgálólány kérdésében van valami megvető (69. v.) Mi?
2. Mit mond Péter ezekkel a szavakkal: nem tudom, mit beszélsz? (70. v.)
3. Miből látszik, hogy Péter másodszor még jobban megtagadta Jézust? (72. v.) Az ő szavaiban is van valami megvető. Mi?
4. Miért találhatták gyanúsnak Péter szavait az emberek? (73. v.)
5. Harmadszor tagadta meg Péter Jézust legjobban. Hogyan? (74. v.)
6. Miért ment ki Péter keservesen sírva? (75. v.)
7. Péter tagadásában fokozódás van. Így van ez minden bűnnel?
Említs néhány példát!

■ KÉRDÉSEK

1. Mit jelent: hiába felvenni?
2. Mi a káromkodás? Miért teszik oly sokszor? Mit tegyünk ha a környezetünkben káromkodnak?
3. Káromolhatjuk Istent tetteinkkel is? Ha igen, hogyan?
4. Mi az eskü jelentősége? Mikor szabad esküt tenni?
5. Mi a különbség eskü és ígéret között?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

99. Mit akar Isten a harmadik parancsolatban?

Azt, hogy sem átkozódással, sem hamis esküvel, de még szükségtelen esküdözéssel se káromoljuk Isten nevét, se tiszteletlenül ne említsük, sőt ezekben a rettenetes bűnökben még elhallgatással vagy eltéréssel se vegyünk részt. Isten szent nevét mindig félelemmel és tisztelettel említsük, hogy róla igazán tehesünk vallást, őt segítségül hívhassuk, szóval és cselekedettel magasztalhassuk.

3Móz 24,11–16. 19,12; Mt 5,37; Jak 5,12; Ézs 45,23; Mt 10,32; 1Tim 2,8; Róm 2,24; 1Tim 6,1; Kol 3,16–17

■ IDÉZETEK

„Spurgeonról, az ismert angol igehirdetőről szól a következő kis történet:

Spurgeon egyszer egy lóval vontatott hajón ült, és hallotta, hogy egy ember Isten nevét hiába felveszi. A káromkodó ember kalapjában meglátta annak nevét: Smith. Könyvébe temetkezve, Spurgeon néhányszor azt mondta: Smith! Mivel Spurgeon nem szólt semmit, amikor az ember ránézett, az megkérdezte: „Miért szólít nevemen, ha nincs rám szüksége?” Spurgeonnak akkor alkalma volt megjegyezni: „Miért használja Isten nevét, ha nincs Istenre szüksége?”

ÉNEK

JÖJJ, SZABADÍTS MEG

Em H Em H H Em D G D G D Em H

1. Jöjj, sza-ba-díts meg, ó ke-gyes Is - ten a nyo-mo-rú - ság - ból,

H Em D G D A Em H G C G C AmEm H Em

Úzd el a rossz-szat, fé - le-lem át - kát: s végy ki a kí - nok-ból!

2. Nagy ke gye-lem-mel, ha kö-ze-led - tél, úgy se fi-gyel-tünk rád,

Má - so-kon hány-szor nem kö-nyö-rül-tünk, s mond-tuk a szép i - mát.

Am E C G Em Am G C G C Am Dm/F Am E

3. Zengve dicsérünk, s nem hiszünk benned, mozzgat a rossz törvény,
E Am G C G G Am Em F Em F F G Am (Capo VII. fekvés)
Átkos a szívünk, fegyver a szájunk, elnyel a mély örvény.

4. Ó, szabadíts meg szent Fiad által, vedd el a rontó bűnt,
Moss meg egészen, tiszta örömrre, s Lelkedet add nekünk!

5. Nyisd meg az ajkunk, tárd ki a szívünk, adj hitet, Úr Isten,
Hogy neved áldjuk, minden időben, szent Fiadért! Ámen.

IMÁDSÁG

A fejezetben olvasottak alapján fogalmazd meg saját imádságod!

**„Mi Urunk Istenünk, mily felséges a te neved az egész földön!”
(Zsolt 8,10)**

33.

LECKE

A NEGYEDIK PARANCSOLAT: ISTEN NAPJA

Az ószövetségi korban a hetedik napot szentelték meg, az volt a nyugalom napja. Isten a hetedik napon megnyugodott a világ teremtése után. De emlékezés volt a szombatnap az egyiptomi szolgaságból való szabadulásra is. A nyugalom napját tehát úgy kellett ünnepelni, hogy Isten teremtő és szabadító tetteire emlékeztek.

Az Újszövetség idején már nem a szombatot ünnepeljük a nyugalom napjaként, hanem a vasárnapot. Jézus a hét első napján támadt fel, és ezzel elhozta az igazi nyugalmat. A negyedik parancsolatra is vonatkozik, hogy a törvény betöltése a szeretet. Ennek a parancsolatnak is az a célja, hogy megmutathassuk az Isten és igéje iránti szeretetünket (templomba járás), és a felebarát iránti szeretetünket (család, felebarát a bajban). Ha a szeretetet állítjuk a középpontba, akkor az megőriz bennünket egyrészt a törvényeskedő vasárnap megszentelésétől, másrészt a vasárnap megszenteltetésétől.

2Mózes 20,11: Mert hat napon teremté az Úr az eget és a földet: teremtés
5Mózes 5,15: És megemlékezzél róla, hogy szolgálta voltál Egyiptom földén, és kihozott onnan téged az Úr, a te Istened: szabadítás

A vasárnap megszentelése:

gondoljunk Isten teremtő és szabadító tetteire.

Szombat vagy vasárnap?

- Jézus vasárnap támadt föl (Lk 24,1)
- a tanítványok vasárnap jöttek össze (Jn 20,19. 26)
- az első keresztyének vasárnap gyülekeztek egybe (ApCsel 20,7; 1Kor 16,2)
- a vasárnapot nevezik az Úr napjának (Jel 1,10).

A vasárnap megszentelése: a vasárnap **ÁLDÁS**

1. Életünket Isten Igéje irányítja és elmélyíti
2. A gyülekezet közössége áldás számunkra
3. A mindennapi munka félbeszakítása (a vasárnap szociális jelentősége)
4. A vasárnap áldás a családi élet számára

A vasárnap megszenteltelítése: a vasárnap **ÁTOK**

1. A templomba járás intenzitása gyengül
2. Isten igéjének ismerete csökken (lásd: Hóseás 4,6)
3. A gyülekezet közössége hiányzik, üres templomok
4. Széthull a családi kötelék

■ BIBLIATANULMÁNY: Zsoltár 92,1–6

Ezt a fejezetet szombatszoltárnak nevezik. Főként Isten cselekedeteinek nagyságáról szól.

1. Melyik nap a szombat? Mit jelent (1. v.)
2. Mi az, hogy: dicsérni? (2. v.) Hogy teszed azt legjobban?
3. A 3. versben a költő a templomi istentiszteletre gondol vagy Isten otthoni dicsérésére?
4. Mondj egy más szót Isten „kegyelme” helyett.
5. Milyen hangszerekről van szó a 4. versben?
6. Olvasd el az 5. verset! Említs néhányat Isten „keze művei” közül.

■ KÉRDÉS

1. Mit jelent: megszentelni és mi a vasárnap áldása?
2. Milyen álláspontot kell elfoglalni a vasárnapi munkával szemben?
3. Mit tehetünk a vasárnapi sport ellen?
4. Miért a vasárnap a nyugalom napja és nem a szombat?
5. Említs néhány zsoltárt, melyben az Isten háza utáni vágy szólal meg.
6. „Nyugodni” vasárnap annyit jelent, hogy „semmit sem tenni”?
7. Mi az értelme az istentisztelet előtti harangozásnak?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

103. Mit akar Isten a negyedik parancsolatban?

Először azt, hogy tartsuk fenn az igehirdetés szolgálatát és az iskolákat. Én magam pedig – különösen a nyugalom napján – Isten gyülekezetébe szorgalmasan eljárjak, Isten igéjét tanuljam, a sákramentumokkal éljek, az Urat a szentek közösségében nyilvánosan segítségül hívjam és keresztyéni módon adakozzam. Továbbá, hogy gonosz cselekedeteimmel életem minden napján felhagyjak, és engedjem, hogy az Úr Szentleke által bennem munkálkodjék és így az örökkévaló szombatot már ebben az életben megkezdjem.

Tit 1,5; 1Tim 3,1–13. 4,13–14. 5,17; 1Kor 9,11. 13–14; 2Tim 2,2. 3,15; Zsolt 40,10–11. 68,27; ApCsel 2,42. 46; 1Kor 14,19. 29. 31; 1Kor 11,33; 1Tim 2,1–3.8; 1Kor 14,16. 16,2; Ézs 66,23

ÉNEK

Ó, SEREGEKNEK ISTENE

d *Genf, 1562.*

Ó se-re-gek-nek Is-te-ne,
Mely ked-ves gyö-nyö-rű-sé-ge
A te sze-rel-mes haj-lé-kid-nak!
Az én lel-kem fo-hász-ko-dik,
Tor-ná-cod-ba kí-ván-ko-zik.
Ó Is-te-ne a ma-gas-ság-nak! Á-hí-to-zik
tes-tem, lel-kem Te-hoz-zád, é-lő Is-te-nem!

2. A verébnek is van fészke, És honjában költ a fecske. Én királyom, Zebaoth Isten: Hol vannak a te oltárid *:/*: És te szentséges hajlékid, Hol dicsértetel felségesen? Bizony boldog az oly ember, Ki téged házadban dicsér.
3. Ó, boldog az ember nyilván, Aki a te útaidban Kíván jární szívvel-lélekkal! Menvén a siralom völgyén, *:/*: Ahol merő száraz minden, Ott is ó nagy hiedelemmel Kutakat ás és csatornát, Melybe esővizet bocsát.
4. Mennek erőről erőre, Segítségéről segítségre, Míg hozzád jutnak a Sionra. Ó, erős Zebaoth Isten, *:/*: Hajtsd hozzám füled kegyesen, És figyelmezzél az én szómra! Jákób Istene, nagy Isten, Hallgass meg én szükségemben!
5. Mi paizsunk, ó, Úr Isten, Fölkentedre nézz kegyesen, Mert jobb egy nap a te házadban, Hogynem ezer nap egyebütt! *:/*: Az Isten tornáca előtt Kapunálló lennék inkább, Hogynem mint sok időt éljek Házukban a hitleneknek.
6. Mert minékünk fényes napunk Az Isten, és mi paizsunk, Nagy dicsőséggel szeret minket. Azokkal kegyelmet tészén, *:/*: Kik járnak a jó ösvényen: Sok javaival áldja őket, Boldog az ember éltében, Ki bíz az Úr Istenben.

IMÁDSÁG

Isten napja

Ezt olvassuk a 2. korinthusi levélben:

*„... ha valaki Krisztusban van, új teremtés az:
a régi elmúlt, és íme: új jött létre.” (2Kor 5,17)*

Személyes imádságod előtt gondold végig:

- Mi volt az első teremtésben Isten szándéka az emberre nézve?*
- Miért volt szükség az új teremtésre? (v. ö. 2Kor 5,17)*
- A saját életében mi az a „rég”, ami már elmúlt és mi az az „új”, amit Krisztusban megkaptál?*
- Milyen szerepe, funkciója van életedben a vasárnapoknak, az egyházi év ünnepeinek?*
- Hogyan valósul meg életedben Isten tisztelete – a vasárnapokon, az ünnepeken, illetve hétköznapokon?*

**„Mert jobb egy nap a te tornáczaidban, hogysem ezer másutt.”
(Zsolt 84,11/a)**

34.

LECKE

AZ ÖTÖDIK PARANCSOLAT: A SZÜLŐK TISZTELETE

Isten a rend Istene. Ezért állította be ebbe a világba a hatalmat. A hatalom birtokosai (mint pl. a szülők, a felsőbbség, a tisztségviselők) hatalmukat Istentől kapják. A hatalom szükséges, hogy a jó rend megmaradjon, és ne legyen zűrzavar. A hatalom sohasem korcsosulhat beteges hatalmaszkodássá. De nem is lehet elhanyagolni. A hatalom birtokosait tisztelnünk kell és engedelmeskednünk kell nekik. Jézus példát adott azzal, hogy engedelmeskedett szüleinek és a korabeli hatalom vezetőinek. Nem cél nélkül fűzött Isten ehhez a parancsolathoz egy ígéretet: „hogy hosszú ideig élj azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened ad tenéked”. Amelyik nép a hatalom képviselőinek engedelmeskedik, azt a jövőre nézve megáldja az Úr. Ha a hatalmat aláássák, a nép a saját sírját ássa meg.

A HATALOM:

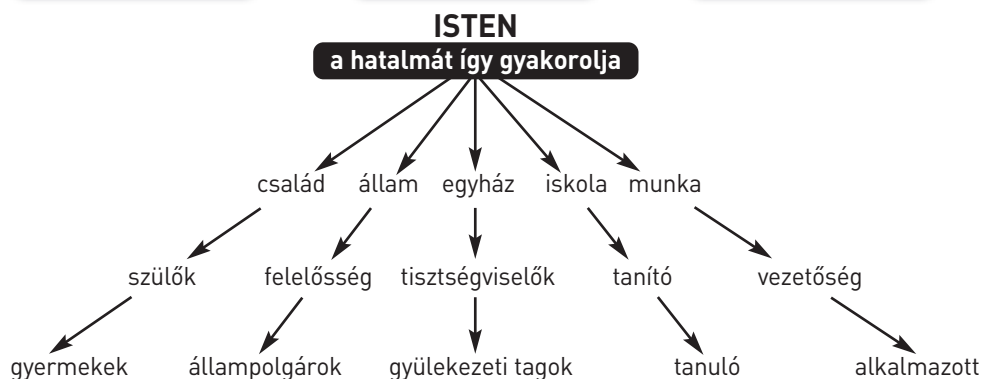
Istentől van,
védi az embert,
fenntartja a rendet,
elhárítja a zűrzavart

PARANCS:

tisztelet,
szeretet, hűség,
engedelmesség,
rendes viselkedés

TILALOM:

engedetlenség,
hűtlenség,
lázadás,
forradalom

■ BIBLIATANULMÁNY: Ef 6,1–9

Pál a gyermekek és szülők, valamint a szolgák és urak viszonyáról ír. Mindegyikhez van mondanivalója. Mindnyájan felelősséggel tartoznak Istennek.

1. Mit mond Pál a gyermekeknek? (1. v.) Mit jelent: az Úrban?
2. Hogy hangzik az ötödik parancsolathoz fűzött ígéret (3. v.)? Mit jelent az? Mindig így van?
3. Mit mond Pál az apáknak? (4.v.) Vonatkozik ez az anyákra is? Mit jelent a gyermekeket ingerelni?
4. Mondanak-e valamit a mai munkásoknak, beosztottaknak és vezetőknek Pálnak a szolgákhoz és urakhoz intézett szavai? (5–9. v.)

■ KÉRDÉSEK

1. Hogy hangzik az ötödik parancsolat?
2. Nőé melyik fiai tisztelték apjukat? Melyik nézte le? (1Móz 9,20–27).
3. Milyen hibát követett el Jákób gyermekei nevelésében (1 Móz 3 7,3–4)?
4. Mindig engedelmeskedned kell szüleidnek? (Mt 10,37).
5. Hogy volt áldás Lóis, a nagymama és Eunike, az anya Timóteus számára? (2Tim 1,5 és 3,15).
6. Kik lázadtak fel Mózes ellen a pusztában (4Móz 16,1–3)?
7. Mit jelent: hogy hosszú ideig élj azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened ad tenéked?
9. Mindig engedelmeskedni kell a felsőségnek? (Dán 3,12 és 18; ApCsel 5,29).

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

104. Mit akar Isten az ötödik parancsolatban?

Azt, hogy szüleimnek és valamennyi elöljárómnak minden tiszteletet, szeretetet és hűséget megadjak, minden jó tanításuknak és büntetésüknek magamat illő engedelmességgel alávessem, és az ő vétkeik és szeszélyeik iránt is türelmes legyek, mivel Isten minket az ő kezük által akar vezetni.

Ef 5,22. 6,1–4; Kol 3,18. 20–24; Péld 1,8. 4,1.15. 20. 20,20; 2Móz 21,17; Róm 13,1–7; Péld 23,22; 1Móz 9,24–25; 1Pt 2,18; Ef 6,4,9; Kol 3,19. 21; Mt 22,21

ÉNEK

MIND JÓ, AMIT ISTEN TÉSZEN

Debrecen, 1774

Mi kegyes A - tyánk, böl - ces - ség - nek U - ra,

És min - de - nek - nek nagy bölcs ta - ní - tó - ja:

A - ki - nek nem vagy te i - gaz - ga - tó - ja:

Nincs ok - ta - tó - ja.

1. Mind jó, amit Isten tészén, Szent az ő akaratja, Ő énvélem is úgy tégyen, Mint kedve néki tartja. Ő az Isten, Ki ínségben Az övéit megtart - ja, Hát légyen, mint akarja.
2. Mind jó, amit Isten tészén, Ő engemet meg nem csal, ∴ De igaz ösvényen viszen, Én megelégszem azzal, Hogy kedvében, Kegyelmeben Ő forgatja dolgomat, Csak rá hagyom magamat.
3. Mind jó, amit Isten tészén, Ő engem meg nem utál, ∴ Mint jó orvosom, úgy tészén, És mérget ő nem kínál. Orvosságot, Boldogságot Énnékem készít, tudom, Azért csak benne bízom.
4. Mind jó, amit Isten tészén, Ő az én idvességem, ∴ Ő velem rosszul nem tészén, Rábízom egész éltém. Örömben, Keresztemben Mind nyilván megmutatja, Hogy javamat akarja.
5. Mind jó, amit Isten tészén: Ha oly pohárt innék is, ∴: Amelynek íze szívemnek Nagy - keserűn esnék is, De eltűröm, Mert míg öröm Felváltja ezt végtére, Sok bűm enyhítésére.
6. Mind jó, amit Isten tészén, Mind örökké ezt vallom, ∴: Ha rajtam bú, bánat lészen S kell bosszúságot látnom. Mindazáltal Megvigasztal, Mint édes Atyám, engem, Mert csak ő segítségem.

IMÁDSÁG

A szülők tisztelete

Személyes imádságod előtt gondold végig:

- Milyen felnevelő családi háttér áll mögötted?*
- Mit köszönhetsz Istennek a szüleidre gondolva?*
- Milyen családi keretek között élsz jelenleg?*
- Családtagjaid mit köszönhetnek meg Istennek, ha rád gondolnak?*
- Miért adhatsz hálát Istennek e témakör kapcsán?*
- Mit kérnél Istentől e témakör kapcsán?*

**„Hallgasd a te atyádat, a ki nemzett téged; és meg ne útáld a te anyádat, mikor megvénhedik.”
(Péld 23,22)**

35.

LECKE

A HATODIK PARANCSOLAT: AZ ÉLET TISZTELETE

A hatodik parancsolat egyszerűnek látszik, de mély háttere van és magába foglalja az élet sok területét. Isten ebben a parancsolatban megparancsolja, hogy tiszteljük az emberi életet, melyet ő teremtett. Isten nemcsak minden gyilkosságot megtilt, hanem annak még a gyökerét is el akarja távolítani, például a haragot és közönyösséget embertársainkkal szemben. A hatodik parancsolat azt is tiltja, hogy öngyilkosok legyünk, vagy magunkat szándékosan veszélybe sodorjuk. Isten a felsőbbiségre bízta azt a feladatot, hogy őrkdjék alattvalói élete fölött, és azokat, akik ezt a parancsolatot megszegik, megbüntesse. Ezt a parancsot csak az által a szeretet által lehet betölteni, melyről Pál az 1Korinthus 13-ban énekel.

Mások:

- gyűlölet
- sértés
- agyonhallgatás
- gyilkosság

Magunk:

- öngyilkosság
- kábítószer
- vakmerőség
- technikai hibák (közlekedés)

Orvosi esetek:

- abortusz
- passzív vagy aktív euthanasia

Háború:

- atomfegyverek
- vegyi háború
- hagyományos fegyverek

Közlekedési szerencsétlenségek okai:

gyorshajtás, alkohol, figyelmetlenség, technikai hibák, fáradtság, közlekedési hibák, orvosságok hatása
Tudsz még másokat is?

Egy pohárka rövid ital = egy pohár bor = egy pohár sör

Alkohol: Minden pohár ital 12–14 gr. alkoholt tartalmaz

PARANCS:

Máté 7,12: „Amit akartok azért, hogy az emberek tiveletek cselekedjenek, mindazt ti is úgy cselekedjétek azokkal”.

A SZERETET ÉNEKE: 1Korinthus 13

- 4. v.: hosszútűrő, kegyes, nem kérkedik, nem irigykedik, nem fuvalkodik fel
- 5. v.: nem cselekszik éktelenül, nem keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem rója fel a gonoszt
- 7. v.: mindent elfedez, mindent hiszen, mindent remél, mindent eltűr
- 1Korinthus 13,13: Most azért megmarad a hit, remény, szeretet, e három; ezek között pedig legnagyobb a szeretet.
- 1Kor 14,1: Kövessétek a szeretetet.

■ BIBLIATANULMÁNY: Mt 5,21–22, 43–45

Jézus ezeket a szavakat a Hegyi beszédben mondta. Rámutat, hogy Isten törvényének sokkal mélyebb a tartalma, mint ahogy azt az emberek gondolják.

1. Kik a régiek? (21. v.)
2. Mit jelent az, hogy „méltó az ítéletre”? (21. v.)
3. Mi az a három dolog, ami Jézus szerint ugyanúgy a „ne ölj” tiltáshoz tartozik, mint a gyilkosság? (22. v.) Miért?
4. Ki mondta azt, ami a 43. versben van? Bibliagondolat ez?
5. Mi az a három dolog, melyet a 44. versben Jézus az ellenség szeretéséről mond?
6. Jézus a mennyei Atyát veszi példának, aki ellenségeit is szereti (45. v.) Honnan látjuk, hogy a mennyei Atya szereti ellenségeit?

■ KÉRDÉSEK

1. Ki volt az első gyilkos?
2. Kiről mondja Jézus: „emberölő volt kezdettől fogva”? (Jn 8,44)
3. Vonatkozik a hatodik parancsolat a másokkal való érintkezésünkre? Ha igen, hogyan?
4. Sorolj fel néhány példát a Bibliából az öngyilkosságra. Az öngyilkosság mindig gyilkosságnak számít?
5. Miért olyan veszélyes a kábítószerelés?
6. Ha valaki szerencsétlenséget okoz, megsérti ezt a parancsolatot?
7. Mit mond az 1Móz 9,6 a halálbüntetésről?
8. Említs bibliai példákat a halálbüntetésre!
9. Hogy látod az irgalmas samaritáns példázatában (Lk 11,25–37) a gyűlölet és a szeretet? Mi a rosszabb, amit az útonállók tettek, vagy amit a pap és a lévita?
10. Mik a bosszúsoltárok: Sorolj fel néhányat!
11. Szabad-e gyógyíthatatlan beteget idő előtt megszabadítani a szenvedéseitől?
12. Hogy sodorhatod életedet veszélybe?
13. Mikor elfogadható, és mikor nem a keresztyén ember számára a háború?
14. Mi a feladata a felsőségnek az emberi élettel kapcsolatban?
15. Vonatkozik ez a parancsolat az állatok megölésére is?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

105. Mit akar Isten a hatodik parancsolatban?

Azt, hogy felebarátomat sem gondolatban, sem szóval, sem viselkedésemmel, még kevésbé tettelesen, sem személyesen, sem közvetve meg ne sértsem, ne gyűlöljem, ne bántsam, és meg ne öljem. Ellenkezőleg: oltsak ki magamból minden bosszúvágyat, magamban se tegyek kárt, és magamat könnyelműen veszedelembe ne sodorjam. A közhatalom kezében azért van fegyver, hogy az emberölést megelőzze.

Mt 5,21–22. 26,52; 1Móz 9,6; Ef 4,26; Róm 12,19; Mt 5,25. 18,35; Róm 13,14; Kol 2,23; Sírák 3,27; Mt 4,7; 1Móz 9,6; 2Móz 21,14; Mt 26,52; Róm 13,4

IMÁDSÁG

Az élet tisztelete

*A fejezetben olvasottak alapján fogalmazd meg
saját imádságod!*

ÉNEK

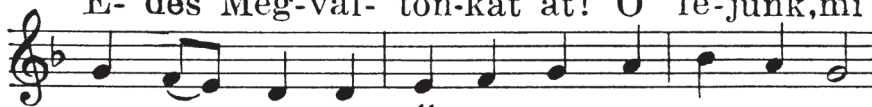
ISTEN SZÍVÉN MEGPIHENVE

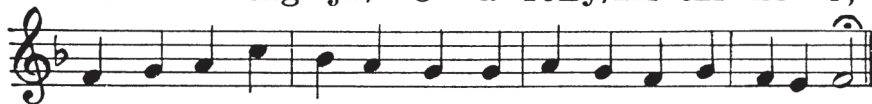
Is- ten szí- vén meg- pi- hen- ve
Hi- tünk kar- ja úgy ö- lel- je

Forr-jon szí-vünk egy-be hát,
É- des Meg-vál- tón-kat át! Ó fe-jünk, mi

né- ki tag- ja, Ó a fény, mi szí- ne- i;

Mi cse-lé-dek, ő a gaz-da Ó mi-énk, ö-vé-i mi.

2. Szeretben összeforrvá, Egy közös test tagjai, ∴: Tudjuk egymásért harcolva, Ha kell, vérünk ontani. Úgy szerette földi nyáját S halt meg értünk jó Urunk; Fájna néki, látva minket, Hogy szeretni nem tudunk.
3. Nevelj minket egységre, Mint Atyáddal egy te vagy, ∴: Míg eggyé lesz benned végre Minden szív az ég alatt; Míg Szentlelked tiszta fénye Lesz csak fényünk és napunk, S a világ meglátja végre, Hogy tanítványid vagyunk.

„Ne győzöttessél meg a gonosztól,
hanem a gonoszt jóval győzd meg.”
(Róm 12,21)

36.

LECKE

A HETEDIK PARANCSOLAT: NE PARÁZNÁLKODJ!

A hetedik parancsolatban Isten elsősorban a házasságtörést tiltja meg. Isten maga szerezte a házasságot a teremtéskor. Azonkívül a házasság Krisztusnak menyasszonyával, az egyházzal való „házasságának” képe. Ezért kell a házasságot szentnek megtartani.

A házasság lelki és testi egység. Ha a testi (szexualitás) elszakad a lelkitől (a szeretettől, a hűségtől), akkor a házasság elveszti azt a nagy rendeltetését; melyet Isten adott neki, és félresiklik. Csak a kölcsönös szeretet és hűség lehetnek a házasság szilárd alapjai. Ez a kölcsönös szeretet és hűség csak a házasságban érvényesül, nem pedig például az „együttélésben”.

A hetedik parancsolat nemcsak a házasságon belül érvényes, hanem azon kívül is. Isten megtiltja az erkölcstelenség és tisztátalanság minden formáját házasságon belül és kívül. Pál testünket a Szentlélek templomának nevezi. Nem bánhatunk testünkkel úgy, ahogy éppen akarunk, hanem arra hívattunk, hogy Istent, mint Teremtőnket mindenben dicsőítsük.

TESTETEK TEMPLOM
(1Kor 6,19)

HA VALAKI
ISTEN TEMPLOMÁT
MEGRONTJA,
MEGRONTJA
AZT AZ ISTEN
(1Kor 3,17)

TESTETEK

- Krisztusnak tagjai (1Kor 6,15)
- A bennetek lakozó Szentléleknek temploma (1Kor 6,19)
- Áron vettetek meg (1Kor 6,20)

HÁZASSÁG

- Isten rendelése
- Felbonthatatlan
- A férfi a fej, a feleség a szív
- A gyermek ÁLDÁS

DICSŐÍTÉTEK AZÉRT AZ ISTENT A TI TESTETEK BEN**TILALOM**

- „... Ne vígy minket a kísértésbe...”
- Házasságtörés
- Paráznaság
- Hűtlenség
- Tisztátalan cselekedetek
- Erkölcstelen beszéd
- Csábítások
- „Mély barátság”

PARANCS

- „...dicsőítsétek azért az Istent a ti testetekben...”
- Szeretet
- Hűség
- Erkölcsös élet
- Önuralom
- Egymás megbecsülése
- Egy életen át tartó házasság

■ BIBLIATANULMÁNY: 1Kor 6:12–20

Aki az Úr Jézusban hisz, az hozzá tartozik, a testével is. A test akkor ugyanis a Szentlélek temploma, aki abban akar lakni. Akkor nem lehet szó tisztátalanságról. Akkor testeddel is Istent akarod dicsőíteni.

1. Pál nem akar túlbuzgó lenni. Mi mutatja ezt a 12. versben?
2. Mit jelent: a test az Úrnak rendeltetett? (13. v.)
3. Mit jelent: a mi testünk a Krisztus tagjai? (15. v.) Mi következik ebből a keresztyén ember számára: Sorolj fel néhányat!
4. Mi a különbség eközött: tested a gonosz lakóhelye, és: a tested a Szentlélek temploma: (19. v.) Sorold fel mind az egyik, mind a másik felfogás következményeit!
5. Mit jelent: áron vétettek meg? (20. v.) Mi ennek a közvetlen következménye?

■ KÉRDÉS

1. Sorolj fel jó és rossz házasságokat a Bibliából!
2. Milyen veszedelmet hozott Akháb király „vegyesházassága” Izráel népére (1Kir 16,31–34)?
3. Mit jelent: titkos bűneinket a te orcádnak világa elé vetted? (Zsolt 90,8)
4. Minek a képe a földi házasság?
5. Miért egy menyegzőn tett először csodát Jézus? (Jn 2.)
6. Hogy gondolkodol a házasság nélküli együttélésről?

7. Mi a jelentősége a templomi esküvőnek? Szabad minden házasságot a templomban kötni? Mi a legjobb előkészület a házasságra? Említs néhányat!
8. Mit jelent az Efézus 5,32-ben: „Felette nagy titok ez: de én a Krisztusról és az egyházzal szólok”?
9. Hol találod azt, hogy a férj a fej, a feleség pedig a szív? Lásd Efézus 5,23-at is!
10. Jobb nem házasnak lenni, mint megházasodni?
11. Tudsz bizonyos okokat felhozni arra, hogy valaki nőtlenné vagy hajadon maradjon? Ha igen, miket? Sorolj fel néhányat!

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

108. Mit akar Isten a hetedik parancsolatban?

Azt, hogy a paráznaságot mi is szívből gyűlöljük, mivel Isten megátkozta azt, és hogy tiszta és fegyelmezett életet éljünk akár a szent házasságban, akár azon kívül.

3Móz 18,27–28; Jud 23; Zsid 13,4; 1Kor 7,1–4., 25–27; 1Thessz 4,3–5

109. Csak házasságtörést és más hasonló gyalázatot tilt Isten ebben a parancsolatban?

Mivel testünk és lelkünk a Szentlélek temploma, Isten azt akarja, hogy mindkettőt tisztán és szentül őrizzük meg. Ezért megtilt minden parázna cselekedetet, viselkedést, beszédet, gondolatot, vágyat és mindent, ami erre ingerelhetne.

Ef 5,3–5; 1Kor 6,18–20; Mt 5,27–32; Ef 5,18; 1Kor 15,33

■ IDÉZETEK

- A családi élet mai nyomorúsága talán nagyobb veszélyt jelent az emberiségre nézve, mint az atombomba fenyegetése. (Billy Graham)
- A házasság számomra értékesebb, mint egész Franciaország és a Velencei Köztársaság, mert kegyes nőt vettem feleségül, akit Isten adott nekem. (Luther)
- Az asszony nem Ádám fejéből vétetett, hogy úrnője legyen; nem is a lábából, hogy rab-szolganőként szolgálja; hanem oldalából, hogy segítőtársként mellette álljon. (Augustinus)

IMÁDSÁG

Személyes imádságod előtt gondold végig:

- *Milyen hatások értek életében, amelyek ennek a parancsolatnak ellene mondanak, vagy ezt a parancsolatot relativizálni próbálják?*
- *Mennyire hagyod kitenni magad ezeknek a hatásoknak?*
- *Mennyire engedsz ezeknek a hatásoknak?*

Tartsd szem előtt imádságodban, hogy:

Van miért bűnbánatot gyakorolni, de még a legszégyenletesebb dolgok, életesemények súlyát is le lehet Krisztus kezébe tenni, hogy Ő szabadítson fel egy megújult lelkületű életre!

ÉNEK

VEZESS, JÉZUSUNK, S VÉLED INDULUNK

Drese A., Darmstadt, 1698.

Ve- zess, Jé- zu- sunk, S vé- led in- du- lunk.
 Küz- de- lem- re hív az é- let,
 Hadd kö- ves- sünk ben- ne té- ged;
 Fog- jad a ke- zünk, Míg meg- ér- ke- zünk.

2. Adj erős szívet, Hogy legyünk hívek. És ha terhet kell viselnünk,
Panaszt mégsem ejt a nyelvünk; Rögös bár utunk, Hozzád így jutunk.
3. Sebzett szívünk majd Mikor felsóhajt, Vagy ha másért bánat éget,
Adj türelmet, békességet, Reménnyel teli Rád tekinteni.
4. Kísérd lépteink Élünk végeig, És ha roskadozva járunk,
Benned támaszt hadd találunk, Míg elfogy az út S mennyben nyitsz kaput.

„Mert áron vétettetek meg; dicsőítsétek azért az Istent a ti testetekben és lelketekben, a melyek az Istenéi.”
(1 Kor 6,20)

37.

LECKE

A NYOLCADIK PARANCSOLAT: LEGYÜNK JÓ SÁFÁROK!

A nyolcadik parancsolatban Isten nemcsak mindenféle lopást tilt meg, hanem minden meg nem engedett eszközt, mellyel valaki vagyont gyarapítja. Ennek a parancsolatnak a megszegése a fukarság is és a tékozlás is, mert helytelenül élünk azzal, amit Istentől kaptunk. Isten pedig azt akarja, hogy felelősséggel bánjunk azzal, amit ő adott. Nem szabad felebarátunkat megkárosítani, hanem inkább segíteni kell, azaz abból, amink van felebarátunkra is gondolni kell. A példázatbeli gazdag éppen úgy tolvaj (Lázár történetében), mint az, aki lop.

Isten mindennek a tulajdonosa. Mi csak sáfárok vagyunk. Ezért azzal, amink van, nem bánhatunk saját vagyaink és belátásunk szerint. Mindig meg kell kérdezni magunktól, hogyan tudjuk adottságainkkal Istent dicsőíteni és felebarátainkat szolgálni.

Az ÚRÉ a föld s annak teljessége (Zsolt 24,1)

SAJÁT TULAJDONUNK

Tilalom	Parancs
hálátlanság	<i>hála</i>
elégedetlenség	<i>elégedettség</i>
fősvénység	<i>jótekonyság</i>
bálványimádás	<i>felelősség</i>
tékozlás	<i>sáfárság</i>

FELEBARÁTUNK TULAJDONA

Tilalom	Parancs
lopás	<i>tiszteld a magántulajdont</i>
naplopás	<i>tedd a dolgod, segíts</i>
kapzsóság	<i>adakozás</i>
uzsora, csalás	<i>becsületes kereskedés</i>
irigység	<i>ne kívánd a másét</i>

■ BIBLIATANULMÁNY: Lk 16,19–31

1. Mi a gazdag ember bűne? (19. v.) Létezik még ez a bűn?
2. Mi Lázár nyomorúsága? (20–21. v.)
3. Mi Lázár gazdagsága a halála után? (22. v.)
4. Mi a gazdag ember nyomorúsága halála után? (23–24. v.)
5. Miért mondja Jézus a gazdag emberről: „és eltemetteték”? (23. v.)
6. Mire gondol Jézus, amikor a 26. versben ezt mondja: „mi köztünk és ti köztetek nagy közbevetés (szakadék) van”? Meg van még ez a közbevetés?
7. Mire céloz Jézus, amikor azt mondja: „Van Mózesük és prófétáik”? (29. v.)
8. A 31. v. többek közt Jézus feltámadásával teljesedett be. Hogyan?

■ KÉRDÉSEK

1. Mit jelentenek: „könnyebb a tevének a tű fokán átmenni... (Lukács 18,25)?
2. Mit mond Jézus a szegény özvegy két fillérjéről? (Márk 12,41–44)
3. Mire gondol Pál: „minden rossznak gyökere a pénz szerelme”? (1Tim 6,10).
4. Lehet-e becsületes a kereskedelem?
5. Meglophatod-e a felsőbbiséget? Ha igen, hogyan?
6. Vannak a szolgágnak „modern” formái is?
7. Mi a szeretetszolgálat?
8. Meglophatod-e Istent is? Ha igen hogyan?
9. Hogyan lehetsz hasznára felebarátodnak?
10. Mi volt a tized? (3Mózes 27,30) Kell-e azt nekünk is adni?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

110. Mit tilt Isten a nyolcadik parancsolatban?

Isten nemcsak azt a lopást és rablást tiltja, amelyet a hatóság is büntet. Lopásnak nevez minden olyan mesterkedést és cselfogást, amely révén – akár erővel, akár a jogszerűség látszatával – felebarátunk javait próbáljuk megszerezni. Ilyen a hamis súly és a hamis mérték, a hitvány áru és a hamis pénz, az uzsora, vagy bármi más eszköz, amelyet Isten megtiltott. Ide számítjuk a fősvénységet és Isten ajándékainak tékozlását is.

1Kor 6,10; 1Kor 5,10; Lk 3,14; 1Thessz 4,6; Péld 11,1. 16,11; Ez 45,9–10; 5Móz 25,13–15; Zsolt 15,5; Lk 6,35; 1Kor 6,10; Péld 5,16

111. Mit követel tőled Isten e parancsolatban?

Azt, hogy felebarátom hasznát tőlem telhetően elősegítsem, vele úgy cselekedjem, amint akarnám, hogy mások cselekedjenek velem, és kitartoan és hűségesen munkálkodjam, hogy mások szükségében is segíteni tudjak.

Mt 7,12; Ef 4,28

ÉNEK

TESTVÉREK, MENJÜNK BÁTRAN

S. *Bastiaans J.G.. 1866.*

Test- vé- rek, men- jünk bát- ran, Ha-
 mar le- száll az éj, E föl- di puszt- a-
 ság- ban Meg- áll- ni nagy ve- szély. Hát
 me- rit- sünk e- rőt A menny fe- lé si-
 et- ni Nem áll- va meg- pi- hen- ni A
 bol- dog cél e- lött.

2. A keskeny útra térünk, Ne rettentsem meg az; Ki elhívott, vezérünk, Tudjuk, hogy hű s igaz. Mint egykor Ő tevé, Most véle s benne bízva, Arcát ki-ki fordítsa A szent város felé.
3. Ömberünk ha szenved, Az jó nekünk, tudom; Ki vérnek, testnek enged, Az nem jár jó úton. A láthatót ne bánd, Csak rázd le, mi kötözne: Hadd törjön éned össze, Menvén halálon át.
4. Zarándok módra járva, Legyen kezünk üres; Csak terhet vesz magára, Ki pénzt, vagyon keres. Hadd gyűjtsön a világ, Mi tőle el se kérjük, Kevéssel is beérjük, Bennünket gond se bánt.
5. Az út el van hagyatva, Borítja sok tövis; Nehéz emelni rajta Még a keresztet is. De egy út van csupán, Így hát előre bátran, Keresztül minden gáton, Hű Mesterünk után.
6. Úgy járunk itt, lenézve, Mint ismeretlenek; Sokan nem vesznek észre, Hangunk se hallva meg. De aki ránk figyel, Víg énekünket hallja. Szent reménység sugallja, Mit ajkunk énekel.
7. Ha botlanak a gyöngék, Segítsen az erős; Hordjuk, emeljük önként, Kin gyöngösege győz. Tartsunk jól össze hát, Tudjunk utolsók lenni, A bajt vállunkra venni E földi éltén át.
8. Menjünk vígan sietve, Hisz utunk egyre fogy; Nap megy napot követve, S a test majd sírba rogy. Csak még egy kis térés! Ha Őt híven követjük: A láncot mind levetjük S vár ránk az égi rész.
9. Elmúlik nemsokára a földi vándorút, És az örök hazába, ki hű volt, mind bejut. Ott vár angyalsereg, Ott várnak mind a szentek, S az Atyánál pihentek, Megfáradt gyermekek.

IMÁDSÁG

Legyünk jó sáfárok!

Út és cél

*Most szeretnék megállni,
Krisztusom, Veled.
Kezemből mindent letéve
megfogni kezed.*

*Szemedbe nézve
látni önmagam:
hogy munkámban kegyelmed
üdvösség-terve van.*

*Indíts Lelkeddel
aztán újra el,
vezess a célhoz engem:
Aki Te leszel.*

Ámen

**„A ki oroz vala, többé ne orozzon;
hanem inkább munkálkodjék, cselekedvén az ő kezeivel azt,
a mi jó, hogy legyen mit adnia a szűkölködőnek.”
(Efez 4,28)**

38.

LECKE

A KILENCEDIK PARANCSOLAT: NE TÉGY HAMIS TANÚBIZONYSÁGOT!

A kilencedik parancsolat háttere az izráeli bíraskodás. Ott ugyanis nagy fontosságot tulajdonítottak a valaki mellett vagy ellen való tanúskodásnak. Hamis tanúvallomás valaki halálát okozhatta. Gondoljunk csak Nábót történetére (1Királyok 21) és a Jézus elleni hamis tanúkra (Máté 26,61–66.) Isten a kilencedik parancsolatban megtiltja, hogy szavainkkal felebarátunknak kárt okozzunk. Ez lehet a hazugságnak és csalásnak mindenféle formája, valaki szavainak elferdítése, megrágalmazása vagy könnyelmű elítélése. Gondolhatunk a nem pontos hírekre az újságokban, rádióban és tévében is. Isten IGAZ, és azt kívánja tőlünk, hogy szeressük az igazságot, és gyűlöljük minden hazugságot. Egy olyan világban, melyben a „hazugság atyja”, mint ordító oroszlán jár szerte, Isten ezzel a kilencedik parancsolattal korlátot állít ennek hazugsághadjárata elé.

ELÍTÉLNI:

- rágalmazni
- rosszat mondani
- szavakat elcsavarni

POZITÍV:

- őszinteség
- valakiről jót mondani
- az igazságot mondani

**IGAZSÁG
VAGY
HAZUGSÁG**

HAZUDNI:

- hazugság a betegágnál
- szükséghezazugság

MÉDIA:

- sajtó
- rádió
- tv

Augustinus anyjának az volt a szokása, hogy ha valakiről rosszat hallott, annyi jót mondott róla, amennyit csak tudott. Ezt helyesnek találd?

■ BIBLIATANULMÁNY: Jak 3,1–10

Jakab leírja a nyelv hatalmát. A nyelv kicsiny tag, de nagy dolgokat cselekszik. Jakab arra buzdít bennünket, hogy zabolázzuk meg a nyelvünket.

1. Miért lesz súlyosabb az ítéletünk, ha „tanítók” leszünk? (1. v.)
2. Milyen három képet használ Jakab a nyelvvel kapcsolatban a 3–6. versben?
3. Miért írja Jakab, hogy a nyelv a gonoszság összessége? (6. v.)
4. Jakab szerint mi a különbség a nyelv és mindenféle vadállat, madár, csúszómászó és tengeri állat között? (7–8. v.)
5. Mi a méreg? (8. v.)
6. Hogy dicsérheted Istent nyelveddel? (9. v.) Hogyan átkoznak az emberek? (9. v.)

■ KÉRDÉSEK

1. Mi a szükséghezugság? Előfordul-e az a Bibliában is? Ha igen, hol? (Józsúé 2,1–6).
2. Mindig igazat kell mondanunk?
3. Meg kell-e (mindig) az igazat mondanunk egy gyógyíthatatlan betegnek?
4. Hogy gondolkodsz a „fél igazságok”-ról?
5. Vannak-e hazugságok az újságban?
6. A kilencedik parancsolat a kereskedelemre is vonatkozik?
7. Mit nevez János a legnagyobb hazugságnak? (1János 2,22) Előfordul az a hazugság most is?
8. Hogy tudod felebarátod jó hírét szavaiddal elősegíteni?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

112. Mit akar Isten a kilencedik parancsolatban?

Azt, hogy senki ellen hamisan ne tanúskodjam, szavát ki ne forgassam, ne rágalmazzam, hitelét ne rontsam, meghallgatása nélkül könnyelműen el ne ítéljem. Ha Isten haragját magamra vonni nem akarom, kerüljem a hazugságot és a csalást, mint az ördög mesterkedéseit. A törvény előtt és más hivatalos eljárásban az igazságot kedveljem, őszintén kimondjam és megvalljam, felebarátom tisztességét és jó hírnevét pedig tőlem telhetően megoltalmazsam és előmozdítsam.

Péld 19,5, 9. 21,28; Zsolt 15,3; Róm 1,29–30; Mt 7,1–2; Lk 6,37; Jn 8,44; Péld 12,22. 13,5; 1Kor 13,6; Ef 4,25; 1Pt 4,8

ÉNEK

ISTENEM, LÁSD MEG

1. Is - te - nem, lásd meg a sok ha - zug - szá - got:

Á - rad e föl - dön szá - vak szenny - ár - ja.

Ál - no - kok aj - kán az I - ge is ál - nok.

Tégy i - gaz - szá - got, szi - vek bí - rá - ja!

2. Istenem, halld meg, mikor csöndben kérek:
Tisztítsd meg ajkam minden vétektől!
Képmutatásból sohase beszéljek!
Ments meg az álnok, hazug élettől!
3. Istenem, nálad igaz az ígéret,
Áld ezért téged a nagy mindenség.
Add ezüst-tiszta, hiteles Igédet,
Mert ez az élet, ez az üdvösség!

IMÁDSÁG

Ne tégy hamis tanúbizonyságot!

*Látod, Uram, mennyit panaszkodunk!
Szidjuk önmagunkat, szidjuk a másik embert.
Bosszankodunk, méltatlankodunk, elégedetlenkedünk.*

*Pedig hányszor könyörültél már rajtunk!
Hányszor bebizonyítottad már kegyelmedet!
Hányszor mentettél már meg bennünket,
– legtöbbször önmagunktól ...*

*Add, hogy tudjunk emlékezni csodáidra,
amelyekkel csendben végigkísérted eddigi életünket!
Add, hogy meg tudjuk köszönni,
hogy ahová nélküled jutottunk,
Te még ott sem hagytál magunkra minket!*

Ámen

**„Hanem legyen a ti beszédetek:
Úgy úgy; nem nem; a mi pedig ezeken felül vagyon,
a gonosztól vagyon.”
(Mt 5,37)**

39.

LECKE

A TIZEDIK PARANCSOLAT: NE KÍVÁND A MÁSÉT!

A tizedik parancsolatban Isten nem minden kívánságot tilt meg, hanem csak a bűnös kívánságokat. Ez a parancsolat alkalmat ad, hogy elmélyedjünk az előző parancsolatokban. Az első parancsolat például ezt mondja: ne legyenek idegen isteneid Isten előtt. A tizedik parancsolat pedig: ne is kívánd ezeket a bálványokat. A hetedik parancsolat azt mondja: Ne paráználkodjál. A tizedik parancsolat: valaki asszonyra tekint gonosz kívánságnak okáért, immár paráználkodott azzal az ő szívében (Mt 5,28.), és így tovább. Nincs senki, aki a tizedik parancsolatot meg ne szegné. Kívánságaink és vágyaink bűnösök, és elvonnak Istentől. Ezt legyőzni nem tudjuk úgy, hogy pl. szerzetesként élünk, vagy elzárkózunk a világtól. Akkor is magunkkal visszük ugyanis bűnös szívünket. Vágyainkat jó útra csak a Krisztusban való hit és a Szentlélek megújító munkája vezeti. Ezért szükséges mindig a Szentlélekért imádkozni, hogy vágyainkat Isten parancsaira és ígéreteire irányítsa.

JÓ KÍVÁNSÁGOK

- Egyet kérek az Úrtól, azért esedezem (Zsolt 27,4)
- Kívánván elköltözni és Krisztussal lenni (Fil 1,23)
- Epekedel a te férjed után (1Móz 3,16)
- Kérj, amit akarsz, hogy adjak néked (1Kr 3,5)
- Püspökséget kívánni (1Tim 3,1)
- Mennyei haza után vágyódni (Zsid 11,16)
- Nagyon vágyakozni a tiszta, hamisítatlan tej után (1Pt 2,2)
- Bölcsességet kérni Istentől (Jak 1,5)

ROSSZ KÍVÁNSÁGOK

- Éva	- Dávid
- Árkán	- Géházi
- Sámson	- Akháb
- Saul	- Júdás

Mi rosszat kívántak a fenti személyek?

SOROLJ FEL NÉHÁNY
JÓ KÍVÁNSÁGOT A MAI IDŐKBŐL
UGYANÚGY NÉHÁNY ROSSZAT!

■ BIBLIATANULMÁNY: Jak 1,12–16

Jakab próbáltatásokról és kísértésekről ír. A próbáltatás Istentől jön, hogy kitűnjék hitünk. A kísértés a sától vagy saját szívünkől származik, és bűnbe akar bennünket vinni.

1. Mi a „bére” annak Jakab szerint, aki a próbáltatásban kitart? (12. v.) Mire céloz ezzel?
2. Említs néhány próbáltatást!
3. Jakab szerint honnan származnak a kísértések? (14. v.)
4. Milyen szakaszokat lát Jakab lezajlani, ha valaki enged a bűnös kívánságoknak? (14–15. v.) Mondd el ezeket a szakaszokat a bűneset (Éva) történetéből és Dávid Betsabéval való vétkezéséből!
5. Nincs ellentétben a 13. vers a Mi Atyánk hatodik kérdésével: „Ne vígy minket a kísértésbe”? Magyarázd meg válaszodat!

■ KÉRDÉSEK

1. Valaki azt írta: A kívánság Évának a Paradicsomba került, Sámsonnak szeme világába, Saulnak királyságába, Dávidnak gyermekébe, Géházinak egészségébe és Akhábnak életébe. Magyarázd ezt meg!
2. Mi a szabály, hogy meg tudjuk különböztetni a jó és rossz kívánságokat?
3. Helyes, ha a keresztyén ember kolostorba vonul? Miért igen vagy miért nem?
4. Milyen dolgokkal helyettesítheted ma a tizedik parancsolatbeli ökröt és szamarat?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ**113. Mit akar Isten a tizedik parancsolatban?**

Azt, hogy soha a legkisebb kívánság vagy gondolat se támadjon fel szívünkben Isten egyetlen parancsolata ellen sem, hanem mindenkor teljes szívünkől gyűlöljünk minden bűnt és gyönyörködjünk minden igazságban.

Róm 7,7

IMÁDSÁG

*Ne kívánd a másét
A fejezetben olvasottak alapján fogalmazd meg
saját imádságod!*

ÉNEK

MÁR KERESZTEM VÁLLRA VETTEM

m *Walesi népénekdallam.*

Már ke- resz- tem váll- ra vet- tem
Min- de- nem vagy, ár- va let- tem,
S ér- ted min- dent el- ha- gyok.
Hon- ja- vesz- tett szív va- gyok.
Vá- gyat, célt a mult- nak ad- tam,
Nincs már ben- nem vak re- mény,
Mé- gis gaz- dag úr ma- rad- tam:
Is- ten és a menny e- nyém.

2. Ember bánthat és zavarhat: Szíved áldott menedék; ∴: Sorsom próbál és sanyargat: Édes csennel vár az ég. Nincsen búm, mely könnyet adjon, Míg szerelmed van velem, Nincs öröm, mely elragadjon, Hogyha nem benned lelem.
3. Lelkem, teljes üdv a részed, Hagyd a bút s a gondot el; ∴: Légy vidám, ha megmegérzed: Tenni kell még s túrni kell. Gondold el: ki Lelke éltet, Milyen Atya mosolya; Megváltód meghalt teérted: Mit bánkódnál, menny-fia?
4. Kegyelemből dicsőségbe Szállj, hited majd szárnyat ad, ∴: S az örök menny fénykörébe Bévezet majd szent Urad. Véget ér itt küldetésed, Elszáll vándoréleted, Üdvösséggé lesz reményed, Égi látássá hited.

„Hanem mindenki kísértetik, a mikor vonja és édesgeti a tulajdon kívánsága. Azután a kívánság megfogánván, bűnt szűl; a bűn pedig teljességre jutván halált nemz.”

(Jak 1,14–15)

40.

LECKE

AZ IMÁDSÁG

A Heidelbergi Kátéban a tízparancsolat után az imádság következik. Valójában a törvény vezet el bennünket az imádkozáshoz. Ugyanis imádkozunk a Szentlélek erejéért és kegyelméért, hogy Isten parancsait megtarthassuk. Emellett hálánkat is kifejezzük Isten iránt az imádságunkban.

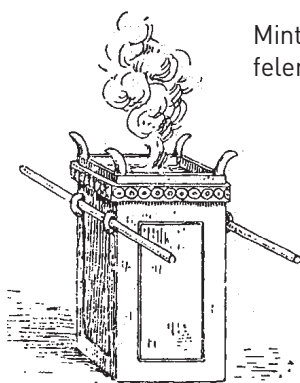
Azt is mondhatjuk, hogy az ima Istenre való hallgatás és beszélgetés Istennel. Az imádságot a hit lélegzetvételének is nevezik; ahogy a lélegzés életszükséglet, úgy van szüksége a hívő életnek az imádkozásra.

Megkülönböztetünk kérő imádságot, hálaadó imádságot és közbenjáró imádságot. Istentől mindent kérhetünk, amire szükségünk van: testieket és lelkieket egyaránt. Mégis jó, ha egy meghatározott sorrendet tartunk, úgy ahogy Jézus tette a tökéletes imádságban: A Miatyánkban. Hogy imádságunkat ÁMEN-nel fejezzük be, azt jelenti, hogy bizonyosak lehetünk arról, hogy imádságunkat Isten hallja és meghallgatja. Teljes bizalommal imádkozhatunk Istenhez, de ugyanakkor mély tiszteletet kell tanúsítanunk Isten szentsége iránt. Mindkettőnek meg kell látszani imádságunkban. Összekulcsolt kezünk a jele a tiszteletnek és a magunk átadásának, melyet az Úr kér tőlünk.

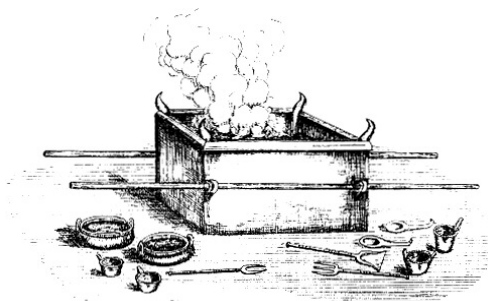
Végül nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy imádságunkban másokért is könyörögjünk.

AZ ÚR IMÁDSÁGA:

1. MI ATYÁNK, ki vagy a mennyekben!
2. Szenteltessék meg a TE NEVED.
3. Jöjjön el a TE ORSZÁGOD.
4. Legyen meg a TE AKARATOD, mint a mennyben, úgy a földön is.
5. A mi mindennapi KENYERÜNKET add meg nekünk ma.
6. És bocsásd meg a mi VÉTKEINKET, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek;
7. És ne vígy minket KÍSÉRTÉSBE, de szabadíts meg minket a gonosztól. Mert Tiéd az ORSZÁG, és a HATALOM és a DICSŐSÉG mindörökké. ÁMEN.

Mint jóillatú füst jusson elődbe imádságom, s kezem felemelése estéli áldozat legyen (Zsolt 141,2)

TÖKÉLETES IMÁDSÁG (Mt 6,9–13)

Megszólítás: Mi Atyánk

Isten dicsősége: Te neved
Te országod
Te akaratod

Kéréseink: kenyerünk
bűnbocsánat
kísértés

Dicsőítés: Tiéd
az ország
a hatalom
a dicsőség
mindörökké

ÁMEN = Úgy legyen. Azaz imádságot biztosan meghallja az ISTEN.

HOGYAN IMÁDKOZZUNK?

- Térdelve (Dn 6,11)
- állva (Lk 18,11)
- mellünket verve (Lk 18,13)
- felemelt kézzel (Zsolt 14,12) és (1Tim 2,8)
- Ma: összekulcsolt kézzel és csukott szemmel: hódolat, tisztelet, átadás

- Istenről legtöbbet nem könyveimből tanultam, hanem térdeimen.
- Az összekulcsolt kezek erősebbek, mint az ökölbe szorítottak. (G. Voetius)

KÖNYÖRGÉS

- gyülekezetekért (Kol 1,3–9)
- betegekért (Jak 5,13–14)
- tisztségviselőkért (Thesz 3,1)
- üldözöttekért (ApCsel 12,5)
- vezetőkért (1Tim 2,1–3)
- ellenségeinkért (Mt 5,44)

HELYTELEN IMÁDSÁG

- saját élvezeteinkért (Jak 4,3)
- mint egy farizeus (Lk 18,11)
- képmutatóan (Mt 6,5)
- sok beszéddel (Mt 6,7)
- haraggal és versengéssel (1Tim 2,8)

■ BIBLIATANULMÁNY: Mt 6,5–8

Jézus ebben az igeszakaszban az imádságról szól. Ne imádkozunk helytelenül, mint a képmutatók. Mert akkor a magunk dicsőségét tartjuk szem előtt és nem Istenét.

1. Jézus azt mondja, hogy kétféleképpen imádkozhatunk helytelenül. Milyenek? (5. és 7. v.)
2. Előfordulnak ezek ma is? Mondj példákat!
3. Mit jelent az, hogy elvették jutalmukat? (5. v.)
4. Mi a belső szoba? (16. v.) Van minden házban belső szoba?
5. Mi az, hogy pogány? (7. v.) Mi a sok beszéd? Minden pogány úgy imádkozik?
6. Ha Isten ismeri szükségünket (8. v.), miért kell mégis imádkozni?

■ KÉRDÉSEK

1. Hogy oszthatjuk fel a „Mi Atyánk”-ot? Hol van megírva a Bibliában a „Mi Atyánk”?
2. Említs példákat a Bibliából, hogy hogyan imádkoztak (Dán 6,11), Lk 18,11; Zsolt 141,2)!
3. Nekünk is meghatározott időkből kell imádkoznunk?
4. Miért legfőbb része a háládatosságnak az imádság?
5. Mi a jelentése az illatáldozatnak az Ószövetségben? (Zsolt 141,2)
6. A Mi Atyánk kéréseinek sorrendje érvényes a mi imádságunkra is?
7. Bizhatunk abban, hogy Isten mindig megadja, amit kérünk? (Mt 7,7–11.)
8. Kell-e ellenségeinkért is imádkoznunk?
9. Mit jelent az ámen szó? Vannak meg nem hallgatott imádságok is?
10. Helyes-e csak a Mi Atyánkot imádkozni, vagy jobb a saját szavainkkal imádkozni?
11. Miért tanította Jézus, hogy Istent így szólítsuk meg: Mi Atyánk?
12. Igaz az a mondás, hogy „a szükség megtanít imádkozni”?

■ HEIDELBERGI KÁTÉ

116. Miért szükséges a keresztyéneknek imádkozniuk?

Azért, mert ez annak a hálaadásnak legfőbb része, amelyet Isten tőlünk megkövetel. De azért is, mert Isten csak azoknak adja kegyelmét és Szentlelkét, akik őt erre őszinte szívvel szüntelenül kérik, s ezért hálát adnak neki.

Zsolt 50,14–15; Mt 7,7–8; Lk 11,9–10.13; Mt 13,12

117. Mi szükséges ahhoz az imádsághoz, amelyet Isten kedvel és meghallgat?

Először: az egy igaz Istenhez imádkozunk, aki magát igéjében nekünk kijelentette. Tőle szívből kérhetjük mindazt, amit kérünk parancsolt. Másodsor: ismerjük meg alaposan szükségünket és nyomorúságunkat, és alázatosan járuljunk felséges színe elé. Harmadszor: legyünk szilárdan meggyőződve arról, hogy bár méltatlanok vagyunk rá, Isten imádságunkat az Úr Krisztusért bizonyosan meghallgatja, amint azt igéjében meg is ígérte nekünk.

Jn 4,22–24; Róm 8,26; 1Jn 5,14; 2Krón 20,12; Zsolt 2,11. 34,19; Ézs 66,2; Róm 10,14; Jak 1,6; Jn 14,13–14; Dán 9,17–18; Mt 7,8; Zsolt 143,1

ÉNEK

IMÁDKOZZATOK ÉS BUZGÓN KÉRJETEK!

Tinódi Sebestyén, 1546.

»I- mád-koz-za-tok és buz-gón kér-je-tek!«
Bű-nös vol-tun-kért, U-ram, ó ne vess meg!
Tisz-ta szí- vet és Szent-lel-ket adj néküink,
Hall-gass meg Fi- ad ne-vé-be, ha ké- rünk.

2. Keressetek buzgón és megtaláltok! – Téged keresünk, Uram: hogy bűn s átok Erőt ne vegyen mirajtunk, légy nekünk Égi utunk, igazságunk, életünk!
3. Zörgessetek buzgón Isten ajtaján! – Elfáradtunk, Uram, e világ zaján; Ó, nyisd meg az égi béke szép honát, Add, hogy zenghessünk örök halleluját!

IMÁDSÁG

*Az imádság**Imádság közben**Egy megszokott mozdulat,
és imádságra kulcsolom kezem.**Rakom egymás mellé
a gyenge és tétova szavakat.**De mintha a lelkemben
kapaszkodna össze
minden törékeny akarat,
szándék és elhatározás,
hogy Veled találkozzanak,**bátorodik, s lesz Tieddé a szó,
békül a lélek, a lelkem.**Köszönöm, Uram,
hogy te formálsz mai is
imádságot bennem.**Ámen*

„Szüntelen imádkozzatok.”
(1Thessz 5,17)

41.

LECKE

ISTEN TISZTELETE

A „tökéletes imádság”-ban Jézus arra tanított, hogy Istent Atyánknak szólítsuk. Ezt csak hitben tehetjük. Ez azt jelenti, hogy az Isten iránti tisztelet mellett bízunk is kell abban, hogy Isten meghallgatja imádságunkat. A Mi Atyánk felépítése azt mutatja, hogy imádságunkat nem azzal kell kezdeni, hogy magunkra gondolunk, hanem gondolatunknak elsősorban Istenre kell irányulnia, Imádságunkat Isten tiszteletével kell kezdenünk.

Az első három kérés sorrendben ez: szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod.

Szenteltessék meg a Te neved	Jöjjön el a te országod	Legyen meg a te akaratod
<p>Neved legyen nagyabecsült</p> <ul style="list-style-type: none"> - általam - minden ember által - ne hozzak Rád szégyent - ne botránkoztassalak meg <p>Imádság, hogy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Istent igazán megismerjem - Istent igazán szeressem - Istent igazán dicsérjem: gondolataimban, szavaimban, cselekedeteimben 	<p>Uralkodj, mint Király</p> <ul style="list-style-type: none"> - életemben - egyházamban <p>Könyörgés:</p> <ul style="list-style-type: none"> - az egyházért - az egyházi munkáért - misszióért - evangélizációért - szeretetszolgálatért - Isten országáért, amikor Krisztus eljön: MARANATHA, JÉZUS JÖN 	<p>Ne az én akaratom legyen meg, hanem a Tiéd.</p> <p>Tudom, hogy olyan nehéz lemondani saját akaratomról, de kérlek add, hogy olyan szófogadó és engedelmes legyek, mint az angyalok a mennyben.</p> <p>És, hogy hűségesen végezzem dolgomat.</p>

■ BIBLIATANULMÁNY: 1Kir 3,5–13

Isten álomban megjelenik Salamonnak. Salamon kívánhat valamit, amit Isten megad neki. Salamon bölcsességet kér, hogy a népet jól tudja kormányozni. Isten többet ad neki: bölcsességet, gazdagságot és dicsőséget.

1. Említs olyan példákat a Bibliából, amikor Isten álomban jelenik meg!
2. Salamon kicsinek érzi magát a saját szemében. A 7. vers melyik szavaiból tűnik ez ki?
3. Mi mindent kérhetett volna Salamon a 11. vers szerint még?
5. Mondj egy olyan történetet, melyből meglátszik Salamon bölcsessége.
6. Melyik bibliai könyvek tesznek bizonyosságot arról, hogy Salamon bölcs volt?

■ KÉRDÉSEK

1. Mit jelent szó szerint az, hogy „szent”? Mit kell jelentsen, amikor imádkozunk, ez: Szenteltessék meg a te neved?
2. Adhat-e életünk okot arra, hogy Isten neve szidalmaztassék? Ha igen, hogyan? Többek közt melyik bibliai történetből tűnik ez ki? (1Sámuel 12,14).
3. Van-e különbség Isten országa és az egyház között? Ha igen, milyen különbség?
4. Hogy jön el az Isten országa? Fokozatosan vagy hirtelen?
5. Közreműködhetünk Isten országa eljövételében?
6. Engedelmeskedhetünk úgy, mint az angyalok a mennyben? Miért tanította Jézus, hogy ezért imádkozunk?
7. Ez, hogy „Legyen meg a Te akaratod”, belenyugvást jelent-e? Ha igen, hogyan?

SZENTELTESSÉK MEG A TE NEVED: Azaz: add, hogy Téged igazán megismerjünk, és minden munkádban, amelyekben világol a Te mindenhatóságod, bölcsességed, jóságod, igazságod, könyörületességed és igazmondásod Téged tiszteljünk, dicsőítsünk és magasztaljunk. Továbbá, hogy egész életünket, gondolatainkat, beszédeinket és tetteinket arra irányozzuk, hogy a Te nevedet miattunk szidalom ne érje, sőt inkább szálljon arra dicséret és dicsőség.

JÖJJÖN EL A TE ORSZÁGOD: Azaz: igazgass minket igéddel és Szent lelkeddel úgy, hogy egyre jobban engedelmeskedjünk Néked; tartsd fenn és növeljed anyaszentegyházadat, és semmisítsd meg az ördögnek munkáit és minden hatalmat, mely Ellened feltámad, és minden gonosz tervet, amelyet a Te szent igéd ellen szőnek; míg el nem jön hozzánk a Te országodnak teljessége, amelyben Te lész minden mindenkben.

LEGYEN MEG A TE AKARATOD: Azaz: add, hogy mi és minden ember a magunk akaratát megtagadva és a Te egyedül Jó akaratodnak engedelmeskedjünk ellentmondás nélkül, és így mindenki oly készségesen és híven betöltse, a maga tisztét és hivatását mint az angyalok a mennyben. *(Heidelbergi Káté: 47–49. Úrnapja)*

ÉNEK

NAGY ISTENEM

1. Nagy Is - te - nem, ha né - zem a vi - lá - got, Me - lyet te -
 2. Ha ré - zek föl az ég di - cső bolt - já - ra, Hol tűn - dö -
 3. U - ram, i - géd - ben he - gyha meg - ta - lál - lak, Ha lá - tom
 4. Ha Jé - zust lá - tom itt a föl - dőn jár - va, A - lá - za -

1. rem - tett szent „legyen” sza - vad, Ha itt a föl - dőn mil - li - ó lényt
 2. kol cso - dás csil - lag - se - reg, Hol pompás két a - rany - ha - jó - ként
 3. ott ke - gyel mes tet - te - id, Vá - lasz - tott né - ped a mint egy - re
 4. tos, tü - rel - mes szol - ga - ként, Lá - tom, hogy ál - dást á - raszt a vi -

1. lá - tok, Ki - ket i - gaz - gatsz s táplálsz egy - ma - gad,
 2. jár - va, A nap s a hold az úr - ben fönt - le - beg, } Szi - vem fe -
 3. ál - dod, Tü - rel - me - sen vi - sel - ve bí - ne - it,
 4. lág - ra, S ke - reszt ha lál - ra ad - ja é - le - tét,

I.
 1.-6. léd uj - jong ö - röm - te - le: Mi nagy vagy te, mi nagy vagy te!

II.
 1.-6. Mi nagy vagy te, mi nagy vagy te!

5. Ha földre nyom a bűnák,
 gondnak terhe, Szegény szí -
 vem halálosan beteg, Shoz -
 zám hajol az Úrnak szent
 kegyelme, S lelkem az ő irgal -
 ma menti meg, Szivem stb.
 6. Ha majd az Úr elszólit
 e világból, És színről színre
 láthatom meg Őt, Ha majd
 felém dicső arca világol,
 S én térdre hullok szent
 színe előtt, Szivem stb.

B L. 2.

IMÁDSÁG

A fejezetben olvasottak alapján fogalmazd meg saját imádságod!

42.

LECKE

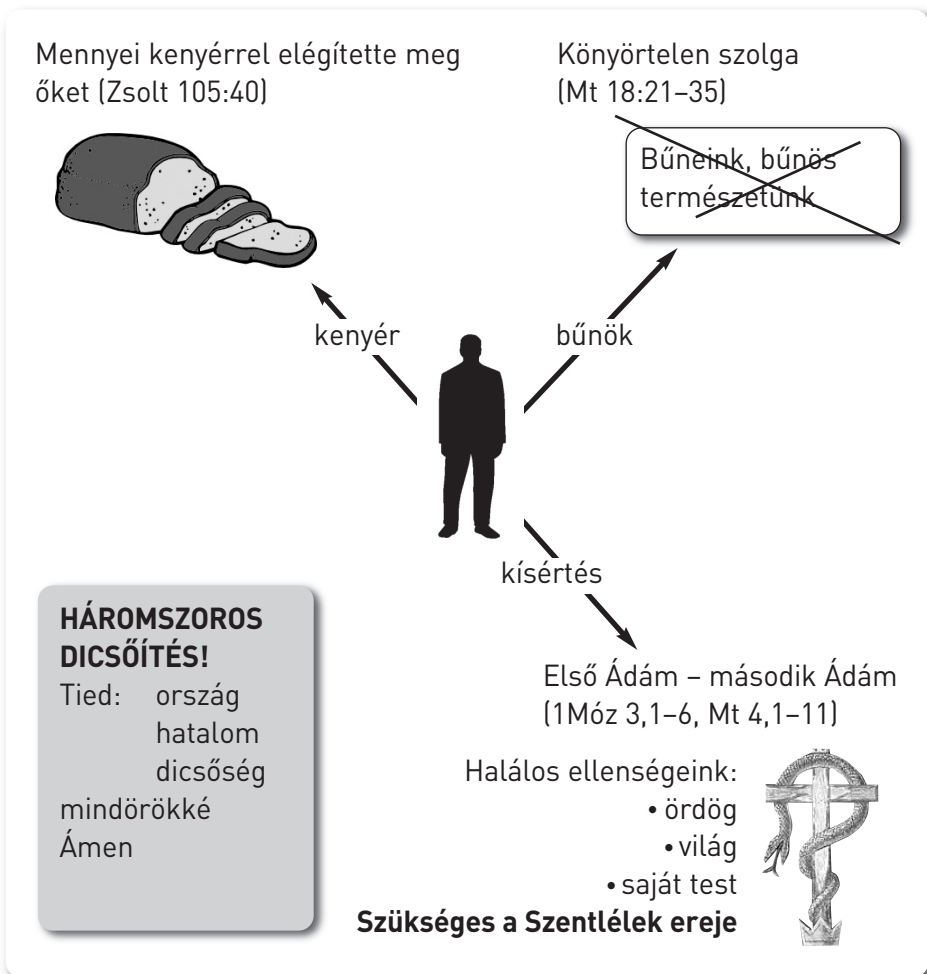
SZÜKSÉGLETEINK

A Mi Atyánk utolsó három kérésében minden testi és lelki szükségletünket az Úr elé helyezzük. Szabad Istentől kérni kenyerünket, és mindent, amire szükségünk van életünkben. Szabad kérnünk Istentől mind bűnös tetteinkért, mind bűnös természetünkért bocsánatot. A folytatás: miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek, arra mutat, hogy mi is meg akarunk bocsátani felebarátunknak. Szabad kérni Istentől, hogy őrizzen meg a kísértéstől és szabadítson meg a gonosztól. Azaz, hogy Isten akaratunkat védje meg mindentől, ami minket Tőle elválasztana. Háromszoros dicsőítés után a Mi Atyánk ámennel végződik. Az ÁMEN azt jelenti „igazán, bizonylyal úgy legyen”. Azaz: mindent, amiért imádkozunk, bizalommal Isten kezébe teszünk

A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma	Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek	Ne vigy minket a kísértésben, de szabadíts meg a gonosztól
<p>Imádság: Mindenért, amire szükségünk van életünkben.</p> <p>Hitvallás: Minden Isten áldásától függ.</p>	<p>Imádság: Bűneink bocsánatáért (megbocsátani=eltörölni)</p> <p>Hitvallás: Mi is meg akarunk bocsátani. Hányszor kell atyádfiának megbocsátani? Hétszer is? Nem, hetvenszer hétszer is!</p>	<p>Imádság: Szilárdan megállni a kísértésben.</p> <p>Hitvallás: Magunkban nagyon gyöngék vagyunk. 3. ősellenség: az ördög, a világ, a saját testünk.</p>

Mert tiéd az ország és a hatalom és a dicsőség mindörökké =
Te vagy a Királyunk. Te vagy egyedül hatalmas és mindenható.

ÁMEN = igazán, bizonylyal, úgy legyen, mert Isten az én imádságomat sokkal bizonyosabban meghallgatja, mint azt én szívemben elgondolom és kívánom. H. K: 129.

■ BIBLIATANULMÁNY: Mt 7,7-12

Jézus újból szól az imádkozásról. Ígéretet fűz hozzá: Isten hallja.

1. Melyik három szó mutatja, hogy állhatatosnak kell lenni az imádkozásban? (7. v.)
Milyen három ígéretet fűz ehhez Jézus?
2. Minden imádság meghallgatást nyer? Tudsz olyan imádságokat mondani, melyeket Isten meghallgatott, és amelyeket nem?
3. Milyen két példát használ Jézus arra; hogy bizalommal kell imádkoznunk? (9.,10. v.)
4. Hasonlítsd össze a 11. verset a Lukács 11,13-mal. Mi van Ott a „jók” helyett?
5. Miért fűzte hozzá Jézus a 12. verset az imádkozásról szóló szavaihoz? a 12. v. az őszinte imádságról szól?
6. Mi a törvény és a próféták?

■ KÉRDÉSEK

1. Sorolj fel a mi mindennapi kenyereink helyett olyan dolgokat, amelyekért szintén szabad imádkoznunk!
2. Hogy hívták azt a kenyeret, melyet Izráel naponta kapott a pusztában? Mit jelent az?
3. Ki nevezte magát az élet kenyérének? (János 6,35) Mit jelent ez?
4. Kell-e akkor is a naponkénti kenyérért imádkozni, ha már az étel az asztalon van?
5. Szükséges mindig bocsánatért imádkozni? Mikor lehet abbahagyni?
6. Mit jelent a kiegészítés: miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek?
7. Van szó olyan példáról is, hogy nem kell megbocsátanunk az ellenünk vétkezőknek? Ha igen, mikor?
8. Mi a különbség a kísértés és a megpróbáltatás között?
9. Milyen kísértések érhetik a keresztyén embert? Sorolj fel példákat, hogy hogyan kísért az ördög, a világ és saját testünk?

A MI MINDENNAPI KENYERÜNKET ADD MEG NÉKÜNK MA: Elégítsd meg minden élet-szükségletünket, hogy ez által megismerjük, hogy minden jónak egyedüli forrása Te vagy.

BOCSÁSD MEG A MI VÉTKEINKET, MIKÉPPEN MI IS MEGBOCSÁTUNK AZOKNAK, AKIK ELLENÜNK VÉTKEZTEK: Ne számítsd be nekünk a mi vétkeinket, sem a még mindig bennünk levő gonoszt; amiképpen felebarátainknak szívünk szerint megbocsátunk.

NE VÍGY MINKET KÍSÉRTÉSBE, DE SZABADÍTS MEG MINKET A GONOSZTÓL: Mivel mi magunkban oly erőtelenek vagyunk, hogy egy pillanatig sem állhatunk meg, a mi esküdt ellenségeink pedig az ördög, a világ és saját testünk szüntelenül ostromolnak bennünket, Te tarts meg és erősíts Szentlelkednek erejével.

MERT TIÉD AZ ORSZÁG ÉS A HATALOM ÉS A DICSŐSÉG MINDÖRÖKKÉ: Mindezt azért kérjük Tőled, hogy Te, a mi királyunk, nekünk minden jót meg akarsz adni és meg is adhatsz, és azért hogy ezáltal ne mireánk, hanem a Te szent nevedre térjen örök dicsőség.

(Heidelbergi Káté: 52. Úrnapja)

ÉNEK

A SIONNAK HEGYÉN,
ÚR ISTEN

Bourgeois L, Strasbourg, 1545.

m

A Si-on-nak he-gyén, Úr Is-ten, Ti-Fo-ga-dást tész-nek né- ked it-ten, Tisz-ed a di-csé-ret, tel-vén té-ge-det, Mert ké-ré-sü- ket a hi-vek-nek Meg-hal-lod ke-gye-sen, A-zért te-hoz-zád az em-be-rek Jön-nek min-de-nün-nen.

2. Rajtam a bűn elhatalmazék, Terhelvén engemet, ∴ De nagy volta kegyességednek Eltörli vétkünket. Boldog, akit te elválasztál, Fogadván házadba, Hogy előtted nagy buzgósággal Járjon tornácodba.
3. Javaival a te házadnak Megelégttetünk, ∴ Szép dolgain te templomodnak Gyönyörködik szívünk. A te csuda igazságodból Megfelelsz minekünk, Hallgass meg, Isten, velünk tégy jól, Ó, mi segedelmünk!
4. Tengeri habok nagy zúgását Te megcsendesítet, ∴ A pogány nép zúgolódását Ottan elenyésztet. Nagy félelmükben elbágyadnak Mindenek e földön, Nagy voltán a te csudáidnak, Miknek számuk nincsen.
5. Megkoronázod az esztendőt Nagy sok javaiddal, ∴ Lábad nyoma kövérséget Csepegtet nagy zsírral. Lakóhelyei a pusztáknak Folytak kövérséggel, Hegyek és halmok vígadoznak Nagy bő termésekkel.
6. A szép sík mezők ékeskednek Sok baromcsordákkal; ∴ Villognak a szép szántóföldek Sűrű gabonákkal. A hegyoldalak, mezőföldek Szép búzanövessel, Örvendeznek és énekelnek Nagy gyönyörűséggel.

IMÁDSÁG

Szükségleteink

Úr Jézus Krisztus!
 Úrnak mondalak, Úrnak nevezlek.
 De mégis olyan sokszor szabadítom fel magamat
 a Te hatalmad alól.

Aztán megbánom. Mindig megbánom.
 Utólag.

Pedig ha nem Te vagy az Úr az életemben,
 ebben az országban,
 az egész teremtett világon,
 akkor minden relatívvá,
 viszonylagossá válik.
 Akkor minden értékét veszti.

Úr Jézus Krisztus!
 Uram! Szabadítóm!
 Kérlek, ments meg
 nélkülöd-való önmagamtól!

... hogy szabad legyek.
 Szabad:
 a Te hatalmadba odaszánni az életem.
 Szabad:
 Téged tekinteni Úrnak, egyedüli Úrnak az életemben.

Hogy kesergő lemondás helyett,
 örömteli reménységgé váljon az imádságom:
 „Legyen meg a Te akaratod!”

Ámen

„Hanem keressétek először Istennek országát,
 és az ő igazságát; és ezek mind megadatnak néktek.”
 (Mt 6,33)

43.

LECKE

ÜNNEPEINK

KARÁCSONY

Jézus Krisztus születése

„Ne féljetek, mert ímé hirdetek néktek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lesz: Mert született néktek a Megtartó Ki az Úr Krisztus a Dávid városában.” (Lukács 2,10–11)

VIRÁGVASÁRNAP (húsvét előtti vasárnap)

Jézus Krisztus bevonul Jeruzsálembe

„És mikor Ő méne, ruhájukat az útra teríték. Mondván: Áldott a király, aki jó az Úrnak nevében. Békesség a mennyben és dicsőség a magasságban.” (Lukács 19,36.38). Olvasandó: Lk 19,29–40.

NAGYPÉNTEK

Jézus Krisztus megfeszítése

„És meghomályosodék a nap és a templom kárpitja középen ketté hasada. És kiáltván Jézus nagy szóval monda: Atyám a Te kezeidbe teszem az én lelkemet. És ezeket mondván meghala.” (Lk 23,45–46)

HÚSVÉT (a tavaszi napéjegyenlőséget követő első holdtölte utáni vasárnap)

Jézus Krisztus feltámadása

„Mit keresitek a holtak között az élőt? Nincs itt, hanem feltámadott: emlékezzetek mit beszélt nektek, még mikor Galileában volt? Mondván: szükség az ember fiának átadatni a bűnös emberek kezébe, és megfeszíttetni és harmadnapon feltámadni.” (Lukács 24,5–7). Olv.: Lk 24,1–49.

ÁLDOZÓCSÜTÖRTÖK (pünkösd előtt 10 nappal)

Jézus Krisztus mennybemenetele

„Kivivé őket (a tanítványokat) Betániáig, és felemelvén az Ő kezeit megáldá őket. És lőn, hogy míg áldá őket, tőlük elszakadván, felviteték a mennybe.” (Lukács 24,50–51). Olvasandó: Máté 28, 18–20; Lk 24, 50–53.

PÜNKÖSD (50 nappal húsvét után)

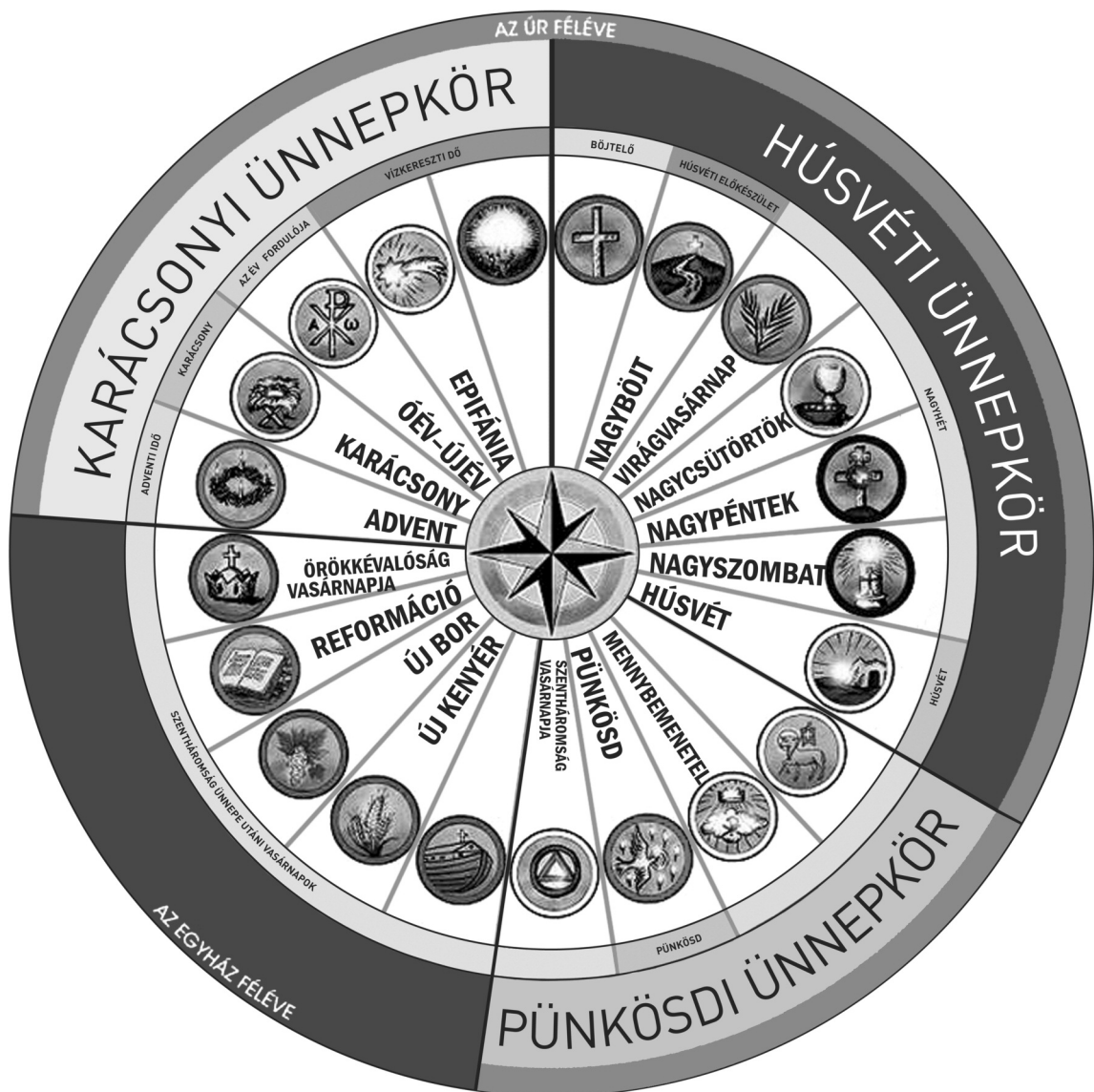
A Szent Lélek kitöltése

„És mikor a Pünkösd napja eljött mindnyájan egy akarattal együtt valának. És lőn nagy hirtelenséggel az égből mintegy a sebesen zúgó szélnek zendülése és eltélt az egész házat, ahol ülének. És megjelentek előttük kettős tüzes nyelvek és üle mindenikre azok közül. És megtelének mindnyájan Szent Lélekkel és kezdenek szólni más nyelveken, amint a Lélek adta nekik szólniuk.” (ApCsel 2,1–4). Olvasandó: ApCsel. 2.

„Menjetek be az ő kapuin hálaadással, tornácaiba dicséretekkel; adjatok hálákat néki, áldjátok az ő nevét!”
(Zsolt 100,4)

AZ EGYHÁZI ÉV

44.

LECKE

ISTENTISZTELET

Mi a református istentisztelet lényege?

Az istentiszteletre azért jövünk, hogy Istent imádjuk, szavát meghallgassuk és a sákramentumokkal éljünk. Ezért, amikor a templomba bemegyünk, mielőtt leülnénk, rövid imádságot mondunk magunkban, melyben Istennek hálát adunk és kérjük áldásait.

A közös éneklésben az egész gyülekezet Istent magasztalja.

A református istentisztelet középpontjában a Biblia olvasása és annak magyarázata áll, amit igehirdetésnek nevezünk. Igehirdetés előtt imádkozunk. Az imádságban bűnvalló, kérő, hálaadó és dicsőítő részek vannak. Az igehirdetést végző személyt lelkipásztornak nevezzük és nem papnak, mert ilyen tisztség a reformátusoknál nincsen!

Az igehirdetésre a gyülekezet énekkel és imádsággal felel, hiszen Istennek illik válaszolni. Az istentisztelet végén a lelkipásztor Isten áldását kéri a gyülekezetre.

A templomból kivonuló gyülekezet pedig az Isten Igéjére és áldására hálaáldozattal felel. Ez a perselyadakozás. A perselypénzt a presbiterek megszámojják, bekönyvelik és az egyház céljaira fordítják.

Az istentiszteleten a szent Istent, a királyok Királyát imádjuk, ezért a templomba tiszta ruhában, ünnepélyesen felöltözve illik jönni. Nem illik hangosan beszélgetni, a mobiltelefont bekapcsolva hagyni, cukros papírt zörgetni és elkésmeni.

Az egész hét az Istentisztelet folytatása, Isten iránti hálából, hogy az ő gyermekei lehetünk, a mi Urunk Jézus Krisztus kereszthalála és feltámadása által. Ezért a hallott ige szerint élünk.

Mi jellemzi a hitvalló református ember mindennapjait?

1. **SZEMÉLYES HIT** (Bizonyosság, hogy ISTEN megváltott gyermeke vagyok JÉZUSÉRT. A napi lelki tisztálkodásom a bűnvallás, bocsánatkérés, a bűnbocsánat elfogadása, és az ISTENFIÚSÁG öröme.) János 3,16, 51. Zsoltár, Róm 8,15
2. **SZEMÉLYES CSENDESSÉG** (bibliaolvasás, imádkozás, elmélkedés naponta) 2.Tim 3.16–17, Máté 6,6
3. **VASÁRNAP MEGSZENTELÉSE.** (én és én házam népe a vasárnapot az Úrnak szenteljük) V. Móz. 5,12–15. A sákramentumokkal való élés. Isten Igéjének hallgatása, befogadása, megélése.
4. **IMAKÖZÖSSÉG** (A Krisztustest lélegzetvétele, bűnfal lebontó a testvéri közösségben és barátságokban) Máté 19,20
5. **BIZONYSÁGTÉTEL** (mit tett velem az Úr, az Ő nagy tettei az életemben) Róm 8,38–39
6. **ESTI ÁHÍTAT** (együtt a család estéenként) V. Móz. 6,4-9, Apcsel 16,31–34
7. **DIAKÓNIA.** Látogatás (a rászorultak, támogatása, adakozás) Jak.1,27

Szolgálati lehetőségek a gyülekezetben (vázlatos áttekintés)

MISSZIÓI TEVÉKENYSÉG

Gyülekezeti evangélizáció (ébredtő szolgálat)
 Rendszeres imaszolgálat
 Családlátogatás, hívogatás
 Lelkigondozás

IGESZOLGÁLAT (HA A LELKIPÁSZTOR KÉRI)

Igehirdetés (templomban, gyülekezeti teremben, temetőben, ha a lelkipásztor kéri)
 Sákramentumok kiszolgáltatása (templomban, lakáson)
 Bibliaóra, bibliakör tartása

TANÍTÓ SZOLGÁLAT

Katechéta szolgálat (hitoktatás iskolában, gyülekezetben)
 Konfirmációra való felkészítés (fiatalok, felnőttek)
 Bibliaiskola
 Gyermekmunkás-képzés
 Ifjúsági vezetőképzés
 Presbiterek képzése, továbbképzése

SZERETETSZOLGÁLAT (DIAKÓNIA)

Beteglátogatás, kórházlátogatás, öregotthon látogatás
 Egyedül élő idősök támogatása
 Árvák, félárvak felkarolása

GYÜLEKEZETÉPÍTÉS

Családlátogatás
 Lelkigondozás
 Templomi-rend fenntartása
 Gazdasági- és pénzügyek intézése
 Építési és műszaki ügyek
 Épületkezelés és épületfenntartás
 Irodai ügyek és jegyzőkönyvvezetés
 Jogi tanácsadás
 Fenntartói járulékszedés
 Takarítás
 Iratterjesztés, könyvtári szolgálat
 Gyülekezeten belüli kommunikáció (sajtó, hangkazetta, videó)
 Bizottsági munka
 Gyülekezeti rendezvények
 Nyári táborok vezetése, segítése, kirándulások szervezése, vezetése
 Gyermekek játékdélután szervezése
 Kántorizálás, énekkari szolgálat

■ KÉRDÉSEK

1. Járok-e vasárnap istentiszteletre?
2. Az én kegyességem (hitéletem megélése) tartalmazza-e a felsoroltakat?
3. Nekem milyen szolgálataim vannak a gyülekezetemben?

IMÁDSÁG

Az ének imádság is

Isten élő Lelke, jöjj, Áldva szállj le rám, Égi lángod járja át szívem és a szám! Oldj fel, küldj el, Tölts el tűzzel! Isten élő Lelke, jöjj, áldva szállj le rám!
Isten élő Lelke, jöjj, légy vezérem itt, Ó, segíts, hogy hagyjam el bűnök útjait! Oldj fel, küldj el, tölts el tűzzel! Isten élő Lelke, jöjj, légy vezérem itt!
Isten élő Lelke, jöjj, hadd lehessenek szent, S Jézussal légyek egy már e földön lent! Oldj fel, küldj el, tölts el tűzzel! Isten élő Lelke, jöjj, hadd lehessenek szent!
Isten élő Lelke, jöjj, győzedelmet adj, S majd a végső harcon át mennybe fölragadj! Oldj fel, küldj el, tölts el tűzzel! Isten élő Lelke, jöjj, győzedelmet adj!
 Ámen

**„Ezért tehát nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut,
 hanem a könyörülő Istené.”
 (Róm 9,16)**

EGYHÁZTÖRTÉNELEM

*Victor István*BESZÉLGESSÜNK
ISTEN NAGY TETTEIRŐL

ELŐSZÓ

Hézagpótló mű – mert nincs gimnazisták számára írott korszerű egyháztörténet. Tisztesség mindenkinek, aki szakértő módon ír az Úr régi tetteiről. Tisztesség a diákoknak, akik igyekeznek a rájuk rótt feladatoknak megfelelni. Szeretném a kettőt összehozni, hogy a sok tudós író által összegyűjtött anyagmennyiségből annyit tárjak a XI. osztályosok elé, amennyi feltétlenül szükséges ahhoz a nyomozáshoz, ami kideríti: hogy maradt fenn 2000 éven át az az Evangélium, ami az üdvösség útját feltárja előttünk.

Hálás köszönetem *Zsilinszky Mihály*tól a Református Köznevelési és Közoktatási Intézetig mindenkinek, akiknek műveit (gátlástalanul) felhasználtam. Külön hálás köszönetem *dr. Dienes Dénes* professzornak, aki volt szíves átolvasni, és tanácsaival támogatni a munkát.

AZ EGYHÁZ SZÜLETÉSE

(ApCsel 2,41) 392.

Mióta van egyház? Heidelbergi Káténk a hit oldaláról így fogalmazza meg: „Hiszem, hogy Isten Fia a világ kezdetétől annak végéig... magának egy kiválasztott gyülekezetet gyűjt egybe...” Tehát lehet az egyházat a teremtés korától valónak látni. Történetileg viszont az első pünkösödöt szoktuk az egyház születésének mondani. Mi is így nézzük most.

A feszült helyzet

„Az egész teremtett világ egyetemben nyög és fohászkodik.” (Róma 8,22) Ezt, a megváltás után fohászkodó feszültséget először nagyobb távlatban a római birodalom területén látjuk. Az ősi római vallás istenpantheonja, különösen Görögország meghódítása és a görög filozófia elterjedése óta nem elégitette ki a birodalom népeit. A főként keletről beszűrődő misztériumvallások egy időre fellelkesítették, aztán csalódottá tették az embereket. Titkos, csak a beavatottak számára érthető szertartások jellemezték őket, pl.: az egyiptomi Ozirisz és Ízisz, a görög Dionüszosz, és a perzsa eredetű Mithrász kultusz. Sokan érdeklődni kezdtek a szétszóródó zsidóság által hirdetett láthatatlan, élő Isten után, de az ószövetség exkluzív vallás, aki nem Ábrahám utódja, csak kívülről nézheti (Pl. a kapernaumi százados). Birodalom szerte hírek, jóvendölések terjedtek egy eljövendő valakiről, aki igaz istenismeretre és életre fogja vezetni az embereket. (Kr.e. 598/586-538)

Fokozottan élt a feszültség Izráel népe között. A babiloni fogság óta jó ötszáz év telt el. Eközben egyrészt megkezdődött a diaszpóra, a szétszóródás a világ minden tájára. Sokan már a héber nyelvet sem beszélték, csak évenként, valamelyik ünnepre zarándokoltak Jeruzsálembe. Másrészt, a nép értett a babiloni fogság kemény leckéjéből, és igyekezett komolyabban megtartani a szövetséget. (Bálványimádás a fogság után nem fordult elő, e miatt tört ki a Makkabeusok forradalma is. Kr.e. 166-160) De rá kellett jönniük, hogy ez nem megy. Voltak, akik „lazítottak”, különösen a hétköznapi életet szabályozó törvényeken, a pogányokkal tartott kapcsolatok tilalmazásán. A sadduceus párt (caddíqim = igazak) a megszálló római hatósággal is ki tudott építeni a jó kapcsolatokat. Szigorúbban vették a törvényt a farizeusok (pöriúszim = elkülönülők), állandó vitában az előbbiekkal, gondosan tanulmányozva, és aprólékosan alkalmazva a törvény legkisebb előírásait is. A legszigorúbb felfogást az esszénusok képviselték. Ők tisztátalannak minősítették a papságot, azok miatt a templomot és egész Jeruzsálemet. Létesítettek Holt-tenger mellett egy telepet (Qumrán), ahol teljes elkülönülésben éltek.

Működtek vallási alapon álló harci csoportok is, akik a római megszállás ellen küzdöttek. A zelóták ismételen felkeléseket robbantottak ki, ezekben Isten segítségére számítottak, és a Messiás-királyt (Masiah = a Felkent) várták, hogy élükre álljon. A szikáriusok (sica = tőr) merényleteket követtek el a római katonák ellen.

A térség tehát állandó feszültségben élt, és valami mennyei megoldást várt. A Názáreti Jézus „mozgalmától” az egyik rész rettegett („eljönnek majd a rómaiak, és elveszik tőlük mind e helyet, mind e népet”, Jn 11,48), a másik sokat várt, de mélyen csalódott, nem „szelíd és alázatos szívű” (Mt 11,29) Messiást várt. Kereszthalála mindkét felet „megnyugtatta”, feltámadásának hírét egyik fél sem vette komolyan.

A „robbanás”

Olvassuk el: ApCsel 2,1–41. A Pünkösöd (pentékoszté = ötvenedik, t.i. nap a Páska-ünnep után) napján együtt imádkozó tanítványokra leszállt a Szent Lélek Isten. Ezt hang- és fényjelenség kísérte (zúgás, mint a szél, szétoszló tűz lángjai), és hatalmas belső változás jelezte: „Kezdek szólni” (az eddigi félelmükben bezárkózó tanítványok), ráadásul más nyelveken, hogy a soknyelvű utcasokaság értse.

(Figyelemre méltó, hogy a felsorolt nyelvek között ott van a „Júdeában lakóké”, de nincs ott a görögöké...)

A legfontosabb jelenség, hogy a tömegeből, akik hallottak a Názáreti Jézusról (ApCsel 2,22.), de akik személy szerint ott sem voltak (a kereszthalál egy másik ünnepen, más szemlélők előtt ment végbe), 3000 lélek magára vette a Péter prédikációjában elhangzott vádat: „megragadván, gonosz kezeitekkel keresztfára feszítve, megöltétek!” és bűneit bánva, megtért: elfogadta, hogy Jézus a Messiás. Ők lettek az első keresztyén gyülekezet.

Az egyház tehát a Szent Lélek Isten hatására jött létre – és maradt fenn 2000 éven át.

AZ ÖSGYÜLEKEZET

(Mt 16,18/b) 455.

Látni fogjuk: új közösség nőtt ki az ószövetségi Izráel gyülekezetéből, bár nem akart attól elszakadni. Ők a Messiásban hívó zsidóknak tartották magukat. Hogyan éltek meg hitüket?

Olvassuk az ApCsel 2,45. és 44-46. verseket.

Gyülekezeti élet

Négy fő tevékenységet látunk. Először, az apostolok tudományát. Nem természettudományokban, vagy szentírás-magyarázatban voltak tudósok. Egyszerűen: tudták és elbeszélték az Úr Jézus szavait és tetteit. Írott Újszövetség híján az ő emlékezéseikre épült az igehirdetés. Ezért jó, hogy máig is istentiszteleteink legfontosabb része az igehirdetés. Másodsor: a közösséget. Egészen meglepő ennek a mélysége is: vagyonközösséget gyakoroltak. A „féloldalassága” is: feléző közösség volt ez (nem termelő közösség, mint a szocializmusban, vagy a „multiknál”). „Egyszerű” magyarázata ennek: olyan közelre várták Jézus visszajövetelét, hogy sem termelésnek, sem a vagyon megtartásának nem látták értelmét. Nem sokkal később Pál apostol a II. Thesszalónikai levélben „helyre tette” ezt: úgy várjuk az Urat, hogy közben hűségesen végezzük, amit ránk bízott. Igaz, már az első időkben szervezni kellett a vagyonközösség gyakorlását: ApCsel 6,1–6. Figyeljétek meg, a „másodrendű” szolgálatra milyen magas mérce szerint juthatott valaki! Harmadszor a kenyér megtörését. Itt feltűnik, hogy míg az elsőt és a negyediket a templomban végezték, együtt a Messiásban még nem hívó izraelitákkal, az úrvacsorát ott nem lehetett gyakorolni, ezért házanként végezték azt. Végül a könyörgésekben „foglatatoskodtak”, az Istennel Jézus Krisztusban kapott személyes kapcsolatot állandóan gyakorolták együtt.

Mindezek mindmáig a keresztyén egyház életének követendő mintái – ehhez igazították reformátor atyáink is az egyház életét. Ez az „etalon”, ma is e felé kell törekednünk.

Gyülekezeti sors

Eleinte az említett zsidó sokféleség egyik csoportjának tekintették a tanítványokat (akik három éven át „tanítványok” voltak, most már „apostolok”!). De hitük hamar hitvallássá vált: Jézus a Krisztus! Vagyis: a közismert Názáreti Jézus az Istentől már az édenkertben megígért Messiás! Ezt a hitvallást felülbírálta a főtanács. Nagypénteken meghozott döntése, mint a Jézust elítélő gyűlölet, ugyanolyan gyűlöletet termelt, és ez hamarosan üldözésekben tört ki. Két „kisebb” összeütközés után ez István első vértanú halálában csúcspontot ért el.

Olvassuk az ApCsel 6,11–8:2

Úgy látszik, István egy külön szerveződő gyülekezet (6,9) vezetője volt (az őt eltemető „kegyes férfiak” a chasidok, egy nagyon is szigorú felfogású csoport tagjai). Onnan jutott ügye a főtanács elé, ahol védekezés címen vádbeszédet mondott el. Ezt megkoronázta mennyei látomásának kijelentésével.

Feltűnő, hogy őt nem „átadták Pilátusnak”, hanem a római hatóság megkezdésével, egy hirtelen felkeltett „népítélet” útján végezték ki...

Elkezdődött az Úr Jézus szavának beteljesedése: „ha engem üldöztek, titeket is üldöznek majd” (Jn15,20). Mostantól meglátjátok: 2000 év egyház-története: 2000 év keresztyénüldözés története!

PÁL APOSTOL

(IKor15,9–10) 46.

Az Istentől választott 12. apostol, aki az „apostolok tudományát” összefoglalta, rendszerezte. Illetik is a váddal, hogy „az Evangéliumból teológiát, vallást csinált”. Ismerjük meg!

Egy buzgó diák

Az ApCsel 22-ben beszámol életéről: „Zsidó ember vagyok születtem a ciliciai Tarsusban, felneveltettem pedig ebben a városban (Jeruzsálemben) a Gamálieel lábainál, tanítottam az atyák törvényének pontosságára szerint, buzgó lévén Istenhez, miként ti mindnyájan vagytok ma” (Olyan buzgók voltak, hogy agyon akarták verni.) Tehát a diaszpórában született, így nyilván a görög műveltséget gyermekkorában felszívta (ez leveleiben jól tükröződik). De felnőve, Jeruzsálemben a szigorú farizeus Gamálieel rabbi tanítványa („szabad-e szombatnapon kalászt tépni, vagy gyógyítani?”). Ezen az alapon vad dühvel fordult a Messiás-hívő tanítványokkal szembe István vértanú halálában, és a jeruzsálemi gyülekezet szétkergetésében is része volt.

„Pálfordulás”

(a régi magyar nyelvben a megtérést is fordulásnak nevezték)

Az üldözés nemzetközi kiterjesztését Damaszkuszban akarta kezdetni, útközben érte a látomás: fény és szó, amit részben útitársai is tapasztaltak. A hirtelen megtérés csúcspéldája az összeesett, megvakult állapotban feltett két kérdése: „Kicsoda vagy, Uram?” – és mihelyt megkapta a választ, azonnal a második: „mit akarsz Uram, hogy cselekedjem?” Ettől kezdve állandóan kérdezte ezt – és meg is kapta a választ. A Gal 1,17–18-ban beszámol arról, hogy megtérése után három évet magányosságban töltött a pusztában, ahol sok kijelentést kapott – tehát a többiek három tanítvány-évet ő is kitöltötte.

MISSZIÓI UTAK

Tanítványból ő is apostol lett, még inkább, mint a többiek (IKor 15,10). Három missziói útját jegyezte fel Lukács.

A (szíriai) antiókhiai gyülekezet kapta a kijelentést: „Válasszátok el nékem Barnabást és Saulust a munkára, amelyre én őket elhívtam,„ (ApCsel 13,3). Elindultak hát, velük ment az ApCsel. több helyéről ismert János-Márk, „mint segítőtárs”. Első útjuk Ciprus szigetére vezetett, ahol a sziget proconsulja (helytartó) is megtért. Onnan áthajóztak Kisázsiaiba, de János-Márk visszafordult tőlük (derogált neki a „segítőtárs” státus?). Több galáciai városban (Pisidiai Antiókha Ikónium, Listra, Derbe) azonos módszerrel munkálkodtak: a zsinagógában kezdtek, ott meghasonlás támadt az Evangéliumot befogadók és elutasítók között, majd onnan a pogányok (öslakosok) felé fordultak. Pál Antiókhiában elmondott prédikációja fennmaradt (ApCsel 13,16–41) Listrában pedig egy béna embert meggyógyítottak, ezért isteneknek (Zeus, Hermés) nézték őket, de később a zsidók bujtogatására Pált félholtra verték. Hazamenet intették is a frissen alapított gyülekezeteket: „Sok háborúságon át kell nekünk az Isten országába bemennünk” (ApCsel 14–22). Majd visszatértek az őket kibocsátó antiókhiai gyülekezetbe, és beszámoltak útjukról.

Második útját nézetkülönbség előzte meg. Az ő terve az volt, hogy az első úton alapított gyülekezeteket járják be Barnabással. Erre a „diadalútra” viszont nem volt hajlandó János-Márkot magukkal vinni, aki a munka nehezeiben nem vett részt. Végül elváltak, ő Silással indult Kis-Ázsiába.

Ott Isten pontos vezetését tapasztalta meg. Először nem engedte ott szólni – elfogadta. Másodszor nem engedte dél felé menni – ennek is engedelmesskedett. Így jött elé harmadszor látomásban a macedón férfi, aki Macedóniába – Európába – hívta segítségül. (1) Átkelve, először Filippiben hirdette az Igét. Ott börtönbe került, ahonnan csodával kiszabadult, és börtönőre is megtért (ApCsel. 16,25–34). Majd Thesszalonikában támasztottak ellene zendülést, ebből is kimenekült. Athénban görögöknek prédikált (nem az Ószövetségre hivatkozva jutott el Jézushoz), majd Korinthusba érkezett. Ott új munkatársakat kapott: Aquila és Priscilla fogadták be, mikor pedig – megint egy zendülés és bírói eljárás után – továbbment, Efézből odajött Apollós, akinek Aquiláék beszéltek Jézusról, és ő hitre jutva, folytatta a munkát Korinthusban. Pál pedig, visszatérve, előbb Jeruzsálemben, majd Antiókhiában beszámolt útjáról.

Harmadik útján jutott el Efézbába, ahol bő két évet töltött. Ott próbálták meg utánozni őt démonűzésben a Skéva fiai, de rajtavesztettek. Ott indított támadást ellene Demeter ötvös, üzleti érdekeit féltve, de ezt a városi jegyző

lecsendesítette. Majd bejárta a gyülekezeteket, amiket alapított, és visszaindult Jeruzsálembe. Útközben kijelentéseket kapott a rá váró szenvedésekről, de elébük ment.

Jeruzsálemben a zsidók meg akarták lincselni a templomban. A rómaiak kiszabadították, de le is tartóztatták. Majd az ezredes Cézareába vitetve átadta Félix helytartónak. Az két évig „vizsgálati fogságban” tartotta. Utódja, Festus, kihallgatta, Heródes Agrippa király előtt is, majd, mivel Pál, mint római polgár a császárhoz fellebbezett, Rómába küldte. Kalandos hajóját után Rómába érkezett, ahol még két évig várt a császár ítéletére.

Eddig mondja el az ApCsel. Pál történetét. Ókeresztyén hagyomány szerint kiszabadult, még missziói utakat tett, végül Néro császár keresztyén-üldözése alatt kivégezték. Kr.u. 67.)

Elmondhatta magáról, hogy a legtöbbet munkálkodó apostol (1Kor 15,10), „Jeruzsálemtől Illyráig betöltötte Krisztus evangéliumát” (Róm 15,19). Illyria egyik értelmezésében Pannonia is benne volt!

Pál levelei

Rövid időt töltött egy-egy gyülekezetben, sok mindent meg kellett még az új keresztyéneknek tanulniuk. Ezért levelekben mondta el a legszükségesebbeket. Nem gondolt arra, hogy ezek Szentírássá válnak, ő emlékeztetett, kérdésekre válaszolt, hallott hírekre válaszolt dicsérettel, intéssel. Néhányat emeljünk ki levelei közül!

Felhőtlen jó kapcsolat látszik a Filippi gyülekezetnek írott levelében. Bár börtönből ír (1,13), tele van örömmel, erre biztatja a gyülekezetet is. A 2,5–11-ben egy Krisztus-himnuszt ír bele a levélbe. Megköszöni a gyülekezet anyagi segítségét is fogságában.

A gyülekezet kérdéseire válaszol az 1–2. Thesszalonikai levelekben. A feltámadásban először kételkedtek, majd biztató válaszát „túlértelmezve” dologtalanul várakoztak, ebben intette őket.

Tele van súlyos problémákkal az első korinthusi levél. Pártoskodás, paráznaság, pereskedés, és a kegyelmi ajándékokkal rosszul élés. Kemény bírálatiság elment Pál, a II. Kor. leveléből látszik, zokon is vették, apostolságát kétségbe vonták. Ő ezek között „mint szerelmes gyermekeit”, intette őket (1Kor. 4,14.).

A Rómába írott levél egy teljes keresztyén theologia. Isten igazságát tárja fel 12 fejezetben: mindenki bűnös, Izráel is, Krisztusban van megigazulásunk. Aztán a 12–15 fejezetekben ennek erkölcsi következményeit vonja le, életünk odaszenteléséről tanít. Vannak magánlevelei is: 1–2. Timótheus,

Titus és a Filemonnak írt levele. Ebben egy mellette megtért szökött rabszolgát irányít vissza gazdájához, azzal, hogy mint testvért fogadja vissza. (Ezzel kezdődött a rabszolgatartó római társadalmi rendszer felbomlása!)

Pál leveleit már a II. századtól Isten kijelentésének tartották, egyértelműen bekerültek az Újszövetségi Szentírás könyvei közé.

ÜLDÖZÉSEK

(Jn 16,33) 391.

Jézus Krisztus a mennyből jött, a mennyei világot képviselte a földön. Mint valami „antianyaggal”, következetesen szembefordult vele a földi világ. Ezt örökölték mindenkori tanítványai: Jn15,18–20. Már láttuk István vértanú esetében, hogy ez hamar elkezdődött. Miért üldözik a keresztyéneket?

1. Az első üldözők a zsidók voltak. „Természetesen”, hiszen a Főtanács bírói döntése istenkáromlásért ítélte halálra a Názáreti Jézust. Most meg követői hirdetik, hogy mégis ő a Messiás. (Az őskeresztyén hitvallás az „Ichtüs”: Jézus Christos Theú Hüios Sótér = Jézus Krisztus Isten Fia, Megváltó.) Súlyosbította a zsidóság haragját, hogy ezt az „eretnek” üzenetet az apostolok a pogányoknak is hirdették, felbontva ezzel Izrael ősi elzárkózását azoktól, akik nem Ábrahám magva. (Ezt az üldözést aztán a keresztyénség, mikor többségbe és uralomra került, alaposan visszaadta.)

2. Néró császár 64-ben lezajlott üldözése alkalmi volt: a Róma égése után rá hárult gyanút terelte rá a keresztyénekre. Tehát nem hitük miatt, nem is törvénnyel, birodalmi méretekben üldözte eleinket. Közben saját szadista hajlamait élte ki a szörnyű szenvedésekkel járó rafinált kivégzésekkel.(2.)

3. Domitianus (Kr.u. 81–96) császár volt az első igazi keresztyénüldöző. Ő vette fel először életében a „deus et dominus” (= isten és úr) címet, és követelt meg áldozatot. Erre a keresztyének nem voltak hajlandók, e miatt kitört az üldözés olyan elszántan, hogy még a császári családon belül is érvényesült: unokatestvérét, Clemens-t kivégeztette, feleségét, Domitillát pedig száműzte. A keresztyénekről képtelen rágalmakat terjesztettek: gyermekvért isznak, szamárféjet imádnak, az egész emberi nem gyűlölői. Az üldözések miatt gyakran titokban, éjszaka és föld alatti helyiségekben: katakombákban tartották istentiszteleteiket.

Fennmaradt Traianus (98–117) császár és az ifjabb Plinius levélváltása: a császár jóváhagyta a halálbüntetést az áldozást megtagadókra, de a névtelen feljelentéseket elutasította. (3).

Felújult az üldözés Decius alatt (250 körül). (4) Mivel számon tartották az áldozókat, sokan félelmükben lemondtak hitük megvallásáról. Kialakultak az egyházi szakkifejezések: a vértanúk voltak a martyres (tanúk), a hitükért börtönt, kínzást szenvedettek confessores (= hitvallók). Az elbukottak közös neve a lapsi. A legsúlyosabban elbukottak voltak a traditores (= átadók), akik szent iratokat beszolgáltattak a hatóságnak. Azok, akik áldoztak a császár szobra előtt, vagy oltárán, voltak a sacrificati, akik nem áldoztak, hanem pénzért igazolást vettek a hivatalnoktól, a libellatic, illetve az acta tacentes. (Ezeket az üldözések után keményen számon kérték.)

Az utolsó nagy üldözést Diocletianus (284–305) nem gyűlöletből, vagy „személye megvetése” miatt indította. A 2. sz. végére a keresztyén egyház olyan kiterjedt, és jól irányított szervezet lett, valóságos „állam az államban”, hogy a birodalmat nagy nehézségek között újraszervező császár nem tudta megtűrni a maga hatalma mellett. Sok püspököt, presbitert kivégeztek, sok templomot leromboltak. De az üldözések éppen megerősítették az egyházat. Akik hittek Jézus Krisztusban, először is a legnagyobb kitüntetésnek tartották, hogy Őérte, aki kínhalált szenvedett értük, valamit ők is hordozhatnak. Másodszor, bizonyosak voltak, hogy Isten, miután Krisztusban megbékélt velük, nem haragjában bocsátja rájuk a szenvedéseket. Harmadszor, kíváncskodtak Krisztussal együtt lenni az Ő mennyei országában – ezért hálásan megáldották hóhéraikat, hogy segítenek nekik hamarabb odajutni (329. ének 3. verse). A nép látta a vértanúk bátorságát, sőt örömét, és sokan ezért tértek meg. (Tertullianus egyházatya mondása: „Semen est sanguis christianorum = mag a keresztyének vére”.) A császár halálos ágyán meg is bánta az üldözést, amire őt Galerius társcsászár bujtogatta.

Galeirus társcsászár unokája, Constantinus (306–312) az egész birodalom feletti uralomért küzdött. Ókeresztyén legenda szerint a döntő csata előtt álmában egy angyal jelent meg neki, egy keresztet tartva, ezzel: „in hoc signo vinces” (= e jelben győzni fogsz). Erre ő kihirdette seregében, hogy a keresztyén katonák pajzsaikra festhetik a keresztet. A győzelem és a birodalom az övé lett, a következő évben, 313-ban kiadta a Milanoi Edictumot, mely szerint a keresztyénség religio licita: engedélyezett vallás. (5)

Ezzel ért véget a keresztyénség 300 éves általános üldözése, megkezdődött a máig tartó Constantinusi korszak.

CONSTANTINUSI KORSZAK

(*Jakab 4,4*) 483.

1. Új korszak: Egyszerre megfordult a helyzet: a keresztyének kerekedtek fölül. Constantinus unokája, Theodosius (347–395) államvallássá tette a keresztyénséget, a régi római vallás hívei szorultak illegalitásba, tartották áldozataikat félreeső erdei tisztásokon. (Pagus = berek, innen a (paganus) pogány szó.)

Most sok pogány templomot romboltak le – és hatalmas templomépítkezés kezdődött. Kialakult a basilica-stílus: háromhajós csarnoktemplom, melyben nagy gyülekezet él. A császár, és különösen édesanyja, Heléna császárné a Szentföldön sok ilyet épített (a Szent sír fölött, a Bethesda tónál, Betlehemben – ez maradt fenn máig).

Kialakult az összefonódás az egyház és a világi hatalom között. (Máig működik, több nyomorúságot szerez, mint az üldözések.) Egyrészt a császár adott az egyháznak anyagi támogatást, épületekre, püspöki birtokokra. Adott „jogsegélyt”: részt a hatalomban, állami életben.

Másrészt az egyház adott a császárságnak „ideológiai támaszt”: annak hirdetését, hogy az uralkodók Isten kegyelméből uralkodnak, ezért kell engedelmessé válni nekik. A hatalom a Lélek szelét elzárni nem tudta – a maga vitorlájába fogni sajnos igen.

Megindult a hit nélküli emberek beözönlése az egyházba. Hiszen most már nem veszélyes, hanem ajánlatos volt keresztyénnek lenni. Természetesen ezek a pogány lelkületű emberek hozták magukkal felfogásukat, szokásaikat. Mivel eddig elsősorban szobrokban imádták isteneiket, elkezdődött az ábrázolások használata a templomokban. Régi hitvallók, mártírok után hamarosan Jézus és az Atya kiábrázolásai is megjelentek. Aztán elkezdődött maguknak a képeknek, szobroknak imádása.

Másrészt ezek abban éltek addig, hogy az isteneket áldozatokkal kell jóindulatra indítani, bűneikért kiengesztelni. Ez a gondolat legkönnyebben az úrvacsorán keresztül jött be: áldozásnak nevezték el, kialakult a gondolat, hogy az Úr Jézus áldozatát megismételik, Isten ezért fogja megbocsátani bűneiket. Ez persze alaposan megnövelte az áldozatot bemutató papság tekintélyét, a hívek fölött hatalmat szerzett nekik.

Az egyház szervezete. Az ősgyülekezetet az apostolok közösen vezették, majd Jakab, Jézus testvére lett a vezető. Pál püspököket (episzkoposz = felügyelő) rendelt a gyülekezetekben. Ugyanakkor a vének (presbiterek) ószövetségi tekintélye is működött. A gazdasági és szociális ügyek intézésére választották a diakónusokat (láttuk az ApCsel 6,2–3-ban, milyen lelki minőség kellett az „asztalok körüli szolgálathoz”).

A 2. században kialakult az egyszemélyi vezetés: minden gyülekezetnek egy püspöke volt, a presbíterek, diakónusok az ő segítői, a papság. Aztán, a városok püspökei fenntartották maguknak az elnevezést és a hatalmat a körüllevő falusi gyülekezetek papjai fölött. A birodalmi provinciák székvárosainak, a metropolisoknak püspökei felvették a metropolita címet. Majd a legtekintélyesebb metropoliták pátriárkák lettek, közülük is kiemelkedett keleten a kostantinápolyi pátriárka, nyugaton a római pápa (a római nép által használt becéző forma)...

Ezeknek a magas tisztségeknek elnyerésénél már nem a lelki alkalmasság (kharizma) számított. Rokoni, hatalmi kapcsolatok, anyagi érdekek vezették betöltésüket.

Az egyház hatalmasan megerősödött anyagiakban, világi hatalomban, tekintélyben. De elveszítette lelki tisztaságát, erejét. Hitvalló egyházból népegyházzá lett.

ÓKORI TEOLÓGIA, ISTENTISZTELET

(1Jn 4,2–3) 450.

Az egyház külső kiépülésével párhuzamosan végbement a belső rendeződés is.

1. Az alapok tisztázása: honnan vesszük, amit hiszünk? Az apostolok szóbeli emlékezéseit hamarosan írásba foglalták, Pál leveleit összegyűjtötték. Ezeket istentiszteleteken úgy felolvasták, mint a zsinagógákban az Ószövetséget. A 2. században kialakult ezeknek isteni tekintélye: úgy idézték, mint azelőtt az Ószövetséget: gegraptai (= meg van írva). Némi részben a 4. századig vitatott volt, mi tartozik az Újszövetségbe? Néhány írást kétségbe vontak: 2Péter, 1-2-3. Jn, Jelenések könyve. Ugyanakkor volt néhány tekintélyes írás (Hermas: Pásztor-a, a Didakhé), ezeket még 4. századi kéziratok is tartalmazzák. Lassan tisztázódott a helyzet; a karthágói zsinat (397) a mai formájában fogadta el az Újszövetséget. Könyveinek felsorolása a kánon. (6)

2. Kialakult a hitvallás. Az első idők „Jézus Krisztus” – a után egyre bővül, pontosodott. A 2. század közepére kialakult az azóta is vallott Apostoli Hitvallás. Későbbi teológiai viták miatt különböző pontosító toldásokkal látták el (a görög katolikusok ma is úgy mondják). Egészen a modern időkig szükség van rá, hogy tévedések, félrevezetések esetén újra megfogalmazzuk hitvallásunkat (pl. a Barmeni Hitvalló Nyilatkozatban 1934.).

3. Végbement az első komoly teológiai harc is. Az evangéliummal egyidőben kezdett terjedni a keletről jövő, és a görög filozófiával keveredő misztikus vallás: a gnózis (felismerés, tudás), v. gnoszticizmus. A perzsa

Zarahusztra (Kr.e. 630–553) tanítása volt az alapja: a dualizmus. Ennek lényege, hogy van egy jó és egy gonosz isten. A jó olyan magasztos, hogy semmi anyagi dolog nem illik hozzá, ezért a teremtés, minden anyagi, testi dolog a gonosz műve (másváltozat szerint a jó kibocsátott magából egy alacsonyabb rendű szellemet, a Demiurgoszt, hogy hozza létre az anyagi világot). A jó istenség megismerésének módja az elmélkedés útján létrejövő ismeret (ez a gnózis). Tehát nem ő jelenti ki magát, és nem valaminek elhívése használ, hanem a meditáció. Ez az embert szellemi magasságokba emeli, a test fölé. Ebből két különböző következtetést vontak le. Vagy azt, hogy a test káros valami, a legszigorúbb aszkézissel kell a gnózis szolgálatába állítani, vagy egy féktelen szabadosságot, hiszen a test úgysem számít semmit, csak a lélek emelkedjen az ismeret magasságaiba. Krisztus személyét is igyekezett kisajátítani a gnózis. Különböző vad elképzelésekkel igyekeztek jó, vagy rossz, született, vagy földreszállt, hasznos, vagy káros személynek beállítani.

A 2–3. században ez az áramlat komoly vetélytársa volt a keresztyénségnek. Sajátos külön ága volt Markion mozgalma. Őt a római gyülekezetből zárták ki, ezután valóságos ellenegyházat szervezett. (Az ő műve a legrégebb újszövetségi kánon, melyben csak a Lukács Evangéliuma és Pál levelei kaptak helyet). De az evangélium hirdetése lassan fölébe kerekedett a gnózisnak. Évszázadok után jelentkezett újra, kisebb jelentőséggel.

4. Az istentisztelet a belső fejlődés legszorosabb kifejezése. Sokáig az Ige olvasása és magyarázása volt a középpont, ez utóbbi elsősorban a fiatal, vagy felnőtt korú újkeresztyének, a kathekumenusok számára. Gyakorolták a közös imádságot. Kialakult a közös értelmezési gyakorlat helyett az egyház tanítói hivatala: megszabták, melyik Igét hogyan kell érteni, az eltérő értelmezést eretneknek (szakadárnak) nyilvánították.

Az istentiszteleteken gyakorolták a keresztséget. A formája (ráöntés, meghintés, bemerítés) változatos volt. A felnőtt keresztség általában átalakult gyermekkeresztséggé, hiszen a hívők nagy buzgósággal hozták gyermekeiket is. A szertartás aztán „kibővült” különböző elemekkel: olajjal megkenés, kézzrátétel, ördögűzés...

Az úrvacsora a legelső időkben egyszerű közös étkezés volt, amelyen a kenyér megtörésekor megemlékeztek az Úr Jézus áldozatáról. Már az 1Kor11. mutatja, hogy ez hamar kettévált: Az eucharisztia volt a tulajdonképpen úrvacsora, az agapé a közös étkezés (amit éppen Korinthusban a gazdagok és szegények vacsorája közötti botrányos különbségek rontottak meg). Nagy Constantin után aztán, mikor az áldozás gondolata beszivárgott, kezdték magát a kenyeret szentnek tartani, kiosztását a papok előjogának fenntartani, a kenyérnek büntörlő erőt tulajdonítani.

5. Az ünnepek időpontja is kialakult. Az első században főként a zsidó-keresztény gyülekezetek igyekeztek a szabbatot tartani a Jézusban nem hívő zsidókkal együtt, az úrvacsorát tartották külön, mert azt a zsinagógában nem lehetett. (ApCsel 2,46). De, hogy ne legyen „konkurens istentisztelet” másnap jöttek össze erre (ApCsel 20,7). A „hét első napja” aztán megkapta az Úr napja nevet (Jel 1,10.). Mikor a zsinagógákból előbb-utóbb kirekesztették őket, maradtak ennél.

Az „üdvörtörténeti ünnepek” közül az ószövetségi pászka természetesen alakult át az Úr halála-feltámadása ünnepévé, az Ószövetségben meghatározott dátum szerint (2Móz 12,1–3). Az innen számított ötvenedik (= pentekosté) nap is az Ószövetség aratási ünnepéből lett a Lélek leszállásának ünnepévé. Az Úr születésének dátuma volt bizonytalan. Eleinte fogantatásának ünnepét (epifánia) tartották meg év elején. A 4. században Rómából terjedt el a karácsony ünneplése.

Mindezek kialakítása közben egy valami lassan feledésbe ment: Jézus Krisztus visszavárása. Az ókor végére az egyház berendezkedett a földi életre.

ERKÖLCSI ÉLET

(1Kor 5,9–10) 368.

Minden eszme, vallás annyit ér, amennyi hatással van a benne résztvevők életére. Hát a kereszténység?

1. A keresztény közerkölcs magasan a római fölött állt. Olyan közösség alakult, melynek alaptörvénye a szeretet. Ez feltűnt, erről emlegették őket. Életmódjuk éles ellentétben állt a császárkorban egyre inkább ellazuló római erkölcsökkel. (7). Ez negatív irányban elzárkózásban jelentkezett egyrészt foglalkozásokkal (kocsmáros, gladiátorképző, színész, egy ideig katona, állami tisztviselő), másrészt szórakozásokkal (színház, cirkusz) szemben. Pozitív irányban a szeretet munkáinak gyakorlásában: betegek árvák, öregek gondozása (a konstantinápolyi egyháznak 140 diakóniai munkása volt).

2. Az egyházfegyelmet visszamenőleg is gyakorolták. Az üldözések idején hitükben elbukottakkal szemben kemény büntetéseket hirdettek meg. Az istentiszteleteket külön helyiségből, állva, vagy térdelve hallgathatták (poenitentiam agentes, genflectentes), az úrvacsorában nem vehettek részt. Donatus észak-afrikai püspök semmi bocsánatra nem volt hajlandó, környezetével együtt kiszakadt az egyházból, csak magukat tartották igazi keresztényeknek. (Kr.u. 303–305).

Ez a kemény fegyelem csak addig tartott, amíg éltek a hitvallók és az elbukottak. Az új nemzedékben elkerülhetetlen lett a lazulás, az erkölcsi színvonal hanyatlása.

3. Az aszkéták (aszko = igyekszik, törekszik) olyan keresztyének voltak, akik felháborodtak a lazuló erkölcsök miatt, úgy döntöttek, hogy ilyen környezetben nem lehet igazi keresztyén életet élni, ki kell vonulni a megromlott egyházi életből és világból. Puszta helyekre költöztek (puszta = erémosz, innen erémíta-remete), ahol imádsággal, biblia olvasással, elmélkedéssel töltötték életüket. Eközben igyekeztek minél egyszerűbb körülmények között élni. Ez lassan bizonyos verseny-szellemet idézett fel közöttük: ki eszik, alszik, tisztalkodik kevesebbet, ki lakik nyomorúságosabb körülmények között? (Oszlopos Simeon évekig élt Síríában egy régi oszlop tetején). Az egyszerű nép egészen a babonás tiszteletig eljutott a „szentéletű remetek” irányában. Az egyházi gondoskodás más területeiről közējük is eljutott az érdemszerzés gondolata, különös életmódjukkal Isten tetszését gondolták elnyerni.

4. Szerzetesek. Körülbelül egy időben, keleten és nyugaton támadtak olyan bölcs keresztyének, akik segíteni akartak a remete-élet visszasságain. Közösségekbe gyűjtötték össze őket, és olyan szabályzatokat írtak elő számukra, amik Biblia-szerinti, és másoknak hasznos életre segítik őket. Keleten Nagy Basilius (329–379) caesareai püspök, nyugaton Nursiai Benedek remete (480–547) írt ilyen regulákat (magyarul szerzést: innen: szerzetes). A regulákban három alapfogadalom van: szegénység, szüzesség, engedelmesség. Vagyis a szerzetesnek nincs magánvagyon, nem él házasesetet, feletteseinek feltétlenül engedelmeskedik. Az alapfogadalmat hamarosan külön fogadalmak követték; eszerint szerveződtek különböző szerzetesrendek: egyik a tanítást, másik a gyógyítást, földművelést, stb. vállalta.

A szerzetesség kielégítette az Istennek szentelt életre vágyókat, de elindította bizonyos kettős erkölcsiség kialakulását: a kolostorokon kívül sokan feljogosítva érezték magukat az erkölcstelen életre, mondván, ők nem szerzetesek, majd a kolostorban imádkoznak értük. Nagyurak szívesen telepítettek erre a célra szerzeteseket a birtokukra.

A TEOLÓGIA SZÜLETÉSE

(Ef 4,15–16; 3,4) 202.

Isten kijelentéseinek értelmezése tulajdonképpen már Pál leveleiben elkezdődött. Ahogy lezárult a kánon, természetesen igény lett, hogy a teljes Szentírás üzenetének összefoglaló értelmezése megkezdődjék. Ezt siettették

azok a pogány filozófiai és irodalmi támadások, amik a kezdő keresztyénséget érték (a „másik oldal” már értelmzett...).

1. Ezért az első ilyen művek apológiák, hitvédő írások. Ezek feleltek a rosszindulatú, sokszor képtelen rágalmakat tartalmazó támadásokra. Bizony, néha hasonló színvonalon. Az egyik első nevezetes apologéta, Justyn Martyr úgy állította be, hogy a filozófia a keresztyénség előfutára, ezért pl. Szókratész, Hérakleitosz éppúgy keresztyének voltak, mint Ábrahám.

2. Aztán megkezdődött az igazi teológia. (Talán szójáték, de lényeges, hogy Isten beszéde a Theou logia, a theologia bizony csak Istenről szóló beszéd – sosem pótolja am azt.)

Az egyik első theologus Iraeneus lyoni püspök. Ő az egész teremtettséget Krisztus-központúan nézte. Tételei: „Az istenképű ember megromlott – Krisztusban helyreáll.” „Isten emberré lett – hogy mi megistenüljünk”.

Tertullianus Karthágóban tanított. 200 körül megfogalmazta a Szentháromságról szóló hittételt. Vallotta, hogy a keresztségben a kegyelem eltörli a bűnt, orvosságot ad az új életre. Ő alkotta a trinitas, sacramentum, theol. szakkifejezéseket. Az egyházi életet kritizálva végül kilépett, és a montanista szektához csatlakozott. (8)

Cyprianus karthágói püspök (korábban ügyvéd) alapozta meg az egyház tekintélyét. Híres tétele: extra ecclesiam nulla salus – az egyházon kívül nincs üdvösség. Ő találta fel az „egyedül üdvözítő egyház” fogalmát, amire a római egyház máig hivatkozik. (Hát az egyház üdvözít, vagy Jézus Krisztus?)

A keleti (Alexandriában tanult) egyházi atyákra hatással volt a gnózis. Alexandria Kelemen (akinek a 229. éneket köszönhetjük) úgy próbálta meg a gnózist a keresztyénséggel összebékíteni, hogy szerinte a hiten át jutunk el az igazi ismeretbe, ami aztán üdvözít.

Órigenész volt a legtermékenyebb ókeresztyén író: 1000 írott művéről maradt fel feljegyzés. Nagyszerű munkája a Hexapla: az Ószövetség héber szövege mellett hasábokban annak hat különböző görög fordítását írta le. Írt összefoglaló hittani művet is Alapelvek címen. Annyira közeledett a gnózishoz, hogy emiatt ki is közösítették. Azt állította: a hit csak mythos, az igazi kapcsolat Istennel a megismerés (gnózis). (9)

Hieronimus az első igazi Biblia-tudós. Betlehemi remeteéletében, a bibliai nyelvek kiváló tudásával megalkotta a teljes Szentírás latin nyelvű fordítását, ami Vulgata (= elterjedt) néven máig a Római egyház hivatalos Biblia-szövege. A Biblia nagy részéhez kommentárt is írt.

3. Krisztológiai viták. Már a gnózis logos-fogalma miatt szükségessé vált, hogy a Jézus Krisztus személyéről szóló bibliai kijelentéseket összefoglalják, megfogalmazzák. Aztán, Constantinus idejében Arius alexandriai presbiter

azt kezdte hirdetni, hogy Jézus nem isteni személy, csak teremtmény. Igaz, hogy a teremtés előtti, bűntelen, tökéletes, de nem Isten. (Nem vette észre, hogy ezzel a megváltásról mondott le; teremtmény nem hordozhatja el a világ bűneit. Igaz, hogy az ember Jézus, mint követésre méltó példa, közelebb áll az emberhez – amíg bűnös, megváltásra szoruló voltát be nem látja.) A körülötte támadt vitát hívjuk ióta-harcnak. Jézus homúzios (egylényegű), vagy csak homoiúzios (hasonló lényegű) az Atyával? Tanítása elterjedt az egész keresztyénségben, majdnem uralkodóvá lett. Vele szemben kimagaslóan vallotta Jézus Isten voltát Athanasius alexandriai püspök. Constantinus császár eleinte Arius pártján állt, Athanasium ötször is száműzte. Végül a niceai zsinat Athanasium álláspontját fogadta el, róla nevezték el a máig érvényes hitvallást. (5/a)

4. Ágostont (354–430) nevezzük az ókori egyház legnagyobb tanítómes-terének. Nem úgy indult. Mint pogány apa és mélyen hívő keresztyén anya gyermeke született Észak-Afrikában. Fiatalkorát először szórakozások között, majd a manicheusok szektájában töltötte. Közben kiválóan folytatta tanulmányait. Az Evangélium felé Ambrosius milánói püspök vonzotta, majd egy hirtelen és gyökeres megtérés után megkeresztelkedett. Az algériai Hippo püspöke lett, és sorban írta magas színvonalú hittani (dogmatikai) könyveit. Írt *De trinitate Dei* címen a Szentháromság titkáról, *De civitate Dei* címen az egyházzól. Legnépszerűbb *Confessiones* (vallomások) című önéletrajza, amivel műfajt is alkotott, sokan követték hasonló vallomásokkal. (10)

TÉRÍTÉSEK

(Mt 24,14) 19.

Krisztus missziói parancsa a „föld végső határát” jelölte meg a misszió végcéljának. Ez alatt az ókori ember a Római birodalom határait értette. Az apostolok a hirdetés szintjén ezt a maguk nemzedékében be is töltötték. Utánuk három századon át a megerősítés, szervezés idei következtek. Az 5. századra mondhatjuk, hogy ez a terület legalább névleg keresztyénné lett. Eljött az ideje, hogy a keresztyénség felfedezze a távolabbi világot is. Megkezdődtek a középkori térítések.

Ezek égtájak szerint váltakoztak.

1. Észak felől jöttek a népvándorlás népei. Különbözőképpen találkoztak a keresztyénséggel. Volt nép (a vandálok), mely keresztülviharzott a Római birodalmon, eljutott Afrikába is. Ezt nem érintette a keresztyén hit. A longobárdok kopogtattak a limesen, a birodalom beengedte és Észak-Itáliában letelepítette őket – ennek fejében megkeresztelkedtek. Voltak, akik döröm-

böltek a limesen, de nem tudták betörni, hanem a határon kívül telepedtek le. A különböző gót és germán törzsekhez aztán elindultak a térítők, főként szerzetesek. Így keresztyénné lettek a vizigótok, bár térítőjük Wulfila ariánus volt. Ő a Bibliát is lefordította gót nyelvre (a koraközépkor egyetlen jelentős Biblia-fordítása). A brit szigetek népei több hullámban lettek keresztyének. Először Írországbán Patrick hirdette az evangéliumot, majd Skóciában Columba. Az ő munkájuk nyomán egy sajátos, szerzetesi keresztyénség honosodott meg, a nép is a kolostorok köré gyűlt az Igét hallgatni. Ezt a kelta keresztyénséget aztán lassan Rómához kötötte az Anglia felől terjedő új térítő misszió.

Európa keresztyénségére a legnagyobb hatást a frankok megtérése gyakorolta. Chlodvig királyt felesége térítette meg 500 körül. Utódai keresztyén államot szerveztek, egy sajátos formában: az eigenkirche földesúri kézben volt, fenntartásában és vezetésében egyaránt. Pipin megalapította a Pápai Államot, fiát Nagy Károlyt, 800-ban a pápa koronázta császárrá, megújítva a császárok Constantinussal kezdődött mennyei tekintélyét. Ő adományokkal hálálta meg a pápa segítségét (megalapította a Pápai államot), de aztán a pápákat függő helyzetbe hozta saját hatalmától.

A germán törzsek megtérése szintén frank hatás alatt ment végbe, de ettől függetlenül volt egy kiemelkedő ígehirdetőjük. Az angolszász Winfrit a pápától kért megbízást a germánok közötti térítésre. A Rajnán lefelé hajózva egy törzs területén megállt, mivel nem fogadták be, a folyó partján remete-életet élt. Mikor egyszer a törzsfőnök felesége az ő imádságára meggyógyult, az egész törzs megkeresztelkedett. Mikor „Wotan isten szent tölgyfáját” kivágta, egyik törzs a másik után ismerte el Krisztus nagyobb hatalmát. A pápa kinevezte a germánok püspökévé, de őt a tisztség helyett tovább is a misszió érdekelte. Utoljára a vad fríz törzsekhez indult el az Evangéliummal, germán barátai óvásaival nem törődve. A frizek rátámadva meg is ölték, de látva félelem nélküli halálát, hamarosan ők is keresztyénné lettek.

2. Dél felől jött, támadt az iszlám. Iszlám = a héber shalom: békeség, megbékélés Istennel. Mohamed, egy előkelő arab családból való, de hamar árván maradt és elszegényedett fiú Mekkában született. Tevehajcsár, majd karavánvezető lett, így világot látott. Útjain zsidó és (szíriai nesztoriánus) keresztyén közösségekkel ismerkedett meg, így a Bibliával is. Majd feleségül vette a karaván-vállalat özvegy tulajdonosnőjét, egyszerre jómódú ember lett, akinek volt ideje vallási dolgokkal foglalkozni elmélkedni. Az arab törzsek primitív bálványimádó vallása nem elégítette ki. Egy magános elmélkedése során látomása támadt: Gabriel angyal szólította fel, hogy olvassa a kezébe adott könyvet, majd írjon bele. Így kezdődött az iszlám szent könyvének, a

Korának megírása. Ez szakaszokból, szúrák-ból áll, sok benne a bibliai részlet, és az erkölcsi tanítás, jutalmakkal és fenyegetésekkel megerősítve. (11) A zsidókat és keresztyéneket az „írás birtokosainak” nevezi, Mohamedet az új kijelentés tökéletes prófétájának. Három év múlva lépett nyilvánosság elé. A mekkaiakkal egyre feszültebb viszonya miatt 622-ben átvonult Jatrib oázisba, ennek neve azóta Medinat el nábi (= a próféta nyugalma). Több éves harc után elfoglalta Mekkát, ez az iszlám központja.

A hamar több ágra szakadt iszlám közös tanítása: az Istennel megbékélésnek hat alappillére van:

1. A hitvallás: Egy az Isten és Mohamed az ő prófétája.
2. Az ima: naponként ötször, Mekka felé arccal leborulva.
3. A szegényadó, a zakat, amit vagyoni helyzet szerint rónak ki,
4. A ramadán-böjt: egy hónapon át napkeltétől napnyugtáig sem enni, sem inni nem szabad.
5. A hidzsra: a mekkai zarándokút, amit minden moszlimnak életében egyszer meg kell tenni. – Ezekhez társult a
6. Dzsihád, a szent háború az iszlám (uralom) terjesztésére.

Az iszlám hamarosan meghódította az arab világot, majd a Közel-Keletet, és Afrika partjai mentén végighaladva átjutott Spanyolországba. Erőszakos terjedésével szemben a keresztyén igehirdetés eredménytelen volt. Mikor végül a mohamedán szeldzsuk törökök a Szentföldet elfoglalva véget vetettek a keresztyén zarándoklatoknak, az egyház úgy látta, fegyverrel kell fellépnie ellene. Megindultak a keresztes háborúk.

II. Orbán pápa 1095-ben gyűlést hívott össze Clermondt-ba, és kérte a lovagokat, szabadítsák fel Krisztus sírját. „Deus vult!” (Isten akarja!) felkiáltással elindultak a lovagok, és egy 200 éven át fennálló keresztes államot hoztak létre a szentföldön és környékén. Több árnyoldala volt ennek a mozgalomnak (idegen tanítások és szokások behozatala, a pápaság hatalmi terjeszkedése), mégis, a nagyon fontosnak tartott zarándokutak biztosításával jó szolgálatot tett.

Említsük meg a keresztes lovagrendeket (templomosok, johanniták, teuton lovagrend). Sokféle híresztelés leng körülöttük, kegyetlenkedések, züllött életmód, sőt, a templomosokat egyenesen bálványimádás vádjával számolták fel. De ne felejtjük el: alapjában szerzetesek voltak, akik az általános hármasság alapfogadalom mellé vették fel a zarándokok ápolását és védelmét.

KELETI TÉRÍTÉSEK, MAGYAROK

(Ézs 9,2) 479.

Az evangélium a szláv népek között

Az északi, balti szláv népek a germánokon keresztül hallották az Evangéliumot. Nem egyértelműen: a Teuton lovagok lengyelországi államalapítása, erőszakos uralma rossz véleményt alakított ki az egész keresztyénségről. A litvánok tértek meg utoljára: Nagy Lajos királyunk lányának, Hedvignek a litván fejedelemmel kötött házassága révén.

A keleti szláv törzsek néppé válásukkal egyidőben lettek keresztyénné. Két bizánci szerzetes, Cyrill és Method járták végig őket, mindenütt teljes eredménnyel. Lefordították a Bibliát is, ehhez kellett megalkotni a szláv nyelv hangjait leíró cyrill ábécét.

A magyarok megtérése

Őseink vallása az animizmus egyik válfaja, a sámánizmus volt. Természetes, és ősi lelkeket tiszteltek, bár a Hadúr, Ukkon és Tengri nevek jelzik: istenfogalmuk is volt. A szellemekkel a sámánok = táltosok tartották a kapcsolatot. Monoton dobolással kísért forgótáncsal, egyes növények füstjének belélegzésével, gombákkal révületbe ejtették magukat, közben, vagy álmukból felébredve közölték a szellemek üzeneteit. Népmeséink égig érő fa motívuma mutatja túlvilágképzetüket, honfoglalás-kori temetőink jelzik annak „reciprok” felfogását (jobb oldalra helyezett kard, fordított elhelyezésű sírok). Eredetmondáink (Emese álma a turulmadárral, csodaszarvas) még totemista vonásokra is utalnak. Az uráli őshazából elindulva, a Kaukázus vidékén (Levédia) a kazár birodalommal jutottak kapcsolatba (hűbériség, szövetség, szomszédság?), akik az ószövetség vallását vették fel – a két nagy szomszéd, a Keletrómai császárság és az iszlám Perzsia között. Itt hát a Bibliának legalább ószövetségi részét megismerték.

Amikor tovább költöztek Etelközbe, a nyugat-európai világgal is felvették a kapcsolatot. Ismételten „bérhadakozásra” indultak, egyik keresztyén fejedelem szövetségében a másik keresztyén fejedelem ellen. Ilyenkor a szövetséget feltétlenül keresztyén szertartással erősítették meg. (Bulcsú, Ormos és Gyula vezérek Bizáncban meg is keresztelkedtek). A hadjárat zsákmányai pedig jórészt egyházi kincsek és keresztyén hadifoglyok voltak. Így a keresztyén hit és egyház egyre ismertebb lett közöttük.

A honfoglalással pedig olyan országba jöttek, ahol már volt keresztyénség (Pécsett már az ókortól), de Zalaváron (Mosaburg) szerzeteseket is találtak. Az itt meghódított néptörzsek is jórészt keresztyének voltak. A harcos magyarság eleinte mélyen lenézte a békességet, alázatot hirdető keresztyén hitet. De aztán szembetalálkoztak a páncélt viselő és várakat építő keresztyén népekkel, akiket Augsburg óta nem lehetett semmibe venni.

Géza fejedelem bölcsessége hívta be tudatosan az országba a térítőket. 972-ben kérte Ottó német-római császárt, hogy küldjön térítőket Magyarországra. Ő Brunó szentgálleeni szerzetest szenteltette püspökké és küldte el, akit Pilgrim passauai apát egy darabig visszatartott, majd, mint a maga helyettesét küldte Gézához.(12)

A következő évben Géza már, mint keresztyén fejedelem küldött főurakat az Ottó császár által szervezett Quedlinburgi királytalálkozóra (ő maga nem ment, nehogy a császár hűbéri igénnyel lépjen fel vele szemben).

Fia István, tudatosan keresztyén országgá szervezte Magyarországot. Úgy is lett király, Koppánnal, mint az Árpád nemzetség legtekintélyesebb tagjával szemben, a nyugati öröklési rend szerint. Királyságához a pápától kért koronát, ismét a császártól való függés elkerülésére.

Az állam megyékre szervezésével párhuzamosan tíz püspökséget is szervezett. Elrendelte minden tíz falu közös templomépítését (és az abba járását is). Sok egyházat gazdag adományokkal látott el.

Ő már nem csak politikából tartotta a keresztyénséget. Különösen élete végén, Imre herceg halála (1031) után látszik, hogy bensőséges hitéletet élt; Odilo cluny-i apáttal levelezett, kolostorát ereklyékkel és más adományokkal támogatta.(13) Az uralkodástól jórészt visszavonult, palotájában remeteéletet élt. Utódaira olyan keresztyén országot hagyott, amit azok méltatlan működésükkel sem tudtak megrontani.

A PÁPASÁG

(Lk 22,25–26) 47.

Hogy hogyan „fejlődött ki” az egyházi hierarchia (= papuralom), az episkopos tisztségtől a patriarcháig, már a Nagy Constantinus-i korszakban végignéztük. Most lássuk tovább: a név mögött hogyan alakult ki a pápai hatalom az egyház – és lehetőség szerint – a világi uralkodók felett.

I. A hatalom megalapozása

Három eszközt használtak fel Róma püspökei, hogy korlátlan hatalomhoz jussanak.

1. Tagadhatatlan, a Bibliával kezdték. A Mt 16,13–19-ben Péter hitvallása után mondja az Úr Jézus: „Te Péter vagy, és én ezen a kősziklán építem fel az én anyaszentegyházamat.” A pápák elsősorban erre az Igére hivatkozva, a 4. században kezdték a maguk felsőbbségét hirdetni a többi püspök fölött. A textust jobban megnézve, erről nem lehet szó. Az evangélium görög szava a sziklára: *petra*. Ez nőnemű szó, amikor Péterre alkalmazta az Úr, hímneműt csinált belőle: *petros*. Tehát a szó két különmemű kimondásával két különböző dolgról szólt. Nem Péterre építi egyházát, hanem: arra a hitvallásra, amit előtte Péter kimondott: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia!” Ez az, amit „nem test és vér jelentett ki” Péternek, ez a sziklaszilárd alap, amin 2000 év óta áll is az egyház. (Az csak ráadás-probléma, hogy valóban Rómában élt-e, halt-e Péter, volt-e ő a római gyülekezet püspöke, és főképpen, van-e valami alapja annak, hogy ez az ő „méltósága” öröklődik a mindenkori római püspökben?)

2. A második hivatkozás egy 9. században közzétett okmánygyűjtemény, amiben igen régi, még Constantinus császár aláírásával jelzett írások is vannak. Ez az „Isodori dekrétális” azt bizonygatja, hogy régtől fogva elismerték püspökök és világi uralkodók, hogy a pápának mindnyájuk fölött, Istentől való tekintélye és hatalma van.⁽¹⁴⁾ Csakhogy, erről az okmánygyűjteményről még a reformáció előtt kiderült, hogy hamisítvány. Azóta nem is hivatkoznak rá...

3. Végül egy nagyon hatékony eszközt fejlesztettek ki a pápai hatalom elismertetésére: a pápai átkot. Két formában alkalmazták. Egyik volt az *excommunicatio* (= kiközösítés), az így elítélt személy nem volt többé az egyház tagja, nem élvezhette annak áldásait (bűnbocsánat a szentmise által, keresztelés, esketés, temetés), és ami uralkodókat különösen érzékenyen érintett: érvénytelenné váltak a neki korábban tett (pl. hűbéri) eskük. Másik formája az *interdictum*: egy-egy területen az egyházi élet „befagyasztása” sem istentisztelet, sem egyéb szertartás (halottakat csak „bekaparták”, nem megszentelt földbe, jegyepárok nem köthettek házasságot...). Ez – a politikai helyzettől függően – ellenállhatatlan fegyverré válhatott.

II. Hogyan éltek ezzel a hatalommal?

1. A nagy egyházszakadás. Kelet és nyugat egyházfői, a kostantinápolyi pátriárka és a római pápa régen rivalizáltak egymással. Ennek esélye a két császárság hatalmának emelkedése, vagy süllyedése szerint alakult. Fokozatosan távolodott

a két „egyházfél” egymástól. Keleten megmerevedett a tanítás és szertartás (a „három nagy: Nagy Basilius, Nazianzi Gergely és Nissai Gergely, majd Arany-szájú Szent János liturgiáit máig betű szerint követik), nyugaton könnyebben változtattak rajta. Kostantinápoly, Jeruzsálem, Alexandria, Antiokhia teljesen a császár befolyása alatt állottak – nyugaton a pápa újra és újra szembeszállt a császári hatalommal. A növekvő feszültség végre egy hitvallási megfogalmazásban robbant ki. Még a niceai zsinaton (325) kelet és nyugat közösen vallotta, hogy a Szentlélek az „Atyától származik öröktől fogva”. Jóval később, a 11. században Rómában hozzátették: „és a Fiútól” (filioque). Keleten ezzel elvileg egyet is értettek, de, mert az ő megkérdésük nélkül tette ezt a pápa, bekövetkezett a szakadás: 1054-ben kölcsönösen kiátkozták egymást.

(Géza fejedelem és István király komoly döntés előtt állottak: melyik keresztyénség hitébe, és kultúrájának, politikai körének befolyásába vezessék be a magyarságot?)

2. Hatalmi harc a pápa és császár között. Formailag az investitúra vitája volt ez: melyikük iktassa be a püspököket? (különösen a német birodalomban volt sok püspökség állami hatalmi tisztség is, pl. választófejedelemség.) Lényegében egyszerű hatalmi harc. Kiemelkedő esete volt ennek IV. Henrik (1077) császár Canossa-járása. Ő szorult helyzetben volt az excommunicatio miatt, mert a fejedelmek nem ismerték el császárnak, a pápa viszont, mint legfőbb keresztyén, köteles volt a „bűnbánónak” megbocsátani, bár látható volt, hogy az vissza fog ezzel élni. (Vissza is élt.)

A végül megkötött Wormsi concordatum igazából a pápa engedménye volt: a püspökei fölötti világi uralomról le kellett mondania. Aki egyházi ember földi hatalmat is akart gyakorolni, annak a hatalmi jelt, a jogart a földi uralkodó kezéből kellett átvenni.

A nyugati világot feldúló versengésben magyar királyaink nem vettek részt. Általában hűségüket hangoztatták a pápához – de a püspökök kinevezését maguknak tartották fenn. (15)

SZERZETES ÉLET

(1Kor 9,17) 485.

Az ókorban a szerzetesrendek kifejezetten a szent élet kereséséből születtek. A hármas alapfogadalom jó eszköznek is látszott ennek biztosítására. A hit megerőtlenedésével azonban még ezek is visszajukra tudtak fordulni.

Az uralkodók ugyanis, hogy a szerzetesek gond nélkül tudják példaadó szent életüket élni, nagy adományokkal látták el a kolostorokat. (Gondoljatok

a tihanyi apátság alapító levelében felsorolt javadalmakra.) Tehát a szerzeteknek ugyancsak volt közös vagyonuk, amit családra nem költhettek, örökül nem hagyhattak, a szegények támogatása nem jutott eszükbe – „kénytelenek voltak” felélni. Kialakult az eszem-izom, elzüllő szerzetesélet, különösen a nem dolgozó, kontemplatív (elmélkedő) rendeknél.(16.)

1. A cluny-i reform. A 11. századig általában Benedek-rendi szerzetesség volt Nyugaton. Ennek helyi kolostorai a területi illetékes püspöknek voltak alávetve. A nyugat-franciaországi Cluny kolostorából egy sajátos, szerzetesi ébredés bontakozott ki. Alapvető célja a szerzetesi fogadalmak komolyan vétele volt. Megerősítették a regulákat, jóformán egész napot betöltő istentiszletti rendszert dolgoztak ki. Ezzel úgy megnőtt tekintélyük, hogy elérték: tekintélyben, majd szervezetileg is egyre több kolostor tartozott hozzájuk (végül 300), ők pedig közvetlenül a pápa irányítása alá kerültek. Hatásuk az u.n. „világi papságra” is kiterjedt, egészen odáig, hogy beleszóltak a pápaválasztásba, amit addig jórészt a világi uralkodók irányítottak. Egy Hildebrand nevű clunyi szerzetes lett VII. Gergely pápa.

2. Új szerzetesrendek. A megújuló szerzetes-élet néhány kolostornak akkora tekintélyt szerzett, hogy önállósultak, új rendekké alakultak. A franciaországi Citeaux-ban (latinul Cistercium) alakult a cisztercita rend, ők az imádság mellett fizikai munkával töltötték idejüket. Alapítójuk volt Clairvauxi Bernát, híres egyházi szónok (az ő buzdítására indult el a II. keresztes hadjárat). Premontré kolostorából indult ki a premontrei rend. Ők a püspökök segítésére vállalkoztak, egyházközségi lelkipásztorságot is vállaltak. Ők az ókori, augustinus-féle regulát gyakorolják.

Egészen új szint hoztak az egyházi életbe a kolduló rendek. A szent szegénységet úgy fogták fel, hogy a rendnek se legyen közös vagyona. Amit délelőtti koldulással gyűjtöttek, azt ették. Ilyen rendet alapított Assisi Ferenc. Jómódú textilterkereskedő fia, akit a nemesi társaság is befogadott, egy betegsége után megutálta addigi életét, és a teljes szegénységet választotta. Társai is akadtak, vezetésével kolostort alapítottak, mint fratres minores (= kisebb testvérek, innen: minoriták). (17) Prédikáló rend, akik a csak miséző papság helyett is hirdették az evangéliumot, és keltették fel népszerűségükkel annak irigységét. Többféle, így a magyarországi Dózsa-felkelésben a forradalmi mozgalmak ideológusai lettek, a – különösen egyházi – gazdagság bírálásával.

Velük egyidőben alakult a Domonkos-rend. Ők is a prédikálást tartották fő hivatásuknak, de egyrészt a magas szintű tudományos felkészülés különböztette meg őket a „népi szónok” ferencesektől, másrészt főként az eretneknek térítését tűzték ki célul. Így „csúsztak bele” az eretneküldözés, az inkvizíció kétes értékű tisztségébe (erről később).

Ezeknek a szerzetesrendek termelték ki a kor sajátos lelkiségét, a misztikát (Unio mystica cum Christo = titokzatos közösség Krisztussal). Az elmélyülés egészen extázisig fokozása, a Krisztus iránti szerelem átélése sokakat a szolgálat iránti teljes odaadásra a maguk érdekei, indulatai teljes megvetésére buzdított. (18) Sajnos, ezt az odaadást először környezetük, majd maguk is áldozatnak, érdemnek kezdték felfogni. A mi nagy magyar misztikusunk Árpád-házi Margit királylány volt, aki életét szó szerint felemésztette Isten szolgálatában – „engesztelésül a magyarság bűneiért”.

A KÖZÉPKOR NÉPI HITVILÁGA

(Jer 6,14) 235.

1. A kialakult egyházi hierarchia (papi uralmi rendszer) legaljára a laikusok kerültek, a nem beavatottak. Ők, ha Istent keresték, teljesen ki voltak szolgáltatva a klérusnak, mert a középkorban a létbiztonság nagyon gyenge volt. Éhínségek, járványok, háborúk pusztították a népeket, egyetlen biztonságuk, vigasztalásuk az evangélium, az örök élet reménysége maradt, melynek útját a klérus magának lefoglalta, és sokszor el is torlaszolta.

(Jellemző a székely népmese felfogása: a súlyos bűnbe esett székely bujdosásában Szűz Máriával találkozik, tőle kéri a feloldozást. Mária azonban ezt mondja neki: „Fiam, nekem erre nincs hatalmam, hanem menj le ide az első faluba a paphoz, majd az feloldoz téged”).

Az Evangéliumban meghirdetett kegyelem, amit Krisztus hit által mindenkinek kínál, malaszttá lett, amit az egyház osztogat híveinek – sokszor anyagi, vagy egyéb áldozatok fejében. Ez sajnos, sokszor a zsarolásig eljutott a vágyakozókkal szemben. Így a félelem át is értékelődött, már nem a természeti csapásoktól, vagy az ördögöktől kellett félni, hanem az azok ellen esetleg oltalmat nyújtó – vagy megtagadó – egyháztól.

Ebből következően a lelki élet súlypontja a hitről áthelyeződött a jó cselekedetekre. Mindenki igyekezett érdemeket szerezni, lehetőségei szerint. A legtehetősebbek hatalmas székesegyházakat építettek, vagy apátságokat alapítottak (hogyan ott a szerzetesek őérettük és családjaikért imádkozzanak). A szegényebbek ezeket ékesítették adományaikkal, vagy zarándokutakra indultak, amíg lehetett, a Szentföldre, később Rómába, Santiago de Compostelába, és az egyre szaporodó búcsújáró helyekre. Ezek mögött a szentek tisztelése állott: az a tanítás, hogy a régen elhunyt kiváló keresztyének mennyei közbenjárását el lehet nyerni az által, hogy életük, vagy haláluk helyére –

esetleg olyan helyre, ahol valamilyen ereklyéjüket (testük, vagy ruházatuk darabját) őrzik – elzarándokolunk, főképpen nevük, vagy haláluk napján. Intenzíven gyakorolták a szegények, betegek gondozását, eljutottak odáig, hogy a gazdagoknak éppen olyan szükségük van szegényekre (hogy velük jót téve, érdemeket szerezzenek), mint azoknak őrájuk. Jótettnek tartották a különböző önsanyargató vezekléseket is. Időnként flagelláns (önostorozó) csoportok indultak útnak, gyakorolva és hirdetve a bűnbánatot.

2. Az istentisztelet középpontjába az igehirdetés helyett a sákramentumok kerültek. Ezek jelentőségével számuk is kettőről hétre nőtt (keresztség, bérmálás, gyónás, áldozás, házasság, utolsó kenet és papi szentség). Az úrvacsorából kinőtt a szent mise-áldozat, azzal a tanítással, hogy Isten az ebben résztvevőknek ad csak bűnbocsánatot, hogy abban Krisztus testét és véréét újra megáldozzák, hogy az ostya (ami borral gyúrt tésztaból van sütvé), amikor a pap megáldja, lényegében átváltozik Krisztus valóságos testévé és vérévé.

(A „hókusz-pókusz” varázsszó az ostya felmutatásakor hirdetett hoc est corpus meum (= ez az én testem) félrehallásából – és az áldozásnak tulajdonított „varázserőből” származik.)

Az áldozás előtti gyónást (az ómagyar nyelvben jonh: a szív) kötelezővé – ennek fejében szigorúan titkossá tették. Ez, a hozzácsatolt penitenciával (= vezeklés) súlyos lelki terrorra nyújtott lehetőséget.

3. Kialakult a tisztítótűzről szóló tanítás. E szerint a halál után nem két, hanem három helyre juthat a lélek. A menny és a pokol között van egy átmeneti állapot, vagy hely: a tisztítótűz. Ott pedig az utolsó gyónás után elkövetett bűnökért, a meggyónatlan bűnökért és az egyház által kirótt, de (még) nem teljesített vezeklésekért kell hosszabb-rövidebb ideig szenvedni. De ezt a szenvedést a földön élők megrövidíthetik: misék mondatásával, vagy vezeklések, zarándokutak vállalásával. Egy társgondolatot is kialakítottak: a fölösleges jócselekedetekről. Ez abból indul ki, hogy aki sok jót cselekedett földi életében, hamarabb szabadul, „búcsúzik” a tisztítótűzből. Van, aki annyi jót cselekedett, hogy nem is kerül oda, egyenesen a mennybe jut; néhány kivételes szent pedig annyit, hogy a saját üdvösségén túl még fölös jócselekedetei vannak, amikkel az egyház gazdálkodhat, osztogathat belőle a híveknek. Például azoknak, akik valamelyik szentnek ünnepén elzarándokolnak annak élete, vagy halála helyére.

A magyarországi helyzet némileg különbözött a nyugatibb országokétól. Királyaink egyes politikával, névleg alávetették magukat a pápai irányításnak, gyakorlatilag befolyásuk alatt tartották az egyház életét. A püspöki tisztség nem járt politikai hatalommal (amíg a banderiális hadseregeket meg nem

szervezték), legfeljebb, ha a püspök királyi, vagy főnemesi családból származott. Így az investitúra ügye nem éleződött ki.

Az István által felállított egyházszervezet lassan áthatotta az ország életét, természetes lett, hogy mindenki keresztyén. Ez bizony nem jelentett élő keresztyén hitet. Régi nyelvemlékünk, a Halotti beszéd híven tükrözi az Evangélium hiányát, helyette a közbenjáró imádság központi szerepét. (19)

A Benedek rend után a ferences (minorita) rend terjedt el leginkább. A szerzetesek prédikáltak – nem is mindig az egyházi vezetők szájíze szerint. Alakult magyar rend is: a Pálosok rendje szigorú regulájú, remeteszerű életet élt. A szerzetesek iskolákat is alapítottak, néhány helyen (Sárospatak) plébániai iskolák is alakultak. Hosszabb-rövidebb ideig egyetemek is működtek Magyarországon: Pécs, Buda, Pozsony.

Szétnéztünk (három szinten) a középkori egyház lelkeségén. Bizony, eltávolodott az Evangéliumtól. Isten nem hagyta így. Megindított egy erjedést, amiből teljes megújulás lett.

KÖZÉPKORI ERETNEKMOZGALMAK

(Jer 4,1 és 6,14) 294.

Ezek olyan mozgalmak, amelyek az egyház gyökeres megromlását és javíthatatlanságát hirdették, ezért abból kilépve, saját hitet kialakítva külön szervezkedtek.

1. Az ókorban feltört, majd elmúlt gnoszticizmus új formában megjelent a Balkánon. A bogumil mozgalom (= Isten barátai) felújította a dualista gondolatot: hogy van egy jó, meg egy rossz Isten, az anyagi dolgok mind a rossz művei. Ez erős egyházkritikával társulva, szigorú aszkétikus közösségeket hozott létre. Tiltották a hús, szesz fogyasztását és a házasságot. A pápát Antikrisztusnak, egyházát a sátán zsinagógájának bélyegezték. Természetesen, hogy a pápák mindent megtettek a veszedelmes eretnekség (= szakadárság) felszámolására, több országot felkértek kiirtásukra. A mi királyaink (IV. Béla, Zsigmond) részt vettek ilyen „Keresztes hadjáratokban”.

2. A mozgalom – részben a Kelet-Nyugat között „ingázó” kereszteslovagok útján – eljutott Dél-Franciaországba, ahol egyik központjuk, Albi után albigeneknek nevezték őket. Ők a kathar (= tiszta) nevet használták inkább. A test-lélek ellentét náluk abban a gondolatban csúcsosodott ki, hogy Krisztus nem ölthetett igazi testet (- ókori doketisták!). Így persze a kereszthalál, és ezzel a megváltás is tárgyaltalan lett. A tiszta állapotot egy keresztségféle szertartás, a consolamentum által gondolták elérni, amit egy más, „tökéletes”

perfekt adhatott át. Ezzel azonban az a felelősség járt, hogy utána a legkisebb vétkezés is végleg elveszi az üdvösséget. Ezért igyekeztek halogatni a szertartást, sok esetben a halálos ágyig (előre megegyeztek erről egy perfekttel. (20)

Főként a toulousi örgrófságban terjedtek el, ahol az örgrófok támogatták őket – hogy a francia királytól csak hűbéri módon való függőségüknek „tömegbázisa” legyen. De a pápák kétszer is keresztes hadjáratra biztatták ellenük a királyokat, akik irtó háborúban verték le őket, és így a területet a koronához csatolták.

3. A mozgalom teljes felszámolására hozták be a pápák Franciaországba az inkvizíciót. Ezt a „szent vizsgáló hivatal” először a reconquista utáni Spanyolországban állították fel. Azt vizsgálta, hogy a keresztség feltétele alatt ott meghagyott arabok („mórok”) és zsidók titokban nem tartják-e régi vallásukat. Ott „betöltve szerepét”, áttelepítették az albigens vidékre, majd átadták a Domonkos-rend kezébe (ők dicsekedtek így: „Domini cani = az Úr kutyái).

Az inkvizíció eljárása az egyház abszolút tekintélyére épült. Érvényes volt a névtelen feljelentés, minden igazi hívőnek kötelessége volt a gyanúsakat feljelenteni. Gyakorolták a tanúvédelmet (nem volt szembesítés, a vádlott nem láthatta a tanút), a bűnösség vélelmét (nem a vádat bizonyították, a vádlottnak kellett bizonyítania ártatlanságát). (21) A kínvallatást „önkéntes alapon” alkalmazták (t.i., ha a vádlott vállalta, hogy szenvedések között is kitart ártatlansága mellett) – nem vállalása a bűnösség bevallását jelentette. A bevallott bűn büntetése enyhébb esetben a bűnvallás volt (nyilvánosan, vezeklőruhában, és az egyházfegyelem vállalását megostorozással jelezték) sok bűnbánót „a kísértésektől megóvándó”, életfogytig „kolostori őrizetben” tartottak. A makacs, vagy visszaeső eretnekeket az egyház nem büntette (*ecclesia non sitit sanguinem* = az egyház nem szomjazik vért), hanem átadta a világi hatóságnak – melynek kötelessége volt az eretnekeket halállal büntetni, ezt általában nyilvános megégetéssel hajtották végre. Ez volt az *autodafé* (*actio fidei* = „a hit cselekménye”).

Egy sajátos gondolatot ki kell itt emelnünk. Az inkvizíció jóhiszeműen, a lelkek megmentése érdekében működött! Abból a gondolatból indult ki, hogy a pápa vezetése alatt működő katolikus egyház az egyedül üdvözítő anyaszentegyház. Tehát minden eszközzel mindent meg kell tenni, hogy mindenkit ebbe tereljenek be-, vagy vissza, az ő érdekében.

Az inkvizíció Európa sok országában működött. Nálunk is feltűnt, de nem terjedhetett ki, egyrészt az eretnekmozgalmak nem hódítottak meg tömegeket, másrészt a magyar egyháznagyok igyekeztek saját hatáskörükben eljárni ellenük.

ELŐREFORMÁTOROK

(Jer 3,12) 395.

Láttuk, az eretnekek kiváltak az egyházból, a Bibliától eltérő tanításokat vallottak. Az előreformátorok belülről bírálták az egyházat, és az egyház életét igyekeztek megtisztítani, a Bibliához igazítani.

1. **VALD PÉTER** gazdag lyoni selyemgyáros még a kathárokkal egy időben (egy kalap alá is vették velük) elkezdte olvasni a Bibliát. Mikor a gazdag ifjú történetéig jutott, ő megtette, amire az nem volt képes: eladta gyárait, raktárait, és szétosztotta a szegények között. Alig hihető, de ebben társai is akadtak. Ők lettek a lyoni szegények. Ahogy egykor az Úr tanítványai, kettőnként szétjártak, és – nemzeti nyelven! – hirdették az evangéliumot. Kezdetben nem foglalkoztak az egyház bírálatával, de szent szegénységük kiáltó ellentétben volt a főpapok fényűző életmódjával, ezért az egyház ellenük fordult. Először (1179) még pápai engedélyt is kaptak a prédikálásra, de két évre rá már betiltották őket, majd újabb három év múlva kiközösítették az egyházból, és mint eretnekek ellen előbb az inkvizíció lépett fel, majd írtóhadjáratokat indítottak ellenük. Az üldözések elől Piemontba, majd Lombardiába húzódtak, ahol máig fennmaradtak, sőt, Rómában theologiai főiskolájuk van.

2. **JOHN WYCLIF** már a 14. században élt, az oxfordi egyetem professzora, de egyszerre falusi pap is volt. Ő is a Biblia tanulmányozása közben látta, mennyire más lett az egyház, mint kezdetben. Különösen a pápák világi hatalomra törését bírálta (22) E miatt eretneknek mondták ki, de az egyházi bíróságtól megmentette a király, aki szintén igyekezett a pápától függetlenné válni (különösen a pápai adó fizetése dolgában). Így az egyházi életet megújító tanításai zavartalanul terjedtek Angliában. A Bibliát is lefordította (a latin Vulgata-ból) angolra. Követőit, akik nem szónoki ékesszólással hirdették az Igét, lollardoknak (motyogóknak) nevezték. A mozgalom addig terjedt, míg ki nem tört a Wat Tyler vezette felkelés. Ezt a lordok Wyclif mozgalmának tulajdonították, e miatt el kellett hagynia az egyetemet. Falusi papságát megtarthatta, az evangéliumot egy ország helyett egy gyülekezetnek hirdethette. Hanem halála után 30 évvel, az új király kibékült a pápával, és az inkvizíció működésbe lépett Angliában. Akkor Wyclif sírját kiásták, maradványait megégették és hamvait a Temzébe szórták – hogy az „eretnekségnek” nyoma se maradjon.

Maradt nyoma. A középkorban az egyetemek között teljes átjárhatóság működött – hiszen mindegyiken latinul folytak az előadások. Vándoroltak is a diákok, egy-egy híresebb professzor hallgatására. Vitték a híreket, a könyveket. Így jutottak el Wyclif könyvei, tanításai Prágába.

3. **JAN HUS** (Husz János) prágai professzor örömmel fogadta ezeket, mert a Bibliából igazoltnak látta. Ő is, az egyetemi előadásokon kívül prédikált is, a prágai Betlehem kápolnában (ma is megvan). Így egyszerre az egyetemi ifjúságnak és a prágai népnek hirdette az Evangéliumot. Elsősorban a Biblia fontosságáról, lelki megújulásról, tiszta életről prédikált. Hirdette, hogy az Írás az igazi lelki tekintély, senki azzal ellenkezőt nem taníthat, – nem fogadhat el. Két szín alatt osztotta ki az úrvacsorát. Mindezekkel magára vonta a hatalmasok haragját. Amíg IV. Vencel cseh király élt, megvédte, hiszen Husz mozgalma a cseh függetlenséget is védte a pápával – és a Német-római birodalommal szemben. De a király halála után Csehország Zsigmond császár (meg magyar és cseh király) uralma alá került. Ő a pápaság akkori válsága miatt zsinatot hívott össze Konstanzba (két ellenpápát lemondattak, egy harmadikat választottak), oda pedig a bíborosok kívánságára Huszt is megidézte, menlevéllel biztosítva szabad mozgását és távozását.

A zsinat azonban Huszt eretnakség vádjával letartóztatta (eretnekre nem volt érvényes a menlevél), és több, egyre erőszakosabb tárgyalás után 1415-ben máglyán megégetette. (23) Csehországi hívei ennek hallatán fellázadtak, megkezdődtek a huszita harcok. Kezdeti győzelmek után a mozgalom kettévált. Az enyhébb irányzat, a kelyhesek megegyeztek a pápával, hatalma elismerése fejében jogot kaptak a nemzeti nyelvű istentiszteletre és a két szín alatti úrvacsorázásra. (24) A radikálisabb irány, székhelyük szerint a táboríták, egyre csökkenő erővel folytatta a fegyveres harcot, végül szétszóródva, a létfenntartásért egyre inkább rablóseregekké züllve, eljutottak Magyarországra is, ahol Giskra vezérrel a Felvidék jó részét elfoglalták. Mátyás király jórészt öbelőlük szervezte meg a neves fekete sereget.

A magyar lelki életre pozitív hatást gyakoroltak; első magyar bibliafordításunk a Szerémségből Moldvába menekült Újlaki Bálint és Pécsi Tamás szerzetesek ma is jól érthető magyarságú művei. Az erdélyi Budai Nagy Antal felkelésének (1437) is erős huszita motívumai voltak.

LUTHER MÁRTON (1483–1546) I.

(Róm 1,17) 390.

A középkori egyház körképéből, az eretnekmozgalmakból, meg az előreformátorok történetéből derült ki, hogy az egyház reformációért kiáltott. „A tájékok fehérek voltak az aratásra” (Jn 4,35), csak az aratómunkásokra volt szükség (Mt 9,38). Az aratók pedig eljöttek, és meglátták: az egyházat hitében és életében kell megújítani. Ezt először Luther Márton látta és kezdte meg.

1. Egy Eisleben nevű kis bányászvárosban született 1483-ban. Édesapja is bányász volt, és telt neki arra, hogy fiát iskolába adja. De a helyi iskola elvégzése után részben a maga lábára kellett állnia, hogy az erfurti egyetem hallgatója lehessen. Az akkor szokásos énekes diák intézményben segíthetett magán: utcákon, konyhaajtókban énekeltek több szólamra, ezért kaptak némi – természetbeni – támogatást. Jó tanuló diák volt, de a lelki élete még csak az iskolai szabályok kerete között alakult.

2. Intenzívvé két halálközeli élménye alapján vált. Az egyik: egy kedves barátja a német diákok között akkor szokásos párbajozás során halálos dőfést kapott. A hirtelen halál látása megdöbbenette Luthert, az élet értelméről való gondolkozásra indította. A másik eset saját élménye volt: egy erdőn át tartott hazafelé, mikor heves zivatar tört ki. Egy közelében lecsapó villám hatására felkiáltott: „Szent Anna, segíts, és szerzetes leszek!” Épségben hazatérve, nem merte visszavonni fogadalmát, jelentkezett az erfurti ágostoni kolostorban. Szerzetesi fogadalmát is komolyan vette. Teljes buzgósággal túlteljesítette a rendi szabályokat, egyre több imádsággal, böjttel, templomi ájtatossággal kereste Istent. „Hogyan találok egy kegyelmes Istent?” – kérdezte, mert Istentől csak félelmes büntető igazságát látta. A zárda rendfőnöke, Staupitz, már a megőrüléstől féltette a fiatal tehetséget. Azt tanácsolta neki, olvassa a Bibliát (ez általában nem volt szokásban a szerzetesek között, ő is csak mint új foglalatosságot ajánlotta). Luther hozzáfogott az Igéhez, egyre nagyobb szomjúsággal merült el benne. Végre ráakadt a Róm 1,16-ra: „A Krisztus Evangéliuma Istennek hatalma, minden hívőnek idvességére.” Ez lett minden leterheltségéből, félelméből felszabadító Igéje. Ebből fogalmazta meg életének, teológiájának alap gondolatát: kegyelemből, hit által van az üdvösség. Ezt ismerte fel rendje névadójának, Augustinusnak tanításaiban is, aki így példaképévé lett. Gondolkodása, magatartása annyira megváltozott, hogy rendfőnökei is felismerték, és hamarosan a wittenbergi egyetemre küldték, hogy új, derűs tudósegénységét átadja a fiatalságnak. Megválasztották a bibliamagyarázat professzorává.

Az Evangéliumban megkapott belső egyensúlyt hamarosan külső események háborították meg.

3. A bűnbocsátó cédulák. Már volt szó arról, hogy az egyház „osztogatott” a szentek fölösleges jócselekedeteiből. A középkor végére kialakult az a gyakorlat, hogy ezért nem is kell ide-oda elzarándokolni, pénzáldozattal is lehet ilyen bűcsút venni. Ennek a nyugtáit nevezték bűnbocsátó cédulának, amiket különböző értékben lehetett vásárolni, több-kevesebb bűcsút szerezve általuk. (25)

Luther idejében egy hatalmas cédula-áruló kampány indult meg. Kettős alapja volt ennek. Egyik: a pápa hozzáfogott a világ legnagyobb templomának,

a római Szent Péter templomnak építéséhez. Ehhez egyre több pénz kellett. A másik: Albrecht mainzi érsek hatalmas javadalmával nem elégedett meg. Kitalálta, hogy még két püspöki megye javadalmát is megszerzi. De több püspöki tisztség viselése törvényellenes volt. Ezért felajánlott a pápának 10.000 aranyat. Ezt a Fugger bankháztól vette kölcsön. Hogy Fuggeréknek biztosítékuk legyen, a pápa engedélyt adott az érseknek, hogy a mainzi egyházmegyében bűnbocsátó cédulákat áruljon, annak jövedelméből törlessze az adósságot. Elindult hát az érsek megbízásából Tetzl János domonkosrendi barát, és nagy sikerrel árulta a cédulákat. Plakáton hirdette: „Amint a pénz a ládában peng – a lélek a mennyszőnyegben leng”. Wittembergbe is készült. Ezt nem tudta Luther szó nélkül hagyni. (26)

LUTHER MÁRTON II.

(Efézus 2,8) 213.

Szokásos (és veszélyes) dolog volt teológiai kérdésekről nyilvános vitákat rendezni. Ezek kihívással kezdődtek: valaki írásba foglalta tételeit, és nyilvános helyen kifüggesztette, alkalmat adva a máshogy gondolkodóknak, hogy felkészülve álljanak vele vitára.

1. A nevezetes dátum: 1517. október 31-én függesztette ki Luther 95 tételét a wittembergi vártemplom kapujára (most az egész, a kapu bronzlemez-burkolatán olvasható). A 95 tétel egyetlen gondolat körül forog: a bocsánatot egyedül Isten adja, Krisztus szenvedéséért, ingyen kegyelemből. (27)

2. Az eljárás. Nyilvános vita nem lett a tételekből. Tetzl János inkább feljelentette Luthert Albrecht érseknél. Ő maga elé is idézte, de Luthernek ő, a mainzi érsek nem volt felettese, így nem áll elébe. Akkor a saját megyéjében Caetanus bíboros hívta maga elé. Hozzá el is ment, de a bíboros teológiailag felkészületlen volt, a tudós professzorral semmit nem ért el. Így egy „nagyagyút”, Eck János lipcsei professzor állítottak ki vele szemben, de az Evangélium tiszta igazságában ő sem tudta Luthert megingatni. (28)

Az érvekből kifogyva, szokás szerint a hatalom útjára léptek. Följelentették a pápánál, aki először szerzetesek jelentéktelen civódásának fogta fel az ügyet, majd átlátva annak komolyságát, Luthert kiátkozta. De addigra ő egyrészt (sok belső vívódás után) annyira szilárd volt már a megismert igazságban, másrészt ez az igazság annyira elterjedt és hatással lett széles néprétegekre, hogy Luther a kiátkozó bullától nem ijedt meg, hanem nagy nyilvánosság előtt, az egyetemi ifjúság viharos tetszése mellett elégette.

Persze, közben nem maradt meg a tételekben megfogalmazott alapgondolatoknál, hanem könyvekben is tovább bontotta azokat. Három könyvet írt az eljárás idején *An der christlichen Adel deutscher Nation* (A német nemzet keresztyén nemességéhez) a pápaságot bírálja. *De captivitate babilonica ecclesiae* (az egyház babiloni fogságáról): a sákramentumok igei felfogásáról. *Von der Freyheit einer Christenmenschen* (a keresztyén ember szabadságáról): a lelkiismeretnek egyedül az Igéhez kötött voltáról szólnak. A középkori egyház inkvizíciós gyakorlatának végső következtetése: a megátalkodott bűnöst át kell adni a világi hatóságnak! A pápa, látva, hogy az *excommunicatio* nem használ, V. Károly német-római császárt kérte, hogy járjon el Lutherrel szemben. Ő az 1521-i birodalmi gyűlésre idézte meg Luthert. Barátai – emlékezve Husz János esetére – óva intették, de ő azt mondta: Ha annyi ördög volna is Wormsban, mint cserép a háztetőkön, ő mégis elmenne. (29) El is ment, és a gyűlés elé állt. Ott eléje tárták nyomtatásban megjelent műveit, és felszólították: vonja vissza. Egy nap gondolkodási időt kért, majd közölte a birodalmi gyűléssel: írásai egy része olyan bibliamagyarázat, amit ellenfelei is elismernek, azokban nincs visszavonnivalója. Más részében, vitázó irataiban vannak olyan kitételek, amikben lehet, hogy egyeseket megsértett, de állításai igazak, nem vonhatja vissza. Harmadrészükből olyan igazságokat írt le, amiktől lelkiismerete sérelme nélkül nem térhet el. Így hát vissza nem vonhat semmit. (30)

A birodalmi gyűlés kimondta Lutherre a birodalmi átkot (*Reichs-acht*: olyan kiközösítés, ami kivonja őt a birodalmi törvények védelme alól; bárki büntetlenül akármit tehet vele). Hamarosan érezte is ennek hatását: hazaindulva, álarcos lovasok fogták el és vitték ismeretlen helyre – amiről kiderült, hogy Wartburg vára, ahová Bölcs Frigyes szász választófejedelem vitette védőőrizetbe, nehogy mások máshogy bánjanak vele. Ott egy szűk éven át „Junker Jörg” néven munkálkodott, többek között a Biblia első német fordításán.

Hanem Wittenbergből olyan híreket hallott, hogy vissza kellett mennie. (31) Több munkatársa különböző irányokba „továbbfejlesztette” a reformációt – már az Igétől eltérve. Egyrészt az anabaptisták a felnőttkeresztség által biztosan csak hívőkből álló zárt közösséget igyekeztek alkotni. Másrészt, az akkoriban fellángolt német parasztfelkelés élére állt, Luther korábbi munkatársa, Münzer Tamás – az ő tanításaira hivatkozva, majd, mikor ő ez ellen tiltakozott, istentelennek jelentette ki őt. (32) Luther – a Róma 13-ban, a felsőbbtség iránti engedelmisség parancsára hivatkozva – elítélte a parasztfelkelést, majd annak leverésekor éppen ilyen súlyosan ítélte el az irgalom nélküli bosszúálló nemességet.

A forrongó események között ideje volt elvileg tisztázni, hitvallásban a birodalom elé tárni a reformáció lényegét. Először 1529-ben, a speyeri birodalmi gyűlésen jelentek meg a reformáció képviselői. Ott a többség megismételte és mindnyájukra kiterjesztette a wormszi átkot – ők azonban protestáltak (tiltakoztak) a többség erőszakja ellen. Majd egy év múlva az augsburgi gyűlésen felszólításra benyújtották a Confessio Augustana-t (Ágostai hitvallás) – amit, barátai ösztökélésére – nem a heves vitatkozó Luther, hanem tudós és szelíd barátja, Philipp Melanchton fogalmazott meg – el is fogadta a gyűlés, hogy Lutherék mégsem eretnekek. Még egy évre rá, a lutheránus rendek Schmalkaldenben szövetséget kötöttek a hit védelmére, ez egy évtizedre nyugalmat is szerzett a reformáció híveinek.

Ezek közben magánéletében nyugalmasabb éveket kapott Luther. Feleségül vette Bora Katalint, gyermekei születtek, akiket szeretettel igyekezett hitre nevelni. De sok más ember felé is nyitott volt a szíve. „Nyitott asztalt” tartott: mindig vendégek ülték körül, és elhíresedtek asztali beszélgetései. Egy híve fel is jegyezte ezeket. Van egy magyar vonatkozású anekdotája is: Dévai Bíró Mátyásról és egy szerzetesről. Mindketten egy török tiszt fogságába estek, aki „hitvitát” rendezett közöttük. Egy-egy puskaporos hordóra kellett ülniük, melyek alatt egyforma hosszú kanócot gyújtottak meg. Amelyik tovább mer ott ülni, annak igazabb a hite. Dévai fölényesen győzött...

Betegségei egyre inkább elhatalmasodtak rajta. Halála közeledtét érezve, kérte, hogy szülővárosába, Eislebenbe vigyék meghalni. Temetni azonban mégis Wittenbergben temették, sírja valóságos „búcsújáróhelye” a lutheránus világnak. Tanításai hamar elterjedtek elsősorban Németországban, majd a skandináv államokban. Magyarországon főként a németajkú vidékeken: az erdélyi és felvidéki szászok között, majd a szlovák vidéken. Ma az egész földön a Lutheránus világszövetség fogja össze őket. A miénknél buzgóbb egyháziasság, a hit erős érzelmi vonala, a zene- és képzőművészetek iránti erős hajlam jellemzi őket. Hitvallásukban ma is a lutheri felfedezés a legfőbb: „Egyedül kegyelemből, hit által!”

ZWINGLI ULRIK

(Józsúé 24,23) 379.

Hat héttel a német bányászfiú után született egy svájci gazdacsaládban is egy fiú. Mintha származásuk megszabta volna pályájukat: a bányászfiú, mint a bányaakna mélyéből fölfelé néző, egy pontot lát az égből, de ezt nagyon fényesen; a kegyelemből hit által kapott megigazulás fényében élt. A svájci

parasztfiú pedig, mint aki megszokta a havasi legelőn a hegycsúcsok sokaságának teljes panorámáját, úgy tekintette át Isten dolgait teljes gazdagságukban.

Könnyebb indulása volt azok megismerésére. A módos gazdáknak telt a taníttatásra, papi rokonai buzdították is őt erre. Így, miután a berni alsó iskolát kijárta, egyenesen a bécsi egyetemre küldték továbbtanulni. Ott egy időre a nagy humanista, Rotterdami Erasmus barátságába és hatása alá került.

(Erasmus, korának legnagyobb tudósa, a teológiához is annyira értett, hogy ő adta ki először nyomtatásban a görög Újtestamentumot – és, mert néhol hiányos volt a kézírata, egyes részeket latinból fordított vissza görögre. De nem volt hívő keresztyén ember, Zwingli később ki is ábrándult belőle.) (33)

18 évesen úgy került Baselbe tanulmányait befejezni, hogy közben már tanított is. 22 évesen lett a tudományok magistere, ugyanakkor pappá is szentelték.

Első szolgálati helye Glarus volt. Ott a gyülekezet férfitagjainak – mint akkoriban a svájciak jó részének – fő megélhetési forrása a zsoldos-katonászkodás volt. Gyakran a pápa seregében. Ilyenkor Zwinglinek, mint tábori papnak, velük kellett menni, de a szerződéseket is ő kezelte, ezért kapott is fizetést. Tanulmányait is folytatta: a bibliai héber és görög nyelvet tanulmányozta (részben Erasmus hatására, akivel még levelezett).

Nagy változása a francia királlyal folytatott háborúban indult meg. Az első, győztes novarai csata még lelkesítette: milyen nagyszerű dolog a pápa zászlaja alatt küzdeni az istentelen franciák ellen. De a marignanoi vereség után – ahol 8000 svájci maradt holtan a csatatéren – rádöbrent, milyen aljas kereskedés folyik itt honfitársainak vérével. Ettől kezdve falujában a zsoldosság ellen prédikált.

Fölöttesei megpróbálták „fölfelé buktatva” elhallgattatni: megtették Einsiedeln-be „óradíjas papnak” (Leutpriester). Az pedig egy 10. századi vértanú remete emlékére búcsújáró hely volt. Ez zsoldosság nélkül is jó jövedelmet hozott (a svájci vendéglátóipar kezdetei...), de Zwingli már annyira az evangélium hatása alatt állott, hogy felfedezte – és hirdette – a búcsú hiábavaló és igeellenes voltát (akkor is, ha ezzel a saját jövedelme ellen beszélt). (34) Ezért már felhők gyülekeztek a feje fölött, de egyben országos híró is lett. Így, mikor két év múlva megpályázta a zürichi Gross-Münster egyik lelkészi állását, megválasztották. Már a bemutatkozó prédikációja nyílt hitvallás volt az egyház szükséges reformációjáról (Lutherről akkor még nem hallott). Ezzel Zürichben el is indult a munka, lépésről-lépésre. Egyik évben a pápától elszakadást mondták ki, másikon a kolostorokat oszlatták fel, majd a misét

váltotta fel a közös úrvacsorázás, a szentek tisztelését hagyták el, elvetették a tisztítótűz gondolatát. A legkeményebb harc a zsoldosság megszüntetéséért folyt, de abban is előrejutottak (35). Mindezekben a várost vezető Kistanács (mely az előkelőkből állott), sokat ellenkezett Zwinglivel, de a végső döntéseket hozó, a népet képviselő Nagytanács a legtöbbször mellé állt.

1519-ben fél Európán hatalmas pestisjárvány söpört végig. Csak Zürichben a 7000 lakosból 2500-an meghaltak. Ez a nyomorúság vitte át Zwinglit a végső megterésen: ő egyedül az Úrra bízhatja magát. (36)

A régi egyházi élethez ragaszkodók egyre erősebben ellenálltak. Először, egy kisebb vita után a városi tanács biztatta határozatával: „a papok csak az evangéliumot hirdessék!” Majd egymás után két nagy vitára került sor.

Az I. zürichi hitvitára Zwingli 67 tételt bocsátott közre, ezekben a keresztyén hit egész területére kitekintve igényel reformációt. (37) A tételekről 400 lelkész előtt kezdtek vitát, elsősorban Faber János konstanzi püspök-helyettes. Azonban Zwingli érveire (aki a héber és görög Bibliából érvelt) még latinul, vagy németül se tudott válaszolni. Így a városi tanács egyértelműen a reformáció, főképpen a tiszta evangélium hirdetése mellett foglalt állást. (38)

A II. hitvitán, mintegy kiegészítésül, elhatározták a képek-szobrok eltávolítását a templomokból, és a misék megszüntetését. Svájc reformációja végbement. Kivéve a három őskantont (Schwytz, Uri, Unterwalden). Ők ragaszkodtak a pápához és a reformáció előtti egyházi tanításhoz és élethez. Az ellentétek gazdasági és hatalmi téren is kialakultak. A két fél kölcsönösen akadályozta a másiknak az ő területén átmenő kereskedelmét. A vitázásból különböző felfogású ígírdetők kivégzése lett. Végül a fegyvereké lett a döntő szó. Mindkét fél felvonult a Kappel melletti mezőn. Első esetben még sikerült békés megállapodásra jutni: tiszteleten tartják egymás hatalmi és befolyási zónáit. De kiújult a gyűlölködés és a harc:

A második kappeli csatában a jobban felkészült őskantonok győztek. Zwingli is elesett. Utolsó szavai ezek voltak: „Csak a testemet...” A harc után az előbbi egyességet újították meg, ami máig is érvényben van. Svájc a három őskantont kivéve református.

Zwingli és Luther sokáig egymásról nem hallva, párhuzamosan végezték a reformáció munkáját. Mire a hírek elterjedtek a két munkáról, mindketten annyira megerősödtek nézeteikben, hogy nem volt esély az egységesítésre. Hesseni Fülöp örgróf összehozta kettejüket Marburgban. Ott a hit 15 cikkelyéről megegyeztek, de a 16-ról, az úrvacsoráról annyira eltért a látásuk, hogy hidegen váltak el egymástól. Így a reformáció két ágban fejlődött ki az egész földön. (39)

KÁLVIN JÁNOS (1509–1564) I.

(Máté 7,24–25) 91.

1. Egy jó diák: Kálvin János a reformáció második nemzedékéhez tartozik. 1509-ben (26 évvel Lutherék után) született a franciaországi Noyonban. Az emelkedésre hármuk közül neki volt legjobb esélye: édesapja is művelt ember volt: mint jogász, több egyházi méltóságnak volt jogtanácsosa. A kis Jeant is papnak szánta. Így egyengette az útját. Kiskorában egy nemesi családhoz ajánlotta be, hogy a kis úrfiak házitanítója tanítsa őt is. A párisi gimnáziumba úgy küldte, hogy egy falusi plébánia javadalmait megszerezte neki (azzal, hogy majd egyszer az állást is betölti). Hanem, mire teológiára került volna, édesapja összeveszett az egyházi személyekkel (még ki is közösítették), és fiát a papság helyett jogi pályára irányította. Orleans-ban kezdett jogot tanulni, majd Bourges-ben folytatta.

Ott találkozott a német reformáció híreivel, Luther írásaival, melyek Franciaországban hamar elterjedtek. Ezek hatására fordult a Bibliához, tanulta az újszövetségi görög nyelvet. (40) Édesapja halála után vissza is tért a teológiához: a párizsi Sorbonne-egyetemen. (41)

(Addig megszerzett jogi tudását azzal is megbecsülte a bourges-i egyetem, hogy a doktori címet megadták neki. Párizsban viszont őt, a fiatal teológust bevonták abba a szakértő bizottságba, amelyiktől VIII. Henrik király egyik válóperében jogi szakvéleményt kért.)

A Sorbonne-on önkéntelenül is a reformáció fiatal híveinek vezéralakja lett. Tovább tanulmányozta a Bibliát, de már bibliaórákat is tartott. Ez nem maradhatott sokáig titokban.

Egyik barátja, Kop Miklós olyan kiváló orvostanhallgató volt, hogy doktorálása után mindjárt megválasztották az orvosi kar dékánjának. Ilyenkor illik székfoglaló előadást tartani. Kop Miklós nem orvosi, hanem teológiai témáról akart szólni, de ehhez Kálvin segítségét kérte. Ketten aztán olyan előadást alkottak a reformáció szükségességéről, hogy mindkettőjük ellen elfogatóparancsot adtak ki. Alig tudtak kimenekülni Párizsból.

2. A bujdosó Kálvin – aki nem volt harcos alkat, inkább csendes szobatudós – a legjobb búvóhelyet találta magának. A király hűgánál, Navarrai Margit királynőnél tartózkodott, aki titokban a reformáció pártfogója volt. Majd a független Svájcba, a francia nyelvű Bâselbe ment, ahol megírta nagy hitvallását, *Institutio religionis christiani* (A keresztyén vallás rendszere) címen. (Az első, 1531-es kiadást többször bővítette, 1559-ben jelent meg a végleges kiadás.) Egy kis „szent naivsággal” I. Ferenc francia királynak ajánlotta az előszóban, azzal a bizakodással, hogy a király csak azért üldözi a reformáció

híveit, mert gonosz tanácsosai félrevezetik, de, ha elolvassa ezt a művet, biztosan ő is melléjük fog állni... Onnan titokban visszatért Párizsba, egy találkozóra. Egy régi diáktársa ugyanis, Szervét Mihály, aki kiváló orvos-tudós volt (ő írta le először az ember kétkörös vérkeringését), a teológiában különös és veszedelmes nézeteket terjesztett: tagadta a Szentháromság-egy Istent, Jézust csak embernek állította (ezzel a megváltásról mondott le!). Erről akart beszélni vele, de Servet a megbeszélte időre nem ment el Párizsba. Ő egy darabig ott tartózkodott, ami az egyetemi ifjúság előtt ismertté vált, és annyira felbuzdította őket a reformáció ügye mellett, hogy annak üzenetét röplapokon is kezdték terjeszteni. A király, mikor egy reggel az ő hálószobájának ajtaján is találtak egy ilyen röplapot, nagyon megharagudott, és elrendelte a vizsgálatot és üldözést. Nyolc egyetemi hallgatót máglyahalálra is ítélték, anabaptizmus címen. Kálvin az üldözés elől menekülve, Strasbourgba igyekezett, ahová a német uralom alá sok üldözött francia református menekült.

Mivel a két ország között hadiállapot volt, nem mehetett egyenesen a határ felé, hanem a semleges Svájcra át igyekezett odajutni. Genfben néhány napra megpihent, ez megváltoztatta egész életét.

Genf népe ugyanis már végrehajtott egy sajátos reformációt. Elszakadtak a pápát képviselő savoyai püspöktől, de nem kötődtek az Igéhez. Függetlenségük Istentől való függetlenség is lett, a város hanyatlott a hitben, és így az erkölcsökben is, annyira, hogy a munka helyetti henye és züllő élet miatt a város kezdett elszegényedni. Két prédikátor, Farel Vilmos és Viret Péter hirdették nekik az Igét és az Ige szerinti tiszta életet, de eredménytelenül. Mikor meghallották, hogy odajött Kálvin, felkeresték, és kérték: maradjon ott, és csináljon Evangélium szerinti rendet a városban. Ő riadtan tiltakozott, hogy az ilyen harcok életre végképpen alkalmatlan, neki csak „dolgozószobájának csendes magánya való”, Farel megfenyegette, hogy „akkor átkozott lesz dolgozószobád csendes magánya, ha nem maradsz itt, hogy segíts Isten népének”. Kálvin az átoktól még inkább megrettent, mint a harctól – maradt.

KÁLVIN JÁNOS II.

(1Jn 2,14/a) 295.

Annyira azért nem tagadta meg magát Kálvin, hogy a genfi munkát is írással kezdte. Csak most nem hittan könyvet írt, hanem először is egyházalkotmányt, melyben közösségi vezetést (presbitériumot) ajánlott, de úgy, hogy egyházi ügyekben is a döntéseket egy másik közösség, a városi tanács mondja ki. Aztán pedig „Istentiszteleti rendtartást”, amiben nem csak a templomi, hanem az

otthoni istentiszteletet is megszabta: mennyi idő jusson a munkára, szórakozásra, ki milyen anyagú, szabású ruhában járjon, milyen ékszereket hordjon.

Genf népe felesküdt ezekre a rendtartásokra – de hamar megbánta. Természetesen főként a jobb módú polgárok, akiknek telt volna fényűző életre. A „jobb családok” hamarosan összefogtak Kálvin ellen, a szabadság mindig alkalmazható jelszavával. A libertinus párt kereste az alkalmat a nyílt ellenállásra. Erre Kálvinék hamarosan adtak is alkalmat. Régi szokás volt Genfben, hogy húsvétkor a feltámadás örömét egy egész éjszaka tartó mulatsággal fejezik ki. Kálvinék felléptek ez ellen a szokás ellen, kihirdették: aki egyenesen a táncmulatságból jön a húsvéti istentiszteletre, annak nem szolgáltatják ki az úrvacsorát. Mikor ezt meg is tették, nagy lett a felháborodás, de tenni nem tudtak ellene semmit. Hanem több svájci város tartott akkor egy rész-zsinatot Lausanneban. Ezen elrendelték, hogy ezentúl a berni szokás szerint, kovásztalan kenyérrel kell kiszolgáltatni az úrvacsorát. Kálvin nem volt ott, nem tudott hozzászólni a kérdéshez. De, mikor a genfi tanács meghirdette ezt a határozatot, kimondta: az úrvacsora dolgában egyházi testületnek kell határoznia, városi tanácsok ilyen lelki kérdésben nem illetékesek. Továbbá, az úrvacsora annyira lelki esemény, annyira a tartalmára kell a figyelmet fordítani, hogy nem szabad a forma megszabásával a figyelmet a tartalomtól elfordítani. A libertinus párt lecsapott az engedetlen Kálvinra, társaival együtt száműzték Genfből.

Így hát mégis eljutott a rég vágyott Strasbourgba, ahol tárt karokkal fogadták, hamarosan megválasztották egyetemi tanárrá, majd az emigráns francia gyülekezet lelkipásztorává. Végre a nyugalom három éve következett. Örömben, bánatban itt is volt része. Anabaptistákkal vitázva több vezetőjüket is meggyőzte, hogy csatlakoztak az ő gyülekezetükhöz. Mikor egyikük meghalt, özvegyét Kálvin feleségül vette, kilenc boldog évet éltek együtt.

Annál rosszabb idők jöttek az őt elüldöző Genfre. Kiemelten a négy szindikusra, akik végrehajtói voltak az ő elítélésének. Egyikük hazaáruló lett, a letartóztatás elől az ablakon át menekülve lezuhant és meghalt. A másik gyilkos lett és halálra ítélték. Ketten pedig egy külföldi kiküldetésben annyit sikkasztottak a város pénzéből, hogy nem mertek hazamenni. De bajba került az egész gyülekezet is. Régi „gazdájuk”, Sadoletus savoyai püspök, bíboros, hallva Kálvinék elűzésének hírért, idejét látta, hogy visszaédesgesse a genfieket a pápa uralma alá. Nagy kedvességgel levelet írt nekik, felemlegette a „rég szép időket”, sajnálkozva a várost újra elöntő züllésen, és biztatva őket, hogy a pápához visszatérve lesz rend is, szabadság is. A genfiek érezték, hogy ez „nem a Jó Pásztor hangja” (Jn.10,5), de nem tudták sem leleplezni, sem érvekkel megcáfolni a püspököt. Tehetlenségükben Kálvinhoz fordultak

hát, kérték, válaszoljon nevükben Sadoletusnak. Ő ezt meg is tette, könyvnyi méretben úgy megcáfolt minden érvelést, hogy a püspök lemondott a genfiak további csábítgatásáról. (42)

Ebből értettek a genfiak: mégis Kálvinra van szükségük! Egyik küldöttség és levél a másik után érkezett Strasbourgba: jöjjön vissza! Ő maga is tiltakozott („már megint harc?”), a strasbourgiak is tiltakoztak: dehogy mondanak le Kálvinról! De lassan mégis felülkerekedett a régi meghívásra adott igenlő válasz, és Kálvin félretette a rossz múlt emlékét, folytatta a genfi szolgálatot. Annyira folytatta, hogy az első istentiszteleten ott nyitotta ki a Bibliát, ahol elüzetésekor magyarázta, és folytatta, mintha mi sem történt volna.

Most már tekintélye volt Genfben. Hatalma semmi nem volt, egy szavazata volt a presbitériumban, ahol, ha javaslatát elfogadták, azt fel kellett terjeszteni a városi tanács elé, melynek ő nem is volt tagja. (Mint francia menekült, az állampolgárságot sem kapta meg.) De a tekintély többet jelentett minden tisztségnél, vagy hatalomnál. Genf elismerte: Kálvinnak általában igaza van. Ellenzéke továbbra is mindig volt, de a többség hallgatott rá.

Így lehetősége volt a nagy művet véghezvinni. Az elzüllött Genf „minta-várossá” lett. Megszüntették a munkanélküliséget, betiltották a koldulást (a sok odamenekülő protestánsról gondoskodtak: munkaalkalommal, öreg- és gyermekotthonokkal). A város kórházakat alapított. Jólétben és tisztességben éltek, elfogadva a magánéletnek Kálvin által javasolt szigorúan mértékletes rendjét. Kálvin egyetemet alapított, ahonnan Európa sok országába jutottak el igen jól kiképzett lelkipásztorok.

A nagy munka oroszlánrészét természetesen ő maga végezte. Minden második héten naponként prédikált, heti három egyetemi előadást tartott. Hetenként bibliakört vezetett. Óriási levelezést folytatott: mindenhol fordultak hozzá kérdéssel gyülekezetek és egyes személyek, ő pedig tanulmánymeretű és értékű választ küldött mindenkinek.

Ezt a munkatempót az ő törekeny szervezete nem sokáig viselhette el. 55 éves korára egészsége felőrlődött, búcsúzkodni kezdett (utolsó havi fizetését nem vette fel, úgy látta: nem szolgálta meg). A tanácshoz el akart vitetni magát hordágyon, de eljöttek hozzá. Megköszönte, hogy olyan sok ideig eltűrték és segítettek(!). Lelkészársaitól a szokott pünkösdi előtti bűnbánati együttlétkben búcsúzott el, a vége felé már csak a szomszéd szobából, ágyából hallgatta a beszélgetést. A 80 éves Fareltől levélben köszönt el, de az öreg csak felkerekedett és eljött Neuchatelből, hogy még egyszer találkozzanak.

Végrendelete 200 tallérnyi vagyonról szól, unokaöccseire hagyta (maradt még utána egy, a két térde helyén kikopott szőnyeg). (43) Temetéséről azt hagyta, hogy jeltelen sírba temessék, nem akarta, hogy sírja zarándokhellyé váljon.

KÁLVIN JÁNOS III.

(Jel 5,13) 128.

1. A kálvinizmus

Nagyon egyszerű az ő tanításának lényegét összefoglalni: SDG = Soli Deo Gloria (egyedül Istené a dicsőség). Vagyis, az Isten és ember közötti kapcsolatot ő mindig Isten oldaláról nézte és mutatta fel (Luther a mi oldalunkról). Az Institutionak mindjárt az elején eljut ide:

„Isten ismerete alatt azonban azt értem, hogy nem csak azt látjuk be, hogy van Isten, hanem meg is tartjuk azt, amit belőle tudnunk szükséges, ami Neki dicsőségére, nekünk pedig hasznunkra van. ... Ezért haszontalan eszmékkel üznek játékot azok, akik azt a kérdést tűzik maguk elé, hogy ki az Isten: mivel sokkal inkább érdekünkben áll azt tudni, hogy milyen Ő, s mi illik természetéhez? ... Végre is, mit használ megismernünk egy olyan Istent, akivel semmi dolgunk? Sőt inkább kell, hogy Isten ismerete ránk nézve arra szolgáljon először, hogy minket az Isten iránt való félelemre és tiszteletre tanítson, aztán, hogy annak vezérlete és tanítása mellett megtanuljunk minden jót Istentől kérni, s amit nyertünk, Neki tulajdonítani.”

Elmondja azután, hogy Istent megismerhetnénk műveinek látásából – ha a bűn miatt értelmünk meg nem homályosult volna. De Isten azért küldte Fiát, hogy benne ismerjük meg őt, de még erre is Szentleke nyitja meg értelmünket. Ezért aztán igazán egyedül övé a dicsőség. A kegyelmet elfogadó hitről ezt írja:

„Mert nem azzal nyerjük el az üdvösséget, hogy készek vagyunk igaz gyanánt elfogadni mindazt, amit az egyház előír, vagy, hogy a kutatás és megismerés mezejét az egyháznak engedjük át, hanem azzal, hogy Istent a Krisztus által eszközölt kiengesztelés folytán kegyes Atyánknak ismerjük s hisszük, hogy Krisztus az igazságra, megszentelésre és életre adatott nekünk... Itt azonban két dologra kell figyelemmel lennünk: hogy sértetlenül és csonkítatlanul megmaradjon Krisztusnak az ő tisztessége, és hogy a bűnök bocsánatáról biztosított lelkiismeretnek békessége legyen Istennél.”

Akár a tízparancsolatot magyarázza végig, akár az imádságról, vagy a sakramentumokról szól, a végső következtetés mindig ez: SDG!

Ebből következik az a nagyon egyszerű gondolat, amit Kálvin fő tanításának szoktak emlegetni, és több felől támadni: az eleve elrendelés (predesztináció). Nincs ebben másról szó, mint hogy az ember üdvösségre jutását is Isten oldaláról mutatta fel Kálvin. Megvan az emberi oldala is: bűnbánat, megtérés, a kegyelem elfogadása hittel – de nagyobb az isteni oldal, hogy ő

eleve elhatározta, hogy a bűnös embernek Megváltót küld, és Szentlelke által erről az embert tudósítja és biztosítja. Isten szuverén döntését nem hogy nem tagadja, de nem is mentegeti, hanem hirdeti, mind az Ő dicsőségének egyik megjelenését.

2. A Servét-ügy. Már volt szó a veszedelmes tanításokról és az elmaradt párizsi találkozásról. Servét Mihály folytatta tanításainak terjesztését, több könyvben támadta azokat, akik Istent Szentháromság-egy Istennek, Jézus Krisztust öröktől-örökkévaló Fiú Istennek vallották. Az inkvizíció Vienne-ben halálra is ítélte, de megszökött. Kálvin figyelemmel kísérte Servet működését, az Institutióban erőteljesen cáfolta gondolatait (I.13:22-29.)

Valamit itt meg kell jegyezni, az egész ügy megvilágítására. A 16. században egységesebben nézték az embert (testét-lelkét), és a társadalmat (az egyént a közösségnek alávetve). Ezért a „súlyos lelki sértést” éppúgy ítélték meg, mint a testit, az emberek üdvösségét veszélyeztető tanításokat pedig tömeggyilkosság kísérletének látták. Amit Servét hirdetett, hogy Jézus nem isteni személy, magával hozta azt is, hogy halála nem lehetett az egész embervilág bűnéért bemutatott áldozat. Akkor nincs megváltás, nincs örök élet.

Ezt leplezte le írásaiban Kálvin, emiatt indított eljárást a genfi tanács (láttuk, abban Kálvinnak semmi hatalma nem volt.) A tanács eljárásáról minden jegyzőkönyv fennmaradt. Ezekből idézünk néhányat.

1. A Lelkészek Társaságának Jegyzőkönyvéből:

„Fönti év (1553) augusztus 13-án, miután néhány atyánkfia fölismerte Servét Mihályt, jónak látták bebörtönözni, nehogy tovább mételyezze a világot káromlásaival és eretnekségeivel – s mivel teljesen javíthatatlannak és semmi reményre sem jogosítónak találták.”

2. A pör 1.sz. aktája: *„De la Fontaine Miklós, ki vádat emelt Servét Mihály ellen és ezért bezáratta magát, a bűnügy dolgában a következőket terjeszti elő:*

A genfi törvények szerint, ha valaki magánvádlóként följelentett valakit, mindkettőjüket lezárták a vizsgálat idejére. Ha a vád hamisnak bizonyult, a följelentőt érte olyan büntetés, ami a megnevezett bűnért járt volna. Kálvin fiatal titkára tehát a megégetés kockázatát vállalta, mikor vádolta Servétet.

I. Legelőször azt, hogy mintegy 24 évvel ezelőtt kezdte zavarni a német egyházakat tévelygéseivel és eretnekségeivel: elítélték, de megszökött, hogy kikerülje a büntetést.

II. Körülbelül ebben az időben nyomtatott egy utálatra méltó könyvet, mely sok embert megmételyezett.

VIII. Kérdették meg, ő írta-e, ő tanította-e hamisan, és ő hirdette-e, hogy ha olyan isteni lényben hiszünk, kiben három különböző személy: Atya, Fiú és

Lélek van, ezzel négy rémképet alkotunk, melyeket nem lehet és nem szabad elképzelniük?

IX. Továbbá azt, hogy az Isten lényegében ilyen megkülönböztetést tenni nem egyéb, mint egy háromfelé osztott Istent csinálni, és az olyan háromfejű ördög, mint Cerberus – melyet a régi költők a pokol kutyájának neveztek – szörnyeteg, és ehhez hasonló káromlások.

XI. Nem mondja-e, hogy Krisztus Urunk csak annyiban Fiú, amennyiben a Szentlélektől fogantatott, Szűz Mária méhében?

XII. Azok, akik azt hiszik, hogy Jézus Krisztus az Atya Istennek öröktől fogva nemzett Igéje volt, csak képzelt és varázsszerű megváltásban részesülnek.

*XIII. Jézus Krisztus csak annyiban Isten, amennyiben Isten azzá tette:”
(így tovább, 39-ig).*

Ezek után kihallgatták Servétet először. A vádpontokra sorban megfelelt, vagy tagadó, vagy kitérő válaszokkal, amikor De la Fonte Miklós helyben felelt Servét nyomtatott könyveiből. Ezután De la Fontaine Miklós kérelmezte a városi ügyészt, hogy a vádat megvizsgálva, vegye át az eljárást saját hatáskörébe. Ez meg is történt, és már hivatalosan hétszer is megismételték a kihallgatást, főként az először betejesztett vádak alapján, majd Kálvint háromszor tanúként kihallgatva, és a Vienne-i törvényszéktől is véleményt kérve (ott, szökése után in effigie – jelképesen – megégették Servétet.) Mielőtt ítélet hoztak volna, megkérdezték a zürichi, berni, schaffhauseni és bási egyházak véleményét, akik mind a halálos ítéletet ajánlották.

A per vége felé a vád átterelődött a szentháromság tagadásáról az anabaptizmusra. Ez nem teológiai téren volt súlyos, hanem politikai téren: a Münsterben uralomra jutott, és ott valami kommuna-félét alkotó csoport miatti felháborodás tette súlyossá. A pernek ebben a szakaszában Kálvinnak már nem volt szerepe.

Így végül október 27-én a genfi tanács bírósága meghozta az ítéletet:

„A spanyolországi Aragonia-királyságból való Villeneuve-i Servét Mihály ellen. Aki először mintegy 23-24 éve arra vetemedett, hogy könyvet nyomtatott a németországi Hagenauban a szent és oszthatatlan Háromság ellen, mely több nagy káromlást tartalmaz, és nagyban megbotránkoztatta a németországi egyházakat. Erről a könyvről önként bevallotta, hogy ő nyomtatta, figyelembe se véve Németország evangélikus, tudós tanítóinak hamis véleményei miatt hozzá intézett figyelmeztetéseit és helyreigazításait...

Önként bevallotta, hogy abban a könyvben a Szentháromságban hívőket trinitáriusoknak és atheistáknak nevezi. Továbbá a Szentháromságot ördögnek és háromfejű szörnynek nevezi.

A keresztyén vallás igazi alapja ellenére és Isten Fiát utálatosan káromolva, azt mondta, hogy Jézus Krisztus Istennek nem öröktől fogva való Fia, hanem csak megtestesülése óta.

Azt, hogy az Írás Jézus Krisztust Dávid test szerint való fiának mondja, szerencsétlenül tagadja, azt állítva, hogy az Atya Istennek lényegéből teremtett, miután attól három elemet kapott, a Szűztől pedig csak egyet. Ezzel gonoszul el akarja törölni Urunknak, Jézus Krisztusnak igazi és tökéletes ember voltát, a szegény emberi nem legfőbb vigaszát...

Ezzel hitszakadást és zavart igyekezett előidézni Isten egyházában, aminek folytán több lélek tönkremehetett és elveszhetett. Rettenetes, iszonyú, megbotránkoztató és megmételvező dolog!...

Ezek, és más, minket jogosan fölháborító okok alapján, Isten országát meg óhajtván tisztítani ilyen mótelytől, és ki akarván vágni belőle az ilyen romlott tagot: – miután polgártársainkkal alaposan tanácskoztunk, és Isten nevét segítségül hívtuk, hogy igazságos ítéletet hozzunk, téged, Servét Mihályt, arra ítélünk, miszerint megkötöztessél, a Champel mezejére vitessél, és ott karóhoz kötözve, írott és nyomtatott könyveiddel együtt elevenen elégettessél, míg tested hamuvá válik. Így végződnek napjaid, hogy példát adjunk másoknak, kik ilyen bűnt akarnának elkövetni.

Neked pedig vizsgálóbíránk, megparancsoljuk, hogy jelen ítéletünket hajtsd végre.”

Az ítéletet nagy kétségbeeséssel fogadta, a vesztőhelyen a népet kérte, hogy imádkozzanak vele, erre Farel is kérte őket, de a nép, nem látva megbánásnak semmi jelét, ezt elutasította.

Genf városa a modern időkben más látásra jutva, a kivégzés helyén emlékművet emelt Servét Mihálynak.

A REFORMÁCIÓ KEZDETEI MAGYARORSZÁGON

(Jer 10,10) 256.

1. Milyen lelkeségű Magyarország várta a reformáció híreit? A főpapok általában a főúri családok másod-harmadszülött fiai voltak. Mivel a birtokot az elsőszülöttek örökölték (ösiség), nekik ez jutott. Nagy főpapi birtokaik miatt bandériumot kellett állítaniuk és vezetniük („Tomori, büszke vezér.”), ez inkább érdekelte is őket, mint a hitélet. Legtöbbször protekcióval jutottak tisztségükbe (Mátyás király a felesége unokaöccsét, Estei Hippolitot 7 (!) éves korában nevezte ki esztergomi érseknek. Egyik utódja, Szalkai László – aki a pataki plébániai iskolában tanult – csak érseki kinevezése után szenteltette

magát pappá). Ismerjük Bakócz Tamás érsek pályafutását. Ritka kivételtől eltekintve tehát a főpapság részéről lelki pásztorolást nem várhatott a magyar kereszténység.

A közpapság lelki, szellemi és anyagi szegénységben élt. Tisztségének betöltéséhez elég volt a mise latin szövegének tudása (értése nem is), műveltségük alig jutott túl az írni-olvasni tudáson. A püspökök, akik pappá szentelték őket, ugyan megkérték ennek az árát, adót szedtek tőlük – ők meg a nekik járó papi tizedet nehezen, és gyatra minőségben kapták meg („lukma-bor”). Ezért aztán igyekeztek mellékjövedelmeket szerezni. Még szerencsés volt, aki valamelyik nagyúr mellett íródeák lehetett. Mások a nyugat felé irányuló szarvasmarha-kereskedelemben kapcsolódtak be, mint üzletkötők, sáfárok, vagy a falujukban kocsmát nyitottak. Kevesen voltak, akinek magasabb tudományos igényeik voltak, és anyagilag is hozzájutottak, hogy külföldi egyetemeken továbbtanuljanak. Eljutottak, eleinte Páduába, Bolognába, később a krakkói egyetemre.

A szerzetesek nagy része a kolostorok lelkileg igénytelen, eszem-iszom életét élte. A regulákon lazítottak, de úgy tartották, a „lemondó életért” ott kárpótolhatják magukat, ahol lehet. Voltak, különösen a kolduló ferences rendben, akik kritizálták az egyházi életet, többre vágytak. Belőlük lettek a Dózsa-felkelés fő „ideológusai”: a ceglédi Lőrinc pap, és a pataki, abaújszántói kolostor szerzetesei.

A köznép alaposan kiábrándult az ilyen egyházi életből, többre vágyott. Volt is talaja az előreformátori mozgalmaknak, úgy a valdensek, mint a husziták elterjedtek Magyarországon.

A nép várta a reformációt

2. Az első híreket a szokott vonalakon kapta a magyarság. Vándor kereskedők és diákok jöttek Wittenberg felől, elsősorban a németajkú vidékekre, a szászok közé. Aztán – a pápa Luthert kiátkozó bulláját minden nagyobb templomban felolvasták, ez sokakat kíváncsivá tett: ki ez a Luther, hogy a pápa így haragszik rá? A hírek felkeltették az érdeklődést: Wittenbergben a 16. században 600 magyar diák tanult. Kezdek kialakulni a reformáció első gócai, Budára egymás után három olyan pap vagy tanár jött, aki már a reformációt terjesztette. (44) Brassóban Hecht János bíró házában nem csak újfajta istentiszteleteket tartott, de házi iskolát is nyitott.

A legmagasabb helyeken akadtak pártfogói a reformációnak. Budán II. Lajos király „nevelője”, Brandenburgi György örgróf, igaz hogy züllésre tanította a nagyon fiatal királyt, de ott volt a „protestáló” speyeri gyűléseken

is, meg az augsburgi hitvallás aláírói között is. Maga a királyné, Habsburg Mária pedig levelezett Lutherrel, aki, mikor Lajos király Mohácsnál elesett, neki ajánlotta egy könyvét: három vigasztaló zsoltár magyarázatát. Pártolták a reformáció ügyét főúri családok is: Pemflinger Márk szász királybíró, meg a sógora: Török Bálint. A nyugati végeken a Nádasdy és Battyáni család, délen Petrovics Péter, északkeleten Perényi Péter.

Annál keményebben álltak ellene a reformációnak a köznemesek. Pusztán azért is, mert „német dolog” (a királynét is gyűlölték a Habsburgokkal kötött szerződés miatt). Azért is, mert az egyre fenyegetőbb török veszedelemmel szemben a pápától vártak (itt-ott kaptak is) segítséget, nem akarták megharagítani. A köznemesek vezére, Werbőczy István nádorságra is jutott. Így került, mint a magyar király képviselője a wormszi birodalmi gyűlésre. Ott meghívta vacsorára Luthert és fehér asztal mellett igyekezett lebeszélni a reformáció dolgáról. Amikor ez nem sikerült, nagyon megharagudott az egész mozgalomra.

Így a magyar országgyűlés sorban hozta a reformáció ellen a törvényeket. 1523-ban fő- és jószágvesztéssel fenyegették. 1525-ben megégetéssel („lutherani omnes libenter capiuntur et camburantur” = minden lutheránust szabadon el kell fogni és megégetni), de már 1526-ban (a főúri pártfogók megint túlsúlyra jutottak az országgyűlésen) már csak tilalmazták a reformátorok befogadását.

3. Aztán jött Mohács. A bandériumait vezető főpapság többsége (2 érsek és tíz püspök) elesett. Mivel az elesett király helyett hamarosan két királyt is választott az ország, és ezek annyira igyekeztek főúri párthíveket szerezni, hogy a püspöki birtokokat egymással versengve osztották szét – a megürült tisztségeket be sem tudták tölteni.

Ráadásul elterjedt a híre, hogy a cognac-i ligában a pápa a francia király és Velence mellett a törökkel is szövetkezett a német-római császár ellen, ez megbotránkoztatta az országot, és meggyűlöltette az egész pápaságot.

A kapu nyitva állt a reformáció – az evangélium – előtt.

A MAGYAR REFORMÁTOROK

(Róm 10,17–18) 256.

Az előbbiekből láttuk: névtelenek sokasága terjesztette a reformációt. Közülük emelkedtek ki néhányan, akár munkájukkal, akár, mert több feljegyzés készült róluk.

1. DÉVAI BÍRÓ MÁTYÁS. Az igényesebb fiatal papi nemzedékhez tartozott Krakkóban tanult, majd Boldogkő várában Tomori István udvari

káplánja lett. De, hallva a wittenbergi híreket, otthagya papságát és elment, hogy megismerkedjék Lutherrel. Az ismerkedésből barátság lett, még kétszer is elment Wittenbergbe. Hazajőve, egyik bajból a másikba esett. Rövid ideig Budán tartózkodott, ahol Rudimenta salutis (Az üdvösség kezdetei) címen egy rövid hittani könyvet adott ki. Majd Kassára ment és reformálta a várost, de ott az egri püspök elfogatta, várról-várra rabságban tartotta, majd, mint nevezetes foglyot – akkori szokás szerint – Faber bécsi püspöknek ajándékozta. Az elhatározta, hogy „megtéríti”. Börtönéből fel-felhozatta palotájába, ahol a püspök a dúsan terített asztalnál ülve hitvitát kezdett a megbilincselte, rongyos, éhes Dévaival. Legfőbb érvei ilyenek voltak: „ha visszatérsz a pápa hűségére, ideülhetsz mellém az asztalhoz”. Neki az evangélium belső szabadsága többet ért. Kitarzott, míg kassai hívei utána lopózkodva egy éjjel kiszöktették a börtönből. Megint Budára ment, hol éppen Szapolyai János király volt az úr. Ő igen ellene volt a reformációnak, ő is börtönbe záratta Dévait. Anekdotába illő módon szabadult onnan: a király kedves lovát lesántította a kovács. Haragjában börtönbe vettette azzal, hogy, ha a ló elpusztul, kivégzik, ha meggyógyul, kiszabadul. A kovács Dévaival volt egy cellában, ahol az ő bizonyágtételére megtért. Mikor jöttek, hogy meggyógyult a ló, ő mehet haza, azt mondta, hogy ő Dévaival akar maradni.

Ezt meghallotta a király és úgy meghatódott, hogy mindkettőjüket szabadon bocsátotta. Sárvárra ment, ahol nyugalmas évei voltak, onnan is ellátogatott Wittenbergbe. Ott történt, hogy szemére megbetegedett és Luther tanácsára egy híres bázeli szemorvoshoz elment. Ott aztán megismerkedett a svájci reformációval, aminek, különösen az úrvacsora dolgában, hatása alá került. Így ő, akit azóta is „magyar Luther”-nek emlegetnek élete vége felé részben református felfogást vallott. Hazatérve, Debrecenben fejezte be hányatott földi életét. (45)

2. SZTÁRAI MIHÁLY. Ő is, mint ferencrendi szerzetes, valami többre vágyott. A páduai egyetemen tanult, majd a sárospataki kolostorból Pálóczi Antal várúr vette maga mellé káplánjának. El is kísérté a mohácsi csatába, ahol Pálóczi Antal elesett, ő épségben hazatért. Mivel Patak új ura Perényi Péteré lett, és az ő birtokai Baranyában voltak, elküldte Siklós várába, majd onnan a baranyai Laskó reformátora lett. A töröktől elpusztított vidéket valósággal új életre keltette. Elpusztított falvak mellett saját szerzésű énekeit énekelte hegedűszóval, az elbujdosott nép el-előjött, megtanulták az éneket, majd prédikált nekik. Lassan rávette őket falvaik újjáépítésére (46). Kemény hitvitákat folytatott a régi egyház papjaival, szerzeteseivel. Emlékezetesek a valkói, vukovári hitviták, ahol ellenfelei alig tudtak elmenekülni a nép haragja elől (47/a). Igaz, őrá is leselkedtek, előfordult, hogy éjjel ki kellett mennie, de

mivel kopasz volt, előbb egy karóra szúrt tököt dugott ki az ajtón, amit valaki baltával azonnal szét is vágott.

Szellemes vitázó készségét írásban is ránk hagyta. Az első magyar drámai művek az ő írásos hitvitái: Az igaz papság tüköri (47) és A papok házasságáról.

Talán csípős vitázó készsége miatt kellett újra és újra helyet változtatnia. Baranyából Tolnára ment („bejártam Tolnát, Baranyát”), onnan püspöki tekintéllyel intézte a két megyében a reformáció ügyét, később visszajött Patakra, majd élete végét Pápán töltötte.

3. KOPÁCSI ISTVÁN. Ő volt a reformáció előtt a sárospataki ferences kolostor rendfőnöke. A reformáció elterjedésével a rendház feloszlott. Ő Perényi Péter megbízásából a Klarissza-kolostor épületében evangéliumi iskolát indított 1531-ben. Ez még triviális iskola volt (trivium = három út: grammatika, poétika és dialektika). Lassan ő is a svájci reformáció felé hajlott. Mikor Perényi Péter Ferdinánd király fogságába került (ott is halt meg, Bécsben), a fia, Gábor – aki hithű lutheránus volt – minden svájci hatás alatt tanító prédikátort elűzött birtokairól, akkor Kopácsinak is mennie kellett. Egy darabig Némethi Ferenc, Tokaj vár kapitánya oltalmazta a református prédikátorokat. Kopácsit aztán meghítták Erdődre. Ott az első magyarországi protestáns zsinaton ő elnökölt (mert Dévai Debrecenben már beteges öreg volt.) Kortársai tisztelték, „a szent öreg”-ként emlegették.

4. Szegedi Kis István két „csúcst is tart”: a legtudósabb és a legtöbbet szenvedett magyar reformátor. Szegedről indult tudós pályára: a bécsi, majd krakkói egyetemeken után jutott el Wittembergbe. Őt is, mint Dévait, Luther is, Melanchton is barátságába fogadta. Wittembergben doktori címet szerzett, de pappá nem szenteltette magát, ő tanítani akart. Hazatérve, el is kezdte ezt Csanádon. De nagy bajba került: Csanád várkapitánya Perusits Gáspár volt, aki meg Martinuzzi fráter Györgynek, a nagyváradi püspöknek sógora volt. Annak bujtogatására ráküldte katonáit Szegedire, akik súlyosan megsebesítették, elkergették, és ami a legfájdalmasabban érintette, 200 kötetnyi könyvtárát (ami akkor fejedelmi méretű gyűjtemény volt) elpredálták. Ő akkor Temesvárra menekült, melynek kapitánya, Petrovics Péter, a reformáció buzgó híve szeretettel fogadta. Hanem őt nemsokára felváltotta Losonci István, aki erős katolikus volt, Szegedinek megint menekülnie kellett. Egészen Dunántúlra ment, ahol Tolnán Sztárai Mihály pappá szentelte, és megbízta az ő laskói munkájának folytatásával. Néhány év után onnan Kálmáncsára ment át.

Ott érte az igazi veszedelem. Vízkeresztkor a hagyomány szerint Jézus nevééről prédikált. Nagy tudománya készítette, hogy szemléltetésül több keresztnév jelentését is megmagyarázza. Ezek között elmondta, hogy az Orsolya név kis nősténymedvét jelent. Egy ott ülő, Orsolya nevű asszony

ezen úgy megsértődött, hogy bosszúból feljelentette Szegedit a pécsi törökönél, hogy ő utazásaiban kémjelentéseket visz a királyi csapatokhoz. Egy Peruiz bég nevű tatár-török tiszt letartóztatta Szegedit, és fogságban tartva, váltságdíjat követelt érte, többször kegyetlenül megverte, hogy a váltságdíj kifizetését sűrgesse. Mikor a béget áthelyezték Szolnokra, magával vitte. Akkori szokás szerint időnként megbilincselve kiállította a piactérre prédikálni, hogy adományokat gyűjtsön váltságdíjára. A debreceni prédikátorok, Dévaival az élen eljöttek közbenjárni, de a bég elzavarta őket. Végre egy ráckevei gazdag tőzsér (szarvasmarha-kereskedő), feleségével arra utazva, hallotta az ő igehirdetését. Az asszony annyira megindult az Igén, hogy mikor nemsokára gyermekágyban meghalt, utolsó kérése az volt a férjéhez, hogy szabadítsa ki Szegedit. Az ezt meg is tette. Sőt, meg is hívták Szegedi Kis Istvánt Ráckevére prédikátornak.

Ott végre nyugalomban, nyugodt munkában élte le hátralévő éveit. Ráckevén teljes teológiai studiumot írt. Ő ezt életében nem engedte kiadni, mert nem tartotta tökéletesnek, halála után nemzetközi sikerrel adták ki. Ezek az írásai már teljesen református szelleműek.

Kedves emlék ottani életéből, hogy meghallotta egyszer, hogy régi kinzója a budai basához menve, Ráckevén megy át. Ő eléje ment, köszöntő beszéddel és ajándékkal üdvözölte. Ezen a török tiszt annyira megindult, hogy sírva kért tőle bocsánatot, később pedig Szegedi fiának külföldi tanulmányait anyagilag támogatta.

A MAGYAR REFORMÁTUS EGYHÁZ KIALAKULÁSA

(1Kor 3,10–11) 241.

A reformáció első, úttörő nemzedéke Wittembergből jött haza. Az ő alapvetésük után a második nemzedék (Kálvin kortársai) egyre inkább a svájci reformációt képviselte.

Igaz, volt egy-két nagyon korai jelzés. Emlégszük fel Conrad Reyss von Ofen (a budai Reisz Konrád) nevét, aki Augsburgban, 1525-ben kiadott egy kis könyvet, amiben Zwingli reformációját támogatta. Aztán, feltűnik a genfi, majd a strassburgi egyetem anyakönyvében egy Belényesi Gergely nevű diák (esetleg azonos a később itthon munkálkodó Szegedi Gergellyel?).

1. Az első, nyilván református reformátorunk **KÁLMÁNCSEHI SÁNTA MÁRTON**. (A neve valószínűen tévedés, Kálmánca baranyai városkából származhatott). A katolikus egyházban kezdte pályáját: megjárta a krakkói egyetemet, majd Gyulafehérvárott volt kanonok. Egy hitvitán találkozott a

reformációval, meg is győződött annak igazáról. Előbb Kárpátalján: Munkácson, Beregszászban prédikált („bejárta Ungot-Berket”), majd Debrecenben. Ott már református felfogásban tanított és szervezett. Fennmaradt régi fölöttesének, Draskovics nagyváradi püspöknek a bécsi püspökhöz írott felháborodott panasa: ez a Márton pap nem csak a szép oltárt rakta ki a debreceni templomból, és egyszerű asztalról fakupával osztja az úrvacsorát, de képes még a szószékre is polgári ruhában felmenni és úgy prédikálni! Újításain prédikátortársai is felháborodtak, Püspökladányban zsinatot tartottak (1551-ben), és ott kizárták az egyházból. Nem esett kétségbe, visszament Kárpátaljára, ott folytatta a munkát (Kárpátalján máig sincs evangélikus egyház), ott már ő vezetett egy zsinatot, mire öt év múlva visszatér Debrecenbe, már az egész Tiszántúl református lett.

2. A „nagy református reformátor”: **MÉLIUSZ JUHÁSZ PÉTER**. Egy Horhi nevű Somogy megyei kis faluból jutott el Wittenbergbe, ahol kivált tudásával (hét nyelvet tudott), híre hazáig jutott, így egészen fiatalon Debrecenben megválasztották első papnak. A helvét irány még tisztább igazáról Szegedi Kis István győzte meg, ezután ő győzködött e mellett, különösen a feltámadó unitárius irány híveivel. Tudásával, munkájával olyan tekintélyt szerzett, hogy ő lett a Tiszántúl püspöke, ellenfelei Péter pápának csúfolták (innen: Debrecen a „kálvinista Róma”). (49) Nagy írásbeli munkát is végzett, folyamatosan magyarázta a Bibliát, de a textust is ő fordította le hozzá. Huszár Gál, a különben is kiváló tudós és igehirdető nyomdász, aki Kassáról az üldözések elől menekült Debrecenbe, kész szívvel állt be Dévai segítőjének, hogy írásait kinyomtassa. Jöttek is a könyvek, 10 év alatt 32 kötetet adtak ki. Írt Mélius egy hitvallást is a debreceni gyülekezetnek. Akkoriban bajba kerültek az egri várvédő vitézek. A vár a királyé volt, de a város és környéke az egri püspöké, aki nem akart református katonákat megtúrni maga körül. A vitából vizsgálat lett, amire a vitézek Méliustól kértek egy hitvallást, hogy igazolhassák: ők nem eretnekek. Mélius elküldte nekik, azóta Debrecen-egervölgyi hitvallásnak nevezik. Viszont, amikor 1567-ben összegyűlt az első, református színezetű zsinat Debrecenben, Mélius a II. Helvét Hitvallást ajánlotta elfogadásra. Ezt a zsinatot hívjuk a Magyar Református Egyház születésének.

3. **KÁROLYI GÁSPÁR**, az „istenes vén ember”, élete nagy részét Göncön töltötte. Még ő is Wittenbergben tanult, hazajöve sokáig ebben a meggyőződésben maradt. Lassan fordult egyre inkább a helvét irányhoz. Az evangélium ügyének bátor harcosa volt az Erdélyből terjedő antitrinitárius irányzattal szemben. Részt vett Gyulafehérvárott a hitvitán, Göncön pedig zsinatot tartott, egyebek mellett az Egri Lukács tévelygő nézeteinek elítélésére. Két

könyv című írásában bátran vallotta, hogy az országok sorsa nagyban függ Istennel tartott, vagy megromlott kapcsolatuktól. (50)

Egy rövidebb időt Tállyán töltött, ahol felesége és gyermekei meghaltak pestisben. Nagy szomorúságában érte a gönciek visszahívó küldöttsége. Így jutott „haza”, hogy nekifogjon élete főművének, a Biblia magyarra fordításának. Voltak segítők, de a mű mégis az övé. Négy esztendeje ezzel a munkával telt el, de megszületett az első teljes magyar nyelvű Biblia. Hálával emlékezett meg – név nélkül! – a főúri pártfogókról. Mi tudjuk: Rákóczi Zsigmond erdélyi fejedelem, és Ecsedi Báthory István országbíró voltak azok, akik helyet, oltalmat és anyagiakat biztosítottak a nyomtatáshoz. Manskovit Bálint lengyel nyomdászt hozták el Bártfáról a vizsolyi udvarházba, hogy a nyomtatás munkáját véghezvigye. (51, 52)

4. Az unitáriusok, mint ellenfél tartoznak tagadhatatlanul egyházunk történetéhez. Tanításuk lényegét már láttuk Kálvinnal Szervéttel kapcsolatban. Magyarországra kerülő úton jutottak el: egy Blandrata György nevű olasz orvos éppen ezek miatt a tanítások miatt menekült el Lengyelországba, majd ugyanúgy tovább Erdélybe. Ott, mint orvos került János Zsigmond fejedelem udvarába, de annak igen megtetszettek az unitárius eszmék is. (A csak ember Jézus személyt sokan közelebb érezték magukhoz, mint a Fiú Isten alakját – megfélekezve, hogy megváltásukról mondanak le ezzel. Szép jelszó volt: „Jézust nem imádni kell, hanem követni” – de ki más lenne kész követni Őt, mint akit megváltott?) A kor legtehetségesebb, de leingatagabb meggyőződésű alakja volt az egyházi életben Dávid Ferenc. Kolozsvárt született, és végigjárta a reformáció korának egész skáláját. Pap volt Péterfalván, majd a wittenbergi egyetemre ment, elfogadta a lutheri reformációt, ennek olyan hatékony munkása lett Erdélyben, hogy ő lett a magyar lutheránusok első püspöke (a szászoknak külön püspökük volt). Majd a helvét irány felé fordult, a reformátusoknak is püspökük lett. De Balandrata hatására megtagadta a Szentháromságot, és az unitáriusok is püspökükké választották. Több hitvitában védte meg álláspontját Méliuszékkal szemben. De ennél sem tudott megállapodni: a tordai országgyűlés határozata után (t.i., hogy a négy felekezet maradjon meg, tovább senki ne újítson), egyrészt az Ószövetség alapján álló szombatosok felé vonzódott, másrészt rajongó nézeteket terjesztett („Jézus Krisztus 1570-re visszajön”). Ezekért saját unitárius hitfelei jelentették fel, és juttatták Déva vár börtönébe, ahol 1579-ben meghalt.

(Nem egészen helyén való hát az unitárius egyház gyakran hangoztatott nézete, hogy Dávid Ferenc az unitarizmus hitvalló vértanúja...)

EGYHÁZSZERVEZET, ISTENTISZTELET

(Ef 4,15–16) 84.

A reformáció – éppen úgy, mint németországi és svájci forráshelyein – nem indult új egyház szervezésének, hanem a régi megújításának. Ezért, éppen szervezés dolgában igen bizonytalanul kezdődött. A Moháccsal megüresedett püspöki székek miatt volt olyan vidék (Baranya), ahol a reformáció kiemelkedő alakjait (Sztárait, Szegedit) a régi tisztség folytatóinak látták, másutt pedig (Besztercebánya) a már reformált gyülekezetek vallották tovább is főpásztoruknak az esztergomi érseket.

1. Lassan azért csak különváltak szervezetük szerint is a hitükben már régen különböző gyülekezetek. Egy-egy vidéken, különösen nagyobb góccok körül, vagy tekintélyes személyek körül kialakultak a superintendenciák és tractusok (egyházkerületek és egyházmegyék), a régi püspöki és esperesi tisztségekkel az élükön. Ezek aztán az ország tájai szerint négy felé szerveződtek: Dunántúl, Dunamellék, Tiszántúl és Tiszáninnen (bár sokáig külön működött a dél-baranyai egyházkerület). Jó tudni: a tiszáninneri kerület száz évvel később választott püspököt, mint a többiek, addig a négy traktus esperesei közösen kormányozták a kerületet.

2. Kialakult az istentisztelet új rendje. Középpontjába – mint kezdetben – az Ige és hirdetése került. A kötött miseszöveg helyett egy-egy textus eleven üzenete hangzott el. Ehhez persze feltétlen szükség volt minél több magyar nyelvű Bibliára. Még volt a régebbiekből: Pesti Mizers Gábor és Sylvester János Újszövetség fordításaiból. A növekvő igény hozta létre Károlyi Gáspár művét, amit hamar több kiadás követett (pl. Szenczi Molnár Albert, Komáromi Csipkés György).

Egy ideig élt még az istentiszteleteken a középkori responsorium (felelgetős ének a pap és a gyülekezet, vagy a pap és a kántor között), de rohamosan elterjedt a népének. Magyar reformátoraink sok énekben bibliai történeteket dolgoztak fel (a még ritka Biblia „pótlására”), és több bibliai zsoltárból írtak parafrázisokat (127-236, 63-237, 34-254, 92-255,57-256), majd Szenczi Molnár Albert 1606-ban lefordította a Zsoltárokat, melyeket még Kálvin kérésére genfi kántorok zenésítettek meg (53). Ebből igazi népénekelés lett Magyarországon.

3. Jó darabig élt az egyházfegyelem is. Komolyan vették, hogy tiszta hithez tiszta élet illik. Egyházi törvényeket, kánonokat írtak, melyek megszegéséért különböző ítéletek jártak, egészen a gyülekezetből kirekesztésig – vagy „ekklézsiakövetés” útján a megbocsátásig.

(Ötven éve az ónodi templom ajtaja előtt még ott volt a „szégyenkő”, amire a veszekedő, zsémbes asszonyoknak kellett állni istentisztelet alatt. Száz éve

a hejcei presbitériumot minden úrvacsoraosztás előtt megkérdezte a lelkész: „Nincsenek-e a gyülekezetben olyan cégéres bűnökben leledző személyek, akiknek úrvacsorázása megbotránkoztatná a közösséget?” A presbitérium általában örömmel felelte, hogy nincsen. De ugyanott, a gyülekezet a templomban máig nyilvántartja „a megesett lányok padját”.)

4. Az iskolaügy természet szerint fontos volt a reformációnak. Hiszen Isten dolgait tette közkinccsé, nem engedve, hogy a papság kisajátítsa. A Biblia olvasásához és minél jobb megértéséhez természetesen minél több és jobb iskolára volt szükség. Főurak és városok komoly áldozatokat hoztak, hogy legyen ilyen iskolájuk. Pápa, Sárospatak, Debrecen, Gyulafehérvár után sok kisebb iskola nyílt meg és fejlődött kollégiumi fokra. A pataki iskolát Szikszai Fabricius Balázs fejlesztette a hét szabad művészetet oktató iskolává (a triviumhoz a quadriviumot – a négyes utat: aritmetika, geometria, astronomia és musica – csatolva).

Reformátor atyáink a lelkiek mellett a magyar tudományos életet is gazdagították. Érdeklődésük sok fontos területre kiterjedt: Sylvester János írta az első magyar nyelvtant, Bencédi Székely István az első magyar történelmet. Mélius Juhász Péter botanikát és Sztárai Mihály az első magyar drámákat. Iskoláink első feladata a prédikátorok képzése volt ugyan, de emellett a tudomány minden ágában jártassá tették az ifjakat.

AZ ELLENREFORMÁCIÓ

(1Tim 6,3–5) 393.

Fizikában, lélektanban egyaránt érvényes a hatás-ellenhatás törvénye. A reformáció is olyan határozott, iránnyal működő erő volt, ami természetesen kiváltotta a reakcióját. A kezdetén jelentéktelennek minősített mozgalom gyors kibontakozása valóságos sokkhatást váltott ki az ellenféllé váló pápaságban – és a befolyása alatt álló politikai hatalmakban, hogy idő kellett az ellenhatás beindulásához. De annál hatalmasabb erővel indult meg aztán az ellentámadás. A pápa, saját hatalmi helyzetének megingásán túl természetesen a tanításbeli eltérést is sérelmezte. Még nem mondták ki a pápai csatlakozhatatlanságot, de a pápák igényelték. Aki ellenük szól, Isten ellen szól – hirdették. Az uralkodók közül elsősorban a német-római császár (V. Károly) a birodalom széthullásától tartott. Hiszen némelyik választófejedelem Luther mellé állott, az ő tekintélye pedig jórészt a pápai szentesítésen nyugodott. A szándék tehát, egyházi és világi részről világos volt. Hozzá kellett fogni a harc előkészítéséhez.

Ennek egyik része a római egyház szellemi rendeződése volt. Ezt a Tridenti zsinat (1545-63) alkotta meg. 18 év alatt ismételt és változó helyen üléseztek. A zsinat fő célja – és eredménye a római egyház tanításainak rögzítése, és pápai tekintéllyel való megszilárdítása volt. A középkori skolasztikus teológiai-filozófiai rendszert kiegészítették és elfogadását kötelezővé tették. Kimondták: a hit dolgainak forrása a Szentírás – és a „szent hagyomány”, de csak a Vulgata latin szövege hiteles, magyarázni pedig csak az egyház (a zsinat és a pápa) magyarázhatja. Elrendeltek bizonyos reformokat – a papok, szerzetesek művelődjenek, némely pápai jövedelmet korlátoztak, a búcsúprédikációkat megszüntették (nem a cédulaárúsítást!). Másrészt a reformáció majd minden üzenetére a zsinat átkot mondott. (54) Egy-két gyűlésére protestánsokat is meghívtak, de hamar kiderült, tárgyalásról szó sem lehet: behódolás, vagy átok?

Az eszmei rendeződéshez végrehajtók is kellettek. Róma meg is találta az ideális „lelki rohamosztagot”: a jezsuita rendet.

Loyola Ignác spanyol nemesúr megsebesült a harcban: lába végleg lebénult, lóra nem ülhetett többé. Ráadásul hosszas seblázában kétszer is látomása támadt: Szűz Mária megjelenve arra biztatta, hogy lelki harcot folytasson a hitetlenek ellen. Ő hozzáfogott (55): teológiát tanult és pappá szentelték. Néhány barátjával el akart menni a Szentföldre, hogy az azt uralmuk alatt tartó pogányokat térítse. De, mikor a pápához mentek, hogy engedélyt, áldását kérjék, az átirányította őket: a Szentföldön úgymint háború van, nem lehet odamenni, de itt van Európa, pogány protestánsokkal telve, azokat térítsék. Ők engedelmessé váltak, erre meg is kapták a felhatalmazást. Olyan szervezetté váltak, akik függetlenek a területileg illetékes püspököktől, közvetlen a pápának vannak alárendelve. Societas Jesu: Jézus-társaság.

Az élcsapatnak különleges kiképzésre volt szüksége. Aki jezsuita akart lenni, először két évig novicius lett, főképpen a rend szervezetével, munkájával ismerkedett. Ha szándéka megerősödött, következett a 15 éves képzés. Ebben nem csak teológiát tanult és pappá szentelték, de valamilyen világi tudományban is magas szintű képzést kapott. Mikor pedig diplomáit megkapta, három gyakorló éven át a legnehezebb és megalázóbb munkát végezte, hogy az alázatosságban és engedelmisségben gyakorolja magát. Így vált valóban kiváló harcosná. (56)

Akkor pedig harcba is vetették. Eleinte a jezsuita rend szeretetmunkával és tanítással foglalkozott, kiváló iskolákat alapított. Sajátos és eredményes küldetéses munkát végeztek főként Dél-Amerikában: az indiánokból kommunákat szerveztek, földművelésre, iparra tanították őket (a „túlságosan önálló” telepeket a spanyol-portugál hatalom erőszakkal oszlatta fel). De a

„nagy ügy” érdekében rájöttek a legjobb útra. Bejuttatták egymást gyóntatónak királyokhoz, államférfiakhoz, hadvezérekhez. Így hatalmas befolyásra tettek szert, a kirótt penitenciákban leggyakrabban valamilyen intézkedés, fellépés szerepelt a protestánsok üldözésére.

Erre a nagy munkára kidolgozott a rend egy sajátos erkölcsant. Egyrészt, egy olyan kazuisztikus etikát, amiben minden elképzelhető esetre kész utasítás van. Nem kell hát dönteni, nem lehet tévedni, csak emlékezni és engedelmeskedni kell: így a jezsuita mindig tudja, mit tegyen. Másrészt lefektettek néhány olyan alapelvet, ami a lelkiismeretet nyugodttá teszi. Az első a probabilitás (= valószínűség). Azt jelenti, hogy ha egy ügyről feltételezhető, hogy helyes, akkor olyan nyugodtan kell belevágni, mintha biztos lenne, hogy helyes. A második a *reservatio mentalis* (= észbeli fenntartás). Azt jelenti, hogy bármi valótlant ki lehet mondani, eskü alatt is, ha az ember magában úgy folytatja, hogy attól igazgá válik (pl. egy gyilkosság tanúja megesküdhethet, hogy nem látta az esetet – piros szemüvegen át). A harmadik az intentionalizmus (= szándékszerűség). Ebből lett közmondás: a cél szentesíti az eszközt: jó célt szolgálni, vagy bűnt megakadályozni bűnnel is szabad.

A Jézus-társaság elterjedt az egész földön. Időnként egy-egy országból erőszakosságuk és ravaszságaik miatt kitiltották őket, de az ellenreformáció ügyének mindig újra szüksége lett rájuk.

AZ ELLENREFORMÁCIÓ HARCAI

(Jn16,2) 171.

Nem összehangolt támadás volt ez: országonként változó módszerekkel, más-más időben és eltérő eredményekkel zajlott.

1. A Német-római császárságban tárgyalásokkal, egyezségekkel indult a kétfelé válás. De nőttek a feszültségek. A protestánsok nem voltak egységesek, Luther követői sokáig eretnekeknek nézték a reformátusokat (Észak-Rajna-Westfália és Pfalz népét). A fejedelmek között mindig voltak egyenetlenségek. A jezsuitáktól tüzelt és a császártól vezérelt katolikus részek egységesek voltak. A robbanás a cseheknél következett be. Egy – hatósági engedéllyel indult – templomépítést erőszakkal megakadályoztak, ebből lett panasz, tiltakozás, majd felkelés, amit a fehérhegyi csatában (1620) leverte a császári sereg. Ezzel indult meg a harmincéves háború. A császári seregek tartományról-tartományra nyomultak előre, szörnyű pusztítást vittek véghez. A dánok, majd különösen Gusztáv Adolf svéd király siettek a protestánsok segítségére. Ő maga ugyan elesett a lützeni csatában (1632), de ott is győzött. Végül a

westfáliai békében (1648) lényegében a háború előtti helyzetet rögzítették. A háború „eredménye” Németország lepusztulása volt. A császár különben a békekötés után is folytatta fegyveres hódításait.

Valami lelki haszna azért lett a sok nyomorúságnak. A reformáció nagy lelki fellendülése után az orthodoxia száraz, hittételeken vitázó korszaka következett. A háború megrázkódtatásai az Istennel tartott élő kapcsolat felé terelték a népet, a lelki élet újra bensőséggé lett.

2. Franciaországban a svájci reformáció terjedt el (Genfben franciául beszélnek). Az ország kb. negyedrésze református lett, legerősebben a délfrancia vidék, a Languedoc (ahol a kathárok mozgalma végbement). Ez elmaradott, részben babonás vidék volt, mondáikban szerepelt egy Hugó király nevű erdei rém. Erről csúfolták a reformátusokat Hugó király népének: hugenottáknak. A vallási megosztottság belháborúba torkollott, különösen, mert a Capeting uralkodóház is kettéoszlott: a Valoise és Guise hercegek katolikusok voltak, a Bourbonok reformátusok. A háború patthelyzetbe jutott, a hugenották megerősített városaikban erősen tartották magukat. Az anyakirálynő, Medici Katalin gonosz tervet készített: javasolta, hogy Bourbon Henrik herceg és Valois Margit hercegnő házasságával pecsételjék meg a két párt között a békét. A menyegzőre a hugenotta párt minden vezetőjét meghívták. Ám az esküvő előtti éjszakán (Szent Bertalan éjszakája) az előkészített királyi csapatok rátörtek a hugenottákra, 20000 embert lemészároltak, köztük Coligny tengernagyot is, a hugenották vezérért. (Mikor a tömeggyilkosság híre a pápához eljutott, örömeiben meghúzatta Róma harangjait, és emlékérmét veretett a „győzelem” emlékére.)

A megmaradt hugenották újrakezdték a harcot, ami addig tartott, míg a király meghalt, és a trónt Bourbon Henrik herceg örökölte. Ő igaz, hogy a trónért katolizált („Párizs megér egy misét”), de nem felejtette el régi népét, és egy rendeletben (Nantesi ediktum) biztosította minden polgárának a lelkiismereti szabadságot.

Ez a rendelet 90 nyugodt évet hozott egész Franciaországnak. A református gyülekezetek békén fejlődtek. Mivel nagyrészüket kézműves iparos volt, az ország gazdaságilag is sokat erősödött. Sajnos, éppen ez a fellendülés (a hugenották befizetett adójával) úgy megerősítette a királyságot, hogy XIV. Lajos könnyen fel tudott erőszakosan lépni ellenük. Visszavonta a nantesi ediktumot, elrendelte, hogy minden alattvalója az ő katolikus hitét vallja, a prédikátorok hagyják el az országot. A vonakodó falvakat beszállással büntette: dragonyokat telepített házaikban, akik tűrhetetlen erőszakkal gyötörték a népet, míg katolikussá nem lett. – *Vagy fegyvert fogott, mint a Cevennek népe, aki (a camisard-ok) négy évig sikeresen ellenálltak a királyi csapatoknak.* (57)

Az üldözések történetének neves és kedves alakja Marie Durand. Egy titokban tartott házi istentiszteleten fogták el családjával együtt. Őt a Canstance-torony nevű női börtönbe zárták. Azonnal elkezdte szolgálatát a sok reménytelen csüggedt női fogoly között. Takarított, ápolta a betegeket, énekelt és hirdette az igét. A foglyok megerősödtek hitükben, ellenálltak a térítő kísértéseknek. Marie hónapokon át karcolta a börtön kőfalába a jelszót: RÉSISTEZ! Állj ellen! 38 év után szabadult. A hugenották tízezárral menekültek el az országból, Európa protestáns államaiba, vagy Amerikába. Az üldözés egészen a (különben ateista) francia forradalomig tartott.

3. Hollandia a reformáció idején spanyol Habsburg örökös tartomány volt. V. Károly császár a rokonait küldte helytartónak, néhány évig II. Lajos királyunk özvegyét, Mária királynét – akit éppen a reformáció iránti szimpátiája miatt leváltott Margit hercegnővel. II. Fülöp király idejében erősödött a reformátusok elnyomása, fosztogatása. Küldöttségben járultak a helytartó elé, de a gazdag, cifra ruhás spanyol urak elkergették az egyszerű fekete ruhába öltözött „koldusokat”. Fel is kapták ezt a szót, és megindult a „koldusok felkelése”. Eleinte módjával, főként a templomok képektől-szobroktól való megtisztításával. De mikor a király bosszúból a kegyetlen Alba herceget küldte rá Hollandiára, és az írtóháborút indított ellenük (6 év alatt 18000 hollandot végeztetett ki, főként az út menti fákra akasztatta fel őket), fegyveres felkelés indult meg, melynek élére Orániai Vilmos herceget hívták meg. Egy időre a spanyolok kerültek fölénybe. Már Leiden városát ostromolták, mint utolsó erősséget. A város bátran ellenállt, de élelmiszerük elfogyott. Orániai Vilmos hajóiról pedig az ostromzár miatt nem tudták ellátni. A herceg tanácsára átvágták a tenger gátjait, hogy a víz elöntse a spanyol táborát, de az alacsony vízállás miatt ez sem használt. Akkor a leideniek egy éjszakán át imádkoztak szabadulásért. Másnapra olyan nyugati szél támadt, hogy a tenger elárasztotta a környéket, a spanyolok elmenekültek. Ez lett a harcok fordulópontja, lassan egész Németalföld fölszabadult. 7 északi tartománya Utrechtben szövetséget kötött, Orániai Vilmos fejedelemsége alatt megalakult Hollandia – a reformáció nagy európai erőssége – nekünk magyar reformátusoknak sokszor segítőnk.

ANGLIA A 17. SZÁZADBAN

(Dán 11,32/b) 50.

A reformáció Angliában kész helyzetet talált. Az anglikán egyházat. A VIII. Henrik által politikailag elindított rendszert megtöltötte tartalommal a kálvinizmus. Az „államosított egyházat” a politika a maga céljaira akarta felhasználni. I. Erzsébet királynő természetesen, mint protestáns állt ellen II.

Fülöp spanyol királynak. A legyőzhetetlen Armada pusztulását Isten szabaddításaként várta – és fogadta. Emlékérmét is veretett: *Flavit JAHVE et dissipati sunt* („Rájuk fújt az Úr, és szétszórtattak” – 2Móz.15:10) felirattal. Utána az általa kivégzett Stuart Mária utódai, I. Jakab és I. Károly kerültek a trónra, akik katolikusok voltak és az országot is a pápa felé igyekeztek kormányozni.

Ugyanebben az időben egy hatalmas lelki mozgalom indult Angliában, mely tovább akarta folytatni a reformációt a keresztyén élet és az egyház-szervezet dolgában is. A puritánok Istennek szentelt életre törekedtek. Az egyházi életben a kálvini gondolat szerint el akarták törölni a püspökséget, kollektív vezetést akartak. A királyok politikai színben látták a mozgalmat: „No bishop? – No king! (ha nem kell püspök, majd király se kell), és igyekeztek visszaszorítani. Non-konformistáknak (aki nem igazodnak az „egyház feje a király” állapothoz) és disszentereknek (szakadóroknak) hívták őket. A puritanizmusnak ki is alakult egy radikális szárnya, az independensek (függetlenek). Ők nem csak a püspöki tisztségtől akartak függetlenek lenni, hanem a lelkipásztoritól is (hogymindenki hirdethesse az Igét), és a gyülekezetek laza szövetségévé akarták szervezni az egyházat. Mikor I. Károly a skótok függetlenségét akarta megszüntetni, ennek a háborúnak is vallási színezete volt: a református skótokat visszaterelni az aglikán egyházba. De a háborúhoz pénz kellett, új adót a parlament rendelhetett el. I. Károly össze is hívta a parlamentet, de addigra abban a puritán képviselők kerültek többségbe, akik a skót testvérek ellen nem akartak fegyvert fogni, nem szavazták meg az adót. A király sereggel akarta szétkergetni a parlamentet, de az is sereget gyűjtött. A sereg élére Oliver Cromwell állt, aki vidéki kispados volt, de nagy tehetségű és buzgó hitű. Kitört a polgárháború, aminek az lett a vége, hogy a parlament csapatai, a „vasbordájú szentek” (mellvértjükről és csata előtti imádságaikról kapták a nevet) foglyul ejtették a királyt és kivégezték. Anglia a puritánok köztársasága lett, a parlament a Biblia alapján hozta meg döntéseit. Vallásszabadságot hirdettek – kivéve a katolikusokat és az unitáriusokat. De Cromwell belátta, hogy az ország nem érett arra, hogy azt a „szentek parlamentje” irányítsa. A neki felajánlott királyság helyett megalkotta magának a „Lord Protektor” címet, ami majdnem teljhatalmat biztosított az ő hívő, de józan uralmának.

Cromwell idejében Anglia felvirágzott és nagyhatalommá vált. Különösen a tengeren, ahol sajnos a református Hollandiával szemben érvényesítette hatalmát. Hanem Cromwell halála után visszatértek a Stuartok: II. Károly majd II. Jakab. Megkezdődött a katolikus restauráció. Most a puritánokat üldözték. Ekkor keltek útra a „zarándok atyák”, hogy Amerikában alapítsanak teljesen a Biblia alapján működő telepeket, majd államokat. Mások súlyos

szenvedéseket éltek át. (Bunjan János, az egyszerű falusi üstfoltozóból lett nagyhatású prédikátor 12 évet töltött börtönben. Ott írta meg „A zarándok útja” c. művét, ami a Biblia után a világ második legolvasottabb könyve lett) (58)

A Stuartok zsarnoki uralma ellen végre kitört a „dicsőséges forradalom”, (1688) elűzte őket, Anglia III. Orániai Vilmost hívta meg királynak. Az ő királyi házának uralma alatt végre helyreállt a vallásbéke. Anglia az anglikán egyház keretei között a nézetek és mozgalmak szabadságát élvezte. Skócia zavartalanul továbbra is a református hitét gyakorolta.

AZ ELLENREFORMÁCIÓ KEZDETEI MAGYARORSZÁGON

(Róm 8,38–39) 138.

Az Európáról mondott „kezdeti sokkhatást” nálunk megsokszorozta a mohácsi vész. Láttuk, milyen lehetetlenné tette a püspöki tisztségek betöltését a püspöki birtokok szétajándékozása. Ehhez járult a szerzetesrendek felbomlása: a zárdai élet amúgy is sokaknak túl nehéz volt, most a reformáció eszmeileg is megkérdőjelezte a szerzetesi életet. Sokan otthagyták a kolostort, megnősültek és prédikátorok lettek, vagy világi pályára léptek. Például a ferences rend 70 kolostorából csak öt működött tovább, azokban az 1500 szerzetesből csak 30 maradt. Egy átutazó pápai legátus jelentése szerint Magyarországon 1000 lakosból egy, ha katolikus maradt. Így alakult a helyzet a 16. század végére. Hanem az ellenakció itt is megindult. Ferdinánd király, mikor megerősödött a hatalma, először is visszavette a világi kézbe került egyházi birtokokat. (59) Így be tudták tölteni a püspöki tisztségeket, hogy szervezetileg helyreálljon a katolikus egyház. Ezzel – ha kicsiben is – megindult a papképzés (törvény szerint minden katolikus püspöknek joga a papszentelés – és kötelessége előtte a képzés). Először Oláh Miklós, majd utódja Verancsics Antal esztergomi érsekek indítottak egy 10 fős papneveldét, ami Esztergom eleste után Szombathelyre költözött. De ez csak csepp volt a tengerben. Próbáltak egy másik megoldást is: Rómában nyitottak egy „Collegium germano-hungaricum” nevű papneveldét, hogy a reformáció legerősebb területein felvegyék a harcot (de ott főként olasz fiatalok lettek pappá, akik nem értették a nép nyelvét, a prédikátoroknak nem lettek ellenfeleivé). A király bizonyos türelmet tanúsított, főként a lutheránusok iránt. A tridenti zsinatra küldött magyar főpapokat utasította, hogy ott szóljanak a cölibátus ellen. A reformátusokkal keményebben

állott ellen. (Eleinket akkor még inkább sakramentáriusoknak nevezték, mert Luther követőitől főként az úrvacsora dolgában különböztek.)

Ferdinánd utóda, Miksa nem csak türelmes, de szimpatizáns is volt a reformáció iránt. Annyira, hogy fiatalkorában egyenesen Madridba küldték, hogy ott V. Károly császár mellett, jezsuita nevelést kapjon. De ez sem hatott rá, annyira, hogy mikor császárrá-királyá koronázták, a koronázási eskü szövegét megmásította: Szűz Mária és a szentek helyett „a szent Evangéliumra” esküdött. Ő is az evangélikusokkal bánt szelíd kézzel, a reformátusokat „ariánusoknak” nevezve gyűlölte.

(Evangélikus atyánkfiai egy ideig azt is gondolták, hogy ők az üldözésekből kimaradnak – ebben keservesen kellett csalódniuk.)

De megindult az ellenreformáció új területen is: megszületett a hitvitázó irodalom, a nagy szellemi harc, ami a XVIII. sz.-ban bontakozott ki nagy erővel: érveken túl személyeskedések, rágalmak, pocskondiázások áradatát ömlesztve mindkét oldal a másikra. Első terméke Telegdi Miklós pécsi püspök vitairata volt Bornemissza Péter prédikátor ellen. (60,61)

Erdélyben, amíg Martinuzzi Fráter György volt Izabella királyné fő tanácsadója, minden erejével igyekezett megakadályozni a reformáció terjedését. Megöletése után azonban Petrovics Péter állott a királyné mellett, aki buzgó protestáns volt. Így külső akadályok nélkül terjedt az Evangélium. A belső viszályokról volt már szó, ide az tartozik, hogy a tordai országgyűlésnek a négy felekezet egyenjogúságáról hozott határozata az erőszakos ellenreformációt hosszú időre lehetetlenné tette (1568).

A BÁTHORYAK ÉS BOCSKAI

(Dán11,33–34) 511.

(Erdély helyzete János Zsigmond után bizonytalan volt. A Fráter György által kötött szerződés titkos záradéka szerint a császáré lett volna, de ezt a szultán nem ismerte el, így lehetett a két hatalom között egyensúlyozni.)

Báthory István volt az első választott erdélyi fejedelem. Ő katolikus volt, de nyíltan nem léphetett fel a protestánsok ellen (a tordai törvény miatt). Azért tett valamit: jezsuitákat hívott be Krakkóból, nekik adta a kolozsmónostori káptalant, ahol ők papnevelő intézetet indítottak. Mikor pedig megválasztották lengyel királynak, Báthory Kristófra hagyta Erdély kormányzását, azzal, hogy „irtsa az eretnekeket”.

1. Kristóf nem sokáig vezette Erdélyt. Unokaöccse, Báthory Zsigmond jött utána (aki háromszor volt Erdély fejedelme, mert kétszer is lemondott,

de aztán meggondolta és visszaügyeskedte magát). Első uralma idején, fiatalsága miatt az országgyűlés befolyása alatt állt, meg is hozták a jezsuitákat kitiltó törvényt (61). De másodszorra okosabb volt: követ címen behozott egy Carillo nevű spanyol jezsuitát, aki hamarosan maga után hozott másokat is. Ők aztán befolyásuk alatt tartották Zsigmondot – történelemből tudjátok, hogy ment tönkre az ország, hogy jutottak el a „Básta szekereig”.

2. Magyarországon egyértelműen folytak a dolgok. A szelíd Miksa után Rudolf fia következett. Ő is Madridban nevelkedett, de rá hatással is voltak a jezsuiták. A koronázási esküt ő is nevezetessé tette: Miksa, tudva, hogy ő bizony Máriára és a szentekre is esküdni fog, kérte, hogy ezt legalább a Burg belső kápolnájában tegye. Ő szót fogadott, de úgy, hogy minden ajtót kinyitattott, és az udvaron álló nép is világosan halhatta esküjét.

Ehhez aztán tartotta is magát. Ő is behozta a jezsuitákat Nagyszombatba, és – országgyűlési határozat ellenére nekik adta a túróci prépostság javadalmát. A rendek hiába tiltakoztak. Hanem Rudolfon egyre inkább elhatalmasodott idegbaja, átköltözött Prágába keveset foglalkozott az ország dolgaival (inkább órás mesterséggel és alkímiával). A „mindenható” Lang komornyikon keresztül intézte dolgait.

Ez a helyzet kedvezett az ellenreformáció erőszakos előretörésének (a császár nem fogadta a tiltakozó protestáns küldöttségeket.) Megkezdődtek az erőszakos templomfoglalások. először Kassán. Mikor a törökök (1604-ben) elfoglalták Egert, Szuhai püspöknek Kassát jelölték ki ideiglenes székhelyül. De ott a dóm az evangélikusoké volt, neki csak egy kápolna jutott. Összebeszélt gróf Belgiojoso császári főparancsnokkal, és sereggel, ágyúkkal vonultak fel a dóm elé, elkergették belőle az evangélikusokat. Az érsek úgy felbuzdult a sikerén, hogy másnap Kassa területéről kitiltotta az összes protestánst, csak a város falán kívül tarthattak istentiszteleteket.

A kassai eset jelzés lett: Felső-Magyarországon sorra vették el a templomokat, iskolákat, kergették el a prédikátorokat, tanítókat. A földesurak kényszerítették jobbágyaikat a katolikus misén való részvételre. Az 1605-ös országgyűlésen a protestáns rendek tiltakoztak, de a császár nevében uralkodó Mátyás főherceg elhalasztotta a tárgyalást, majd a gyűlés után a már aláírt jegyzőkönyvbe egy póthatározatot iktatott be, vallási ügyeket többé nem szabad az országgyűlés elé vinni. (62) A közokirat-hamisítás ellen a rendek nagy része Gálszécsen egy tiltakozó gyűlést tartott, de annak határozatát a főherceg nem vette tudomásul. Így a protestánsoknak nem maradt jogalapjuk, hogy érdekeiket képviselhessék.

3. Bocskai Istvánnak Magyarországon is – Erdélyben is voltak birtokai. Báthory Zsigmondnak nagybátyja is volt, tanácsadója is. Mint mélyen hívő

református ember, idegenkedett a „pogány törököktől”, a „mégis csak keresztyén” császárhoz húzott, ezért az erdélyi „törökös” urak németpártinak mondták, végül országgyűlési határozattal erdélyi birtokaitól megfosztották. Hosszú időt töltött Prágában, a császár közelében igyekezett használni Magyarországnak.

Hanem a császári kincstár egyre több jómódú magyar főúr birtokaira éhezett rá. Sorra indítottak hűtlenségi pereket, amikben az ítélet „fő- és jószágvesztés” volt, ilyen terveztek Bocskai ellen is. Az alkalmat az adta erre, hogy a Báthory Zsigmond harmadik, sok vérontással járó fejedelemsége miatt erdélyi „bujdosók” fel akarták kínálni Bocskainak a fejedelemséget. Válaszlevelét, melyben lemond a felkínált tisztségről, egy csata után (egy fiatal, Bethlen Gábor nevű nemes holmija között) császári katonák megtalálták, kész volt a vád: Bocskai összeesküvő! Barbiano gróf csapatokat küldött ellene, de a hajdúk az álmosdi csatában szétverték azokat, majd megkezdődött Bocskai diadalmas hadjárata: Kassától Pozsonyig neki hódolt az ország. (A szultán elismerte Erdély fejedelmének, sőt „magyar koronát” is küldött neki, de ő azt nem fogadta el.)

Vallásügyben hadjáratának eredménye a bécsi béke volt (1606), melyben rögzítették a vallás szabad gyakorlatát – a nemesség és városi polgárság részére (a jobbágyságnak még nem) –, „mindazáltal a katolikus vallás sérelme nélkül”. Bocskai átlátta ennek a kifejezésnek veszélyes voltát – a főpapok azonnal be is jelentették, hogy számukra a protestánsok pusztasága is sérelmes – Kassára gyűlést hívott össze, hogy ezen változtassanak, de hirtelen halála miatt ez elmaradt. (Mérgezésben halt meg, a hajdúk ezt Kátai Mihály kancellárnak tulajdonították, és őt szó szerint felkoncolták. Bocskai haldoklásában gyönyörű hitvalló végrendeletet diktált.) (63)

A bécsi béke pontjait egy évre rá törvénnyé emelte az országgyűlés. Így lett törvényes jogalapja a protestáns egyházak létének, működésének.

PÁZMÁNY PÉTER – BETHLEN GÁBOR

(*Dán 11,33–34*) 511.

A bátyja után királlyá lett II. Mátyás még türelmet tanúsított a protestantizmus iránt: de utána megint jezsuita neveltetésű császár-király került a trónra: II. Ferdinánd. Ő megesküdött, hogy kiírtja a protestantizmust Magyarországról: „jobb, ha az elpusztult országot vadállatok lakják, mint ha ott a vallás szabad gyakorlata uralkodik”. Az ő vad indulatánál nagyobb veszedelmet jelentett azonban az Evangélium ügyére egy kiváló tudású, finoman tárgyaló diplomata-főpap: Pázmány Péter.

1. Pázmány Erdélyben született, református családban. De édesanyja hamar meghalt, és apja másodszor egy buzgó katolikus nőt vett feleségül. Két jezsuita atya segítségével nem csak arra beszélte rá fiát, hogy térjen át, hanem arra is, hogy álljon be a jezsuita rendbe. Ő a kiváló képzést megkapva, rendtársai közül is kivált, úgy tudásával, mind buzgóságával. Felfigyelt rá Forgács Ferenc esztergomi érsek, és előbb káplánjává választotta, majd utódjává ajánlotta. Így nyerte el a legfőbb magyar egyházi méltóságot.

Pázmány az ellenreformáció új módszerét kezdte gyakorolni. Erőszakos intézkedések helyett – azért ő is foglalt el templomokat – a főúri családokat térítette vissza, rábeszéléssel, ígéretekkel, fenyegetésekkel. Sikerült is neki a reformációt addig pártoló legfőbb nyugat-dunántúli főurakat megnyerni (Batthyány, Nádasdy család). Gondoskodott arról, hogy a szellemi harcot minél több jól képzett társával együtt vívhassa: a nagyszombati jezsuita kollégiumot egyetemi rangra emelte.

(Trianon után ez költözött Budapestre, Pázmány nevét viseli ma is.)

Magas színvonalú irodalmi munkát is végzett. A protestánsok nagy panaszirata, a *Querela Hungariae* (= Magyarország panaszai) ellen cáfoló könyvet írt. Írt imádságos könyvet is, amiben a Miatyánkot magyarázza (64). Fő műve az Isteni igazságra vezérlő kalauz, melyben a római egyház tanításának a reformáció fölötti igazságát bizonygatja. Hitvitázó iratokat is kiadott, különösen Alvinczi Péter kassai prédikátor könyveivel vitázva.

Művének eredményeit halála után így foglalták össze: „Egy református Magyarországon született, és egy katolikus Magyarországon halt meg.”

2. A másik oldalon küzdve, más fegyverekkel, hatalmas eredménnyel védte a reformáció ügyét Bethlen Gábor.

Erdélyben Marosillyén született, híres, de elszegényedett családban. Hamar árvaságra is jutott, nagybátyja nevelte Gyergyószárhegyen. Képzettségét nem iskolákban, hanem a fejedelmi udvarban mint apród, és a csatatereken nyerte. Igen fiatalon komoly tisztségekbe került, tekintélye lett. Nem volt főrend, mégis, már Bocskai után fejedelemmé akarták választani, de ő akkor Báthory Gábor mellé állt – meg is bánta, sok veszedelembe jutott mellette. De mikor „az utolsó Báthoryt” a hajdúk „levágták” a nagyváradi mezőn, Erdély bizalma egyértelműen őfelé fordult. Ő a tisztséget nem kereste, nem is tartotta dicsőségnek, hanem Istentől kapott megbízatásnak. (65)

Hozzáfogott a lepusztult, szétzilált Erdély felélesztéséhez. Gazdaságilag, katonailag egyaránt Erdély aranykorát valósította meg. Megszűntek a pártharcok, öldöklések, és a felekezeti villongások. A lelki életet minden egyházban támogatta: református szellemű akadémiát alapított Gyulafehérvárott (egyetemmé akarta emelni, de már nem volt ideje rá), támogatta

a kolozsvári unitárius iskolát, és Káldi György jezsuita bibliafordítását. Törvénné tette, hogy minden prédikátor, családjával együtt örökös nemességet kapjon, ezzel sok jobbágyszármazású prédikátort felmentett a bántások és a félelmek alól.

Amikor pedig Forgács Ferenc bíboros-érsek engesztelhetetlen gyűlölettel, felrúgva a bécsi békét, újrakezdte a protestánsok üldözését, ő összefogva a harmincéves háborút vívó német, dán és svéd uralkodókkal, kitámadott Magyarországra, a nemzeti és vallásszabadság védelmére. Eredményesen hadakozott, neki is az egész Felvidék hódolt (66), de mikor szövetségesei egymás után vereséget szenvedtek, békét kötött Nikolsburgban, amelyben megismételték a bécsi béke pontjait, hozzátéve, hogy minden városban a főtemplomot birtokolja a többségi vallás, de a többinek is legyen temploma.

Mikor nagyon szeretett felesége, Károlyi Zsuzsanna meghalt (67), hogy kapcsolatát erősítse német protestáns szövetségeseivel, feleségül vette Brandenburgi Katalint, a választófejedelem húgát. Ez a házasság nem volt boldog, de hosszú életű sem. Bethlen szíve egyre gyengült, „vízkórságban” szenvedett (68).

Elrendezve utódlása dolgát, halálos ágyán – már beszélni nem bírt – utolsó erejével ezt írta: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Senki nincsen, bizonyára nincsen!”

I. RÁKÓCZI GYÖRGY

(Róma 9,16) 488.

Erdély történelmének, a reformáció ügyének nagy kérdése volt Bethlen Gábor halála után: hogyan tovább? A feleletet hamar megtalálta mindkét terület: I. Rákóczi Györggyel tovább.

Apja, Rákóczi Zsigmond régi, de nem hatalmas családból, két igen jól védhető házasság útján az egyik legnagyobb földesúr lett. Pályája csúcán már volt egy évig Erdély fejedelme, Bocskai után, de lemondott Báthory Gábor javára. Halála után fiaira maradt a nagy vagyon, amit több család is perrel támadott meg. György fia felnőtt módon szállt be a perekbe, meg is őrizte egyben a vagyont. Tehetsége, férfiassága elismeréseként 16 évesen kinevezték Ónod kapitányának. Néhány év múlva a sárospataki várúr Lorántffy Mihály temetésén látta meg a két Rákóczi fiú a két árva leányt, megszerették egymást, majd összeházasodtak. György Lorántffy Zsuzsannával hosszú boldog házasságot élt. Mindketten hívő reformátusok voltak, így egyházuknak nagy áldására lettek.

Bethlen Gábor kitámadásában Rákóczi György nagy segítséget jelentett, a hadak tokaji átkelésénél, majd Kassa hódolásánál vitt vezető szerepet, ezért Bethlen először Kassa, majd az egész Felvidék főkapitányává nevezte ki.

Bethlen Gábor halála után az erdélyi rendek eljöttek Patakra, hogy meghívják Erdély fejedelmének. Ő már akkor ismerte a helyzetet, a gondokat, a lehetőségeket, mindezek tudatában vállalta a felelősséget.

Eleinte nem volt népszerű Erdélyben. Bethlen különösen második házassága idején nagy és drága udvart tartott, felesége kedvéért a „nagyfejedelem” képét viselte. Rákóczi György sokkal szerényebben élt és uralkodott, a fejedelemség jövedelmeit Patakon gyűjtötte. „Szamos, Maros annyit nem hoz, hogy Patak el ne vinné” – panaszkodtak az erdélyi urak. De, amikor Rákóczi György is „kitámadott” a vallásszabadság védelmére, nem Erdélyt adóztatta meg a hadiköltségekre, hanem a gyűjtött vagyont áldozta fel. Az Úr nevében indultak el, zászlójára a Róma 9:16 versét írta fel: „nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené”. Hadvezetését a bölcs óvatosság jellemezte, nem döntő ütközetekre igyekezett, seregeinek rendezésével, vonultatásával szorította sarokba a császári hadakat, hogy tárgyalásokra kényszerítse őket. (69) Harcának eredménye pedig elődei munkájának befejezése volt: az előbbi békekötések szövegébe bevették a jobbágyok vallásszabadságát is.

Csodálatos szerelmük nagy különbségeken át vonta egymáshoz őket. Ebben az időben jött ugyanis át Magyarországra a puritán mozgalom. Több, Angliában tanuló magyar diák – köztük a Rákócziék partfogásával tanuló tolnai Dali János meg Medgyessi Pál, megismerkedve a puritánok lelkiségével, megegyeztek, hogy ezt hazahozzák Magyarországra is. Hazajöve, Tolnai a pataki iskola rektora, Medgyessi a fejedelem udvari prédikátora lett. Apáczai Csere János ez időre a Gyulafehérvári akadémia professzora lett. (70). Lorántffy Zsuzsanna teljes szívvel elfogadta azt az új hitet és kegyességet, amit ők hoztak. Rákóczi György azonban figyelte az angliai puritánok politikai eredményeire (I. Károly király kivégzése) és – a puritánok itthoni ellenfeleinek, a református orthodoxia képviselőinek (Gelei Katona István, Miskolci Csulyak János) ösztönzésére (71), elkergette a pataki iskola éléről Tolnait, aki több évre miskolci prédikátor, borsodi esperes lett. I. Rákóczi György még zsinatot is összehívott Szatmárnémetibe a puritánok ellen, ahol keményen elítélték és állásuktól megfosztották őket (72). Hanem György halála után Zsuzsanna, aki addig engedelmes volt férjének, visszahívta Tolnait Patakra, aki aztán hosszú évekig vezette a főiskolát.

I. Rákóczi György a református fejedelem igazi mintája. Magánéletében mély kegyesség, Isten dolgai iránti érdeklődés és felelősség jellemezte. Az

Ószövetséget 16-szor, az Újszövetséget 32-szer olvasta el. Kiadatta Kálvin Institutioját, románul az Újszövetséget és a Heidelbergi kátét. A pataki iskolát sok adománnyal erősítette (pl. Töketerebes város minden jövedelmével).

Halála előtt tett végrendelete is példaértékű hitvallás mindnyájunk előtt (73)

Sajnos, fia, II. Rákóczi György nem az ő nyomdokain járt (74). Báthory István példája lebegett szemei előtt, lengyel király akart lenni. De ezt a nemzetközi helyzet több összetevője sem tette lehetővé. Többek között a szultán tilalma, aminek megszegése miatt jött seregének, és Erdélynek pusztulása. Miután ebbe a vállalkozásba ő maga is belehalt, édesanyja és Zsigmond öccse Sárospatakra költöztek, ahol életüket a lelki élet, és ezzel összefüggően a Kollégium támogatása töltötte be.

... ÉS AZ ISKOLA

(Lk13,34) 369.

Volt már szó a 26. fejezetben az indulásról: Kopácsi Istvánról és utódairól. (75)

I.Rákóczi Györgyék teljes szívvel felvették az iskola ügyét. Az anyagi támogatásokon túl is. Új törvénykönyvben rendezték a tanárok kötelességeit, a szenior tennivalóit, a diákság magatartását, tanulási rendjét. A legnagyobb jót Lorántffy Zsuzsanna tette az iskolával, mikor meghívta Comeniust.

Comenius Ámós János a 17. század legnagyobb európai nevelője volt. Származására magyar; néhányszor Szeges-nek is írta alá a nevét, születésére morva, hitére nézve a cseh testvér egyházhoz tartozott, annak püspöke is lett (76). Beutazta Európa protestáns államait. Hozzánk Lengyelországból jött Lorántffy Zsuzsanna hívására (77), végül Hollandiában fejezte be szó szerint hányatott földi útját.

Pedagógiai felfogása nagyon optimista volt: a pansophia eszméjét vallotta. Azt, hogy a gyermeket a teljes tudományba, minden ágába be kell vezetni, az majd jellemét is alakítani fogja. Ellene volt minden erőltetésnek. Jelszava: Omnia sponte fluant, absit violentia rebus. (= Minden magától folyjon, távol legyen a dologtól az erőszak). Gyakorlati megoldásai máig érvényesek és hasznosak az oktatásban. Legelismertebb újítása az órák közötti szünet (a tízperc), leghasznosabb a szemléltető oktatás. Orbis pictus (= festett világ): a tankönyvben egy kép, minden rajta lévő személy és tárgy megszámozva, mellette pedig minden számhoz a szó, három nyelven.

Méltatlanul elhanyagolt módszere a schola ludus (= eljátszott iskola), amiben a tanulók egy része dramatizálva előadja a tananyagot a többieknek, így könnyebben megjegyzik (78).

Patakra nem szívesen jött – nagyobb, egyetemi helyekhez volt szokva. De volt rá egy furcsa oka. Egy Mikulas Drabik nevű diáktársa és (egyoldalúan) barátja prófétának kiáltotta ki magát. Comeniushoz egy politikai jövődéllel fordult. Ha ő Patakra jöve, összehoz egy házasságot Rákóczi Zsigmond és (az u.n. „egynyári király”) Pfalzi Frigyes Henrietta lánya között, úgy hamarosan ők lesznek Magyar- és Csehország királyai, a „Cseh testvérekre” teljes szabadság vár. Comenius engedett a (fenyegetésekkel megtámogatott) próféciónak, el is jött, össze is hozta a házasságot. Abból pedig akkora szerelem támadt, hogy mikor három hónap múlva Henriettát elvitte a tüdőbaj, féléven belül Zsigmond is utánahalt, egy különben enyhe himlő-járványban. Ezek után Comenius nem is látta értelmét, hogy tovább Patakon maradjon. Az iskolát a maga kialakította hétéosztályos rendben, lelkiileg és tudományban megerősödöten hagyta itt.

Lorántffy Zsuzsanna nagy árvaságban maradt, szeretetét a diákságra pazarolta. Sajnos, méltatlanokra. Napló-feljegyzései és Dékány András várnagy feddései egy diáklázadás emlékét idézik fel. Vita támadt, hogy az iskola borkimérésében előbb a tanárok, vagy a diákság borát mérjék ki. Ő a tanárok javára döntött, mire a diákság egy csúnya éjjeli macskazene után otthagya Patakot, és elmentek Göncre diáknak. Onnan visszaszégyenkeztek, mert ott nem volt, aki támogatta volna őket. Lorántffy Zsuzsanna megbocsátott nekik, de ezt a sérelmet nem tudta kiheverni, lelki fájdalmába szó szerint belehalt (79).

A GÁLYARABOK

(1Kor 10,13) 22.

Az erdélyi fejedelmek segítő kitámadásai, meg az egymás után következő gyenge uralkodók nem kedveztek az ellenreformáció harcosainak. De Erdély gyengülésével egyidőben alakult ki Európában az abszolutizmus a királyok korlátlan hatalomgyakorlása. Ez felélesztette a protestantizmus ellen támadó dühöt, és a „végső támadásra” ösztönözte.

Erre történelmi események adtak alkalmat. A győztes szentgotthárdi csata, és az utána kötött szégyenletes vasvári béke meggyőzte a magyarságot: Bécs nem akarja Magyarországot felszabadítani a török megszállás alól, hanem ütközőzónának tartja, ahol elakadjanak a török támadások – nem baj, ha közben elpusztul az ország. Ezért megpróbálták Magyarországot függetleníteni, a Habsburgoktól megszabadulni. De a főurak „sub rosa” szótt összeesküvése megbukott, vezetőit kivégezték. A bécsi hatalom jogosnak érezte és hirdette

a megtorlást. Büntetőadóval és katonai beszállásokkal gyötörte a magyarságot. Erdélybe menekült nemesek még egy gyenge „kitámadással” próbálkoztak: Szuhai Mátyás kuruckapitány felkelése kezdeti sikerek után feloszlott, de támadásuknak több katolikus pap és szerzetes is áldozatul esett.

A katolikus főpapság jó alkalmat látott arra, hogy mindezt a protestánsok számlájára írja. Felállítottak Pozsonyban egy különleges törvényszéket, hogy ott a prédikátorok felett ítéelkezhetnek. Először, mintegy próbaképpen, 32 evangélikus és egy református prédikátort idéztek a törvényszék elé. (1). Hűtlenséggel és a császár elleni lázadással vádolták őket. Ez halálbüntetéssel járt, de a bíróságnak más célja volt. Háromféle „menekülést” kínáltak fel nekik. Vagy lemondanak szolgálatukról, és visszatérnek a polgári életbe. Vagy külföldre, száműzetésbe mennek. Vagy áttérnek a katolikus vallásra. Ezeket kötelezvények formájában tárták eléjük. Sajnos, a prédikátorok mind aláírták ezt, legtöbben a másodikat (németajkúak lévén, jó lehetőséget láttak abban, hogy Németországban folytathatják szolgálatukat.)

Ettől vérszemet kapott a bíróság, és az országban lévő összes prédikátort megidézte. 350 idézést küldtek szét az országban (81). Persze, nem mind jöttek el. Egyrészt a török hódoltságból a törökök nem engedték, hogy az ő alattvalóik felett bécsi hatóság ítéelkezzen.

Másrészt, a császári hadsereg felső-magyarországi főkapitánya, az ő hatalmi területéről nem engedte el őket (82). De összejöttek annyian hogy a bíróság 61 halálos ítéelket hozhatott. Őeljük is odatárták a kötelezvényeket, de csak egy prédikátor írta alá. Így a többieket különböző várbörtönökbe osztották szét, majd egy félév múlva elindították gyalogmenetben Nápoly felé, ahol a spanyol alkirály gályáira eladták őket. A szenvedések, nélkülözések miatt már négyen meghaltak, mikor egy év múlva 1676-ban De Ruyter holland tengernagy kiszabadította őket. A nemzetközi felháborodás hatására az eljárást nem folytatták ellenük, többségük csendesesen visszatérve folytatta szolgálatát. Közülük többen, pl. Kocsi Csergő Bálint pápai iskolamester leírták szenvedéseiket, szabadságuk történetét (83).

A GYÁSZÉVTIZED

(Zsolt 126,4) 394.

Lehetett még tovább fokozni a protestánsok elleni üldözés dühét. Ennek fő eszköze I. Lipót császár volt. Őt nem uralkodónak, papnak szánták, de bátyja halála miatt belesöpött a császárságba. Majd félévszázados uralkodása alatt jezsuita nevelői és gyóntatója tanácsai szerint járt el.

Erdélyből nem jött többé fegyveres támogatás a vallásszabadság ügyében. Ezt ki is használta a klérus: zsinatot tartottak, ahol kijelentették, hogy a bécsi béke nem érvényes, az uralkodó nem is köteles eretnekekkel kötött szerződéseket megtartani – tehát szabad a vásár a templomok elfoglalására, prédikátorok elüldözésére. Mivel a hatalom visszaélései ellen feltámadt mozgalmaknak (Wesselényi-összeesküvés, Thököly szabadságharc) mindig megvoltak a vallási vonatkozásai, a megtorlás is mindig a protestánsokon csattant.

(Meg kell vallani, volt kegyetlen bosszúállás protestáns részről is: Szuhai Mátyás kisebb kuruc-támadásának több katolikus lelkész és szerzetes is áldozatul esett. Ennek a harcnak maradt fenn gyönyörű lelki irodalmi gyöngyszeme: (84).

Dunán túl a Nádasdy, Eszterházy birtokokon, Tiszán innen Báthori Zsófia Rákóczi birtokokon kegyetlenkedett. Caraffa eperjesi vész-törvény-széke is a vallásüldözés eszköze volt.

Buda visszafoglalása csak újabb alkalmat adott erre. A császár kijelentette, hogy a török uralom alatt volt területeket ő szabadította fel, az ő korlátlan uralma alatt állnak, ő pedig ott csak a katolikus vallás gyakorlását engedélyezi. Egymás után két fontos okmányt adott ki. A Diploma Leopoldina ártatlannak látszó módon Erdély számára garantálja az ottani törvényekben megállapított vallássegénylőséget. De az utána kiadott Explanatio Leopoldina (Lipót-féle értelmezés), a „logikus folytatást” mondja ki: Magyarország területén ilyenről szó sincs.

Egy szellemes megfogalmazással beszél ugyan szabad vallásgyakorlásról, de kétfelé választja a magán és nyilvános vallásgyakorlást. A magányosat korlátozás nélkül engedi, otthon ki-ki úgy tiszteli Istent, ahogy jónak látja. De nyilvánosan csak néhány kijelölt, artikuláris helyen (a felvidéki megyékben egy-egy evangélikus és református artikuláris helyet jelölt ki.)

Az ott lakó prédikátort keresztelés, esketés ügyében máshonnan is fel lehet keresni, de ő nem mehet máshová szolgálatot végezni.

Úgy látszott, beteljesedik Kolonich érsek meghirdetett terve: Magyarországot rabbá, koldussá, majd katolikussá fogom tenni!

Külön fejezete a gyászévtizednek a pataki iskola bujdosása (85). Lorántffy Zsuzsanna menyé, Báthori Zsófia katolikusnak született. Hogy Rákócziné és fejedelemasszony lehessen, áttért reformátusnak. Mikor férje, II. Rákóczi György fiatalon meghalt, mindkét becsvágya kútba esett. Így aztán, anyósa életében még titokban, de annak halála után nyíltan rekatolizált.

Elkezdte az iskolától megvonni az I. Rákóczi Györgyék által örökségképpen hagyományozott vagyonokat, javadalmakat. Mikor pedig fia, I. Rákóczi Ferenc belekeveredett a Wesselényi-féle összeesküvésbe, a kivégzéstől 400.000 arany lefizetésén túl azzal az ígérettel mentette meg, hogy a reformációt az összes Rákóczi birtokon megszünteti. Hozzá is fogott. Azzal kezdte 1671-ben, hogy az iskolára ráüzent: menjenek az ő telkéről, ahová tudnak. Pósaaházi professzor adja át az épületeket. A professzor azt felelte, hogy az épületet nem adhatja át, mert nem az övé, de a hatalom parancsára kimegy belőle.

Felkerekedett hát a diákság, Pósaaházi és Buzinkai professzorok vezetésével. Kézikocsin vitték az iskola nyomdáját, meg a könyvtár anyagából, amennyit tudtak. Kenézlőn megháltak, majd továbbindultak Debrecenbe. Ott az a különös helyzet alakult ki, hogy a Debreceni Kollégium befogadta a Pataki Iskolát – de a kétféle diákság nem tudott összeférni. Más lelkület, más életmód választotta el őket.

Kérelmet írtak hát a patakiak Apafi Mihály erdélyi fejedelemnek, hogy fogadja be őket. Apafi a tatárok által felégetett gyulafehérvári kollégiumot jelölte ki nekik. Ők helyrehozták, beleköltöztek, és elkezdték a tanítást.

(A tatárdulás elől a gyulafehérvári diákok Nagyenyedre menekültek. Az enyediék nem akarták megtérni őket, küldték vissza Gyulafehérvárra – míg a patakiak bele nem költöztek az ottani épületbe. Azóta Nagyenyed nagyon büszke a Bethlen Gábor Kollégiumra – és hálás érte a pataki diákoknak).

15 év múlva kezdődött Thököly Imre szabadságharca. A híre a pataki diákok mozgolódnak kezdtek: menjünk vissza!

(Nagyon kíváncsiak voltak visszatérni Patakra. Azt mondták: Úgy vágyunk vissza Patakra, mint a zsidók a babiloni fogságból Jeruzsálembe! Így emlegették: „a mi Sionunk, a mi kis Jeruzsálemünk”. Még a II. világháború után is, mikor a teológusok legációt választottak, aki Patakot választotta, így kiáltotta be az elekción a két szomszéd gyülekezettel együttes legációját: „Makkoshotyka, Jeruzsálem, Végardó!”)

A két idős professzor már nem vállalkozott a hosszú útra. Így a diákság kettéoszlott, a fele, Sallai Pál szenior vezetésével visszatért. De mire Patakra értek, leáldozott a Thököly szabadságharc, Patakon a jezsuiták voltak az urak. Továbbmentek hát Göncre, majd onnan Kassára. Csak 1703-ban, mikor II. Rákóczi Ferenc szabadságharcában Orosz Pál generális elfoglalta

Patak várát, üzent a Kassán lévő diákoknak jöjjetek haza! Akkor prédikált idős Csécsi János professzor a Zsolt 126,4-ről: Hozd vissza Uram, a mi foglyainkat, mint patakokat a déli földön!” – mert kíváncsoztak a Gyulafehérvárott maradtak után. Azoktól pedig 1716-ban, Gyulafehérvár megerősítése miatt elvették az épületet (máig is katonaság használja), így két tanár vezetésével az 50 diák, osztályonként a zászlóikkal, végigvonultak a Maros völgyén Marosvásárhelyig, és ott telepedtek le.

(Marosvásárhelyen már működött egy református alsóbb szintű iskola. A patakiak fejlesztették fel collegium szintre, és egy ideig, mint Marosvásárhely-Sárospataki kollégium működött. A zászlók, könyvek és egyéb tárgyi emlékek máig is megvannak. Marosvásárhelyen is azóta is hálás szeretettel emlegetik Patakot.)

Mégyegyszer, 1714-ben megpróbálták a jezsuiták megszüntetni a kollégiumot. Megyei hajdúkkal jöttek a várból, hogy kiürítsék az iskolát. A diákság bezárkózott, és belülről védekezett, míg az iskola előtti piacról a kofák és háziasszonyok jöttek segítségül, és sütőlapátokkal, sodrófákkal elkergették az ostromlókat. Ennek is olyan nemzetközi visszhangja támadt, hogy királyi védlevél biztosította az iskola további zavartalan működését. Ez volt az obsidio patakiana.

A FELVILÁGOSODÁS KORA

(Jn 9,39) 40.

Elzúgtak Európa vallásháborúi, kifáradtak a népek. Lelohadt a lélek dolgai iránti érdeklődés, az emberek gondolkodni akartak, és úgy látták: az eszükkel többre jutnak el, mint a hitükkel. A természettudósok sok mindent felfedeztek, a filozófusok mindent megmagyaráztak, és azt mondták: a tudás, a természet és társadalom törvényei kialakítják az erkölcsiséget, jóvá teszik az embert. Megszületett a társadalom-tudomány, és azt mondta: meg lehet egymással egyezni a józan belátás alapján. Eltervezték a gondolkodó emberek tökéletes társadalmát.

Csakhogy ehhez meg kell szüntetni minden tekintélyt. A királyét is – legfeljebb, mint „első tisztviselő” állhat a társadalom élén, az egyházét is, mert nem kell az okos embereknek megmagyarázni, ki az Isten és hogyan juthatunk el Hozzá. Tehát szabad gondolkodás és szabad vallásgyakorlás kell.

Ebből társadalmi téren forradalmak fakadtak, lelki téren pedig az egyházi élet elszegényedése. A templomok kiüresedtek, az emberek inkább olvastak Isten dolgairól, vagy kimentek „a természet nagy templomába”.

Hanem hamarosan rájöttek az emberek, hogy ez nem elégíti ki őket. Istenről nem ismereteket, hanem tapasztalásokat kerestek. Többfelé ébredési mozgalmak támadtak, amelyekben az Istennel átélhető személyes közösséget keresték az emberek.

1. A német pietizmus elsősorban érzelmeivel kereste ezt az átélést. A reformáció után ugyanis (ez törvényszerű) a lelki élmények helyén egy merev orthodoxia a „tisztan tan” tisztelése, hittételek feletti vitatkozás) maradt. Ennek reakciója lett az érzelmek felbuzgása. Egyszerű gondolatmenetben lehet a lényegét összefoglalni: Isten szeret minket (ez érzélem), ebből Isten nagy cselekedete született: a Krisztus szenvedése értünk (ez megint érzés), ezt nekünk is illik cselekedetekkel megmutatnunk (ez megint valóság). Ezért a pietisták nem csak énekeltek és beszéltek „az édes Jézus szeretéséről”, hanem nagy alkotásokban mutatták meg azt. Ők alapították az első bibliaterjesztő társulatot. Hatalmas szeretetszolgálatot építettek ki: kórházak és árvaházak sorát alapították. Különös gondjuk volt a gyermekek hitre nevelésére; ők fordítottak először tanítóképző intézeteket, protestáns részről pedig ők kezdtek külmisziói munkát.

A mozgalom a nevét az elindítójától kapta: Spener Fülöp Jakab evangélikus lelkész Pia desideria („Kegyes vágyódás, azaz szívbeli vágyakozás az igaz evangéliumi egyház Istennek tetsző megjobbítására”) című művéről. Ez adta meg a programot, amit aztán Francke Gusztáv Hermann hallei lelkész bontott ki a gyakorlatban.

Külön hajtása volt a mozgalomnak a Herrnhuti közösség. Az üldözött cseh testvéregyházat fogadta be birtokára gróf Zinzendorf Miklós, a német pietizmus egy kiváló képviselője (tőle származik 395. és 434. énekünk). Ők ott egy falut építettek (Herrnhut = az Úr menedéke). Onnan küldik szét az egész világra azóta is Losungen című bibliaolvasó naptárjukat (magyarul: Útmutató).

Magyarországra természetszerűen elsősorban a felvidéki, németajkú evangélikus területre jutott be a pietizmus (református területen még élt a puritán ébredés hatása, nem volt olyan lelki ínség). Ott nagy vitát váltott ki, sokan keményen harcoltak ellene, de lassan beépült és hatását máig érezteti az evangélikus egyházban.

2. Az angliai methodizmus a régi puritán lelkiség felélesztését célzó mozgalom volt. Anglia nagy lelki és erkölcsi erőtlenségbe jutott a 18. századra. Az egyházi élet tartalmát veszített, minél ékesebb és méltóságosabb külsőségeket felvonultató úri kedvtelés lett. E mellett a legelőkelőbb főurak pusztán kedvtelésből bűncselekményeket követtek el. A Hellfire-club tagjai útonállással, rablással szórakoztak.

A szegény néprétegek elképesztő alkoholizmusba süllyedtek. (Londonban 1750-ben 500.000 hektoliter gint mértek ki). Ez persze bűnözési hullámot is keltett, amit a legszigorúbb büntetések sem tudtak megfékezni.

Ebben a helyzetben az oxfordi egyetemen néhány diák, a Wesley testvérekkel az élen összefogott, hogy ők az Evangélium szerint akarnak élni. A kor szokásaihoz képest egy rendszert (method, innen: metodisták) állítottak fel, hogy e szerint fognak élni. Nem fogyasztanak szeszesitalt, nem dohányoznak, nem kártyáznak, nem öltöznek divatosan – de mindennap Bibliát olvasnak, mindennap imádkoznak, az Evangéliumot terjesztik.

A mozgalom hamar kilépett az egyetem köreiből az anglikán egyház tágabb területeire. Sokan kapva-kaptak rajta, de az egyház vezetősége nagy ellenkezéssel fogadta. John Wesley egy ideig prédikálhatott a gyülekezetekben, de hamarosan kiutálták a templomokból. Akkor elkezdte a szabadtéri prédikálást, piacokon, gyárak, bányák bejáratánál. Lóháton járta be Angliát, életében 46.000 mezei prédikációt tartott (86). Testvére, Charles, mint énekszerző is hírt szerzett; több, mint 7000 énekéből egy benne van énekeskönyvünkben, a 300.

Az anglikán egyházból egyre inkább kiszorulva, lassan külön egyházzá szerveződtek, mára, különösen Amerikában sokmillió nagy egyház. Hitvallásuk, tanításuk Kálvint követi, a hitélet gyakorlását nagyon komolyan veszik, komoly szociális és missziói munkát végeznek.

VÉRTELEN ELLENREFORMÁCIÓ

(2Kor 4,8–9) 161.

II. Rákóczi Ferenc szabadságharca volt az első, nem vallási indítású szabadságharc. Ő maga buzgó katolikus volt, de teljes vallási türelemmel viseltetett többségben protestáns (és görögkeleti) seregeihez. Több elvett templom helyett adományozott telket és anyagiakat protestáns templom építésére (pl.Tarcal).

A vallásbéke hangsúlyozására emlékérmek is veretett, melyen három különböző pap megy egy oltár felé. Felirata: Concurrunt, ut aleant (= összefutnak, hogy áldozzanak). A szécsényi országgyűlés több törvényt is hozott a vallásszabadság biztosítására.

A szabadságharcot lezáró szatmári béke minden szempontból, így vallási téren is enyhe politikát, engedményeket jelentett. Újra érvényesnek mondotta ki a bécsi béke pontjait, biztosította a protestáns iskolák működését (87).

Hanem, amint ez történni szokott, az uralkodó, III. Károly addig vette komolyan ezeket a pontokat, amíg hatalmában meg nem erősödött (88). Aztán jöttek az ellenkező kijelentések, rendeletek. Először is kijelentette, hogy a vallás szabadságát nem a linzi béke, hanem az 1687-i pozsonyi országgyűlésen elhangzott királyi megfogalmazásban „őfelsége kegyéből és kegyelméből” engedélyezi.

A kijelentés ellen pedig már nem volt hol tiltakozni. A 17. századra már az országgyűlés többségben katolikusokból állott. Ott pedig keresztül tudta vinni döntését, hogy vallási sérelmeket az országgyűlésen nem lehet tárgyalni, akinek ilyen panasa van, magához a királyhoz fordulhat – de csak egyéni sérelmekkel. Törvényre tették a dekrétális esküt: bármilyen tisztség elfoglalásához olyan megszabott szövegű esküt kellett letenni, amiben Szűz Máriára és a szentekre is hivatkoztak – öntudatos protestáns ember ilyen esküt nem mondott el, így igazában a tisztségekből, közhivatalokból kirekesztették őket.

Így annyi sérelem, panasz gyűlt össze, hogy a király jónak látta egy vegyes bizottság felállítását, ahol ezekről beszéljenek. A székhelye után Pesti kommissio-nak nevezett bizottság munkájára mindkét fél alaposan felkészült. A protestánsok a vallásszabadság alapvető igényeit gyűjtötték össze 11 pontba, a katolikusok egy nagyobb tanulmányt írtak – hatalmuk célszerű gyakorlásáról, a lelkiismereti kényszer jogosságáról. (89) Ilyen összebékíthetetlen nézetek mellett a kommissio nem is kezdett el működni.

Hanem működött III. Károly. Nevezetes okmányt hagyott örökül (a szintén nevezetes Pragmatica sanctio-val utódjává avatott) Mária Teréziára: Carolina resolutio-t. Ebben visszatért az Explanatio Leopoldina „nagy találmányára”: a magán és nyilvános istentisztelet megkülönböztetésére. A protestáns prédikátorokat lakóhelyükhöz rögzítette, másutt lakó híveknek csak úgy engedte meg, hogy keresztelés, esketés dolgában igénybe vegyék, ha a tiszteletdíjat lakóhelyükön a plébánosnak is megfizetik. A prédikátorok felügyeletét tanítás és szertartások dolgában a katolikus esperesre bízta – saját feletteseik csak magánéletüket felügyelhettek. Vegyes házasságot csak katolikus templomban köthettek – természetesen azzal a reverzálissal (kötelezvényel), hogy minden születendő gyermeküket a katolikus vallásban nevelik. A katolikus ünnepeken mindenkinek tilos volt dolgozni, sőt a céhek kötelesek voltak a körmeneteken (egyenruhásan, zászlókkal) felvonulni.

Ezt az örökséget Mária Terézia más módszerekkel, de hűségesen hordozta. Ő maga nem hozott erőszakos intézkedéseket, a templomfoglalásokat a földesurakra hagyta. 50 éves uralkodása alatt el is vettek 200 templomot. A királynő a főúri családok „térítésével” foglalkozott; eretnektérítő egyesületeket szervezett a főúri hölgyekből. Az egyik vallásból a másikra áttérést egyoldalúan

szabályozta: katolikussá könnyen lehetett akárki, csak ki kellett szándékát jelentenie. De ha valaki katolikusból valamelyik protestáns vallásra akart áttérni, először magán-hitoktatásra kellett járnia (gyakran messzi vidéken), vizsgáznia, azután térhetett át – de katolikus házastárstól született gyermekeit nem vihette át magával. Elkezdődtek az újraesketések. Protestáns templomban kötött házasságok a katolikus egyház szerint nem érvényesek, minden eszközzel igyekeztek az ilyen házaspárokat rábeszélni a másodszori esküre – persze reverzálissal.

(Erre is érvényes, amit az inkvizícióval kapcsolatban az „egyedül üdvözítő” anyaszentegyházról mondtunk. – Más kérdés, hogy a Bibliából látszik: nem az egyház üdvözít, hanem a Jézus Krisztusba vetett hit.)

Jellegzetes képviselője az ilyen, vértelenül üldözött protestantizmusnak „Árva” Bethlen Kata grófnő, akinek első férje katolikus volt. Annak halála után reformátushoz ment feleségül, és akkor első házasságából született gyermekeit erőszakkal elszakították tőle, nehogy reformátusnak nevelje őket (90).

Ennyi üldöztetés és harc között nem csoda, hogy a lelki élet elmélyítésével keveset foglalkoztak eleink. De voltak néhányan, a többféle sötétségben világitó hitű keresztyének, akik őrizték és továbbadták az Evangéliumot. Kiemelkedik ebből a korból Szikszai György makói lelkipásztor, akinek Keresztyén tanítások és imádságok című áhítatos könyve 1786-tól napjainkig a Biblia mellett leghasználatosabb könyv gyűlekezeteinkben (91).

Mária Terézia uralkodása vége felé már maga mellé vette II. Józsefet, mint társuralkodót. Az ő szereplése már megmutatott valamit uralkodó jövőjéből. Igyekezett enyhíteni a protestánsokra nehezedő nyomást. Néhány templom építésére engedélyt kaptak. A Padányi Bíró Márton veszprémi püspök könyvét: *Enchiridion*, amit „az eretnekek ellen” írt elkobozták, hogy ne mérgesítse tovább a helyzetet.

II. JÓZSEF

(*Ezsdrás 1,2–3*) 278.

A „felvilágosult abszolutizmus” nem egészen fából vaskarika. Abból az egyéni meggyőződésből terem, hogy valaki (a király) okosabb, mint a többiek, jobban tudja, hogy mi jó azoknak. „Akaratuk ellenére is boldoggá teszem alattvalóimat” – mondta II. József.

Ez a „felsőbbrendű bölcsesség” jelentkezett vallási politikájában is. Egyik oldalon Rómától igyekezett távolodni, népeit „rossz befolyástól” mentesíteni. Először is kitiltotta birodalmából a jezsuitákat. Aztán betiltotta a kontemplatív

(= elmékedő; közhasznú munkát nem végző) szerzetesrendeket. A katolikus papképzést a püspökök hatásköréből kivonva, állami ügyvé tette. A mindezek ellen tiltakozó pápa látogatást tett a császárnál, de hiába, semmiben nem engedett.

A másik oldalon, legnevezetesebb rendeletében, a Türelmi Rendeletben jelentkezett ez a „felsőbb bölcsesség”. A protestánsoknak kedvező rendelet arra alapult, hogy őfelsége ugyan katolikus, jobbnak tartaná, ha minden alattvalója is az lenne. De: a lelkiismereten nem akar kényszert tenni, a türelmet többre értékeli, mint a kényszert. Ezért: bizonyos feltételek mellett engedélyezi oratóriumok (= imaházak, tehát nem tornyos templomok) építését, lelkészek, tanítók alkalmazását. Engedélyezi a protestánsoknak, hogy saját elöljárókat válasszanak. Házassági ügyeket világi bíróság előtt intézhetnek. Vegyes házasságban, ha az apa protestáns, a fiúgyermekek követhetik az ő vallását (92).

Tehát az uralkodó egyház gondolata fennmaradt, de a polgári egyenlőség eszméje fékezte uralkodását. A Türelmi rendelet kiadása után tíz év alatt 1015 protestáns egyházközség állt lábba, legtöbb templomépítéssel.

(Rengeteg ref. templom mutat azonos stílusjegyeket: boltozat, jelzett oszlopokkal, a külső falon domború díszítésekkel, a toronysisak domború-homorú elemekből áll. Ez a forma nem a református hithez kötődik; egyszerűen a Türelmi Rendelet idején ez a copf barokk építési stílus uralkodott.)

Egy érdekesség: Erdélyben a Türelmi Rendelet visszalépést jelentett az addigi állapothoz képest: a tordai országgyűlés egyenjogúságot állapított meg, ez csak eltűrést.

II. József után öccse, II. Lipót következett a trónon; ő nem engedélyezte, hanem – most már a magyar alkotmány szerint – országgyűlési törvénnyel erősítette meg a vallásszabadságot. Ez teljes önkormányzatot engedett a protestáns egyházaknak, bármely hivatalra választhatóságot (a dekrétális eskü nélkül), iskolaalapítási jogot. Újra törvényes alapja lett egyházunk életének. Szikszai G.: Ker. tanítások 92/a.

A FINN ÉBREDÉS

(Jóel 2,12) 464, 465.

Észak reformációja sajátos módon ment végbe. Wasa Gusztáv svéd király – aki Finnországon is uralkodott – törvénnyel rendelte el. Az ellenkezőkkel elbánt, püspököket tett le, vagy nevezett ki. Voltak persze igehirdetők, igazi reformátorok, de az egész változás inkább formáság volt. Meg is jött a következmény,

elhidegedés az egyházi életben, kisebb-nagyobb megújulási mozgalmak. A vezetőség az u.n. Konvent-plakát kihirdetésével buzdította a népet házi-istentiszteletek tartására – de szigorúan egyházi keretben, a lelkipásztor vezetésével.

Hanem a 19. század elején egy népi méretű spontán ébredés támadt a skandináv országokban, főként Finnországban. Sajatossága volt, hogy nem hivatalos egyházi vezetéssel kezdődött és folytatódott, hanem egyszerű parasztemberek bizonyágtételeivel. Paavo Ruotsalainen, a finn „paraszt-proféta” tanyáról-tanyára, majd faluról-falura járva hirdette a megtérés szükségét, az Istennel járó élet gyönyörűségét (93). A nép pedig örömmel hallgatta, hasonlóan egyszerű társaival, majd néhány hozzájuk csatlakozott lelkésszel együtt.

A hatóságok azonban nem túrték el az egyszerű emberek mozgalmát. A Konvent-plakát megszegésére hivatkozva törvénybe idézték őket Kalajoki városába. Ott több lelkészt állásvesztésre, több gazdát súlyos pénzbüntetésre ítélték (94). De az ébredés folytatódott. Jellegzetes összejöveteleiket, a seuratokat tovább tartották. Ezek spontán összejövetelek, valaki éneket kezd, egyik imádkozik, másik egy igeverset mond, közben hallgatnak, így folytatják sokszor egész éjjel.

Minden lelki ébredésnek megvan a saját jellege, témája, énekei, érzésvilága, a finn ébredés alaphangulata egy szomorkás bűnbánat. Ez jól érződik énekeiken is.

A nagy egyházi nyomás hatására sokfelé külön szervezkedtek, saját templomokat építettek, de az evangélikus hithez szigorúan ragaszkodnak. Hatásuk az egész finn társadalom életét megváltoztatta, ebből az ébredésből ered a közmondásos finn igazmondás és becsületesség.

A 19. SZÁZAD

(Jer 4,3) 152.

A felvilágosodás, a belőle következő forradalmak és ébredések sok mindent átalakítottak vallási téren.

1. Róma megpróbált ellene állni az új szellemi mozgásnak. Kialakította az ultramontán eszmét (ultra montibus = a hegyeken túl), hogy Európát az Alpokon túlról – Rómából kell igazgatni. Ez a legtöbb államban teljes ellenállásba ütközött. IX. Pius pápa – miután Itália egyesítése során megszűnt a pápai állam, csak Róma egy kerülete maradt az övé – dogmákkal igyekezett hatalmát erősíteni. Megalkotta Mária szeplőtelen fogantatásának dogmáját,

ezzel új lendületet adott a Mária-kultusznak. Kimondatta a zsinattal az infalibilitás (= csalatkozhatatlanság) dogmáját: amikor a pápa hivatalból jelent ki valamit, az tévedhetetlen, elfogadása kötelező.

A nagyhatalommá váló Poroszország alávetette az egyházat az államnak. A „Kulturkampf” során Bismarck kancellár megalkotta a Kanzelparagraf-ot: a szószéken történt politizálásért 2 év börtönbüntetés járt. Ők is bevezették a polgári házasságot, kitiltották az országból a jezsuitákat.

A francia forradalom döntés elé állította az egyházat: vagy felesküsznek a papok az alkotmányra vagy elhagyják az országot. 40.000 pap ment száműzetésbe. Napóleon „egyoldalú egyezményt” kötött a pápával, hatalmába kerítve elérte, hogy a pápa koronázza császárrá.

(Igaz, végül kivette a pápa kezéből, és sajátkezűleg tette fejére a koronát.)

Amerikában kialakult az önkéntes egyháztagság, ami az egyházakat teljesen szabaddá tette az államtól – de egymástól is. Gombamódra nőttek fel a történelmi egyházak mellett a denominációk: szabad vallási közösségek.

2. Ebben a helyzetben jelent meg a keresztyénségnek egészen új formája: a mozgalmi keresztyénség. Hívó emberek csoportjai, valamelyik egyházon belül, vagy attól függetlenül, összeálltak valamilyen keresztyén cél szolgálatára.

Bibliatársulatokat alapítottak a szegény emberek olcsó Bibliával való ellátására. Egyik első ilyen a Brit és külföldi Bibliatársulat. Egy wales-i kislány, Mary Jones nagyon szeretett volna Bibliát. Először egy úrinő néha olvasott fel neki. Majd a szomszéd falu iskolájába átjárva, megtanult írni-olvasni. Nekilátott pennynként összegyűjteni a Biblia árát. De, mire eljutott vele a lelkészhez, akitől venni akart, kiderült, hogy már nincsen Bibliája. A lelkész annyira megindult az Ige utáni elemi vágyakozáson, hogy a legközelebbi gyűlésen indítványozta egy ilyen társulat megalapítását. Meg is indult a munka 1804-ben, azóta több, mint 2000 nyelvre fordították le és terjesztik a Bibliát.

Glousterben, egy Raikes Robert nevű lapkiadónak feltűnt hétvégeken a sok csavargó gyerek. Összegyűjtötte őket, hogy együtt olvassanak Bibliát. Mikor kiderült, hogy nem tudnak olvasni (gyárban dolgoztak, nem jutottak el iskolába), ő kezdte el őket tanítani. Ez lett a Vasárnapi iskola, minden későbbi gyermekek közötti munka őse.

Williams György Brisbane-i kereskedősegéd megtért az Úr Jézushoz. Mikor Londonba került egy nagyáruházba, segéd-társaival bibliakört alakított. Ebbe egyre több fiatal kereskedő, majd munkás lépett be, ők is egyesületté szerveződtek. A YMCA (= Young Men's Christian Association, magyarul KIE = Keresztyén Ifjúsági Egyesület) hamarosan behálózta az egész világot. Konferenciákat rendez, gyülekezetekben bibliaköröket, és diákszállókat tart fenn minden nagyobb városban.

Johann Heinrich Wichern hamburgi segédlelkész is a csavargó gyerekekért kezdett felelősséget érezni. Egy rozszant kunyhóban, a Hamburg melletti Rauhes Haus-ban kezdett együtt lakni néhány fiúval. Ebből nőtt ki a hatalmas árvaház-telep, a német belmisszió nevezetes központja. Wichernt úgy emlegetik, mint a „belmisszió atyját”.

(1870-ben a porosz-francia háborúban a porosz hadsereg teljes egészségügyi létszámát a Rauhes Haus-beli árvák adták).

3. Itthon a napóleoni háborúk után, a Szent Szövetség működése alatt megint nehezebb idők jöttek. (Metternich: „A reformáció a forradalmak szülőanyja.”) Az 1790-es törvények érvényben maradtak ugyan, de a klérus teljes igyekezettel gyűjtötte a reverzálisokat, igyekezett elkeresztelni protestáns családok gyermekeit.

A reform-országgyűlések egyik legfontosabb, visszatérő témája a vallás-szabadság. A reverzáliskényszer betiltása, a protestáns egyházak alkotmányának engedélyezése, állam előtti képviselőinek elismerése voltak a fő kérdések. A kormány mint ezeken az országgyűléseken más témákban is – lassan engedett. Egyházaink belső ügyei ezalatt a lelkeszi-világi elem befolyásának eldöntése, és a két protestáns egyház egyesítésére tett erőtlen próbálkozások voltak. Ezek sajnos inkább fordított hatást értek el.

Végre az 1848 júniusi törvények között a vallásengedélyezést olyan határozottan mondták ki, hogy ez az ellenreformációs törekvések minden állami, hatósági támogatását tárgytalanná tette (95). Ezt az eredményt még a szabadságharc utáni elnyomás is csak egy időre tudta elvenni.

A PÁTENS-HARC

(Mt 10,32) 353.

A szabadságharc elveszett, a kivívott eredmények megsemmisültek. Igen érezték ezt a protestáns egyházak is. A megtorlásba mindjárt belekerültek azok a lelkipásztorok, akik prédikációikban a szabadságharc mellé álltak. Néhányat kivégeztek, sokan börtönbe kerültek. Haynau tábornok katonai diktatúrája megbénította a közegegyházi életet: minden gyűlést betiltott, a megüresedett tisztségek választással való betöltését is. Külön rendelettel tiltotta meg a lelkészek, tanárok szakállviselését. Viszont elrendelte, hogy Őfelsége I. Ferenc József császárért minden istentiszteleten imádkozni kell. 95/a

Az utána következő Bach-korszak polgári személyekkel ugyanolyan kemény diktatúrát gyakorolt. A választásokat továbbra is tiltotta, a gyűlések megtartását császári biztos engedélyéhez és felügyeletéhez kötötte.

Erőszakos belenyúlást jelentett az „egyház virágoskertje”, az iskolák életébe beleszóló Organizations-Entwurf (szervezeti rendelet). Bevezette az érettségi vizsgát, ami kellett az egyetemi felvételhez. Aztán megkülönböztette a nyilvános és magán középiskolákat, úgy, hogy érettségit csak nyilvános iskolában lehessen tenni, ahhoz viszont megfelelő szertárakkal, könyvtárral kellett rendelkezni, és a német nyelvet végig kellett tanítani. Ezeknek a feltételeknek csak a nagykőrösi és debreceni iskola felelt meg (Sárospataknak már 150 éve voltak olyan szertárai – de nem vetette alá magát a megalázó feltételeknek).

Végző szembeállást az 1859- ben kiadott, gróf Thun Leó kultuszminiszter által kiadott Pátens kényszerítette ki. Ez egyszerűen új egyházalkotmányt szabott a protestáns egyházakra. Új egyházkerületi beosztás (4 helyett hat kerület), a világi elem háttérbe szorítása a vezetésben, csak zárt gyűlések tartása. Mindenkefelett sérelmes volt, hogy egyházunk nem alkot magának, hanem felülről kap alkotmányt (96).

A szembeállítás meg is indult. Beadványok és külföldi támogatáskérések formájában is – de nyílt engedetlenségben is. A kerületek kihasználta a végrehajtás lehetetlen voltát is – hiszen két kerület nem létezett, ahol nyilatkozni kellett volna mellette, zsinatnak kellett volna elfogadnia, de előzetes engedély nélkül a zsinat nem gyűlhetett össze. Az egyházkerületek viszont tartottak engedély nélkül is gyűléseket, melyeken tiltakoztak a Pátens ellen.

Thun miniszter erre másodszorra a gyülekezeteknek küldte meg a Pátent, hogy azok alulról szerveződjenek új kerületekké. Ekkor a kerületek küldöttei Sárospatakon összejöttek, és megszövegeztek a gyülekezetek számára egy Utasítást, hogy tiltakozzanak a Pátens ellen. Ennek lett is olyan eredménye, hogy csak néhány Nyugat-Dunántúli gyülekezet szerveződött újra.

Felbőszült a hatalom, és kihallgatásokkal, házkutatásokkal zaklatni kezdte egyházunk vezetőit. Debrecenben Tisza Kálmán egyházkerületi főgondnokhoz állított be a rendőrség. A tiszt felforgató iratokat akart keresni nála, de visszariadt, látva a hatalmas könyvtárat. Akkor a főgondnoktól követelte, hogy adja elő, ha van ilyen nála. „Felforgató irat? Tessék!” mondta Tisza Kálmán, és asztaláról a rendőrtiszt kezébe nyomta a Pátent.

1860-ban az egyházkerületek engedély nélkül is közgyűléseket tartottak. Tiszáninnen Miskolcon jött össze és – szintén engedély nélkül – püspököt választott. A tiszántúli kerület közgyűlését Balogh Péter püspökhelyettes hívta össze a debreceni Kistemplomba. Hankel Leo kormánybiztos bement a templomba, és őfelsége nevében betiltotta a gyűlést, Balogh Péter pedig a Szentháromság Isten nevében megnyitotta azt. Be is idézték a nagyváradi bíróságra. De mikor leszállt a vonatról, a nagyváradi ifjúság olyan szimpá-

tiatüntetéssel, fáklyás menettel fogadta, hogy inkább visszaküldték Debrecenbe. Mikor aztán egyházon kívüli tekintélyes személyek, sőt jobb érzésű katolikus főpapok is csatlakoztak a tiltakozáshoz, a császár belátta a Pátens kudarcat, visszavonta, Thun minisztert menesztette. Ezzel nyílt meg az út a kiegyezés felé.

A BELMISSZIÓ KEZDETEI

(Ef 5,14)100.

Ebben a nehéz korszakban nem csak a hatalommal való viaskodás folyt. Elkezdődött egy olyan lelki mozgás, ami később egyházunk egész életét megváltoztatta: a belmisszió.

1. Erre igen nagy szükség volt. Egész Európa, vele a magyar reformátusság is a 19. századra a racionalista gondolkodás hatása alá került. Ez tulajdonképpen a hit tagadása: csak azt fogadja el, ami józan emberi ésszel felfogható. (Mi lesz akkor a keresztyénség alapvető üzenetével: Isten megváltó szeretetével? Hát még annak cselekedeteivel: Jézus szeplőtelen fogantatásával, szeretetből vállalt halálával, feltámadásával?) – A hit nélkül is tetsző keresztyén erkölcs, meg az embereket összefogó egyházi közösség belefért a józan észbe. Viszont hit nélkül romlottak az erkölcsök. Az egyszerű nép tudatlanságban élt az Ige felől. A gyülekezeteket egyre inkább csak a hagyomány tartotta össze.

2. Több európai országban, ebben az időben is tisztán hitték és hirdették az Evangéliumot. Az idelátogató vendégeknek tűnt fel először az itt uralkodó elesettség.

Egy 75 éves Glasgow-i lelkipásztor, A. N. Sommerville evangélicizációs körútra indult. Eljutott Magyarországra is, ahonnan szomorú jelentést küldött haza, Skóciába. A „kálvinista Rómából”, Debrecenből írta, hogy van ugyan hét lelkipásztor, de egyik püspök, másik az anyagi ügyek intézője, harmadik a Kollégium felügyelője, kettő olyan öreg, hogy alig végez valami egyházi munkát, a két fiatal küszködik a hatalmas gyülekezettel. Ő több alföldi gyülekezetben hirdette az Igét, mindenütt hatalmas tömeg érdeklődött, mutatta a szomjúságot.

A skót református egyház felelősséget érzett a zsidóság iránt. Elküldtek három lelkészt a Szentföldre, hogy mérjék fel az ottani misszió lehetőségeit. Mivel egyikük megbetegedett, visszaindultak, a Dunán hajóztak fel Pestig, ott a másik is beteg lett. Egy pesti szállodában lábadoztak. Meghallotta ezt Mária Dorottya főhercegnő, József nádor özvegye, aki buzgó hitű keresztyén volt, meglátogatta és ápolta a betegeket. Mikor meghallotta eredeti úti céljukat,

marasztotta őket azzal, hogy Pesten igen sok zsidó ember él, akiknek az Úr Jézusról még senki nem beszélt, így jónak látták maradni. Ráadásul a Lánchíd építésére a skót tervező és kivitelező mérnökökkel sok szakmunkás is jött, akikhez a skót református egyház lelkipásztort is küldött. A híd felépülte után az is itt maradt, és belépett a zsidómisszióba. Akkorra eredménnyel működtek, hogy a sok keresztyénné lett zsidó család gyermekei részére iskolát kellett felállítani. Így indult meg 1844-ben a Skót Misszió Iskolája, mely az Evangéliumnak hasznos műhelye volt (1849-től 1867-ig szünetelve), egészen 1948-ban történt államosításáig.

Közben svájci és német belmissziói körökből is kerültek Pestre mérnökök, orvosok, üzletemberek. Körülöttük úgy terjedt az evangélium, hogy bibliakörök, munkaközösségek alakultak belőlük. Még a budapesti lelkipásztorok is összejöttek bibliáórára. Megalakult a Pesti Németajkú Leányegyház, német diakonisszákkal megindult a Bethesda Kórház – ez magával hozta a Philadelphia diakonissza anyaház alapítását. Mindezek a – közhasznú – evangéliumi munkák egyelőre tetszéssel találtak az egyházban.

3. Szabó Aladár, „a magyar belmisszió atyja”. Fejér megyében Tácon (Gorsium!) született, Székesfehérváron katolikus gimnáziumba járt. Nem is a Biblia, inkább egy olvasott Kálvin-életrajz hatására a pesti teológiára jelentkezett. Az ott uralkodó racionalista légkör kiábrándította, valami többre vágyott. Rábeszélte teológus társait, jöjjenek össze tananyagon túl is Bibliát olvasni. Egy ilyen együttlétbe csöppent bele „Hirsch bácsi”, a Brit és Külföldi Bibliatársulat pesti ügynöke. Elcsodálkozott: teológusok, Bibliát olvasnak? Ennek örülne Moody tiszteletes. Hogy ki az? Hát a Skót Misszió lelkésze. Így került el Szabó Aladár Moody Andráshoz, aki elvezette a megváltó kegyelem elfogadására. Azonnal a belmisszió buzgó munkása lett. A Vasárnapi Iskolában kezdett munkálkodni. Ott ismerte meg leendő feleségét is, a Bethesda kórház egyik alapítójának leányát. Majd felbuzdult, hogy a belmisszió áldásait másutt is terjessze, és másodévre a Sárospataki Teológiára iratkozott be. Ott jól indult forgolódása, több professzor támogatta, a gyülekezetben megindította a vasárnapi iskolát. De a presbitérium rosszalotta, hogy külön gyűjti össze a gyerekeket, és betiltotta a közöttük végzett munkát. Megkeseredve tért vissza Pestre. A teológiát elvégezve, ösztöndíjjal Edinburghban tanult tovább, de ezt megszakítva hazatért, hogy segítsen a kőbányai gyülekezet megszervezésében, mint segédlelkész. Onnan, bár a belmissziói munkát már sokan elleneztek, tudását elismerve 1888-ban mégis megválasztották a pesti teológiára professzornak. Székfoglaló beszédébe belekerült ez a mondat: „A belmisszió tipegő bárányát az egyház berkeiben farkasordítás fogadta”. Teológiai munkáját újítással kezdte: a szakrendszer

bevezetését javasolta (hogy minden teológiai tudományágnak saját professzora legyen). Teológiai munkája mellett tovább vitte a belmisszió ügyét. A Skót Misszió iskolájában „vallásos estéket” rendezett, irodalmi és művészi műsorral népszerűsítve az elhangzó Evangéliumot. Megindította a Hajnal című belmissziói újságot, írt egy napi áhítatos könyvet, *Lelki harmat* címmel. A belmisszió önkéntes munkásaiból megszervezte a Lorántffy Zsuzsanna együletet, majd, elégedetlenül annak lelki színvonalával, a Bethániai együletet.

Megsokallva a teológián őt érő támadásokat, kilépett a tanárságból, hozzáfogott a Józsefvárosi Egyházközség szervezéséhez. (Az eredetileg egy pesti ref. gyülekezetéről folyamatosan váltak le az újonnan szervezett önálló egyházrészek).

Ez a munka: szervezés, templomépítés, sajnos annyira lekötötte, hogy a belmisszió ügye háttérbe szorult mellette. Megfáradva tette le földi életét, már a háború idején, 1944-ben.

A LEGÚJABB KOR (1945-ig)

(Ez 29,6–9/a) 454.

A kiegyezés az országgal együtt a protestáns egyházakra is új korszakot hozott.

1. Hivatalosan megvalósult az 1848-ban törvénnyé tett vallásegyenlőség. Az egyházi iskolák anyagi szükségleteit, ha a fenntartótól (egyházközség, v. egyházkerület) nem telt, az állam kiegészítette (kongrua). Püspökeink – mint addig a katolikus főpapok – a főrendi ház tagjai lettek, sőt – nem kis botránkozásra Trianon után a magyar államfő (kormányzó) református lett.

Trianon természetesen az országgal együtt a református egyházat is megcsonkította. Az Erdélyi Egyházkerület mellé Romániában megszervezték a Királyhágó-melléki Egyházkerületet is.

2. Ezek a nagy változások egyházuk figyelmét erősen lefoglalták, a belmisszió ügye háttérbe szorult. A gyülekezeteket összetartotta a hagyomány, részben a magyarság megtartásának eszméje. Az evangélium fenntartására fordítottak gondot: vasárnap délutánonként kátés istentiszteleteket kellett tartani. Egyházi szervezetek helyett egyesületek munkálkodtak a belmisszióban. Kiterjedt a Vasárnapi Iskolai Szövetség, hetenként járt kis újságja, a *Fecske*. Az ifjúsággal három egyesület is foglalkozott. Gyülekezetekbe épülve a KIE főként a földműves és iparos fiatalokat vonzotta. Az SDG (Soli Deo Gloria: egyedül Istené a dicsőség) a gimnáziumi ifjúságot, a MEKDSZ (Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetség) az egyetemi hallgatókat gyűjtötte össze (97).

(Volt olyan Ige után vágyódó réteg a magyar ifjúságban, hogy jutott mindegyik szervezetbe.)

Mindegyik egyesületnek volt konferenciatalepe. A KIE Dunavecscén, az SDG Balatonszárszón, a MEKDSZ Tahiban táborozott. De mindegyik rendezett alkalmi konferenciákat is.

3. Hanem hamarosan jelentkezett egy új veszedelem. A trianoni nyomorúságba a magyarság természetesen nem tudott belenyugodni. A társadalmat betöltötte az irredentizmus (= visszatérés): az elszakított területek visszaszerzésének vágya. Plakátok, népgyűlések és a sajtó szította a lelkesedést. Ez pedig ellenállhatatlanul vont a jobboldali, előbb olasz, majd német függés felé. Egy-egy terület visszaszerzése tomboló lelkesedést váltott ki az országból – kevesen vették észre, hogy milyen veszedelemmel jár ez.

Ebbe a politikai lelkesedésbe egyházaink is észrevétlenül belesúsztak. Átvették a jelszót: „Csonka Magyarország nem ország – egész Magyarország mennyország!” Ezzel a bibliai mennyek országa háttérbe szorult a földivel szemben.

A jobboldali politika pedig, ami a németeknél saját felsőbbrendűségükből kiindulva vetett meg más népeket, nálunk pusztán antiszemitizmusba torkollott. És német diplomáciai hatásra országgyűlésünk sorba hozta a fajüldöző – és Isten ószövetségi kijelentését megvető – zsidótörvényeket. Ezek megalkotásában pedig egyházunknak a képviselő- és főrendiházban ülő vezetői részt vettek! Ravasz László dunamelléki püspök Erdélyből, a Kolozsvári Teológiáról került egyenesen a püspöki – és főrendi – székbe. Kiváló igehirdető, egyéniségénél fogva egyházunkban óriási tekintély volt. De kezdetben ő sem látta be ennek a politikának Isten ellen való – és ezért ítéletét magában hordozó voltát.

A harmadik – elképesztően gonosz – zsidótörvénynek ellene szavazott (98), Jó Pásztor Misszió néven zsidómentő szervezetet hozott létre, végül a kormányzóval folytatott (egyházunk nyílt lázadásával fenyegető) tárgyalásával a pesti gettó felszámolását megakadályozta.

(Erre az akcióra megpróbálta rávenni a katolikus egyházat is, de Serédy hercegprímás nem volt hajlandó a református egyházzal együttműködni.)

De ez később sem lelkiismeretében, sem az új politikai rendszer előtt nem oldozta fel az elmarasztalás alól.

Ugyanakkor Bereczky Albert pozsonyi-úti lelkipásztor prédikációiban nyíltan segítő akcióiban titkon támogatta az Ellenállási mozgalmat. Bátran hirdette, hogy ezért a politikáért egész népünk Isten ítélete alatt áll, ami be is fog következni. Sokan mások is, ahogy tudták, mentették az üldözötteket, keresték a kibontakozást ebből a helyzetből.

A HÁBORÚ UTÁN

(Jn 19,11) 102.

Átzúdult rajtunk a háború. Több száz ezres gyászban maradt az ország. Több templom lerombolva, alig néhány maradt épen. A lelkipásztorok közül néhányan meghaltak, megebesültek. Mások a front elől nyugatra menekültek, lassan szállingóztak vissza (99).

De túléltek! Az istentiszteletek – éppen a szovjet hatóságok rendeletére – újrakezdődtek, a nép feléledt. Sőt: a nagy megrázkódtatásnak még áldása is lett: a belmissziói mozgalom a háború után népi méretű ébredéssé szélesedett. Mindenféle evangelizációk zajlottak, sokan megtértek, belőlük közösségek, bibliakörök szerveződtek, nyaranként több ezres létszámú konferenciák jöttek össze. Újra „természetes” lett, hogy a prédikációk Isten megváltó szeretetéről szölgjanak, az új énekeskönyvből is az erről szóló énekek lettek népszerűek. A nagy nyomorúság után a „felüdülés idei” jöttek el (ApCsel 3,19).

De ez így csak a „fordulat évéig”, 1948-ig tartott. Az akkor uralomra kerülő kommunista párt („Magyar Dolgozók Pártja”) természetesen ellenségenek látta az egyházakat. Hozzáfogott működésüknek visszaszorításához. Államosította az iskolákat, (a református egyháznak négy gimnáziumot hagyott meg, 1952-ben hármát abból is államosított.) Négy teológiánkból kettőt bezárattott. Mikor a Tiszáninnyi Egyházkerület ragaszkodott a Sárospataki Teológiához, a Konvent Elnöksége megszüntette az Egyházkerületet, és a Tiszántúli Kerülethez csatolta – 1957-ig. Feloszlatta az egyesületeket. Egyezményeket kötött az egyházakkal, ezek az egyházi élet visszaszorításának diktátumai voltak.

Az állam megszervezte az Állami Egyházügyi Hivatalt, azzal a feladattal, hogy az állam és egyház közötti ügyek intézője legyen. Gyakorlatban az állam „diktáló szerve” lett, közölte az egyházakkal, mit kell és mit nem szabad tenni.

A szovjet befolyás „népi demokráciái” különböző modelleket alakítottak ki az egyházpolitikára (100). A magyar modell volt a leggonoszabb. Voltak, akiknél a hatóságok fizikai erőszakot alkalmaztak. Volt olyan is, hogy manipulált választásokkal olyan férfiakat juttattak vezető egyházi tisztségekbe, akik maguk láttak hozzá a lelki élet leépítéséhez. Valóságos licitálás alakult ki: melyik egyházi vezető lojálisabb, szüntet meg több munkágot, állítja jobban az állam céljai szolgálatába a rábízottakat? Ebben – ha jóhiszeműen is – Bereczky Albert járt az élen. Mivel ítéletet hirdető prédikációi beváltak, kialakult körülötte egy kör, amelyik prófétának kiáltotta ki, ezt lassan ő maga is komolyan vette. Új „próféciája” abban állt, hogy a ránk zúdult ítéletből Isten egy kimenekedést adott: a szocializmus építését. 100/a.

A „prófétai hangsúly” az volt ezen a tételen, hogy aki nem így látja, nem ezt teszi, az Isten iránt engedetlen. Így a egész belmisszió és ébredés engedtelenségnek számított és sürgősen le kellett állítani. Az egyetemes Konvent (a zsinat állandóan működő szerve) 1950-ben kiadta Testvéri Izenet című körlevelét, melyben arra akarta rábírní a feloszlatott egyesületek munkásait, hogy ezt a helyzetet Isten áldásának fogják fel, önként hagyjanak fel eddigi munkájukkal, és legyenek az egyház valamelyik szervének munkásai (akik aztán ezt elfogadták, azokat nem engedték missziói munkát végezni) (101). Jelszó lett: egyházi életünkben „minden misszió” (főként a szocializmus építése és a békeharc), tehát régi értelmű missziói munkára semmi szükség.

Akik pedig tovább is „engedtelenségben” (= evangéliumi hitvallásban és munkában) maradtak, azokat egyházi úton megfosztották állásuktól, áthelyezték, vagy nyugdíjba küldték. Az egyházkormányzat rátelepedett az egyházra, kialakította a félelem és hízelkedés légkörét.

Az új „Missziói Szabályrendelet” a missziói munkát megszüntető parancs volt. Utasította a lelkészeket, hogy ne foglalkozzanak az ifjúsággal, ne látogassák a családokat, gyermekistentiszteletet teljesen a felnőtt istentisztelet formái között tartsanak. A vendégszolgálatok dolgát annyi engedélytől tette függővé, hogy, ha valaki másik egyházkerületből akart vendégigehirdetőt meghívni, 23 levélnek kellett elindulni – abban a jó esetben ha minden illetékes megadta az engedélyt.

Ilyen szorításoknak nem mindenki tudott ellenállni. Voltak, akik az ébredés munkájából átálltak az egyházkormányzatba, sokan kiléptek egyházunkból és elmentek különböző kisegyházakba, ahol tárt karokkal fogadták őket. De voltak olyanok is, akik hűek maradtak. Azt nem lehet mondani, hogy szervezett földalatti egyház működött volna Magyarországon, de néhány helyen tartottak „zugkonferenciákat”, csöndes evangélizációkat, keresték a kapcsolatot határokon túl még nagyobb terheket hordozó atyafiakkal.

Az egyházi sajtót teljesen kisajátította az egyházkormányzat, szigorú cenzúra vizsgált meg minden könyvet, újságcikket. Az eddigi több hetilap helyett megjelent „Az Út”, az egyházkormányzat egyértelmű szócsöve.

A külkapcsolatok is privilégiummá lettek, megválogatták, ki kaphat külföldi ösztöndíjat. Nyilván nem a tehetség és szorgalom, hanem az „engedelmesség” alapján. Akit viszont így kitüntetett bizalmával az egyházkormányzat, azt be is fogadta sorai közé.

A „SZOLGÁLÓ EGYHÁZ TEOLÓGIÁJA”

(*Fil 2,11*) 398.

Mindezeket bajos lett volna nyílt diktatúrával véghezvinni – és a nyugati egyházi világ előtt is igazolni. Ezért – a kezdeti egyszerűbb próbálkozások után – az egyházkormányzat megalkotta a Szolgáló egyház teológiáját. Nehéz lenne alaposan ismertetni, mert sem rövid hitvallás, sem kifejtett dogmatikai mű formájában magyarul soha nem jelent meg. Cikkek, tanulmányok sora közzölt belőle egyes érveket, még inkább hivatkozott rá. „Eszmei szerzője” dr. Bartha Tibor tiszántúli püspök, harminc éven át a Zsinat lelkészi elnöke volt – propagálói többen püspökök, teológiai tanárok (102).

Lényege egy összeadási művelethez hasonlít. Két tényező összeadásából születik meg egy eredmény.

Első tényező: Jézus Krisztus szolgálja (Christos diakonos). Erre nézve hivatkoztak az ő saját szavára: „Az ember Fia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy ő szolgáljon.” (Mt 20,28.) – Tudatosan elvágták itt a mondatot, mely így fejeződik be: „... és adja az ő életét váltságul sokakért.” És talán tudatosan keverték össze a szolgálat ókori fogalmát a maival, pedig az teljesen más.

Második tényező: Az egyház Krisztus teste. Ez is többszöri igei kijelentés (pl. Ef 1,22–23.). Csakhogy, ez egy hasonlat a többi között (Krisztus nyája, szőlője, menyasszonya...). Másrészt, nem úgy teste, hogy az egyházon keresztül tartozhat valaki Krisztushoz, hanem akik őhozzá, mint főhöz tartoznak, azok az ő tagjai, és így alkotnak egy testet.

„Eredmény” Az egyház szolgálja a világot! Rossz eredőkből hamis eredmény. Krisztus az egyháznak ezt a feladatot adta: „lesztek nékem tanúim...” (ApCsel1,8.) Krisztusnak nincs félbehagyott munkája, amit az egyháznak folytatnia kellene, éppen elvégezett munkája van, amit az egyháznak hirdetni kell. De ez az egész „teológia” éppen ennek a megakadályozására formálódott (103).

Elég átlátszó érvelés volt ez, de a reklámok természetete szerint, olyan sokszor hangoztatták, hogy bizony voltak, akik lassanként bevették. Néhányan igyekeztek az Ige jobb igazáról meggyőzni, nem is szerzőit (hiszen ők, sajnos tudták, hogy nem az igazat, hanem a „hasznosat” mondják), hanem a kevésbé gondolkodó, vagy kevésbé öntudatos lelkeket, hogy legalább azt ne lehessen mondani, amit régen Asszíria királya: „Nem volt senki, aki szárnyát mozdította, vagy száját megnyitotta, vagy csak sipogott volna is.” Ézs 10,14. 101/a.

A legszomorúbb, hogy ez a teológia még Isten Igéjéhez is hozzá mert nyúlni, készült egy olyan bibliafordítás, amelyik keresve kereste, hogy Jézust a helyett, hogy Isten Fia, következetesen Isten szolgájának nevezze, és azt állítsa a Fil 2,8-ban, hogy „magatartásában is embernek bizonyult.”

Nem maradhatott végleg így. Jött megint a „fordulat éve”, az új kormányok nem ideológiai alapon állnak, egészen máshogy viszonyulnak az egyházakhoz. Jöttek is tisztújítások, bocsánatkérések, rehabilitálások. Egy vádoló tartozása van még egyházunk múltjának: sem egyénileg, sem együtt nem mondtuk ki még: „Vétkeztünk az Úr ellen”. (1Sám 12,13.) Pedig nem megbántott emberek tartozunk bűnbánattal, hanem a mindenható Istennek, akitől függ, hogy lesz-e áldás rajtunk és gyermekeinken?

Eredmény:

- Az Evangélium 2000 éven át fennmaradt.
- A belé vetett hit, a belőle következő élet mindig ingadozott.
- Az új nemzedék dolga, hogy éljen belőle és éljen érte.

SZÖVEGGYŰJTEMÉNY

Siklós József
MACEDÓN FÉRFI

Kitárt karokkal,
sóvár szemekkel,
remegő lábbal a tengerparton áll –
Pál.
Jöjj Macedóniába,
Jöjj Európába, segíts!
Mert bajok vannak Európában,
Szárnyaló filozófiánk van,
de utcánkon koldusok.
Gitár zeng márványpalotákban,
rabszolgák hátán szíj suhog.
Bálványokkal tele a város,
A lelkekben űr, riadt magány.
Mi újság? – kérdik, s bomba robban
Athén vagy Belfast piacán,
Lázasan kutat a tudós,
szuperbombát kotyvaszt az üstje,
égbe mered a kölni dóm,
és ég felé száll Auschwitz füstje.
Futnak tőzsdébe, mulatóba,
itt könny, amott közömbös arcok,
trágár, pálinka-szülte nőta,
hazug béke, valódi harcok...
Metróval száguldunk a mélyben,
sebes huzat szemünkbe vág;
de a mélyből felszínre robban
az elfojtott ösztönvilág...
Összkomfortos tömbházainkban
ezrivel élünk – egyedül,
és gyűlöli a gyalogjárót,
ki sietve, autóban ül.
Többé egymásra rá se nézünk,
szemünk a képernyőt lesi.
„Hálás vagyok, elég, amim van”
– e szót vajon ki ismeri?
Mint éjjeli – nappali robot
gyümölcse – készen áll a ház,
de máris zörget az ajtón
az idegösszeroppanás...
Autója és luxuslakása,
szép fia van az ifjú párnak,
de mire szól: apu – anyu,
már árva lett, – szülei válnak.

Kollégiumban a diák
fejében már tudás – özön,
– szalámis zsemleldobál
és szüleinek nem köszön.
Öregotthonban él a néni,
mi csak kell, megvan mindene,
évszám jön-e valaki hozzá,
hogy elbeszélgesse vele?
Kórházakban, szakrendelésen
Kiadnak sok száz leletet –
e tevékenység mozgatója
ügyintézés – vagy szeretet?
Milliók világvárosokban
minden agyafúrt kényelem
titkát sejtjük, mindent tudunk már,
csak egymást elviselni nem.
Rakéta-röptű életünket
sztreptomycin, gyomirtó vegyszerek
könnyíti – és hány emberünk
volt életében boldog egyszer?
Van-e értelme életünknek?
Semmibe hajló büszke ív...
Művészetünk és irodalmunk
absztrakt és nonfiguratív...
Amikor végre úgy tűnik:
Tökéletesen szép az élet –
mint váratlan befejezés:
Nyitott gázcsap, revolver, mérég...
Új szexbombát a sztriptíz bárba!
Beatzenét, jógát, heroint!
Horoszkópot, mágia titkát!
Új mámor kellene megint!
Mámorek láncreakciója:
lelkünkön rettentő bilincs...
Ennek a gyötrő szomjúságnak
már enyhülése, vége nincs?
Szomjasan várjuk, hogy segítsen
rajtunk az Ismeretlen Isten!
Akartak segíteni már
vad eszmékkel, féldeci rummal –
Pál!
Jöjj át, segíts
Jézussal, evangéliummal!

2. Tacitus: *Annales* 15.44. (Néro keresztyénüldözéséről)

„...ezért a híresztelés elhallgatása végett Néro másokat tett meg bűnösöknek, és a legválogatottabb büntetésekkel sújtotta azokat, akiket a sokaság bűneik miatt gyűlölt, és christianusoknak nevezett. Christust, akitől ez a név származik, Tiberius uralkodása alatt Pontius Pilátus helytartó kivégeztette, de az egyelőre elfojtott vészes babonaság újból előtört, nemcsak Júdeában, e mételey szülőházájában, hanem a Városban is, ahová mindenünnen minden szörnyű és szégyenletes dolog összefolyik, s hívekre talál. Így hát először azokat fogdosták össze, akik ezt megvallották, majd az ő vallomásuk alapján hatalmas sokaságra, nem is annyira a gyújtogatás vádját, mint inkább az emberi nem gyűlöletét bizonyították rá. És kivégzésüket még csúfsággal is tetézték, hogy vadállatok bőrébe burkoltan kutyák marcangolásától pusztuljanak vagy keresztre feszítve, és mikor bealkonyodott, éjszakai megvilágításul meggyújtva lángoljanak. Néro a kertjeit ajánlotta fel látványosság céljára, és cirkuszi játékokat rendezett, amelyen kocsis ruhában a nép közé elegyedett. Ebből – bár bűnösök voltak, és a legsúlyosabb büntetést érdemelték – száanalom támadt, mert nem a közjó érdekében, hanem egy ember kegyetlensége miatt kellett elpusztulniuk.

3. *Pilinus levele Traianus császárhoz*

„Meghatározott napon napfelkelte előtt össze szoktak jönni, és Krisztusnak, mint Istennek, felváltva énekelnek, továbbá magukat esküvel kötelezik, nem valami bűnre, hanem arra, hogy lopást, rablást, házasságtörést nem követnek el, adott szavukat meg nem szegik, a rájuk bízott jószágot, ha kéri tőlük, le nem tagadják. Miután ezeket elvégezték, szét szoktak oszolni, majd ismét összegyűlnek, hogy egyenek, de közönséges és ártatlan eledelt. megkérdeztem tőlük, hogy keresztyének-e? Akik ezt megvallották, azokat ismét és harmadszor is megkérdeztem, büntetéssel fenyegetve. Akik kitartottak, elvittem. Nem volt kétségem ugyanis afelől, hogy bármi is, amit vallanak, csökönyösségük és hajthatatlan makacosságuk büntetést érdemel. Voltak mások is, hasonló örülség rabjai, akiket, mivel római polgárok voltak, feljegyeztem, mint a városba küldendőket. Elém terjesztettek egy névtelen feljelentést, mely sok nevet tartalmazott. Akik azt állították, hogy nem keresztyének, és sohasem is voltak azok, elbocsátandónak tartottam, mivel példámat követve, az isteneket segítségül hívták, és képmásod előtt, melyet külön e célból hozattam az istenszobrokkal elő, leborulva tömjént és bort áldoztak, Krisztust pedig megátkozták, márpedig azokat, akik valóban keresztyének, ezek közül egyre sem lehetett rákényszeríteni.”

Trajanus válaszából:

„Mindenkinek, aki megtagadja, hogy keresztyén, és ezt tettel bizonyítja is, oly módon, hogy a mi isteneinket imádja, annak meg kell bocsátani a megbánás alapján, az illető múltbeli tevékenységétől függetlenül...”

4. Szikszai György: Mártírok oszlopa

Szent Perpetua, némely társaival együtt.

Ezek Afrikában, Karthágó városában fogattak meg a keresztyén hitért, Servenus császár üldözése alatt. Perpetua jó nemből származott, gazdagon elházásított ifjú asszony volt, úgy, mint csak 22 esztendő, és csecsemő kisdede volt. Megértvén Perpetuának atyja, hogy leánya többekkel együtt, a keresztyén hitért megfogattatott, azonnal nagy megindulással hozzá szaladt, és minden módon azon volt, hogy őt más elmére vegye, hogy ne mondja magát keresztyénnek, midőn majd a törvényben megkérdeztetik, hanem tagadja meg a keresztyén hitet. Perpétua monda az ő atyjának minden ő hitegető beszédi multán is: Atyám! látod-é ezt az itt lévő edényt, vagy akármi más dolgot, ami itt vagyon? Felele az atyja: nem lehet. Hasonlóképpen, úgymond Perpétua, én sem mondhatom másnak magamat, hanem ami vagyok, t.i. keresztyénnek. Erre oly nagy bosszankodás és dühösség származott azon vak buzgóságú atyában, hogy neki esvén Perpétuának, verni, öklözni kezdte, és csaknem szemeit is kiváltja, aztán elment nagy bosszankodva.... Másnap aztán ebéd tájban hirtelen parancsolat lett, hogy vitessenek fel a keresztyén foglyok vattatásra.... Mindenekelőtte Perpétuára jutott volna a sor, ott is az ő atyja megjelenvén az ő csecsemő kisdedével, akit ölben tartott, lejjebb ráncigálta őt, és könyörögni kezdte néki, mondván: szánd meg avagy csak e kis ártatlant. A tisztartó is, Hiláriu monda: kedvezz a te öreg atyádnak, kedvezz a te kisdedednek, és áldozz a császár jó szerencséjéért. De ő felelvén, monda: nem cselekszem. Monda a tisztartó: keresztyén vagy hát te? Felelte: keresztyén vagyok. Akkor szentenciát monda mindannyikra, és fenevadak elébe ítélte őket.

Szent Sadót az ő 128 társaival.

Utoljára ismét ez mondatott nékik a király szavával: ha az én akaratomat nem cselekszitek és az én parancsolatomnak nem engedelmességek, ímé jelen vagyon a ti elveszéseteknek órája. Melyre a szentek egyenlőképpen ezt felelték: nem veszünk mi el, sem meg nem halunk az Istenre és az ő Krisztusára nézve, mert ő örök életet ad nékünk, és nékünk adja a maga országának örökségét, ezért is készek vagyunk az ideig való halállal meghalni a mi Istenünkért.

És mikor eljutottak arra a helyre, ahol mártíromságuknak kötelességre kellett menni, felemelvén szavukat, egy szívvel és szájjal imádkozának, mondván: Áldott légy Isten! ki minket erre a kegyelemre méltóztattál, nem úáltad meg a mi imádságunkat, hanem mártír koronával megajándékozni méltóztatol. Tudod Uram, nagy kívánsággal vártuk és kerestük azt. Áldott légyen a te egyszülött Fiad is, mi Istenünk, aki minket megváltott, és az örök életre elhívott. Erősíts meg Uram, a te kegyelmedben mindörökké, és tisztelj meg minket a vérünknek keresztségével.

4/a. Eusebios: Polykarpus halála

Amikor Polykarpust elővezették, a stadionban akkora hangzavar uralkodott, hogy alig lehetett valamit is hallani. Amikor előlépett a proconsul megkérdezte, ő-e Polykarpus, amikor pedig igennel válaszolt, igyekezett rábírní, hogy tagadja meg hitét, és így szólt hozzá: „Légy tekintettel korodra!” A kormányzó sürgette, és így szólt: „Esküdj, és szabadon engedlek, átkozd meg Krisztust!” Polykarpus erre így felelt: „Nyolcvanhat éve szolgálok neki, és sose bántott meg. Hogyan káromolhatnám hát királyomat, aki megváltott engem?” A kormányzó ismét erősködött, és azt mondta: „Esküdj Caesar szerencséjére!” Polykarpus azt válaszolta: Ha hiábavalóan abban reménykedsz, hogy megesküszöm Caesar szerencséjére, és úgy teszel, mintha nem tudnád, hogy ki vagyok, hallgasd meg hát, őszintén megmondom: keresztyén vagyok. Ha pedig meg akarod ismerni a keresztyénség tanítását, adj nekem egy napot, és hallgasd meg!” A proconsul erre így szólt: „Vannak vadállataim. Majd azok elé vetlek, ha nem változtatod meg a véleményedet!” Polykarpus azt válaszolta: „Hívd csak őket, mert lehetetlen a jobb véleményt felcserélnünk a rosszabbal, ezzel szemben az a jó, ha a rosszról a jóra térünk át.”

4/b. A Milánói ediktumból

„Amidőn mind én, Constantinus Augustus, mind én Licinius Augustus Mediolanumban szerencsés körülmények között találkoztunk egymással, és tárgyaltunk mindarról, ami a közjó javát és nyugalmaét illeti, arra a meggyőződésre jutottunk, hogy – egyéb intézkedéseink között, amelyekről láttuk, hogy az emberek többségének javát fogják szolgálni – mindenekelőtt azokat a törvényeket kell felülvizsgálunk, amelyek gátolják az istenség tisztelését, hogy mind a keresztyének, mind pedig mindenki más is megkapja tőlünk a lehetőséget arra, hogy kiki szabadon követhesse azt a vallást, amelyiket akarja. Az a célunk, hogy az, ami isteni hatalomként az égben székel,

kiengesztelődhessék, és kegyesen tekintsen ránk és mindazokra, akik hatalmunk alatt állnak. Úgy véltük tehát, üdvös és a lehető leghelyesebb megfontolásból arra az elhatározásra kell jutnunk, hogy nem szabad megengedhetőnek tartanunk a szabad választás megtagadását bárkitől is, akár a keresztyének hitének, akár egy olyan más vallásnak szenteli a lelkét, amelyet önmaga számára a legalkalmasabbnak ítél, hogy a legfőbb istenség, akinek tiszteletét tiszta elmével vállaljuk, szokásos támogatását és jóindulatát mindenben megadhassa nekünk. Úgy határoztunk, hogy érvényesítjük azokat a rendelkezéseket is, amelyeket teljesen elhibázottnak és irgalmasságunktól idegeneknek találtunk, hogy mostantól fogva mindazok, akik a keresztyén vallás gyakorlását akarják vállalni, azt szabadon és nyíltan, minden háborgatás és zaklatás nélkül tegyék.”

5. A Milánói ediktumból:

„Józan és helyes meggondolás alapján abbéli elhatározásunkat fejezzük ki, hogy attól, aki akár a keresztyének szabályainak megtartására, vagy vallásuknak követésére szánta is rá magát, és ezt a maga számára a legmegfelelőbbnek érzi, ennek a lehetőségét ne lehessen megtagadni. Ezért bárki, aki a keresztyén vallásának előírásait akarja követni, most szabadon és nyíltan, minden zaklatástól és háborgatástól mentesen követhesse.”

5/a. A niceai hitvallás:

„Hiszünk egy Istenben, a Mindenhatóban, minden látható és láthatatlan dolog teremtőjében; s egy Úrban: Jézus Krisztusban az Isten Fiában, az Atya Egyszülöttjében, ki Isten lényegéből való, Isten az Istenből, világosság a világosságból, igaz Isten az Istenből, született, nem teremtett; ki egyenlő lényegű az Atyával; ki által minden lett mennyen és földön; ki érettünk emberekért, és a mi üdvösségünkért leszállt és testté lett, és emberekkel társult, kiszenvedett és harmadnap feltámadott s felment a mennybe s eljő ítélni eleveneket és holtakat a Szent Lélekben.

Akik pedig azt mondják, hogy volt idő, mikor Ő nem volt, s hogy nem létezőből lett vagy más substantiából, vagy lényegből, s állítják, hogy Isten Fia változható, ezeket (az ariánusokat) a szent és apostoli egyház átok alá veti.”

6. *Kánonok*

Markion/Muratori/Karthágóizsinat
 Négy evangélium
 Pál levelei, ApCsel
 Pál levelei
 Jakab, Zsidókhöz írt levél
 1–2. János, Jakab
 Júdás, Péter
 Jelenések, 1–3 János
 Péter apokalipszise, Júdás
 Salamon bölcsessége, Jelenések

7. *Justin Martyr Apologiájából*

Mi, akik egykor kívánságainknak éltünk, most erkölcsi tisztaságban leljük örömünket. Mi, akik egykor varázslást úztünk, most az egyedülvaló Istennek szenteljük magunkat. Mi, akik előtt egykor a saját érdekünk volt mindenek felett való, most javainkat szívesen adjuk oda a szükségét szenvedőknek. Mi, akik egykor semmi közösséget nem akartunk az idegenekkel, most, a mi Urunk Jézus Krisztus megjelenése után testvérileg együtt élünk velük. Imádkozunk ellenségeinkért, és igyekszünk meggyőzni azokat, akik ok nélkül gyűlölnék minket.

8. *Tertullianus a keresztyén házasságról*

Micsoda kapcsolat a házasságkötés? Két lélek egy reménységgel, egy vágyakozással, egy szolgálattal Isten előtt. Meglátogatják a betegeket, a szegények gondozásában részt vesznek. Együtt énekelnek dicséretet Isten előtt. Krisztus örül, mikor mindezt látja és hallja. Ahol ketten együtt vannak az ő nevében, ott ő is jelen van, és ahol ő van, oda a gonosz nem jön.

9. *Órigenész írásmagyarázata a 3Móz 7,9-ről*

„Így hát három olyan hely van, ahol a Szentírás szerint az ételáldozatot el kell készíteni: kemencében, serpenyőn, roston. Úgy vélem, a kemence, alakja miatt a Szentírás mélyebb és elmondhatatlanabb részeit jelenti, a serpenyő azokat, amelyeket, ha többször megforgatunk, meg tudunk érteni és el tudunk magyarázni a rostély pedig azokat, amelyek nyilvánvalók és láthatók, anélkül, hogy bármivel le lennének fődve”

Tertullianus: Apologia, XXI.

„Isten e világmindenséget Igéjével, értelmével és hatalmával hívta létre. Bölcséitek között is uralkodik a vélemény, hogy a Logosban, vagyis az Igében és Értelemben kell a mindenség Mesteralkotóját tekintenünk (Ezt tanította például Zéon és Kleanthés). Ámde az Igének, vagyis értelemnek és hatalomnak, amelyről állították, hogy velük alkotott mindent Isten, mi magunk is értelmet tulajdonítunk saját lényeg gyanánt... Úgy nyertünk róla tanítást, hogy Isten kimondotta, kimondásban nemzette Őt, s azért Isten Fiának és Istennek nevezzük, a lényeg egyszerű mivolta alapján. Isten ugyanis szintén Lélek. Ha a Napból sugár tör elő, ez a sugár része az egésznek. A Nap azonban ott lesz a sugárban, mert a sugár a Napé, s a lényeg meg nem oszlik, hanem kiterjed csupán. Így jön lélek a Lélekből és Isten az Istenből, mint a fényből felgyújtott fény. Az Istennek ez a sugara tehát leszállott egy szűzbe, testté alakult anyaméhében, s mint Istennel egyenlő ember született. A Lélek által épített test táplálékot vesz magához, fölnövekszik, beszél, tanít, működik, és íme: Krisztus.”

10. Augustinus Vallomásaiból

„... iskolába adtak. Ismerkednem kellett a betűk seregével. Én szerencsétlen flótás! Nem tudtam még, hogy mi haszna ennek, és ha lanyhult bennem a tanulás vágya, keményen kikaptam. Dicsérgették ezt bölcsen a nagyok. E földi életet előttünk élők közül sokan seregelték ezeken a keserves utakon, melyekre most rákényszerült a lábunk, hogy Ádám gyermekeinek kínját és gyötrelmét mi is csak tételezzük...”

(Megtéréséről) Már hogyan is történt pontosan nem tudom, de valami fügefafa alá heveredtem hétrét görnyedten, és szabad folyást engedtem könnyeimnek. Fölszakadtak szemem könnyes patakjai, és ez kedves áldozat volt Neked. Nem ugyan ezekkel a szavakkal, de ilyen értelemben nyöszörögtem sok mindent Feléd: „Meddig még, Uram? Meddig haragszol még Uram szüntelenül? Ne emlékezzél meg régi gonoszságaimról!” ... Így szóltam, és szívem keserves szomorúságával zokogtam. És íme, a szomszédos házból hangot hallok. Ének csendül, nem tudom, hogyan, mintha fiú, vagy lányka mondaná, és többször ismételné: Tolle, lege, tolle, lege = Fogd és olvasd, fogd és olvasd ... Arcom ízeiben megváltozott. Kutattam rögtön emlékezetemben, akad-e olyan játékféle, amelyben ilyet szoktak énekelni a gyerekek? Egyáltalán nem jutott eszembe, hogy hallottam volna valahol ilyesmit. Visszaszorítottam könnyeim patakját és felugrottam. Csupán arra magyaráztam ezt a szótatot, hogy mennyei parancs zendül most felém: üssem fel a könyvet és olvassam

el a legelőször szemembe ötlő fejezetét ... Tehát följajzottan siettem vissza arra a helyre, ahol Alípius üldögélt, mert ott tettem le az apostol könyvét, midőn fölkeltem onnan. Kezembe kaptam, fölöttem, és csöndben olvastam azt a fejezetet, amelyre először esett a szemem: „Nem tobzódásban és részegeskedésben, nem bujálkodásban és kicsapongásban, nem civódásban és versengésben, hanem öltések magatokra az Úr Jézus Krisztust, és ne gondozzátok a testet a vágyakozásra” Nem akartam már tovább olvasni. Nem is volt erre szükség. E mondat végeztével minden homálya szertefoszlott.”

11. A Korán-ból

96.: Allah, könyörületes és irgalmas nevében.

1. Hirdesd Urad nevében, aki teremtett,
2. vérrögéből teremtette az embert.
3. Hirdess! A te Urad a legnagyobb,
4. aki íróttal tanított,
5. megtanította az embert arra, amit nem tudott...

5/67.: Küldött! Add át, ami leküldetett hozzád Uradtól! Mert ha nem így teszel, akkor nem adtad át az ő üzenetét! Allah meg fog téged védelmezni az emberektől. Allah nem vezeti az igaz útra a hitetlen népet.

72.: Hitetlenek azok, akik azt mondják: „Allah, a Messiás, Mária fia.” A Messiás azt mondta: „Izrael fiai! Szolgáljátok Allahot az én Uramat és a ti Uratokat!” Aki Allah mellé (mást) társít, annak Allah megtiltotta a Paradicsomot. Annak a lakhelye a tűz lesz. A vétkeseknek nincsenek segítők!

52/17.: Az istenfélők kertekben és gyönyörűségeken lesznek,

18. élvezve azt, ami Uruk ad nekik. És Uruk megóvta őket a pokol büntetésétől.

19. „egyetek és igyatok jó egészségben azért, amit cselekedtetek!”

20. Sorban elrendezett pamlagokon hevernek kényelmesen. És nagy szemű hurikat adunk nekik feleségül.

22. És gazdagon ellátjuk őket gyümölcssel és hússal, amit csak kívánnak.

23. És kelyhet nyújtanak egymásnak, amely nem ösztönöz sem üres fecsegésre, sem bűnre.

2/25.: Add hírül azoknak, akik hisznek és kegyes cselekedeteket végeznek, hogy kertjeik lesznek, amelyek alatt patakok folynak...

9/19.: Vajon egy sorba helyezitek a zarándokok itatását és a Szent Mecset szolgálatát azzal, hogy valaki hisz Allahban és a végső napban és harcba száll Allah útján? Allah előtt ezek nem egyenlőek. Allah nem vezeti az igaz útra a vétkes népet.”

12. *Pilgrim levele VI. Benedek pápához*

„A magyar nép sok kéréssel hívott meg, jöjjen oda magam, vagy utasítsam oda küldöttemet az evangélium munkája végett. Küldtem is hozzájuk nagyon alkalmas szerzeteseket és kánoni papokat ... Az isteni kegyelem olyan nagy sikert szerzett, hogy csak a mindkét nembeli előkelőbbek közül körülbelül ötezren nyertek meg Krisztusnak. A barbárok ... megengedik a papoknak a szabad járáskelest. A keresztyének pedig akik mint foglyok, a világ minden tájkáról hurcoltattak fogságba, s kik eddig csak lopva szentelheték gyermekeiket az Úrnak, most vetekedve ... viszik őket a keresztelésre.

13. *Odilo apát levele István királyhoz*

„István uramnak, Isten békességes szolgájának és a legkeresztyénibb királynak frater Odilo kívánja a mennynek királyságát és országát. Hogy lelketekben mekkora szenvedély árad isteni vallásuk iránt, az egész világ hirdeti; hanem kivált azok tettek igen bőven tanúságot Rólatok, akik az Úr sírhelyétől visszatértek. De még mi magunk is a legbőszéesebben tapasztaltuk ezt, midőn méltóknak találtattunk arra, hogy követeteiket fogadjuk, akik királyi adományokat és ajándékokat hoztak. Ezekért és a Ti legszentebb ájtatosságotokért a mindenható Úrnak dicséretet és köszönetet mondunk. A legbuzgóbb és szakadatlan könyörgéssel imádkozunk, és kérjük Tőle, hogy vigye tökéletességre kegyelmét, melyet Bennetek elkezdett, és élteteket terjessze hosszú időre híveinek oltalmára, s engedje, hogy a mennyei hazában is uralkodjatok.”

14. *Az Ál-izidori dekrétumokból*

Constantinus adományozó levele:

„Hasznosnak tartottuk, hogy, amint Pétert az Isten Fiának helytartójául helyeztette a földre, úgy a pápák is, az apostolok fejedelmének helytartói, tőlünk és hatalmunktól szélesebb körű uralkodói hatalmat nyerjenek, mint aminőt felségünk császárai kegye eddig engedett nekik, midőn magát az apostolok fejedelmét, vagy helytartóit választjuk a magunk számára, hogy buzgón közbenjárjanak érettünk Istennél. S mint földi császári hatalmunk, úgy legyen határozatunk szerint a szent római egyház is, az által, hogy íme, császári uralmat, tekintélyt és méltóságot ruházunk rá. Határozzuk és rendeljük azt is, hogy az övé legyen a főhatalom a négy fő püspöki szék:

Antiokhia, Alexandria, Konstantinápoly és Jeruzsálem fölött, mint az egész világ összes egyházai fölött is. Tudja meg egyszersmind minden nép,

hogy lateráni palotánkban Jézus Krisztusnak, megváltónknak templomot építettünk; ezt a legszentebb templomot kell a világ összes egyházai fejének és koronájának tartani, s mint ilyen, tisztelni és magasztalni.”

Gelasius pápa levele Anastasius császárhoz:

„Két dolog kormányozza főként a világot, felséges császár: a papok szentesített tekintélye és a világi hatalom. S a papok tekintélye annál nagyobb nyomatékkaal esik a latba, mert ők még az emberek királyaiért is felelősséggel tartoznak Isten ítélőszéke előtt. Múld bár fölül az egész embernemet méltóságban, tudod, hogy az isteni dolgokkal megbízottak előtt fejet hajtasz, s üdvöd közvetítőit látod bennük, s ha a sákramentumokat veszed tőlük, beismered, hogy inkább alárendeltjük vagy, mintsem fölöttük állnál, s hogy így te függesz ítéletüktől, nem pedig ők igazodnak akarated szerint ... S ha a hívő szíveknek általában alá kell vetniük magukat a püspököknek, menyivel inkább kell ama szék betöltője iránt engedelmesnek lenni, mely Isten akaratából minden püspök felett áll?”

15. Mátyás király levele IV. Sixtus pápához

„Boldogságos Atya, és legkegyelmesebb Uram, stb.!

Hogy legközelebb megürült a modrusi püspökség, ... hírül vettem, hogy sok nehézségbe került a választási jog rám ruházása. Ennek megtudása nem kevésse meglepett, mert úgy vélem, nem mindennapi jogtalanság, hogy Szentséged, vagy valaki más, Szentségedhez tartozó, megzavarja az én jogomat, holott inkább az kellett volna (hogyha ugyan az apostoli szék iránti érdemeimnek van valami ereje), hogy jogainkat más megzavarni törekvővel szemben is megvédje az apostoli tekintély. Nem vártuk, boldogságos Atya, hogy királyi jogunk, melyre nézve régtől fogva senkivel sem volt bajunk és ellenkezésünk, ... legnagyobb nemtetszésünkre, Szentségedtől szenvedjen valamiben megakadályoztatást. Hiszen tudhatta Szentséged, vagy, ha maga nem tudta, hallhatta másoktól, magyarjaink gondolkodását és erkölceit, hogy mielőtt ez ország javadalmainak választás nélkül, és a királynak való bemutatása nélkül az apostoli szék előtt leendő átruházását eltűrnék, inkább háromszor is otthagynák a katolikus hitet, és a hitetlenek számához és társaságához csatlakoznának. Nehogy tehát az ilyen vetekedésből még nagyobb bajra nyíljék alkalom, ... az említett modrusi ekklezsiába védúri jogomnál fogva, ... a tisztelendő kegyes férfit, Jadrai Antal testvért, felséges királyném kedves gyóntatóját választottam, kit Szentségednek is, mint méltó, erkölcsben és tudományban kipróbált férfit, megerősítésre ajánlok, kérve, hogy semmiféle ellenkezést nem támasztva, Szentséged e bemutatásra – mely jog szerint

történik – ezt a Jadrai Antalt az előbb említett modrusi ekklezsiában apostoli tekintélyével megerősíteni méltóztassék, s ne akarjon ebben akárkinek kérésére valami nehézséget támasztani, mivel bizonyos, hogy akárki más törekszik az említett ekklezsiáért, mint akit mi választottunk, mégsem éri el soha, még ha az egyháznak előljáró nélkül kellene is maradnia.”

16. *Clunyi feljegyzések (Ailred)*

Az elégedett szerzetes: „Élelmünk kevés, öltözetünk durva; italunk a folyó vize, s gyakran a könyv felett alszunk. Fáradt tagjaink alatt nincs más, csak kemény gyékényfonat, a csengettyű parancsára legédesebb álmunkból fel kell kelnünk.... Önfejűségnek nincs tere; tétlenségre vagy időpazarlásra nincs idő... Mindenütt békesség, mindenütt nyugalom, s csodálatos szabadság a világi felfordulástól. Olyan egység és egyetértés uralkodik a testvérek között, hogy minden mindenkié... Röviden, nincs olyan tökéletesség az evangéliumok, vagy az apostolok szavaival kifejezve, vagy az egyházatyák írásaiban, vagy a régi szerzetesek mondásaiban, amelynek rendünk vagy életmódunk híjával lenne.”

Az elégedetlen szerzetes: „Természetem minden ízében ágál az itteni körülmények ellen. Képtelen vagyok elviselni a napi feladatokat. A látványuk is lázadni készlet. Meggyötörnek és összetörnek a hosszú virrasztások, gyakran majd összeroskadok a fizikai munkától. Az étel beleragad a számba, keserűbb, mint az öröm. A durva ruházat csontig belevág bőrömbe és húsomba. Mind ezen felül akaratom állandóan más dolgok után sóvárog, világi élvezetekre vágyik, s szüntelen annak szerelme, örömei és gyönyörűségei után epekedik.”

17. *Assisi Ferenc imája*

Uram, tégy engem békéd eszközévé,
hogy szeressek ott, ahol gyűlölnék,
hogy megbocsássak, ott, ahol megbántanak,
hogy összekössek, ahol széthúzás van,
hogy reménységet keltsek, ahol kétségbeesés kínoz,
hogy fényt gyűjtsak, ahol sötétség uralkodik,
hogy örömet hozzak oda, ahol gond tanyázik.
Ó Uram, segíts meg, hogy törekedjem
nem arra, hogy megvigasztaljanak,
hanem, hogy én vigasztaljak.
Nem arra, hogy megértsenek,

hanem arra, hogy én megértsek.
Nem arra, hogy szeressenek,
hanem, hogy én szeressek.
Mert, aki így ad, az kapni fog,
aki elveszíti magát, az talál,
aki megbocsát, annak megbocsátanak,
aki meghal, az fölébred az örök életre.”

18. Kempis Tamás: Krisztus követése

Mit adhat a világ Krisztus nélkül? Az élet Jézus nélkül a legiszonyúbb pokol, de az, aki Jézussal él, megismeri a mennyország minden gyönyörűségét. Ha Jézus velünk van, nincs ellenség, aki megsebezhet. Aki Jézust megtalálja, gazdag kincsre bukkan, s megismeri a jót, ami mindenekfölött való. Aki Jézust elveszíti, nagyon sokat veszít, jóval többet, mintha az egész világot elveszítené. A szegénynél is szegényebb az, aki Jézus nélkül él, s gazdagabb a leggazdagabbnál, akire Jézus szeretettel tekint.

Sokan vannak Jézus követői között, akik igencsak óhajtják mennyei királyságát, de oly kicsiny azoknak száma, akik magukra veszik a kereszttjét. Sokan követik, akik megnyugvást keresnek, de oly kevés, aki szenvedést óhajt. Sokat talál, akivel megoszthatja bőségét, de alig van, aki osztozna Vele böjtjében. Örvezdeni óhajtanak Vele mindnyájan, de kevesen vállalják, hogy szenvedjenek Érette. Sokan követik a kenyér megszégéséig, de kevesen a keserű pohár kiürítéséig. Sokan csodálják az ő csodáit, de kevesen követik Őt kereszttjének alázatáig. Sokan szeretik Jézust, amíg megpróbáltatás nem kerül az útjukba.

Azok, akik Önmagáért szeretik Jézust, s nem pedig saját könnyebbülésükért, szívük minden megpróbáltatásában és szorongattatásában éppúgy áldják az Ő nevét, akárcsak legnagyobb örömük órájában. Ha Jézus nem adna nekik megkönnyebbülést, akkor is hálával illetnék, és dicsőítenék az ő nevét életük minden percében.

19. Halotti beszéd

Látjátok testvéreim a szemetekkel, mik vagyunk: bizony por és hamu vagyunk. Mennyi kegyelemben teremtette (Isten) kezdetben a mi ősunket, Ádámot, és adta neki a paradicsomot otthonául. És az összes, a paradicsomban lévő gyümölcsökről azt mondta neki, hogy egyék. Csak egy fa gyümölcsét tiltotta. De megmondta neki, miért ne egyék: „Bizony, amely napon eszel a fa gyümölcséből, halálnak halálával halsz”. Hallotta halálát

teremtő Istenétől, de elfeledte. Engedett az Ördög biztatásának, és evett a tiltott gyümölcsből. És a gyümölcsben halált evett! És a gyümölcsnek olyan keserű volt a leve, hogy a torkukat kimarta. Nem csak magának, hanem egész fajának halált evett. Isten megharagudott és ebbe a munkás világba vetette, és halál és pokol részese lett, egész fajával együtt. Kik azok? Mi vagyunk. Ahogy ti is szemetekkel látjátok: bizony, így nem kerülheti el az ember a sírgödört, bizony, mind a felé haladunk. – Kérjük urunk Istenünk kegyelmét ezért a lélekért, hogy irgalmazzon neki, kegyelmezzon és bocsássa meg minden bűnét! És kérjük szent asszony Máriát, és boldog Mihály angyalt, és az összes angyalokat, hogy imádkozzanak érte! És kérjük Szent Péter urat, akinek adatott hatalom oldania és kötnie, hogy oldja meg minden bűnét! És kérjük az összes szenteket, hogy legyenek neki segítségül Urunk színe előtt, hogy Isten az ő imádságukért bocsássa meg minden bűnét! És szabadítsa meg az ördög üldözésétől és a pokol kínjától, vezesse őt a paradicsom nyugalamába, adjon neki a mennyei országba utat és minden jóban részt! És kiáltatok Urunkhoz háromszor: Kyrie, eleison!

Szeretett barátaim! Imádkozzunk e szegény ember lelkéért, akit az Úr ma e hamis világ tömlöcéből kimentett, kinek ma testét temetjük; hogy őt az Úr kegyelméből Ábrahám, Izsák és Jákób kebelére helyezze, hogy az ítélet napjára jutva, az ő összes szentei és szerettei közé, jobbra felé juttassa, állítsa őt! Titeket is. Kiáltatok háromszor: Kyrie, eleison!

20. Zoé Oldenburg: Mert ők Isten városának teste c. regényéből

(egy összejöveteli felolvasásról:) „A könyv címe ez volt. „Végleges és teljes cáfolata a Mi Urunk Jézus Krisztus állítólagos kettős természetére és állítólagos megtestesülésére vonatkozó bizonyos káros doktrínáknak. A babonák elleni harcra és arra szánt mű, hogy a római papok hamis érveléseitől elcsábított számos személy tudatlanságának eloszlatásában segítsen”

...Ezen a napon Roger elkísérte Bérenger-t és annak két sógorát Vigoros diakónus prédikációjára, aki a toulous-i eretnekek új házában tartott szentbeszédet. A híres diakónus nem hazudtolta meg nevét, mert hangja erőteljes és beszéde tüzes volt, és oly jól megmagyarázta, hogy az üdvösséget csak kereszteléssel és kézzátétellel lehet elnyerni, minden földi gondolatról való lemondás árán, hogy Roger, mialatt hallgatta, csaknem elhatározta, hogy a halálos ágyán kérni fogja a consolamentumot. A diakónus, miután csókot váltott a jelenlévő többi eretnekekkel és válaszolt a hívők tiszteletadására, visszavonult az emeleti szobába, hogy megáldja a kenyeret, és ide csupán mintegy húsz hívő követhette...

21. Egy inkvizíciós kihallgatásról

A bíró első helyettese az előtte fekvő írásköteget lapozgatta az asztalon. Ötvennyolc pártatlan tanúvallomás van itt – mondotta –, amely titkos részvételét bizonyítja az eretnekek hitetlenségében. Hinné-e, hogy ötvennyolc főbenjáró ellensége van? – Roger összereszt az ötvennyolc szóra, és óvatosan válaszolt: Ezek az emberek talán eretnekek, akik hitem miatt akarják káromat. – Tehát ennyi eretneket ismer? – Az emberek akkor is beszélhetnek rólam, ha nem ismernek. – Lehetséges-e, hogy kegyelmed semmit sem tudott fivére hitszegéséről? – Hogy őszinte legyek, tisztelendő testvérem, tudtam, hogy találkozik eretnekekkel; emiatt nem volt közöttünk barátság. – És nem az lett volna a kötelessége, hogy felkeressen bennünket, és elmondja, amit tud? – Roger vállat vont: – Amit erről tudtam, azt az egész város tudta. – Ha valamennyi polgár így okoskodna – szólalt meg Pierre fráter vontatott hangon –, soha egyetlen eretneket sem jelentettek volna fel a törvényszék előtt. – Fivéremnek elegendő vádlója volt – sütötte le szemét Roger –, ezt tisztelendőséged tudja jól. Nékem kellett volna bevádolom őket? – Amikor ég a ház, a szomszédoknak kell oltani a tüzet, és nem egy másik negyed lakóinak. És, ha kegyelmed jó katolikus, elsőként kellett volna tájékoztatnia bennünket.”

(**egy későbbi kihallgatásból**) „Azt állítja, hogy teljes szívével, színlelés és fenntartás nélkül elfogadja a Credo valamennyi pontját? – Igen. – A Szentháromság három személye közül melyikhez szokott imádkozni, ha önmagában fohászkodik Istenhez? – A Fiúhoz. – Miért? Amikor Istenhez fordul, mindig azt mondja: Uram Jézus? vagy egyszerűen: Uram? vagy: Uram Istenem? Soha nem mondja, hogy: Miatyánk, vagy Atyánk? – Úgy mondom a Patert, ahogy kell. – Tehát a Miatyánkon kívül szükségtelennek érzi az imádkozást az Atya Istenhez? – Nem tudom. – Az Atyát tehát kevésbé kell tisztelni, mint a Fiút? – Nem. – Nem inkább jobban kellene tisztelni Őt? – Nem ... Ahhoz képest, hogy világi, eléggé jól tájékozottnak tűnik – jegyezte meg Alberic fráter. – Miért védekezne így, ha nem érezné magát bűnösnek? A jó katolikusok tudatlanságból vallhatják, hogy az Atya felette áll a Fiúnak. Kegyelmed előre látta a kérdéseket, és előkészítette válaszait!”

22. John Wyclif írásaiából

„Ha a pápa élete és tanításai Krisztussal ellenkeznek, úgy ő a Krisztus legelső ellensége, a legfőbb Antikrisztus. Ha egybevetjük az apostolok iratait, melyek a Jézusba vetett hitből írtak, a pápai iratokkal: a bullákkal, a dekrétumokkal, megláthatjuk, milyen kevésbé egyezik tartalmuk, mert a pápai

iratok a világ feletti uralomról beszélnek, az evangéliumi iratok pedig a világ alázatos kerüléséről. Krisztus szelíd és alázatos volt. A pápa pedig, mint mondják dölyfös ember és rettenetes bosszúálló. Mert, ha nincsenek világi fegyverei, a kiátkozás büntetését alkalmazza, és állítólagos bűnbocsánatot ad mindazoknak, akik hajlandók bosszút állni ellenségein, amint kitűnik abból a keresztes hadjáratból, amit nemrég az ellenpápa ellen hirdetett (1383 májusában). Mikor Krisztus Samárián keresztül ment, és tanítványaitól megtagadták az ételt és a szállást, nem engedte, hogy emiatt tüzet kérjenek az égből arra a népre: „az ember Fia nem azért jött, hogy az emberek lelkét elpusztítsa, hanem, hogy megmentsé”. A pápa pedig, úgy mondják, sok lelket megsemmisít; nem kell-e ezért az Antikrisztusnak tartanunk?

Nem kell mindazt hittétel gyanánt elfogadnunk, amit a prelátusok állítanak, sőt inkább, csak annyiban kell elfogadni szavaikat, amennyiben az Írásból igazolhatók, mert minden igazság az Írásban foglaltatik.

Gyakran kimondták már, hogy az Úrvacsora a megszentelés után sem lesz természetes értelemben Krisztus testévé, hanem lényege szerint valóságos kenyér marad. Csak képletes értelemben van ott jelen a Krisztus teste, valósággal az égben van.”

23. Husz János levele Constanzból

Az igazság kedvéért írom a következőket. Először, hogy igen sok magánkihallgatáson, aztán nyilvánosan a zsinat előtt is vallomást tettem, hogy nem vonakodom magam alávetni a tanításnak, útbaigazításnak, tanításaim visszavonásának, sőt a megillető büntetésnek sem, ha kimutatják, hogy olyat írtam, vagy tanítottam, vagy mondtam, ami az igazsággal ellenkezik; és, hogy a zsinat által kiküldött ötven doktor ellen gyakran emeltem kifogást, mert tételeimből hamis kivonatokat készítettek, s a nyilvános kihallgatáson is, kioktatni nem akartak, sőt tárgyalni sem akartak velem, hanem csak azt mondták: várd meg a zsinat döntését. – Azét a zsinatét, amely kinevetett, vagy azt állította, hogy semmit nem értek, és visszásan alkalmazom a tételeket, midőn egy nyilvános kihallgatáson a szent könyveket hoztam fel. Micsoda kiabálás, micsoda tombolás, nevetés és gúnyolódás támadt ellenem! Én pedig ezt mondtam: azt hittem, ettől a zsinattól több tiszteletet és fegyelmet várhat az ember. Ekkor mindnyájan elhallgattak, mert a király csendet parancsolt. A gyűlést vezető bíboros így szólt: „Fenn a várban (egy magánkihallgatáson) csendesebben beszéltél!” Ott senki sem kiabált rám – feleltem – most mindenki ellenem támadt. Erre így szólt: „A zsinat tudni akarja, hogy enged-e magadat kioktatni? – Igen szívesen” – feleltem. Ő így

folytatta: „A doktor magyarázata szerint az irataidból kivont tételek eltérnek az igazságtól; ezeket vissza kell vonnod, amit pedig tanúk bizonyítanak, esküvel megtagadnod” és hozzátette: „a következő kihallgatáson legyen meg!” Milyen harcokat küzdöttem át, csak az Isten tudja.

Azért írom ezeket, hogy tudjátok, hogy sem a szentírási helyekkel, sem más érveléssel nem győztek le, hanem cselvetéssel és fenyegetéssel kíséreltek meg tanításaim visszavonására és elátkozására rávenni, de a kegyelmes Isten velem volt, és remélem, velem marad mindhalálig, és megtart engem kegyelmében.”

24. A husziták prágai négy pontja

„Először, hogy az Isten Igéjét Csehországban szabadon és minden akadály nélkül, tisztességes módon hirdessék az Úrnak papjai az Üdvözítő szavai szerint: „Elmenvén e széles világra, hirdessétek az Evangéliumot minden teremtésnek”. És nem szabad megtiltani, hogy az Isten egyházában bárki is különböző nyelveken szóljon.

Másodszor, a legistenibb eukharisztia szentségét Krisztus minden híveinek, kiket halálos bűn erre alkalmatlanná nem tesz, mindkét szín, azaz a kenyér és a bor színe alatt szabadon szolgáltatassák ki. Követvén ebben Üdvözítőnk kijelentését és intézkedését, aki mondá: „Vegyétek és egyétek, ez az én testem” és „igyatok ebből mindnyájan, mert ez az új szövetség vére, mely sokakért kiontatik.”

Harmadszor, hogy az egyháziaknak gazdagságok és javak fölötti uralmát, melyet a papság hivatásának rovására és a világi hatalom kárára birtokol, teljesen szüntessék meg. A papságot magát pedig az evangéliumi törvényre és az apostoli életmódra, melyben Krisztus apostolaival egyetemben élt, vezessék vissza az Üdvözítő szavai szerint, ki miután összehívta a tizenkét apostolt, elküldötte őket, és parancsot adott nekik, mondván: „Ne szerezzetek aranyat, se ezüstöt, se rézpénzt a ti erszényetekbe...” Hasonlóképpen: „Ha van élelmünk és ruházatunk, elégedjünk meg vele.”

Negyedszer, hogy az összes halálos bűnöket, kiváltképpen pedig azokat, melyek nyilvánosak, és más, az Isten törvényével ellenkező visszaságokat, minden állapotban szabályosan és ésszerűen akadályozzák meg és szüntessék meg azok, akikre tartozik... Ilyen bűnök a nép között elkövetett bujálkodás, tivornyázás, rablás, gyilkosság, hazugság, hamis eskü, az álnok, babonás és fölösleges mesterkedések, nyereszkesedés, uzsoráskodás és más ehhez hasonló. Hasonló vétkek a papság között: a szimoniákus eretnokség, fizetség követelése keresztség, bérmálás, gyónás, áldozás, utolsó kenet, házasság szentségéért, a

30 szabott árú mise, vagy más egyéb vásárolható, vagy árúba bocsátott misék, vagy gyászmisék, könyörgések, évfordulók, ... és más számtalan eretnokségek, melyek ezekből származnak, és Krisztus egyházát beszennyezik.”

24/a. A táboríták programja

„Abban az időben, nem lesznek a földön sem királyok, sem uralkodók, sem alattvalók, eltűnnek az adók és szolgáltatások, senki senkit nem kényszerít semmire, hiszen mindnyájan egyformán testvérek és nővérek lesznek....

Ahogy Tábor városában nincsen „enyém” és „tied”, hanem minden közös, ugyanígy mindig mindennek közösnek kell lennie, és senkinek nem lehet külön tulajdona, aki pedig ilyennel rendelkezik, halálos bűnt követ el.

Ezeknek megfelelően szükségesnek tartják azt tanítani, hogy ezután nem illik királyt bírni, sem ilyet választani, minthogy maga az Isten akar király lenni az emberek felett, és a kormányzást át kell adni a nép kezébe, hogy minden uraságot, nemest, lovagot le kell dönteni, és meg kell semmisíteni, mint a helytelenül növekedett fákat az erdőben, hogy meg kell szüntetni minden adót, szolgáltatást és illetékeket, ezekkel együtt minden fejedelmi hatalmat és világi hatalmat, hogy meg kell semmisíteni minden fejedelmi, tartományi, városi és paraszti jogrendet, mint olyanokat, melyek emberi kitalálások, nem pedig Isten művei; és hogy még a régi vallástan egyes részeit, mint amilyenek például: a királyok és fejedelmek iránti türelmességről és engedelmességről, az adókról, stb. szóló részek, még ezeket sem szabad elismerni igaznak, mint-hogy mindenkinek a szívébe lesz beírva az isteni törvény”.

25. A búcsúról (KEK 1471)

„A búcsú Isten előtt, a (szentgyónásban) már megbocsátott bűnökért járó, ideig tartó büntetések elengedése, melyet a katolikus hívő, aki megfelelően felkészült, és teljesítette a kiszabott feltételeket, elnyer az Egyház segítségével, amely mint megváltás szolgálója, Krisztus és a szentek elégtételt nyújtó érdemeinek kincstárát hivatalosan kezeli, és abban részesítheti tagjait.” (Táborkereszt, 2000. ápr.)

25/a. Bűnbocsátó cédula

A mi Urunk Jézus Krisztus oldozzon fel szenvedései érdeme által. Én apostoli hatalmammal, mely e részben reám bízott és neked is ajándékol adatik, feloldozlak minden egyházi vizsgálat, ítélet és büntetés alól, melyek most terhelnek, minden más ezután elkövetendő kihágás, bűn és vétesség alól,

legyenek bár súlyosak, és nagyok s akármilyen okból elkövetettek, tartozzanak bár különösen, vagy általában szent Atyánk a pápa és az apostoli szék elé, vagy arra, ami „in coena domini” kezdetű bullával minden évben kihirdetetik; nem különben azok alól is, melyeket külön most soroltál fel, – miközben eltörök rólad minden szeplőt és makulát, amiket az előbb említett cselekedetekben magadra gyűjtöttél, elengedem a tisztítótűz büntetését s abba az ártatlanságba helyezlek vissza, melyben a keresztelés után voltál. A szentségekben is részesülni engedlek s újból beiktatlak a hívők közösségébe. Az Atya, Fiú és szent Lélek nevében. Ámen.

26. *Luther imádsága*

Ó, uram, Istenem! Te, én Istenem, állj mellettem az egész világ bölcsességével és eszével szemben. Ó tedd meg! Meg kell tenned! Igen, Néked magadnak meg kell tenned! Hiszen Tied az ügy, nem az enyém. Nekem magamnak semmi dolgom nem volna ezekkel a hatalmas földi urakkal. Inkább élném napjaimat csendben, és itt hagynám ezt a háborúságot. De tiéd Uram az ügy, és igaz és örökkévaló. Állj mellettem, Te igaz és örökkévaló Isten! Emberben egyben sem bízom. Mindaz, ami testből származott és testi, nem használ itt semmit. Isten ó Isten! Nem hallasz engem, ó Isten? Halott vagy? Nem, Te nem halhatsz meg, csak elrejtet magadat. Te választottál ki engem erre a munkára? Kérdezem Tőled, hogyan lehetek bizonyos afelől, hogy ez a Te akaratod; mert magamtól soha életemben nem gondoltam volna arra, hogy bármit is kezdjek ilyen hatalmas urak ellen. Állj mellettem, ó Isten, a Te szerelmes Fiad, Jézus Krisztus nevéért, aki oltalmam, menedékem, sőt erős váram lesz nekem a Te Szent Lelked ereje és hatalma által, Isten, segíts meg engem! Ámen.”

27. *A 95 tételből*

1. Amikor Urunk és Mesterünk azt mondta: „Térjete meg!”, azt akarta, hogy a hívek egész élete megtérés legyen.
5. A pápa nem enged és nem is engedhet el semmiféle büntetést, csak azt, amit vagy a maga, vagy a kánonok rendelete alapján kiszabott.
20. A pápa tehát az „összes büntetések elengedése” alatt csak az általa kiszabott büntetést érti, nem pedig általában mindent.
21. Ennélfogva tévednek azok a búcsúhirdetők, akik azt tanítják, hogy a pápa búcsúja az embert általában minden büntetés alól feloldja és üdvözíti.

24. Természetesen az emberek nagy részét rászedik, amikor nekik minden megkülönböztetés nélkül, nagyhangúan ígérnek a büntetések alól való felmentést.
27. Emberi balgaságot hirdetnek, amikor azt mondják, hogy mihelyt a ládába dobott garas megcsörren, a lélek azonnal a mennybe száll.
28. Annyi bizonyos, hogy a garasnak a ládában való megcsörrenésével nagyra nőhet a haszonlesés és kapzsiság; az egyházi közbenjárás eredménye azonban egyedül Isten jótetszésétől függ.
32. Aki bűnbocsátó cédulákkal akarja elnyerni az üdvbizonyosságot, az tanítómestereivel együtt örökre elkárhozik.
33. Óva őrizkedjünk azoktól, akik azt tanítják, hogy a pápa búcsúja Istennek ama legdrágább ajándéka, amely helyreállítja a jó viszonyt Isten és ember között.
42. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy a pápa véleménye szerint a búcsúvásárlás semmilyen tekintetben nem állítható egy sorba az irgalmasság cselekedeteivel.
43. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy jobb dolgot művel az, aki a szegényeknek alamizsnát ad, vagy a nyomorgót segíti, mint az, aki búcsút vásárol.
44. Ugyanis a szeretet gyakorlása által növekszik a szeretet, s az ember jobbá lesz; míg a búcsú csak a büntetés alól menti fel, s nem teszi jobbá az embert.
45. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy aki a szeme előtt lévő nyomorgót elkerüli, és búcsút vásárol, az nem a pápa búcsúját, hanem Isten haragját vonja magára.
50. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy ha a pápának tudomása volna a búcsúhirdetők zsarolásairól, akkor inkább porig égetné a Szent Péter székesegyházat, mintsem hogy az ő juhainak bőréből, húsából és csontjából építtesse fel azt.
67. Az a búcsú, amiről a búcsúhirdetők azt hirdetik, hogy az a legnagyobb áldás – valóban az, de csak a kereset szempontjából.
68. A valóságban azonban Isten kegyelméhez és a kereszt üdvéhez mérten a legeslegkisebb.
79. Aki azt állítja, hogy a pápai címerrel ellátott magasztos kereszt felér Krisztus keresztyével – káromlást szól.
94. Buzdítsuk azért a keresztyéneket, hogy fejüket, Krisztust, megpróbáltatásokon, halálon és poklon át is követni igyekezzenek.
95. S így inkább sok szenvedés árán jussanak a mennybe, mint hogy magukat a békével áztatva, elbázzák.

28. A „Luther jellemé”-ből

1. Ó mennyi kínnal és fáradozással tudtam nagy nehezen igazolni lelkiismeretemben még a Szentírás megalapozásával is, hogy nekem egymagamnak föl lehetett lépnem a pápa ellen! A szívem milyen gyakran remegett és feddőzött, és hányt a szememre az ő egyetlen, legerősebb érvüket: „Csak te vagy okos? A többiek mind tévednek, és olyan hosszú idő óta tévedtek? De hátha te tévedsz, és vezetsz félre tévedésekbe olyan sokakat, akik mindörökre elkárhoznak?”

2. (levele Albrecht érsekhez) „Fejedelmi kegyességtek most Halléban megint felállította ezt a bálványt (t.i. a búcsúárulást), mely megrabolja az együgyű keresztyén pénzt és lelkét. Meg kell tennem, amit a keresztyén szeretet parancsol, nem törődve még a pokol kapuinak fenyegetésével sem, annál kevésbé érsekével és bíborosokéval. Azért hát alázatosan arra kérem fejedelmi kegyességteket, ne vezesse félre és ne fossa ki a szegény népet; viselkedjék úgy, mint püspök, ne pedig, mint ragadozó farkas!”

Luther levele X. Leó pápához 1520. okt. 6-án:

...Azért kérek szent atyám, Leó, fogadd el ezt az én mentségemet, és hidd el rólam, hogy a te személyed ellen semmi rosszat nem akartam tenni. Én olyan ember vagyok, aki neked a legjobbat kívánja, aki perlekedni és vitatkozni nem akar senkivel az illető gonosz élete miatt. Kizárólag csak Isten igéjének igazságaért. Mindenben szívesen engedek bárkinek, csupán az Isten igéjét nem akarom és nem lehet sem elhagynom, sem megtagadnom. Ha valaki másként vélekedik rólam, vagy irataimat másként fogta fel, az téved és nem értett meg engem.

Annyi azonban igaz, hogy erősen hozzányúltam a római székhez, melyet római udvarnak neveznek ... Az bántott engem, hogy a te nevedben és a római egyház nevében a szegény népet az egész világon becsapták és megkárosították. Ezzel szálltam szembe, és fogok is szembeszállni mindaddig, amíg csak keresztyén élet él bennem ... Mert előtted sem titok, hogy hosszú évek óta Rómából az egész világra semmi más nem árad ki, mint a testnek, léleknek, javaknak romlása... Neked és a bíbornokoknak volna kötelességetek, hogy ezt a bajt elhárítsátok. De a betegség mit sem ad az orvosságra. A ló és a kocsi nem hallgatnak a kocsisra. Ez az oka annak, amiért mindenkor fájlaltam, hogy te, kegyes Leó, pápa lettél ebben az időben, te, aki méltó lettél volna arra, hogy jobb korban légy pápa...

És ellensége vagyok a perpatvarnak, nem akarok senkit bujtogatni, sem ingerelni ... Azért szentséges atyám, vajha ne hallgatnál azokra, akik édes szavakkal a füledbe hízelegnek s akik azt mondják, hogy te nem vagy csupán ember, hanem Isten költözött beléd, aki minden dolgok parancsoló ura... Te

Isten szolgáinak szolgája vagy. Ne engedd, hogy megcsaljanak, akik azt hazudják és színlelik, hogy te a világnak ura vagy, akik azt akarják, hogy csak az lehessen Krisztus híve, aki neked aláveti magát, akik azt fecsegik, hogy neked hatalmad van a mennyben, a pokolban és a tisztítótűzben. Ezek neked ellenségeid, és arra törekednek, hogy lelkedet megrontsák ... Tévednek mindazok, akik azt állítják, hogy te felette állsz a zsinatnak és az egyetemes keresztyén-ségnek. Tévednek azok is, akik egyedül neked adnak hatalmat arra, hogy a Szentírást magyarázd. Ezek mindnyájan csak azt akarják, hogy keresztyénel- lenes üzelmeiket a te neved alatt a keresztyénségben megerősíthessék ...

Talán illetlenül cselekszem, hogy olyan magas méltóságot oktatok, akitől mindenkinek tanítást kellene elfogadnia ... Nem azzal a szándékkal cselekszem ezt, hogy Téged tanítsalak, hanem kizárólag hűséges gondból és kötelességből. Nem tudok hízelegni, az ilyen komoly és veszélyes ügyben. Ezzel szentség- gednek ajánlom magamat.”

29. *Wormsba indulva*

„Megkaptam a visszavonandó tételeket, kedves Spalatin, és az eljárásomra vonatkozó utasításokat. Ne kételkedjél felőle: semmit sem fogok visszavonni. Azt felelem tehát Károly császárnak, hogy el sem megyek, ha csak azért hívnak oda, hogy visszavonjam tanításaimat. Mert azokat itt is visszavonhatnám. De, ha azért akar odahívatni, hogy megöljön, akkor kész leszek az elmenetelre; mert Krisztus segítségével nem fogok elmenekülni, sem az Igét nem fogom cserbenhagyni a harcban. De teljesen meg vagyok győződve róla, hogy azok a véredek nem fognak előbb nyugodni, míg meg nem ölnek engem. Legyen meg az Úr akarata! A császári parancsot még nem láttam ... Arra kérlek, hogy tiéiddel együtt ne érettem, hanem az Isten Igéjéért imádkozzál. Mert magamért egyáltalán nem aggódom. Legyen meg az Úr akarata! Krisztus megadja majd nékem azt a lelkületet, hogy megvetessem a sátánnak e szolgáit, ha életben maradok, és legyőzzem őket, ha meghalok”.

30. *Wormsban*

„Ha nem győznek meg a Szentírás bizonyágaival, vagy világos érvekkel, akkor én az általam idézett Írások legyőzöttje vagyok, és lelkiismeretem az Isten Igéjének foglya. Vissza nem vonhatok, és nem is akarok visszavonni semmit, mert a lelkiismeret ellen cselekedni nem tanácsos és nem helyes.”

„Ezért hát én, dr. Luther Márton, a mi Urunknak, a Jézus Krisztusnak méltatlan evangélistája, azt mondom, hogy ezt a tételt (hogy a hit minden

cselekedet nélkül egymaga igazzá tesz Isten előtt) bántatlanul kell hagynia a római császárnak, a török császárnak, a tatár császárnak, a pápának, valamennyi bíborosnak, püspöknek, papnak, barátnek, apácának, királynak, fejedelemnek, úrnak, és az egész világnak, minden ördöggel egyetemben; és fejükre száll a pokol tüze, köszönetük pedig nem lesz benne. Ezt nekem, Luther doktornak a Szent Lélek mondta és ez az igaz tiszta Evangélium.”

31. Wartburgból

„...fejedelmi kegyelmességtek máris sokat tett, és jobb, ha nem tesz semmit. Mert Isten nem tűrheti és nem akarja tűrni, hogy akár fejedelmi kegyelmességetek, akár én, aggodalmaskodjunk és szorgalmaskodjunk. Azt akarja, hogy hagyjuk Őrá a dolgot: ezt és semmi egyebet! Igazodjék tehát fejedelmi kegyelmességetek e szerint. Ha fejedelmi kegyelmességetek hisz ebben, akkor biztonságban lesz és békessége lesz. Ha nem hisz, én mégis hiszek, és meg kell hagynom fejedelmi kegyelmességéteket aggodásában és gyötrődésében, amit szenvednie kell minden hitetlennek. Ha hinne fejedelmi kegyelmességetek, meglátná az Isten dicsőségét. De mivel még nem hisz, nem is látott még semmit.”

32. Thomas Münzer: A Gideon kardjával

Felette szükséges védőbeszéd és válasz a Lélek világtalanjának, ama wittenbergbéli renyheéletű hústömegnek, aki fonák módon, a szentírásnak megtolvajlása által a siratnivaló keresztyénséget oly fájdalmasan bemocskolta – Thomas Münzer allstedti, anno 1524.

„A fényes fenségű elsőszülött fejedelemnek és mindenható úrnak Jézus Krisztusnak, minden királyok legjóságosabb Királyának minden hívő bátor hercegének, legkegyelmesebb uramnak és hűséges védelmezőmnek, és az Ő megszorított egyetlen jegyesének, a szegény keresztyénségnek.

Minden dicséret, név, tisztelet és méltóság, címek és minden dicsőség legyen egyedül a tiéd. Te örök Istenfiú, annak okáért, mivelhogy a Te Szent Lelked minden időben részesült abban az örömben, hogy a kegyetlen oroszlánok, az írástudók előtt a legmérgezőbb ördögnek kellett bizonyulnia, noha a tiéd Ő mérték nélkül eleitől fogva ... Ennek okán nem valami különös csoda, hogy az írástudók legdicssóvárabbika, Doktor Lódít, egyre inkább és inkább fennhéjázó bolonddá lesz, és az ő önzésének és dúskálásának minden meghalasztása nélkül a Te szent Írásoddal takarózik, s veszi azt a legcsalárdabbul segítségül, s nem kevesebbet akar, mint legkiváltképp Teveled foglalkozni, mintha csak a Te ismeretedet Tetődled (az igazság kapujától) nyerte volna. Ily

vakmerően pimaszkodik színed előtt, s porig alázza a Te igaz Lelkedet. Mert világosan és visszavonhatatlanul kifecsegi titkát, mikor tomboló irigysége folytán és a legkeserűbb gyűlölettől hajtva, engem, ki tagnak szegődtem tagjaid közé, józan, igaz ok nélkül, az ő gúnnyal telt, csúfondáros, ósádáz hasonmásai előtt nevetségessé tesz, az együgyűek előtt pedig hallatlan botránkozásra sátánnak, vagy ördögnek szidalmaz, s eszetekert, káromló ítéletével gyaláz és csúfol ... Ha mármost Krisztust ilyen módon fogadnánk el, pusztán az Ő- és Újszövetség tanúskodása alapján, a Lélek feltárulkozásának tapasztalása nélkül, abból a zsidókénál és a pogányokénál is sokkal álnokabbul kusza majomparádé lenne, mit azt mindenki tulajdon szemével láthatja, hogy a mostani írástudók sem cselekednek másként, mint hajdanában a farizeusok. A Szentírással vannak nagyra, összeírnak és összepacáznak mindenféle könyveket, s egyre csak azt szajkózzák: Higgyél csak, higgyél! És éppen a hit igaz eljövételét cáfolják ... Nem lelsz másra mind a mai napig. Ha az istenteleneket a törvényre mutatta rajtakapod, nagy könnyedséggel mondják rá: Ohó, az el van törölve!”

33. *Erasmus: A Balgaság dicsérete*

„Az apostolok mindenütt keresztelnek, de sehol nem tanították, hogy miben áll a keresztségnek alaki, anyagi, ható- és végoka, s eltörölhető és maradandó jegyeiről sincs náluk semmi említés. Ők könyörögtek Istenhez, de lélekben, semmi egyebet nem követvén, mint azon evangéliumi tételt, hogy <az Isten Lélek, és akik Őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.> Bizonyára még nem tudtak ők arról, hogy Jézust semmivel sem illeti méltóbb könyörgés, mint a falon függő szénrajzot, ha ez az Idvezítőt kiterjesztett kezekkel, nagy hajjal, és feje körül a szokásos három vonással ábrázolja. Mert ki érthetné meg ezeket, ha csak, mint az Aristoteles és Scotus tanítványa, nem vesződött kerek 30 esztendeig a fizikával és metafizikával? ...Az apostolok mindenütt tanítják a szeretetet, mindazonáltal nem osztják azt velünk született és szerzett tulajdonságra, és nem fejtegetik, hogy járulékos-e az, vagy lényeges, teremtett, vagy nem teremtett? Az apostolok utálják a bűnöket, de vesszek el, ha tudományosan meg tudják határozni, hogy mi az, amit bűnnek nevezünk...”

34. *Zwingli Ulrich Einsiedelben*

„Ifjú éveimben tanultam én is emberi tanítást annyit, mint a velem korúak, s mikor most 7–8 éve egészen a Szentírásra bízta magamat, a belém oltott teológia és filozófia egyre-másra ellenvetéseket akart tenni. Végre így szóltam

magamban: mindent el kell hagynod, Isten akaratát tisztán az Ő hamisítatlan igéjéből kell tanulnod. Ekkor elkezdtem imádkozni az Ő világosságáért, és az Írást pusztán olvasásra jobban megértettem, mintha sok kommentárt és magyarázatot olvastam volna el ... Senkit se imádjatok, csak az Örökkévalót! Tiszteljétek Máriát, hogy az emberiségnek a Megváltót szülte, de ne imádjátok őt, mert, ha imádjátok, akkor ez egyedül az Idvezítő imádásának rovására történhetik meg! De mit is használhatnátok ti minden Áve Máriátokkal, hogyha szívetek tele van tisztátalan gondolatokkal? Krisztus és nem Mária a mi idvességünk!”

35. Zürichben

„A legnagyobb veszedelem az Isten haragja, amely sújtja a nemzetet, amiért a családi tűzhelyet vérengző csatatérrel cseréli fel, ahonnan az igazság, a vallás és a hazaszeretet száműzve vannak. Továbbá rossz szokásokat és erkölcsöket plántál át az idegen pénz és háborúzás a szülőföldre. Végül pedig a pénzért való elszegődés a gyűlölség, az irigység és az önhaszonlesés tanyáját üti fel a zsoldosok között. ... Szeretném, ha a pápai szerződésen lyukat ütnének, és a követeknek a hátára kötnék: vigyék, ahonnan hozták! Emberevő farkast üldözni szoktak, azok ellen a farkasok ellen pedig, akik tönkreteszik az embereket, senki sem akar igazán védekezni. Pompás vörös kalapot és köpenyt hordanak, ha megrázzuk, dukátok és koronák hullanak, ha megfacsarjuk, fiadnak, testvérednek, apádnak, vagy jó barátodnak vére csorog ki belőle.”

36. Az Evangéliumról

„Az Evangélium ... semmi más, mint bizonyos üdv a Krisztus által, amelynél ránk nézve nem lehet hirdetni kedvesebbet, üdvösebbet és drágábbat. Mert a mi kétségbeesetten szorongatott s nehezen vergődő lelkünknek mi hirdethetnék kedvesebb, mint az, hogy íme, itt a Megváltó, aki minket tágas helyre vezet, és hogy olyan szabadító és vezér, aki mindenekre elégséges, mert Isten! ... Aki tehát őbenne hisz, legyen akár zsidó, akár pogány, üdvözülni.”

37. Zwingli 67 tételéből

2. Az evangélium summája az, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus, az Istennek igaz Fia, az ő mennyei Atyjának akaratát nekünk kijelentette, és ártatlanságával minket a haláltól megszabadított, és Istent kiengesztelte.
3. Mindazokra nézve tehát, kik voltak, vannak és lesznek, az idvesség egyedüli útja Krisztus.

4. Aki más ajtót keres, vagy mutat, az téved, sőt gyilkosa a lelkeknek és tolvaj.
17. Krisztus egyedül örök főpap. Akik magukat főpapoknak tartják, azok Krisztus dicsősége és hatalma ellen törekesznek, sőt őt gyalázzák.
22. Krisztus a mi igazságunk; amiből megértjük, hogy a mi cselekedetünk annyiban jó, amennyiben Krisztusé; de amennyiben a mienk, annyiban nem igaz, sem nem jó.
50. Egyedül Isten bocsátja meg a bűnt, az ő Fia, a mi Urunk Jézus Krisztus által.
51. Aki a bűnbocsátást teremtménynek tulajdonítja, elvonja Istentől a tisztességet, és annak adja, aki nem Isten. Ez valóságos bálványozás”.

38. A zürichi nagytanács 1523 január 29-i határozata

„Zwingli Ulrichot, a nagytemplom papját és kanonokját ennekelőtte sokan rágalmazták. Most, mikor bemutatta nyilvánosan is a maga tétéleit, senki sem szólott ellene, nem merete az igaz Szentírással cáfolni. Felszólítottuk többször az őt eretnekítőket; nem álltak elő, nem bizonyítottak rá eretnekiséget. Mi tehát, Zürich városának polgármestere, tanácsa és nagytanácsa, meghányván-vetvén a dolgot, elhatároztuk, hogy véget vetünk a nyugtalanságnak és egyenetlenkedésnek. Eltökélt szándékunk, hogy Zwingli Ulrich mester folytassa eddigi munkáját, a szent Evangéliumot és az igaz isteni Írást hirdesse, addig, amíg más nézetre nem bírják. Valamennyi papunk, lelkipásztorunk és igehirdetőnk is a maga helyén ... csak azt cselekedje és hirdesse, amit az Evangéliumból és a többi szent írásból bizonyítani tud. Ugyancsak, hogy ezért senki senkit semmiképpen ne gyalázzon, eretneknek ne mondjon.”

39. Zwingli Marburgban

„Ha (Lutherék) azt mondják: aki hisz Krisztusban, ... annak számára jelen van Krisztus teste, azaz, hogy Krisztust idvezítőül csak testének felemlítése mellett bírhatja, akkor velünk megegyezőleg szólnak ... Régóta elismeri mindenki azt is, hogy Krisztus, ha hiszünk, valósággal jelen van bennünk, meg azt is, hogy mi a mennyben vagyunk; csakhogy Ő valóságos jelenlétben, mi azonban főleg elmélyedés, hit, remény és szeretet által. Ha teste lelkileg van jelen, azaz szívvel hiszünk az érettünk meghalt Krisztusban, akkor nincs többé egyenetlenség közöttünk. De mikor ti természet szerint (naturaliter) való jelenlétéről beszéltek, ennek a bizonyítéknak nincs semmi hatása. Mert amint Isten hit által nem jelenik meg „naturaliter”, úgy Krisztus teste sem jelenik meg hit által „naturaliter”. Az a realis praesantia, amit elfogadok, a hit. Krisztus nem száll alá a mennyből az úrvacsorába.”

40. Kálvin a megtéréséről

„Deus animum meum subito conversiense ad docilitatem subagit. Non tam consilio, vel hortatu, sed formidabili obstinatione ... (Isten az én lelkemet hirtelen megtéréssel juttatta engedelmességre. Nem annyira tanáccsal, vagy biztatással, hanem rettenetes tanúskodással...)”

41. Ifjúkori munkája: Értekezés az ereklyékről

„...általános vélemény, hogy a kereszt, melyet Heléna felfedezett, még Jeruzsálemben van s ebben semmi kétség. De e felvetésnek az egyháztörténet nyilván ellene mond. Mert aszerint Heléna a kereszt egy részét levágatta s fiának a császárnak Konstantinápolyba elküldte ... Másrészt vegyük figyelembe, hogy a keresztnek mennyi darabja van szerteszét a világon. ... Nincs olyan kicsiny város, melyben kereszt-darab ne volna. Van a katedrális templomban s van akármely vidéki parókián is. Hasonlóképpen nincs olyan nyomorult apátság, hol ne mutogatnának egy-egy darabkát a keresztből. Némely helyen meg éppen jó nagy szilánk van, pl. a párizsi Saint Chapelle-ben, Poitiersben, Rómában, ahol állítólag meglehetősen nagy, a valódi kereszt anyagából készült feszület látható. Egyszóval, ha a kereszt minden maradványát összegyűjtenők, jó egy hajóteher válna belőle. Pedig az evangélium bizonyítja, hogy a keresztet egy ember is képes volt hordozni. Minő merészség kellett ahhoz, hogy az egész világot elárasszák olyan roppant mennyiségű fával, hogy 300 ember sem tudná elvinni!”

42. Kálvin válasza Sadoletus bíboros levelére

„Bár leveledben sok mindenről megemlékezel, mégis abban lehet összefoglalni alap gondolatát, hogy a genfieket a római főpap hatalma alá visszatérítsd, amit persze te az egyház iránti hűségre és engedelemre való visszatérésnek nevezel. De mivel e kevésbé rokonszenves gondolat elfogadására még kissé puhíthatni kellett a lelkeket, hosszadalmas előadást tartasz az örök élet hasonlíthatatlan drága kincséről. Majd ismét teszel egy lépést tulajdonképpen tárgyad felé, s bebizonyítod, hogy a lelkekre nézve nincsen veszedelmesebb nyavalya, mint a helytelen istentisztelet. Meg is mondod, hogy az Isten helyes tisztelésének az a legjobb szabálya, amit az egyház előír. Tehát azok üdvössége forog veszélyben, akik az egyház egységét megrontották, ha eszükre nem térnek. Aztán kijelented, hogy a ti társaságotoktól való elszakadás kézzel fogható elpártolás az egyháztól. Az meg, ahogy tőlünk az

Evangéliumot vette a nép, nem egyéb, mint istentelen dogmák tarka vegyüléke. Mindebből persze következtetést vonsz le arra nézve is, hogy Isten milyen ítélete várakozik ránk, ha intelmeidnek nem óhajtunk engedelmeskedni.... Ránk fogod hát, hogy előttünk semmi más nem lebegett, csak nagyravágyásunk és kapzsiságunk kielégítése ... – Ha előttem csak saját érdekem lebegett volna, semmi esetre sem hagytam volna el vallásotokat. Nem dicsekszem, ha azt állítom, nálatok sokkal könnyebben jutottam volna rangra.

Ti azzal vádoltok, hogy mi a lelkészi tisztséget felforgatjuk, – amelyből tinálatok az igazi tartalom helyett csak az üres név maradt meg. Ami a nép legeltetésének gondját illeti, a gyermekek is tudják, hogy a püspökök és presbiterek e tekintetben néma szobrok, viszont minden halandó tapasztalja, hogy a zsákmányolást és falást minő ügybuzgósággal végzik ugyancsak ők. Nagyon fáj, hogy a szent vacsora helyére az áldozat lépett, mely Krisztus halálát megfosztja erejétől. Felemeljük szavunkat a misék kárhuzatos árúba bocsátása ellen ... Támadjuk a képek bűnös imádását. Kimutatjuk, hogy a szentségek sok balga emberi vélekedéssel vannak elrútítva. A bűnbocsátó levelekre azt tanítjuk, hogy azok Krisztus keresztyének borzasztó gúnyolására csúsztak be. Jajszavunkat hallatjuk afelett, hogy a keresztyén szabadságot emberi hagyományok tették tönkre, s nyomták el végképp. Azon voltunk, hogy ez és hasonló nyavalyáktól megtisztíthassuk azokat az egyházakat, melyeket Isten adott gondjainkba ... Térjenek valahára magukba, s gondolják el, hogy minő hűséggel legeltetik a keresztyén népet, melynek nem lehet egyéb tápláléka, mint Istenének Igéje. Ne tetszelegjenek nagyon abban, hogy meséjüket most nagy taps között, s nagyrészt kedvező tetszésmoraj mellett adják elő. Gondolják el, hogy még eljutnak amaz utolsó pontra is, hol többé bizonyára nem lesz meg színházuk, hol többé nem árulhatják büntetlenül füstjüket, hol a hiszékeny elméket nem lehet csalafintaságokkal bilincsbe verniük, hol az egy Isten ítéletéből állnak, vagy esnek.

„Adja Isten, Sadolet, hogy te és minden többi tied végre-valahára megértsetek, hogy az egyházi egységnek nincs más köteléke, mint Krisztus Urunk, ki minket az Atyával megbékített, ki testének tagjaivá gyűjt minket jelen szétszórtságunkból, hogy így Igéje és Lelke által egy szívvé s lélekké legyünk.” (Az Institúció részleteit a kötetből olvassuk, a Servet ügy aktáit is.)

43. Kálvin végrendeletéből

„Az Úrnak nevében, Ámen! Én Kálvin János, az Isten Igéjének a genfi gyülekezetben szolgálója, különféle nyavalyák által elnyomatva és leveretve lévén, s érezvén, hogy az Úr nemsokára magához szólít, elhatároztam, hogy vég-

rendeletet teszek, s utolsó akaratomat írásba foglaltatom, amint következik. Mindenekelőtt hálákat adok az Istennek, hogy ő, ki engem teremtett és e világba állított, rajtam megkönyörülvén, nemcsak a bálványimádás mélységes sötétségéből, amelyben el voltam merülve, kiragadott, evangéliumának világosságára elvezérelt, az üdvösség tudományában részesített – amire pedig igen méltatlan voltam – és végtelen irgalma és jóvolta szerint nem csak azon hibáimat és bűneimet tűrte kegyelmesen, melyekért megérdemeltem volna, hogy orcája elől elvessen és elűzzön, hanem még mindezek felett olyan kegyelmes volt irántam, hogy az Ő evangéliuma igazságának hirdetésében és terjesztésében az én munkáimat is használni méltóztatott ...”

44. *Budán 3 Bécsből jött pap*

Gryneus Simon (Melanchton barátja, humanista)
 Speratus Pál (Bécsből menekült, budai plébános)
 Kordatus Konrád (a királyné gyóntatója, könyveit elégették).
 Vier tröstliche Psalmen an die Königin von Ungarn...

45. *Dévai Bíró Mátyás – a nagyváradi hitvitára*

„Mínthogy az örök üdvösség, vagy örök kárhozat feltétele mellett mindenki tartozik hitéről Isten színe előtt angyaloknak és embereknek vallást és bizonyosságot tenni, ennél fogva azokat, akik bármilyen ürüggyel a felismert igazságot elrejtik, vagy elhallgatják Krisztus is megtagadja majd ítéletének napján, az Ő Atyja és az a angyalok előtt. Akiket pedig ő megtagad, azok a sátán hatalma alá vettetnek az örök kárhozatra.”

46. *Sztárai Mihály*

„Hét éve elmúlt már, hogy én Isten akaratából a török uralom alatt álló Alsó-Baranyában Laskó városában az Úr Igéjét hirdetni kezdtem, és már innen és túl a Dunán és a Dráván, az Úr gazdag és már túlért gabonájának aratására jött többi atyfiakkal s a Szent Lélek segítségével 120 egyházat alapítottam, amelyek közül mindegyikben egy értelem szerint hirdettetik és fogadtatik Isten Igéje, és pedig olyan nagy tisztasággal, hogy sokan állítják, miszerint jobban szervezett egyházakat azoknál sem láttak, akiknél az Úr Igéje idestova 30 esztendeje hirdettetik. Az Úrtól lett e dolog, és csodálatos a mi szemeink előtt.”

47. Az igaz papság tüköréből

VIKÁRIUS, FRÁTER, BORBÁS, ANTAL, TAMÁS, BÖRÖCK PAP

Vikárius: Na mit feddődtök ti ittegyön?

Fráter: Tisztelendő Vikárius uram! Ládd-é, ez eretnek mindnyájunkat farkasoknak monda, im jól hallotta Böröck uram.

Vikárius: Farkasoknak? Ugyan az aggeb atya legyen az, vigyék a tömlöcbe.

Borbás: Tömlöcbe? Még ingyen sem mondtuk, miért jöttünk, s immáron a tömlöcbe vitetnéd?

Vikárius: Mi ördögért jöttetek?

Antal: Azért jöttünk, hogy nyaka-nyírett papokat, heréletlen kappanokat, fa papokat, váz papokat, csúf papokat, bolond papokat ezután nem akarunk tartanyi. Mert nem igazoljuk, hogy minden tudatlannak az fejét megnyíritek és osztán pénzért pappá teszitek, hanem azt akarjuk, hogy aki érdemli a papságot, azt pénz nélkül pappá tegyétek, aki pedig nem érdemli, azt a csépre, kapára, kaszára, kalapácsra, avagy kaptárra igazítsátok.

Vikárius: Micsoda? Lám, ti akartok nekünk parancsolni? Fogjátok meg mindnyájukat, és vigyék a tömlöcbe!

Borbás: Jöszte csak hágsó-szökő kankó, bizony úgy ütöm az apácamaró fogadat, hogy kiesik onnan!

Antal: Oldalt, Bereck a hájas breviárral, mert bizony, majd leütök melletted a pálcával!

Böröck: Ezekkel mi nem bírunk, hogyha pápára nem vejendjük dolgunkat.

PÁPA, PISPEK, VIKÁRIUS, FRÁTOR, BÖRÖCZK, BORBÁS, ANTAL, TAMÁS

Pápa: Ni mi dolog az, hogy ti minduntalan rám futtok, és immár nyugodnom sem hagytok?

Frátor: Szentséges pápa atyám! Láss dolgunkhoz, mert bizony ezennel elveszünk!

Vikárius: Én leteszem atyaságod előtt a vikáriusságot, mert én velem semmit sem gondolnak.

Püspök: Én is leteszem a pispökséget, mert amint én értem, immár papokat nem szentelhetek.

Böröck: Én is behoztam a papságot mind a breviárral egyetemben, mert immár sem komprációt nem adnak, sem a plébánosságban nem tartnak.

Frátor: Bizony, én is itt hagyom mind a csuklyát, mind a kápát, ha te szentséges atyaságod ránk nem gondol.

Pápa: Huj, mi ördög lölt mindnyájatokat, hogy meg nem mondhatjátok?

Frátor: Szentséges pápa atyám! Bizony nagyobb lelt az ördögnél. Azzal

mi nem sokat gondolnánk, mert jó ismerő barátunk, csakhogy egyéb ne marná a hasunkat.

Pápa: Hiszen immár megmondhatjátok, micsoda?

Vikárius: Imez eretnek pap mindnyájunkat farkasoknak mondott.

Frátor: De nem csak farkasoknak, hanem még annak felette lopóknak, latroknak is, tolvajoknak is mondott.

Böröck: No semmi volna az, de engemet immár a plébánosságból is kiiramtatott, és a csépre, kapára igazított, maga sem pilisse, sem breviárja nincsen.

Pápa: Hogy volnátok ti papok, ha pilistek nincsen?

Tamás: Nem a pilis a papság. Mert lám a szárcsának is pilisse vagyon, de azért ugyan nem pap.

Pápa: De ugyan miképpen tettenek pappá titeket?

Tamás: Ím, eképpen. A mi pispökünk begyűjtötte a körül való tudós papokat, prédikátorokat és a keresztyén népeket. Jól megkérdezett először a prédikátorok előtt a mi tudományunkról és a hitnek ágazatairól. Megtudakozott a mi életünkről is. Aztán osztán prédikáltatott velünk egynehányszor a keresztyének előtt, úgy tött osztán pappá, és elbocsátott minket ahová a keresztyéneknek kellettünk.

Pápa: No, Istenemre mondom, soha nem tesznek itt olyan pispököt míg az én fejem fenn áll! Mert soha nem volt olyatán pispök, sem nem tettenek aképpen papokat, amiképpen te beszéled.

Tamás: Krisztus urunk is aképpen tette pappá az apostolokat. Szent Péter is akként tett papokat.

Böröck: Eb higgye azt!

Tamás: Nem hiszed? Hozzadsza csak a hájas breviárt, s ím majd megtalálom én benne.

Böröck: Nincsen itt.

Antal: Lám a palack mellett van a szatyorban, de bizony élve adod!

Borbás: Hálóra Böröckös!

Frátor: Mi ördögöt tész volt itt azzal, hogy még abból is fejünkre bizonyítanak!

Vikárius: Nem tudtad ördögbe lúgzóba vetnyi!

Tamás: Ládd-é, miképpen vagyon megírván: Szent Péter, úgy mond, imádságot tevén és az ő kezeit Apollinárinak fejére vetvén ím ezt mondá: A mi Urunk Jézus Krisztus, úgymond, elbocsássa az Ő szent angyalát, ki vezérelje a te útatad, és megadja a te kéremésedet. És ez beszédek után őtet megapolván, tőle elbocsátá. – Látod-é, sem olajjal nem kené az ujját, sem meg nem nyíré a fejét, hanem ugyan annélkül nemcsak pappá, hanem pispökké tövé és elbocsátá. Úgy vagyon-é?

Böröck: Úgy vagyon, de bizony én ezt többé nem tudtam.

Tamás: Igyál csak jobban a palackból, jobban megtudod.

Böröck: Innám, ha volna benne, de mind elfogya a fölöstökömbe.

Pápa: Ha az úgy vagyon, hogy még a rossz breviár is ránk szól, tehát én bizony felakasztom magamat!

Tamás: Szabad, ha magadat nem kémelled, még ím ma vacsorán értheted Lucipert, Júdás doktoroddal egyetembe de én inkább azt mondanám, hogy ne akartanád, hanem hadnál békét a pápaságnak, és elégednél meg a római pispökséggel; ne foglalnál magadnak a papokon, pispökökön császárságot.

Pápa: Nem tudok ám prédikállanyi s lám, te azt mondod, hogy néha ebek azok, akik prédikállanyi nem tudnak.

Tamás: A más dolog immár. De ha nem tudsz prédikállanyi, hiszen tudsz kapálnyi, s azzal is élélhetsz.

Pápa: Hév ám a kapa nyele!

Tamás: Megpökjed te, s meghidegedik. Mégis jobb kapálnod, mint magadat felakasztanod.

Vikárius: Bizony, én vargává leszek.

Böröck: Én pedig tímárrá leszek, és óvcsón adom osztán a bőrt, csak te ritkán varrjad.

Frátor: No, pispök uram, légy kovácsá te s ím én szénégetőd leszek.

Püspök: Bátor, de leesik osztán az okulár az orromról, ha az nagy verőt kezembe vejemdem.

Antal: Ez ám dolgokat, ha nem tanultatok.

Borbás: Lám mondám szomszéd, hogy mind fapapok ezek.

Antal: Bizony azok, hálá legyen az Istennek, hogy torkunkról elvethetők őket, többé ne tartsunk immár efféle néma ebeket.

Borbás: Bizony ne, hanem jámbor papokat és tudós prédikátorokat, kikkel egyetembe az Úristen az Ő szent országába vigyen bennünket.

Antal: Ámen jó szomszéd, bátor úgy legyen!

–„Popge pod koritom, pod trojam senom” –

48. *Verancsics Antal egri érsek*

„Csodálatos e veszett emberek makacssága, mert semmi érv, semmi igazság, még, ha ujjal mutatjuk neki, nem mozdítja el őket tévelygő hitüktől, sőt annál rosszabbak és erősebbek lesznek. Négy a házamnál van fogságban, egyik prédikátor, a többi közrendű. Konok mind, és a fáraónál is megátalkodottabb. Kívül kettőt ostromlok, kiket, ha le nem győzhetek, kiviszem, hogy amennyire lehet, egész megyém tiszta legyen az efféle szemináriumoktól”

49. Méliusz Juhász Péter

„Ha lelkészek nincsenek, mint a török hódoltságban és más helyeken, az egyház, amint választhat és hívhat, úgy avathat is lelkészségre, és annak az egész tanítás és a sákramentumok kiszolgáltatásának tisztét átadhatja, mihelyt annak tiszta élete és tudománya megpróbáltatott.

Nem a juhok a pásztort, hanem a pásztor tereli a juhokat. Nem a hivalkodó herének való a lelkipásztorság. Jaj a here, tunya, rest papoknak, kik sem tanulnak, sem tanítanak. A lelkipásztorok a poklok kapui ellen is mondják ki az igazat, és tanítsanak az ördög és a gonosz emberek akarata ellen”.

50. Károlyi Gáspár:

*Országoknak és királyoknak romlásoknak, jó szerencsájöknek,
vagy gonosz szerencsájöknek okairul. etc.*

„Miképpen az Esdrás pap, az Isten népének papja, Babilóniában sírván nyughatatlankodik és búslakodik, tudakozván magában, mi legyen az oka, hogy az zsidó ország szerencsétlenség alá vettetött, és az asszíriai birodalomtul olyan igen megrontatott, azonképpen mostan sokan búsonganak és gondolkodnak, tudakozván magukban, mi legyen az oka, hogy a mi nyomorult országunk és nemzetségünk ilyen szerencsétlen, és az pogány törököktől ilyen igen megrontatott és pusztított, kik az Istent nem esmerik, és nem hívják segítségül. Némelyek pedig az szerencsének és történetnek tulajdonítják ezt. De nagyobb dolog ez, hogy nem mint szerencsének tulajdoníthatnók, vagy történetnek... Sokan egyenlő akarattól azt mondják, hogy az országnak jó szerencséje abban vagyon, ha az országban bölcs király vagyon, ha az királynak jó tanácsosai vadnak, ha ifjú tanácson nem jár, mint az Roboám, ha sok vitézljő szolgálai vadnak, kik az hadakozásban bölcsek, és ha egyenesség van az országban.

Bizonyával pedig, hogy bölcsen szólnak, az kik ezt mondják. (De) az az ország szerencsés és annak az királynak vagyon jó előmeneteli, aki Istennek és az Ő szent Fiának, Jézus Krisztusnak szolgál, ezt hallgatja, ezt csókolgatja, mint az szent Dávid int, ő mellé hódol. Az, ki keresi az Istennek országát, hallgatja az Istennek Igéjét, nem ragaszkodik idegen istenhez. Nem veti az ő bizalmát emberben és emberi cselekedetben, hanem csak az Jézus Krisztusban bízik.

Viszontag országnak és királynak szerencsétlenségének ettől vagyon. Mert az Istennek, és az szent Fiának nem szolgálnak, nem hallgatják azt. Nem keresik az Istennek országát, nem hallgatják és nem böcsüllik az Istennek drága Igéjét, idegen istenben bíznak, nem abban, aki az földet, mennyet

teremtette. Nem tisztelik, nem félik az igaz Istent, és az ő életüket nem rendelik az Istennek parancsolatja szerint, hanem az testnek kívánsága szerint járnak, kevélyek, telhetetlenek, kegyetlenek, prédálók, ártatlan vérnek oltói, szegényeknek nyomorgatói.”

51., 52. A Vizsolyi Biblia Előljáró beszédéből

„Nagy gondviseletlenség volt azért és Istenhez és az Ő szent Ígétéhez való nagy idegenség, hogy holott minden nemzetségnek nyelvén vagon az Istennek könyve, az magyar nemzetség arról ennyi ideig gondot nem viselt. Nem tudom, ha az prédikátorokat vádoljam-é, vagy az fejedelmeket. Bizony, az Heltai Gáspár munkája és az Mélius Péteré bizonyoságot teszen arról, hogy találtattak volna olyak ez előtt is, kik a munkát nem restellették volna, ha az fejedelmek arra gondot viseltek volna, az tanítókat felébresztették volna, és az ő tárházukat az Isten tisztességére megnyitották volna. ... Noha pedig volt darabonként az Bibliának valami része megfordítva, de mindenestől fogva egészen ez ideig az mi országunkban az mi nyelvünkön nem volt, hanem az kegyelmes Istennek jó kedvéből most mégyen ki, egynéhány nevezetes, jámbor, istenfélő Nagyságos Uraknak intések, törekedések és költségek által, kik annyira nem igyekeztek ez dologban ez világi hírre és tisztességre, hanem csak az Isten tisztességére, az ő házának épülésére, hogy az ő maguk nevét is nem akarták ide beiratni, megelégedvén azzal, hogy az ő nevek az életnek könyvében be vagon írva.

Az olvasóknak:

... az Isten és az én jó lelkiismeretem nékem bizonyoságom, hogy nem egyebet, hanem az nagy Istennek tisztességére, az ő házának épülésére néztem ez dologban. Más az, hogy szabad mindennek az Isten házába ajándékot vinni. Egyebek vigyenek aranyat, ezüstöt, drága köveket. Én azt viszem, amit vihetek, tudni illik magyar nyelven az egész Bibliát, melyet eleitől fogva sokan igyekeztek offerálni, de véghez nem vihették. Annak okáért minden keresztyén olvasókat kérek, hogy az én munkámért engem ne rágalmazzanak, és meg ne keserítsenek, hanem nagy Isteni félelemmel és hálaadással vegyék és olvassák ez magyar nyelvre fordítottatott Bibliát.”

Szenczi Molnár Albert emlékezése a Hanai Biblia előszavában:

„... innen vagon, hogy ezelőtt majd húsz esztendővel, a Magyarországi Anyaszentegyházak Előljárói, Tanítói, az Bibliának Magyarul fordításában kiváltképpen az Tremellius és Junkius exemplárával éltenek, és az Bibliát kibocsáták Visolban, az nagyságos Rákóczi Zsigmondnak és több tekintetes Uraknak segedelmekkel.

Melly első kibocsátásnak szolgálattyaiban, akkori gyermekségemben is, részesétött engemet az Istennek gondviselése. Holott az időben lábánál forganék az bücsületes embernek, Károli Gáspárnak az Gönczi prédikátornak. Az ki fő igazgatója volt az kinyomtatásnak, és engem gyakorta az Visoli nyomtató helyben kiküldött az ő tőle írott levelecskéekkel...

És először pedig jól emlékezem rá, melly nagy Isteni félelemmel és böcsületeséggel kezdett az első kibocsátáshoz a Bücsületes Károli Gáspár (kinek, hogy valaha cselédi között forgottam legyen, megmondtam az előtt).

Mert előtte álltam egykor, midőn tanácskozáék Pelei Jánossal, az ő Schola Mesterével az ő Seniorságához tartozó tanító atyafiaknak egybegyűjtése felől, közönséges könyörgésre az ez elkezdett dolognak jó előmeneteliért. És mikor már az könyv nyomtatattatnék is, egy néhányszor hallottam, hogy fohászokdván, így szólott: Csak az Isten addig élteszen, míg ez Bibliát kibocsáttathassam, kész leszek meghalni és az Krisztushoz költözni!"

52/a. Az 1568-as tordai országgyűlés a vallásszabadságról

Urunk ő felsége, miképpen ennek előtte való gyűléseibe országával közönséggel az religió dolgáról végeződött, azonképpen mostan és ez jelen való gyűlésbe azont erősíti, tudniillik midőn helyükön az prédikátorok az evangéliumot prédikálják, hirdessék, kiki az ő értelme szerént, és az község, ha venni akarja, jó, ha nem penig, senki ne kényszerítse az ű lelke meg nem nyugodván, de oly prédikátort tarthasson, az kinek tanítása ő néki tetszik. Ezért pedig senki a superintendensek közül, se egyebek a prédikátorokat meg ne bánthassa, ne szidalmaztassék senki az religióért senkitől, az előbbi constitutiók szerént, és nem engedtetik ez senkinek, hogy senkit fogsággal, avagy helyből való priválással fenyőgessön az tanításért, mert az hit Istennek ajándéka, ez hallásból lészön, mely hallás Istennek Igéje által vagyon.

53. Szenci Molnár Albert Psalterium-beli üdvözlete

„Az Magyarországon és Erdélyben vitézkedő keresztyén Anyaszentegyháznak, lelkipásztorainak, tanítóinak és tanuló ifjainak”

„Miulta tanulságnak kívánságából idegen országban élek és látás hallásnak okáért néha veszedelembe is forgok, gyakran kérem azt az Űr Istentől, hogy ... ez földön éltemet az Krisztus Szent Lelkével úgy vezérelje, hogy senkinek ne legyek botránkozására, hanem az híveknek seregiben élhessek egyebeknek hasznokra és az ő felséges nevének dicséretire. Innet vagyon, hogy ez híres

Akadémiákban főtanítók közt forogván, nem kapok ez világon gazdagító tudományokon, hanem olyakat kívánok, melyekkel legtöbbször használhassak az mi nyomorgó hazánkban.

Ezelőtt annakokáért hét esztendővel, midőn Kassán éntőlem magyar könyvet kért volna az tiszteletes Békési János ... mihelt följutottam volt Heidelbergában, menten magyarul fordítottam az Daniel Tosdsanus Vigasztalókönyvét, mellyel én az megmondott kassai személynek akartam hálaadó voltomat megmutatni. Az után pedig egynéhány esztendővel fáradtság nagy munkával az Deák és Magyar Dictionariomat.

Ezeket pedig, ó Istennél kedves anyaszentegyház, nem dicsekedésből számlálom elődben, ... hanem kedvem ellen azért beszélem meg jó igyekezetemet és fáradságomat, hogy lássák meg ezt némelyek, akik engem Tehozzád méltatlannak alítanak, és haszontalan fiadnak ítélnék, csak azért pedig, hogy illendő hivatal nélkül, nem futok az néked szolgáló tisztkeresésre ...

Mostan azért, ez Zsoltárkönyvet, mellyel én sok időtől fogva az én ínségiben gyűlölőim ellen vigasztaltam magamat: immár pedig Teneked vigasztalásodra és együgyű tagjaidnak hasznokra magyarul fordítottam, kérlek, tekénts d engedelmes szemmel, Szerelmes Anyám, keresztyén Anyaszentegyház ...

Ti kegyelmeteket is, tisztelendő Uraim, Lelkipásztorok és Schola-mesterek, fölötte igen kérem azon, hogy Kegyelmetek jókedvvel fogadja ez könyvecskét ... az egész zoltárt magyar versekben még senki nem formálta az én tudásom szerint. Látom pedig azt is, némelyek igen paraszt versekben vadnak foglalván: Noha még az Szent Léleknek is kedves az verseknek szép egyező volta ... Az régi énekekben pedig avagy tíz vers is egymás után mind egy igében ment ki, ahonnan az históriás énekekben számtalan az sok vala vala vala. Kin az idegen nemzetek, az kik ezt látják, nem győznek rajta eleget nevetni ... Az francia ritmusok pedig sokkal különb formán foglaltatnak öszve, és az verseknek sokféle nemei vadnak ... Öszvességgel az zoltárok százharminc különböző nótákra vadnak és majd megannyi az verseknek nemei.

Annakokáért meggondolhatja minden, minemő nagy munkával kellett énnékem ez hosszú magyar igéket az francia apró igékből álló versekre formálnom, holott egy syllabával sem tehettem többet hozzá, sem az sensustól nem kellett eltávoznom. Mert nagyobb gondom volt az fundamentombéli igaz értelemnek fordítására, hogynem az verseknek ékesgetésére ...

Végezetre, Atyámfiai, legyetek jó egészségben, épüljete meg, egy értelemben legyetek, békességben lakjatok és az szeretetnek s az békességnek Istene léssen veletek.”

54. A tridenti zsinat határozataiból

1. A Szentírás és a hagyomány, a Vulgata. „A tridenti egyetemes szent zsinat vallja, hogy az igazság és a tan (amely az egyházban érvényes), az írott könyvekben és a fel nem jegyzett hagyományban foglaltatik, amelyeket az apostolok magának Krisztusnak szájából hallottak, vagy egyenesen a Szent Lélek diktálása után adtak kézről-kézre, s így jutottak le hozzánk. Azért az orthodox atyák példáját követve, egyenlő szeretettel és alázattal elfogadja úgy az Ó- és Újszövetség minden könyvét (mert ugyanaz az egy Isten adta mindkettőt), s a hagyományokat is, úgy hitre, mint az erkölcsre vonatkozókat, melyeket úgyszólván szóról-szóra diktált a Krisztus, vagy a Szent Lélek, s melyek megszakítatlan egymásutánban származtak le a katolikus egyházban. – Hogy mindenki tudja, hogy a latin kiadások közül melyiket kell hitelesnek tekinteni, elhatározza a zsinat azt is, hogy a régi és általánosan elterjedt (= vulgata) kiadás – mely sok százados használat alatt mindig az igaznak tartatott – tekintendő hitelesnek a nyilvános felolvasásokban, disputákban, prédikációkban és magyarázatokban, hogy semmi ürügy alatt soha senki el ne merje vetni. – Továbbá, az Egyházat illeti a szentírás igaz értelmének megállapítása és helyes magyarázata.

2. A megigazulás. Aki azt mondja, hogy az istentelen, vagy bűnös pusztá hit által igazul meg, úgy, hogy azt véli, hogy semmi egyébre nincs szüksége, ami közreműködjön a megigazultság kegyelmének elnyerésére, s egyáltalán szükségtelen, hogy az ember saját akaratával jusson abba a helyzetbe: átkozott legyen!

Ha azt mondja valaki, hogy a megigazító hit nem egyéb, mint Isten irgalmában való bizodalom, mely a Krisztusért elengedi a bűnöket, átkozott legyen!

Ha azt mondja valaki, hogy az újjászületett és megigazult ember a hite alapján bizonyos lehet abban, hogy a kiválasztottakhoz tartozik: átkozott legyen!

Ha azt mondja valaki, hogy a nyert kegyelmet jó cselekedetekkel nem lehet megőrizni, és Isten beszámítása előtt is gyarapítani, hanem a cselekedetek csak gyümölcsei és jelei a megnyert igaz állapotnak, nem pedig eszközök is annak gyarapítására: átkozott legyen!

Ha azt mondja valaki, hogy a megigazultság kegyelmének elnyerése után minden bűnbánó bűnös vétkei megbocsáttatnak, s örök büntetése úgy elvételik, hogy semmiféle ideiglenes büntetést nem kell szenvednie itt e világon, vagy a jövőben a tisztító tűzben, mielőtt a mennybe léphetne: átkozott legyen!

Az úrvacsora: Ez a szent zsinat újból kijelenti, hogy a kenyér és bor megszentelése által a kenyér egész lényege (= substantiája) Krisztus urunk testének lényegévé és a bor egész lényege az Ő vérének lényegévé változik át. S ezt az átváltozást a szent katolikus egyház a ténynek megfelelően átlényegülésnek (= transsubstantiatio) nevezte el.”

55. Loyola Ignác imádságából

„Taníts meg Uram, hogy érdemed szerint szolgáljalak; hogy adjak, és ne számláljam az árát, hogy harcoljak, és ne törődjem a sebeimmel, hogy munkálkodjam, és ne óhajtsak pihenést, hogy fáradozzam, és ne kérjek jutalmat többet, mint annyit, hogy tudom: a Te akaratodat cselekszem. A mi Urunk, Jézus Krisztus által.”

56. *Exercitia spiritualia*

„Ami a szent engedelmességet illeti, ezen erénynek tökéletesnek kell lennie minden tekintetben, végrehajtásban, akaratban, értelemben kellő gyorsasággal, lelki örömmel és kitartással; hitessük el magunkkal, hogy minden, amiben tőlünk engedelmességet kívánnak: helyes; elnyomva saját magának minden ellentétes gondolatát és ítéletét, igyekezzék mindenki elhíttetni magával, hogy aki engedelmeskedés alatt él, annak az isteni gondviselés folytán úgy kell igazgattatnia és kormányoztatnia, mintha hullá volna (perinde ac cadaver esset), mely nem törődik vele, akármerre mozdítják, vagy viszik. Hogy minden tekintetben eljussunk az igazsághoz, s egyáltalában ne tévedjünk: folyton szemeink előtt kell tartani azt az elvet, hogy amit én fehérnek látok, elhiggyem, hogy fekete, ha az egyház felsőbb tekintélyei úgy állapítják meg.”

57. *Chabrol: Isten bolondjai-ból*

„Florac városának rendkívüli vésztörvényszéke elevenen való megégettetésre ítélte a Lélek-Pierre-nek mondott Pierre Séguier-t, és hogy az ítéletet az elkövetkező nap hajtják végre Monverthida főterén. Az írnok, akit a bíróságnak Florac-ba küldött tanácsbírái maguk mellé rendeltek, a mi sorainkba tartozott, lemásolhatta a peres írásokat, és hírt adhatott mindnyájunknak. „Kihallgatván a helyszínen, Fortmorte vidékén, ahol a Poul Kapitány ügyességéből elfogatók, a következőképpen: – Nyomorult, mit gondolsz, mi lesz a sorsod? – Válaszola:

Az, amit én szántam volna néked! – Megkérdeztetvén a rendkívüli törvényszék által: – Léleknek neveznek?

– Minden bizsonnyal, mivel bennem lakozik a Lélek!

– Lakásod hol vagon?

– A pusztaságban, s egy kis idő múlva a mennyekben!

– Kérd a király bocsánatát!

– Az Örökkévaló a Király!

Minekutána fent mondott Séguier előtt felolvasták az ítéletet, azaz hogy

el kell szenvednie a rendes és rendkívüli kínvallatást, minekutána töből levágják jobbját, majd pedig élve elégetik, és hamvait a szélbe szórják, fent nevezett a következőket válaszolá: – Lelkem kertjében árnyas lombok vannak, és források csörgedeznek. Tudja meg mindenki! a nagy Lélek, amikor megjelent Montverthida főterén... még kisebbnek, még nyomorúságosabbnak látszott, mint nyomorú hegyeinknek legnyomorúságosabb embere, és egész testét kifecamította a kínvallatás feszítőkereke. Lélek Séguier annál nagyobb volt, amikor fogolyként ment összetört csontjain és izmain – amibe egy vén vaddisznó is belepusztult volna – és egyszerre csak énekelni kezdett: <Öntsd ki a Te haragodat rájuk, és a Te haragodnak búsulása érje el őket! Legyen az ő palotájuk puszta, és az ő hajlékukban ne legyen lakos! > (Zsolt 69,26). Néma csend lett, mivel a katonák ámulata erősebb volt, mint a parancs, hogy harsogják túl a megkínzott ember hangját. Szemünkkel láttuk, ahogy Lélek odatartja jobbját a bakónak, majd, miután az végzett az elsővel, eléje tartja a másikat, vágja le azt is, arcába kiáltja, hogy legyen meg ez az öröme is, a tájnyelv szép és pontos kifejezését használva: nehogy éhen maradj! Ám a bakó azt válaszolta, hogy a parancs csak egy kézről szól. Ekkor Lélek – minthogy jobb keze feje még ott lógott csuklóján – elharapta a bőrt, és kezét rádobta a máglyára. Két lánccal odakötötték a cölöphöz, ekkor ő így jövendölt: < Egy kis idő még, és víz borítja ezt a helyet! > Tetemének hamvait még bele sem szórták az északi szélbe, az emberek már is szétvitték a hírt az egész vidékre, Lélek élete végének csodás eseményeiről.

Egyhónapos se lehettem akkortájt. ... Szüleim és keresztszüleim titokban elvittek engem Genolhac mezővárosba, ahol egy szalmapajtában már várta őket Cambadécéde tiszteletes, hogy a mi hitünk szerint megkereszteljen engem. Hazamenet anyám egyszerre csak megkéri a kis gyülekezetet, pihenjenek meg egy keveset, hogy ő megetethessen engem. ... Alkalmas pihenőhely ez itt, a pásztorok jól ismerik a sziklaodút a hegyerinc alatt, két tucat öllel a Szép Serpenyő hágó vendégfogadója alatt... Azon a napon a fenevad megzabálta Passevinéket (a Szép Serpenyő gazdáit), és Barteveléket, szomszédait túl a hágón. A Passevin cselédkéket, Elise-t, Elodie-t Margueritt-et és Marie-t – húszéves volt a legidősebb, tizenöt az aprókának becézett, és mindegyik olyan szép, hogy a szekeresek inkább választották a hosszabb utat, csakhogy megállhassanak a Szép Serpenyőn, és olyan szemérmesek, hogy a férfiember csak a szemével lelhesse bennük örömét, ujjal sem érintette őket – mint mondtam tehát: a kis Passevineket és Marie-Janne Bartavelt, Marthe húgával egyetemben a király nagyszámú dragonyosa megerőszkolta azon az éjszakán, a dragonyosok azután, kedvüket töltvén, az arcukba vizeltek, meztelenre vetköztetvén szalmán megpörzsölték őket,

ahogy a disznót szokás megpörzsölni, – csakhogy a disznót előtte megölik! – összeszurkálták őket túvel és háromélű törrel, forró faggyút csorgattak szemükbe, fújtatóval felduzzasztották testüket, miközben dob pergett, és a szent Katolikus és Római egyház katonái módfelett szabadszájú dalokat harsogtak.

Genolhac lelkésze nem hagyta el a királyság területét, mivel másnap elfogták, és a szokásos módon végeztek vele, azaz: levágták a keze fejét, kitepték a nyelvét, kivágták a szemét, majd kezénél-lábánál fogva két erős hátszlóhoz kötözték, és gyí, te ló! meg a sarkantyú is dolgozott – élve kettéhasították. A szerencsétlen Cambadécéde földi maradványait a törvény szavának megfelelően lófarokra kötözve végighurcolták falvaikon, hogy jobb belátásra bírják földijeinket, majd moslékban odadobták Cézár Gardés kolostori majoros disznainak.

Manigas, a vén pap, ... testére szabott halállal halálozott el Chabert chamborigaud-i fogadóiban, hol is teli bendője szinte felpukkad a pálinkától, helyére egy La Chazette nevezetű fiatal káplánt küldtek. Szép arca volt, deli termete, rugalmas és karcsú akár egy kisasszonyka, haja oly szőke és lány, hogy kár volt a fején a pilisért ... La Chazette atya, amint megérkezett, a gyermekekkel kezdett foglalatoskodni; magához hívta őket, körülülték a lángoló tüzet, megsimogatta őket, dőlt a főtt szirup, a hamuban gesztenye sült. Még jobban elámultak, amikor kertelés nélkül kijelentette: ő bizony édeskeveset törődik a hitünkkel, és, ha nekünk úgy tetszik, hogy a római vallást csak színleljük, de alatta reformált szívet melengessünk, ezt kiki intézze el Istenével; ... ebben egyébként is csak szüleinket követjük, a fiúi engedelmesség pedig nagyon szép érzés ... A bizonyítványokat éppen olyan előzékenyen kiadta, mint elődje, nem kérte a kétszeres, sokszor még a megszabott díjat sem, olyannyira, hogy a gyermekek után a szülőket is megnyerte.

Ahogy múltak a napok, La Chazette atya elvitte a gyermeknépséget a gesztenyésben, és megtanította őket különféle játékokra. Egyik nap rajzolási verseny-félét rendezett, mondván, hogy az a puja lesz a nyerő, aki a legjobban rajzolja meg otthona képét, úgy, hogy benne legyen a lehető legtöbb edény-nemű és más háztartási alkalmatosság. A hosszú Poujol meg én hiába rágódtunk ezen az újabb fortélyon, hogy kiderítsük, mi is benne a fifika, ám véletlenül megláttuk, milyen műveket készített Louisset, meg a kövér Louis. A hosszú Poujol ide-oda forgatta a két rajzot, és egyszerre csak felkiáltott: - „Itt van ni! a káplán megtudja, melyik családok maradtak hívek a hitünkhöz, megismeri a házakat, ahol minden hozzávaló megvan, hogy rendszeresen megszegjék a római parancsolatokat” És a főzőüstök fazekak tömkelegében rámutatott a pénteki fazéokra, a hugenottára. Azonnal vadászni kezdtünk a rajzok után, de vajmi sovány eredménnyel; legtöbb piktorkánk már odaadta művét, különben sem hitték el, hogy létezik ekkora, ilyen finom gonoszság.

Vége szakadt a szép időknek, a szemináriumi méz egy csapásra megecsetedett, de mire lehullt az álarc – és vele a mosoly –, már sok légy a fogóba került... Háromhónapi mézesmázoskodás a végsőig feszítette a papfajzat türelmét, most az örömtől kiabálva dobta oda a kesztyűt: a héten egész ezred érkezik, elég katona ahhoz, hogy kellő őrséggel vegyenek körül minden tűzhelyet, amelyen hugenotta fazékban főzőcskéznek; aztán meg... a lányokat klastromba, a fiúkat a háborúba!”

58. *Bunyan: A zarándok útja*

„E világ vadonában bolyongva, egyszer egy nyomorúságos odúhoz értem (– a bedfordi börtön, ahol 12 évig volt rab). Ott aztán lepihentem, s elaludván, álmot láttam. Egy ember tűnt fel előttem; testét rongyok fedték, arcát a házatól elfordította, könyv volt a kezében és nagy teher a hátán. Ránéztem és láttam, hogy a könyvet kinyitotta, olvasott belőle, s miután olvasott, sírva fakadt és remegés fogta el. Aztán, mivel nem tudott erőt venni magán, panaszos jajgatásban tört ki és így kiáltott: „Mit cselekedjem, hogy üdvözüljek?” Azután láttam, hogy egy Evangélista nevű ember közeledett hozzá és kérdezte tőle: „Miért keseregsz?” „Ó uram, – felelte ő – a kezemben levő könyvből látom, hogy halálra vagyok kárhozható, s aztán, hogy ítéletre kell mennem. Én pedig úgy találom, hogy sem az előbbire kész, sem az utóbbira képes nem vagyok.” ... Evangélista ekkor ujjával egy széles mező fölött messzire mutatva így szólt: „Látod azt a szoros kaput?” „Nem” – mondta az ember. „Azt a fénylő világosságot sem látod?” kérdezte a másik. „Úgy tetszik, hogy látom” – felelte ő. „Ne téveszd hát szem elől az a világosságot, hanem egyenesen arra tarts, és csakhamar meglátod a kaput, amin, ha kopogatsz, megmondják neked, mit kell cselekedned.” ... Láttam azután álmomban, hogy az út, melyen Keresztyénnek járnia kellett, mindkétfelől fallal volt szegélyezve. A falat szabadításnak nevezték. Ezen az úton iparkodott Keresztyén előre, a hátán lévő teher miatt nagy erőfeszítések árán. Így haladva egy magaslathoz ért, amelyen kereszt állott, s kissé lejjebb egy sírűreg volt. Most láttam álmomban, hogy mihelyt Keresztyén a kereszthez eljutott, terhe leoldódott válláról, lehullott a hátáról, gurulni kezdett, gurult a sír szájáig, amibe belezuhant és nem láttam többé. Keresztyén boldog volt, arca felderült és örömtől eltelve kiáltott fel: „Békességet szerzett nekem szenvedésével és életet halálával!”

Láttam azután álmomban, hogy a zarándokok Mátkaországba értek ... Ezen a földön nem nyugszik le a nap, mert a Halál Árnyékának Földjén túl van, és a Kétségbeesés Óriás birodalmán kívül esik. Kétségvárának még

körvonalai sem vehetők ki. Ellenben már feltűnt a láthatáron a Város, útjuknak célja ... Most pedig láttam, hogy köztük és a kapu között egy mély folyóvíz hömpölygött, de hídnak nyoma sem volt, amin átkelhetek volna.... Kérdezősködtek, vajon mindenütt egyenlő mélységű-e a víz? A felelet így hangzott: Aszerint fogjátok mélyebbnek, vagy sekélyebbnek találni a vizet, amilyen az Ország Királyába vetett hitetek. Nem maradt egyéb hátra, neki-indultak a folyóvíznek. De mihelyt beléptek, Keresztyén süllyedni kezdett, és így kiáltott Reményteljeshez: „Mélységes vizekbe jutottam, a hullámok összecsapnak fejem felett, minden habja átmegy felettem!” (Jón. 2,4) Reményteljes fáradhatatlanul igyekezett bátorítani társát, ezt mondva: „Látom a kaput testvér, előtte emberek várnak, hogy fogadjanak minket.” De Keresztyén csüggedten csak ennyit suttogott: „Téged, csak téged várnak, mert te, amióta ismerlek, mindig reményteljes voltál.” – „Te is az voltál!” – mondta Reményteljes. – Bátran előre, Jézus Krisztus meg fog menteni téged!” Erre Keresztyén hangos szóval felkiáltott: „Ó, látom újra Őt, és azt mondja nekem: „Mikor vízen mégy át, én veled vagyok, és ha folyókon, azok el nem borítanak téged.” (Ézs 43,12). Keresztyén azonnal talajt érzett lábai alatt, melyen megállhatott, a víz hátralevő része pedig sekély volt, úgy hogy könnyűszerrel átlábalta rajta ... Most feltűnt előttük a Város, és úgy tetszett nekik, mintha belülről harangok zúgása zengene feléjük, üdvözölve őket. De mindenekfelett az a boldogító tudat töltötte el a zarándokokat örömmel, hogy immár ők is a mennyei seregnek körében fognak élni, örökkön-örökké. Ó milyen nyelv tudná kifejezni, milyen toll tudná leírni boldogságukat!”

59. I. Ferdinánd rendelete 1560-ból

„Némelyeknek gonoszságok és setét elmével a Krisztus aklában való szabad és megátalkodott kegyetlen garázdaságok mellett minden régi, és már kiküszöbölt, kárhoztatott eretnek tévelygések e században visszahozatván, mi tehát hivatalunknál fogva, melyben Isten kegyelméből a császári méltóság legmagasabb állására helyeztetvén, akarunk az igaz hit védelme és megóvása végett módokról gondoskodni, nehogy az egyszer Istennek és az Ő tiszteletének szentelt egyházi birtokok világi használatra fordítottassanak. Ezért is magunk, és a velünk most is együtt lévő főpap és országnagy urak érett tanácskozása és megfontolása mellett elhatároztuk, hogy az összes egyházi javak, bármiként neveztessenek, legyenek azok káptalané, apácáké, prépostoké, kanonokoké, perjeleké, szerzeteseké, kápolnásoké, akár királyi, vagy főpapi adománnyal ellátottak, melyeket t.i. mi már korábban akármely világi embernek adományoztunk volna, mely adományt mi jelenleg visszavonunk, eltörlünk –

bármely rendű és állapotú világi emberek kezeiről azonnal és tetteleg elfoglaltassanak, és azoknak kiket azon javadalmat illettek, visszaadassanak.”

Telegdi Miklós pécsi püspök Bornemissza Péternek:

„Mivel, hogy a ti gyülekezetetek sem egy, sem szent, sem közönséges, sem apostoli, kétség nélkül nem a Krisztustól gyűjtetett egyház, hanem az ördögtől sokféle tékozzatott sokaság. Nem egy, mondom. Mert ki lutheránus bennetek, ki zwingliánus, ki kálvinista, ki facciánus, ki majorista, ki anabaptista, ki nem tudom, micsoda. Sőt, csak annak sem mehettem eddig végére, te magad mi légy. Úgy, mint ki néhol a lutheránusokkal tartasz a kálvinisták ellen, néhol a kálvinistákkal a lutheránusok ellen. Nem engedé Isten, hogy az ő Fiának egyben szótt köntösét a hóhérok megosztották volna. Mennyivel inkább nem engedi, hogy az ő jegyese ennyifelé szaggattassék. Egy az én galambom, azt mondja a Messiás az anyaszentegyházról. Szent Pál is azt mondja felőle, hogy egy test. Ahol tehát egység nem találtatik, ott senki igaz anyaszentegyházat ne keressen.”

61. Hitvitázó iratok címei és alcímei a 17. századból

Pázmány: Egy keresztyén prédikátortól S.T.D.P.P. az kassai nevezetes tanítóhoz, Alvinczi Péter uramhoz íratott öt szép levél – akinek mély tudományáról, hegyes elméjéről, frissen felkendőztetett s forgattatott szós voltáról cserdült valami vékony hírecske.

Alvinczi: Egy tettetes, neve vesztett pápista embertől, S.T.D.P.P.-től küldetett színes öt levelet rend szerint való felelet.

Pázmány: Alvinczi Péternek sok tétovázó keringésekkel és cégéres gyalázásokkal felhámozott Feleleteinek rövid és keresztyén szelídséggel való megrostálása.

Pázmány: Isteni igazságra vezérlő kalauz.

Alvinczi: Lelki orvosság.

Pósházi János: Igazság istápjája...

Balásfi Tamás (boszniai püspök, Pázmány helyett): Az igazságnak győzelme...

Alvinczi: Itinerarium catholicum, azaz: nevezetes vetekedés afelől: ha az evangélikusok tudománya-e új, vagy a mostani római valláson lévő pápistáké-é?

Zvonarits Imre (Haffenrecherből ford.): Az szentírásbeli hitnek ágazatainak bizonyos móddal és renddel három részekre osztása.

Pázmány: Csepreghi mesterség, azaz Haffenreffernek magyarra fordítottatott könyve eleiben függesztett leveleknek cégéres cigánysági és orca-szégyenítő hazugságai.

Zvonarits Imre: Pázmány Péter pironsági ...

Balásfalvi Tamás: Csepregi iskola, melyben az lutheránus és kálvinista prédikátoroknak tanulságukra, az csepregi szitok-szaporító morgó prédikátort iskolázza B.T. boszniai püspök.

(Keresztúri Pál Kátéjára, amiből I. Rákóczi György fiai készültek konfirmációjukra): Hajnal Mátyás: Kített cégér, mely alatt mindenki megtalálhatja, minémű poshadt és mérges tejet fejt Keresztúri Pál Erdélyben egy Kathekizmusnak tömlőjébe, néminemű Heidelberga táján nőtt és hizlalt tehénnek tögyéből, a nem régen született csecsemő keresztyéneknek szoptatására. Melly megorvosoltatik egy keresztyén orvosdoktor által.

Keresztúri Pál: Felserdült keresztyén, ki csecsemőkorától fogva az Isten beszédének tiszta tején, a mennyei titkoknak tanulásában dicséretesen növekedett. És az Istennek minden fegyverét felöltözvén, ama Cerberus titkos erejétül támadt hitető orvosdoktornak pokoli orvossággal megbűzhödött patikáját elrontá.

Sámbár Mátyás (S.J.): Három üdvösséges kérdés: a lutheránusok és kálvinisták igaz hitben vagynak-é? Csak az egy pápista hit-e igaz? A pápisták ellenkeznek-e a Szentírással, vagy inkább a lutherék és kálvinisták?

Pósaházi János: Sámbár Mátyásnak az három kérdésre való felelet.

Matkó István (Felsőbánya): Fövényen épített ház romlása, avagy három kérdések körül gögösen futkározó Sámbár Mátyás jezsuita.

Sámbár Mátyás: A három idvességes kérdésre a Lutter és Kálvinista tanítók mint felelnek meg, úgy, amint Matkó István mongya fol. 128. X ut. tők. Ime azért, Matkó hazugságainak megtorollása, és Pósaházi mocsvainak megtapodása.

Matkó István: X ut tők könyvek eltépése, avagy bányász csákány, mellyel amaz fövényen építettett s már leomlott házát előbbi fövényre sikertelen sárral raggatni akaró és 1000 mocsokkal eszelősen színlő Sámbár Mátyás nevű tudatlan sárgyúró megcsákányoztatik.

Pósaházi János: Görcsös bot, amaz délceges fekete Banasusnak hátára, mellyel utóbbi szilajkodása tétul megegyengettetik.

61/a. Erdélyi országgyűlés határozata 1588-ból

„Ez a szerzet hazánknak romlására és prosperitásunknak veszedelmére tendálna. Mert ezen éppen nem tartották magukat illő határok között. A nevelés határát túllépve, vallásukat erőszakkal terjesztették, utcán, templomban, körjárdalatok által oly helyeken is, ahol az nekik meg volt tiltva. Váradon elfoglalták a reformátusok templomát, s a keresztnak fegyveres kézzel való körülhordozása által majdnem nyilvános zendülésre adtak okot. Kozmásan

a papra rohantak, kikergették lakásából, könyveit szétépték. Példát vehetünk a szomszédokról, mert ahová betették a jezsuiták lábukat, mindenhova veszélyt vittek maguk után.”

62. *Mátyás főherceg XXIII. artikulusa*

„Ő szent felsége, önkéntes elhatározásából és királyi teljes hatalmánál fogva, úgy Szent István királynak, mint a többi összes néhai felséges magyar királyoknak az említett szent római katolikus hitre és vallásra vonatkozólag bármely időben dicsőségesen és kegyelmesen kiadott és kihirdetett decretumait, végzéseit és cikkelyeit, éppen úgy, mintha azok a jelen levélbe szóról-szóra beiktatva és beírva volnának, eme különös cikkelyével kegyelmesen helybenhagyja és megerősíti. És, hogy ezutánra, főképpen az ország közönséges gyűlésén és ennek fontos tárgyalásain senki a vallásügyet a közös tárgyalások késleltetésre és félbeszakítására, bármely szín és ürügy alatt büntetlenül napirendre ne hozhassa, kegyelmesen megállapította és elhatározta, hogy az ilyen nyugtalanzkodók és új dolgokon kapkodók ellenében, a felséges királynak decretumiban és cikkelyeiben megszabott büntetés szerint azonnal eljárjanak, és azokat másoknak való példaadás végett múlhatatlanul megbüntessék.”

63. *Bocskai István végrendeletéből*

„...vallom az Atyát, Fiút, Szent Lelket, teljes szentháromságot egy bizony Istenségben lenni, és az egy Úr Jézus Krisztusnak érdemeiért minden bűnömnek bocsánattya, és noha ifjúságomtól fogva minden életemet, mind Ő szent Istensége, mind az emberek előtt jó lelkiismerettel igyekeztem viselni, de mint Ádámtól származott és gyarlóság alá vetett ember, por, hamu, nem angyal lévén, a bűn terhe alá vettetnek lenni vallom és esmérem magamat. De erős és bizonyos hitem az én bűneimnek bocsánattya felől olly van, az én Krisztusomnak érdemiért, hogy ha mind e széles világnak bűneit és annak számlálhatatlan voltát egyedül cselekedtem volna is, és annak terhe rajtam volna is, az én idvezítő Krisztusomnak minden hívekért, és én érettem is, szegény bűnös féregért a keresztfán kiontatott csak egyetlen csepp vére is, azoknál nagyobb, hathatósbab és érdemesebb lévén, én rólam azt elmosta, és szent Atyjánál nékem kegyelmet és engesztelést szerzett, és ez igaz hitem mellett engemet az idvezülendők száma közé rendelvén, a szenteknek örök életre választott seregében, társaságában részesített, és ekképpen minden kétség nélkül bizonyos lévén idvességemben, lelkemet ajánlom az én idvezítő Istenemnek kezébe, testemet pedig a földnek, közönséges anyjának ajánlom, ahonnan vétetett.”

64. Pázmány Péter: „Imádságos könyv”-ből

„És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk ellenünk-vétetteknek. Tartozom Uram néked, mint kegyes Atyámnak, fiúi szeretettel és engedelmisséggel; mint teremtő Istenemnek, félelemmel és becsüléssel. Tartozom sok jótéteményidért háladással; ellened való sok bűneimért tartozom méltó bűnhődéssel. Mert, ha szinte valaki olly szentségre jutott is, hogy az Istent atyjának mondhatja, és ama cégéres bűnöktől magát szent malasztoddal megoltalmazza, de ugyan nincs élő ember, ki sokszor ne vétkezzék, és mindennap azon ne könyöröghessen, hogy az Ő vétkeit megbocsássad.

De mivel magamtól e sok adósságnak semmi részét le nem szállíthatom, sőt naponként számtalan vétkeimmel terhelem lelkemet; ha igazságod szerint cselekszel velem, ha megkívánod rajtam minden adósságimat, el kell veszni az én szegény lelkemnek.

Azért, én Istenem, nagy alázatosan, irgalmasságodnak széki előtt leborulok; és mivel azt parancsolod, hogy bocsánatot kérjek Tőled, mert kész vagy megkegyelmezni bűnös fejemnek; könyörgök Néked, mosd le az én lelkemnek undokságát, bocsásd meg az én számtalan adósságimat, nem az én érdememért, hanem a Te szent Fiadnak drágalatos vére hullásáért.”

65. Bethlen Gábor – nyilatkozata

„Istennel, ő szent fölségével bizonyítjuk, hogy mi magunknak sem az fényes portán, sem itt, az országbeli akármi rendek között fejedelemséget nem keresvén, egyenlő akaratból őkegyelmek ezt az terhet és súlyos gondot műreánk vetették, mely választásokban oly szabadosok voltak őkegyelmek, hogy az főszerdár, vagy az pasák is, nem, hogy neveztenek, vagy commentáltak volna valakit, de csak szömmel való intéssel sem mutattak senkire. Ilyen nyomorult fölháborodott állapotjában és ennyi aemulusi közt nyilván elég súlyos és keserves tisztnek látszik ez, de az Úristennek és szegény hazánknek ez állapotra való hivatalját semmiképpen rólunk el nem vethetvén, ő szent felségét azon kérjük éjjel-nappal, minden erőtelenségünknek terhé magára vevén, véghetetlen hatalmassága szerint tegyen elégségessé.”

66. Bethlen Gábor levele Károlyi Zsuzsannának, Királyfalva mezejéről

„Szerelmes szívem, az felséges Úristen áldjon meg hosszú élettel és minden idvességes jókkal. Leveledet gubernátor uram postája meghozta, édes szívem, melyből értvén naponként való gyógyuláson, az Úristennek én azért nem tudok elegendő hálákat adni; őfelsége tekintszen kegyelmesen

ránk, és adj meg elébbeni jó egészségedet, édes asszonykám. Idevaló minden mostani állapotainkat az öcsémnek historice megírtam, melyet, hogy előtted megolvasson és abból megérthesd idevaló szerencsés állapotainkat, édes szívem, ezt is megírtam őkegyelmének. ... Ezeknek utána az felséges Űristennek kegyelmes gondviselése alá ajánlak édes szívem, engedje őfelsége hamar immár egymást jó egészségben láthatnunk, melyet bizonyosan remélek, hidd el. G. igaz szerelmesed m.p.”

67. Bethlen Gábor meghívója Károlyi Zsuzsanna temetésére

„Mivel a mindenható bölcS Űristen az ő régi elvégzett és örökké megálló ítéletiből és tanácsából az mi szerelmes házastársunkat, az felséges Károlyi Zsuzsanna fejelem-asszonyt nagy kegyelmesen magának választván, és ez jelenvaló májusnak 13. napján két óra után éjszaka, nagy szívbeli buzgó imádkozási és nagy bizodalomból származott könyörgési közben, ez nagy bizonytalanságok és szüntelen változások alá vettetett keserves életből az örökkévaló boldogságnak dicsőséges társaságára kiszólította, és immár hideg tetemi mindenekfelett az jó földekben való eltakaríttatásokat kívánván, régi eleinknek dícséretes szokások és jó rendtartások szerint, megnevezett boldogul idvezült szerelmes házastársunknak hideg teteminek tisztességes eltemetését rendeltük ez jövendő júliusnak 1. napjára az fejevári fejedelmi székeshelyünkben való öregebbik templumban celebrálni. Hűségedet azért intjük, ez előttünk álló júniusnak utolsó napján Fejeváratt legyen jelen, asszonyommal, házastársával, hogy azután következendő megnevezett napon szerelmes üdvözült házastársunknak fejedelemasszonyi méltóságához képest institutionálandó parentációja és utolsó becsületeinek megadása az hűséged jelenlétével condecoráltatván, hozzánk való engedelmessége is ez keserves állapotunkban mutatódjék meg. Kit mi is vehessünk kegyelmes jóindulattal hívségedtül. Bene valeat. Datum in civitate nostra Colosvar, die 18 Maii anno Dni 1622.

68. Végrendeletéből

„Az mindenható Istennek bölcsessége, hatalmassága azminthogy ez világnak minden benne való állatokkal együtt semmiből való teremtéséből látszik derekasabban meg; úgy kibeszélhetetlen nagy irgalmassága az elesett embernek a bűn alól való feltámadásából, szent fiának e világra való bocsátásából tündöklük ki, aki az ő szent atyjának ellenünk méltán fellobant haragjának eleget tenne, megmentene minket az örök halálnak kárhozatjából, és az őbenne igazán hívőknek örök életük lenne. Bizonyára, ha ennél több

jót nem cselekedett volna is velünk, az Űristent senki eléggé nem csodálhatná, se meg nem köszönhetné, ha ezt a világot általélhetné is. De ezeken kívül mennyi irgalmasságát számlálhatatlanul közlőtte az ő híveivel, ki tudná azokat sok idők alatt is előszámolni? Nagy háládatlanság annak okáért, aki az ő teremő idvezitő Istenének ilyen jótéteményéről elfelejtkezük, és valamit akar ezeknek magának tulajdonítani, melyeket Istentől vőn, holott semmi sincs az embernek, melyeket Istentől nem vőt volna ingyen kegyelméből. És nem érdemére. Ezeket nem ok nélkül írom, mert én is az én Istenemnek azon életből felvett legbűnösebb fiának ismerem magamat lenni; megvallom azt, hogy számlálhatatlanképpen vétkeztem őfelsége ellen, és talán ingyen reám ruházott áldásával gonoszul éltem az én kicsinységemtől fogva, holott nem naponként, hanem óránként és csaknem minden szempillantásonként ő szent felségét sok bűneimmel megbántottam, méltó haragra és bosszúállásra felindítottam, mely sok bűneim az örök kárhozatalnál egyebet nem érdemelnek.

„Adok mindenknek felette teljes szívemből hálátat ő szent Felségének, ki az én bűneimnek tenger fővényéhez hasonló sokaságát nem tekintette e napig, énnékem érdemem szerint nem fizetett, a bűnnek sárjában nem hagyott, ellenségem kezébe nem adott, hanem véghetetlen irgalmasságából örök időknek előtte az én idvezitő Jézus Krisztusomban az örök életre elválasztott, keresztyén atyától és anyától való születésemet bénaság nélkül engedte volt, azótától fogva tartott, táplált, éltetett, sok rendbeli áldását fejemre kiáraszotta.”

69. Rákóczi György leveleiből

„... minden kétség nélkül bizony megsegít az Űr Isten bennünket, mert igaz ügyünk is vagyon, s az Istennek tiszteletében, az szegén hazának, nemzetnek szabadságában s megmaradásában forog az az ügy. Kérlek, édesem, ne törődjél s búslakodjál, noha sok és nagy ellenségink vannak, de mind nagyobb ezeknél az Űr Isten, kinek oltalma alá szoktuk vala mi mindenkor magunkat ajánlani s meg sem csalatkoztunk s fogyatkoztunk az ő Felsége gondviselésében s atyai áldásában; most is ő Felségéhez folyamodván, híjuk segítéségünkre; nem léssen, édesem, bizony fogyatkozásunk.”

„Mindent óvatosan cselekedtünk, bizonynal meg is nyugodtál édesem benne, semmi világi dologért szántsándékkal az Isten dicsőséginek, tiszteletinek, előmenetelinek s nemzetem szabadságában való épületinek kárt nem akarunk tenni, s ennek szolgálatában semmi jó alkalmatosságot el nem múlatni, hanem valamire az Űr Isten segít, mindent cselekedni, s most is csak ennek szolgálhassak hasznosan, dicséretesen és idvességesen, se életemet, értékeimet mellette elfogyatni nem kíméljük s nehezteljük.”

Lorántffy Zs. levele:

„Nem mondhatom édes uram, hogy a kegyelmed állapotján sokféle gondolatom nem volna, de az én kegyelmes Istenemben bízom, ki eddig gondját viselte kegyelmednek, most sem rövidül meg az ő karjának ereje, kérem is ő szent Felségét szívemnek buzgóságából, édes uram, hogy noha ő szent Felsege nem szól próféták által, mint a régi királyoknak, de szóljon az ő Szent Lelke által, mit cselekedjék kegyelmed – minden dolgaiban adjon jó előmenetelt ...”

*70. Magyar Puritánok írásaiból***Medgyessi Pál: Praxis pietatis:**

„Lássuk immár, mily boldog légyen a kegyes ember az ő megújult állapotjában, minekutána megbékélt a Jézus Krisztusban. A kegyes ember, kinek romlott természete megújult a kegyelem által a Krisztusban, s új teremtett állattá lett, három állapotjában igen boldog: 1. életében, 2. halálában, 3. halála után... Mert minden ő bűnei, mind az eredet s mind pedig a cselekedetbéliek, s azoknak kötelezésük s a büntetés az Úr Jézus Krisztus szenvedésének érdeméért ingyen és teljességesen meg vannak néki bocsátatván, s a Krisztus igazsága is mindenestől fogva ingyen és teljességesen tulajdonítottatott őneki, és így az Isten őhözza megengeszteltetett. Annakokáért mint igaz embert úgy vészi és tartja őtet maga tekintete előtt.

Nagy kegyelmesen veszi csak igyekezetét is, noha fogvatkozás nélkül még az sincsen az engedetlenség miatt és ekképpen az ő elméjének kész voltát feljebb tartja cselekedetinek érdeménél. Amikor átkokat érdemelne, csak keresztté és atyai dorgálásokká változtatja, sőt mindeneket, az életnek minden nyavalyaságát, a halált is önönmagát és még bűneit is javára fordítja.”

Apácai Csere János:

„A bűn, mely az első vétkezés után következett, vagy eredet, vagy cselekedet szerént való. Az eredendő bűn az ember egész természetinek minden belső indulati szerént való kibotlása, elhajlása az Isten törvénye mellől. Ezekből az jó ki, hogy jóllehet a bűn állapotjában az ember akaratjának szabadsága légyen minden ő cselekedetire nézve, amelyeket gyakorol, mind azáltal foglyos és szolgálai cselekedeteknek módjára nézve, mivel megfosztatott attól az erőtől, mellyel valamit jó módjával akarhatna – ellenbe penig olyan indulatokat öltözött fel, hogy bár ugyan amely dolog körül forgolódik, jó légyen is, azt mindazon által rossz módjával akarja.”

71. Az (orthodox) Gelei Katona István a puritánok ellen

„De talán mondnak: az apostolok Christus ismereti kívül való sidóknak vagy mind Christus, mind Isten nélkül való pogányoknak prédikállottanak, és ez okon szükséges volt önékiek azok előtt az üdvösségnek titkát fejtegetniük; de mi Isten kegyelméből megvilágosított és a hitben meggyükerezett keresztyének között tanítunk; nem szükséges tehát azok előtt a hitnek és vallásnak dolga felől disserálnunk, vizsgálódnunk, elég, ha őket annak praxisára tanítjuk. – Hogy ők immár a hitben meggyükerezett keresztyének között tanítanak, köszönet Isten után az ő előttük lett tudós hűv lelkipásztoroknak, akik azokat a hitben fundálták, melly fundamentumban, amíg tart, addig éppítgethetnek ugyan rajta, de ha abból kikopnak, vagy ők is azt az apostoli tanításnak módját s rendit vészik elé, vagy, ha nem, csak jég hátán és fönyen fognak éppítenie, s egy-egy atheizmus, istentelenség, vagy pápizmus, pápistaság jöv ki belőle.”

72. A szatmári zsinat XVII. végzése

„Néhány tiszántúli ifjak, akik önhittségükben nyavalyogva és időnkívüli buzgalmukkal ragadtatva, saját magán kényükből, náluknál korosabb és érettebb előljáróik megkérdezése nélkül, megvetve annak a kegyes fennhatóságnak tekintélyét is, melynek mostan Isten kegyelméből Magyarországnak említett része is hódol, több egyházban újítást tenni merészkedtek, és ennél fogva igen sok helytelen, csélcsep és rágalmazó beszédek szóltak, ezzel zavart okoztak, az együgyűeket megbotránkoztatták ..., a nemzeti zsinat ... azon zavargerjesztőknek néhány főnökeit állásukból egy időre elmozdította, mígnem jobbeszükre térve, megtérésüknek nyilvános jeleit adják s az anyaszentegyház kegyét maguknak kiérdemlik. A puritán név, mint botrányos, gyalázatos és rágalmakra vezető, egészen gyűlöletes, ennél fogva senki által – ne használtassék.”

A tanuló ifjúságról:

„Szorgalmas tanuláson és kegyes életen kívül megkívántatik tőlük, hogy mind a latin, mind a nemzeti nyelv tisztán beszélésére tegyenek szert, magukat a tudományos vitatkozásokban, szónoklatokban és egyházi beszédtartásban gyakorolják. Iskolai törvényeknek mindenben engedelmeskedjenek. Ruházatuk iskolai, nem pedig katonai legyen: ilyen a rövid dolmány, magas nyakravaló, sárga és piros csizma, a kihalított, vagy lefüggő kucsma. Fejüket megfésült hajfürtökkel ékesítsék, és ne torzítsák el törökös borotválással. Az iskolán kívül mindenkor tógásan járjanak. Viseljék magukat tisztességesen, józanon, szemérmatosan, komolyan, és éljenek mindenkivel jó békességben. A becstelen és gyanús helyzeteket, valamint a rosszak társaságát kerüljék.”

73. Rákóczi György végrendeletéből

„Meggondolván az Ūristennek amaz igaz, igen változhatatlan írását: por vagy, s porrá kell lenned; én is, mint halandó, s óráját nem tudó ember, nem akarván utolsó órára, beteges és fájdalmas erőtlen állapotomra halasztani az én rendelésemet, hanem most, az én irgalmas, kegyelmes Istenemnek igen kegyes rendeléséből ép elmével bírván, akarom, hogy az én Istenemnek nagy kibeszélhetetlen, minden érdemem nélkül velem tett sok szép áldásairól, szerelmes édes feleségem (között), kivel a vénségre is tisztességesen, igaz szeretettel érkeztem, s engem még eddig meg nem búsíta, valamint gyermekeim között is dispositiomat véghez vigyem...

Áldom és dicsérem az igaz Istent, ... ingyen való irgalmából igaz Idvezítők evangéliumi vallásában engede születnem, ... szegény elpusztult s fogyásra jutott hazám s nemzetemnek segélnem engedett ... Bízván azért igaz hitünk által az én Jézus Krisztusomnak értem való keserves kínszenvedésében, ajánlom lelkemet az Ő szentséges kezében, testemet a földnek, a jövendő feltámadásnak bizonyos és csalhatatlan bízó erős reménységével ...

Édes atyámfia, szerelmes feleségem, ... nekem megbocsáss, ha mi együttlakunkban vétettem volna is, mert én is csak ember voltam ... Arról bizonyosságot teszek Isten és az Ő angyalai előtt: mitől fogva Isten összevezetett bennünket, se szebbet, se okosabbat, se gazdagabbat, s akármilyen dicséretre méltó személyt náladon kívül meg nem láttam, s hozzád igaz, tökéletes szeretettel voltam ... Köszönöm édesem, a te hozzám való igaz szeretetedet is, ki mind jó, mind gonosz állapotomban te hozzám bőségesen megmutattál, kiért a mennynek és földnek teremtő Istene mind lelkedben, testedben áldjon meg, s jövendőben is az örök dicsőségben egymással egyesítve is dicsérhessük a mi jó Istenünket.

Kénszerítlek, szerelmes atyámfia, édes feleségem, s kedves gyermekeim, s mindazokat, kiknek a mi testünknek tisztességes eltakarítása incumbálni fog, igen nagy pompával, ezüstös-aranyos koporsóba ne tegyetek ... Zászlóm a többi fejedelmekénél is tisztesebb és pompásabb ne legyen, hanem inkább a szegény Bocskai Istvánénál s annál inkább szegény Bethlen Gábor uraménál alacsonyabb legyen...”

74. Lorántffy Zsuzsanna levele II. Rákóczi Györgyhez:

„Az Ūr Isten áldjon meg édes fiam, szerencsés hosszú élettel ... Vettem leveledet nem kicsiny búsulással, akire sem édes atyád, sem én nem adtunk okot. A mi atyai és anyai szeretetünket soha meg nem mulasztottuk ... Ha már én szenvedek is, csak édes atyád felől ne volnál olyan ítélettel, hogy

nem helyesen cselekedett. Elhagyom a szókat, akit mondottál. ... Minden levelidet megtartottam, ezt is azokhoz teszem, ez is erősíti a többit. Én azért mind ezért, mint a többiért az én Istenemtől áldást kívánok rád, hogy az Isten engedelmesebb fiúval áldjon meg, mint magad voltál, s ilyen keserves állapotban megbúsítottál. Azért nem haragszom, hogyha kérsz, de azért igen, hogy felhányod, mintha Istenben boldogult uram csak nékem s öcsédnek hagyott volna, s te csak pusztá ládákat s tárházakat látsz. Én nem tudom, magad tudod, hová lett, ami maradt. Én nem nyúltam hozzá halála után semmijéhez. Amit költöttél szegény uram eltakarítására, avval nem igen fogytál...”

75. Szikszai Fabricius Balázs-ról írja Császár György

„... Ő tette tekintélyessé és nevezetessé az iskolát, gimnáziumát a nehezebb tudományok bőséges oktatásával gazdagította, és ugyanazokhoz a tudományokhoz ékesszólásának nagy dicsőségével csatolta a theologiai tudományok teljes fényét.” (Quadrivium: aritmetika, geometria, astronomia, musica)

76. Comenius

A világ útvesztője és a szív paradicsoma: „Itt ... együtt voltak a világ minden nyelvű és nemzetű, életkorú, alakú, nemű, rangú, rendű és foglalkozású emberei ... Mindnyájan foglalatoskodtak valamilyen munkával; ezek a munkák azonban, sohasem hittem volna, gyermek-játéknál, vagy legfeljebb haszontalan erőlködésnél egyebek nem voltak. Némelyek ugyan valóban szedegettek szemetet, és szét is osztották egymás közt; mások gerendákat, vagy köveket hempergettek ide-oda, aztán csigákkal felhúzták őket, és megint leeresztették; mások földet ástak, s amit így kiemeltek, egyik helyről a másikra hordták; a többiek pedig csengettyűkkel, kereplőkkel, tükrökkel, hólyagokkal, meg egyéb ilyen semmiségekkel lopták idejüket, sőt olyanok is akadtak, akik a saját árnyékukkal játszadoztak, méricskéltek, kergették, fogdosták ...

(az iskolában:) Eljutunk egy kapuhoz, amelyet disciplinának neveznek, hosszú, szűk és sötét volt e kapu, előtte fegyveres őrök álltak, náluk kellett jelentkezni... mindenkinek, aki a tudósok utcájába készült. S látom, hogy csoportosan jönnek oda, főleg fiatalok, akiket azon nyomban kemény vizsgának vetettek alá. Az első vizsgálat, melyen mindenkinek át kellett esnie, az volt, hogy milyen erszényt, milyen hátsó felet, milyen fejet, milyen agyvelőt és milyen bőrt hoz ...

Beléptünk egy tanterembe, amely tele volt vénekkel és ifjakkal; betűket, vonalakat, pontokat festegettek íróvesszejükkel; s ha netán valamelyikük

másként írt, vagy beszélt, mint a többi, már gúnyolódtak vele, vagy kötekedtek egymással. Közben szavakat függesztettek a falakra, és ádázul vitatkoztak róluk, melyik szó hogyan egyezik a másikkal...

Ahogy így ballagtunk, eljutottunk olyanok közé, akik számokkal teletömött teremben tartózkodtak, és szüntelenül e számokkal bajlódtak. Egyesek kiemeltek néhányat e rakásból, és szétszórták őket, mások ezeket felmarkolták és kupacokba hányták; megint mások e kupackákból újabb részt vettek el, és külön töltötték; voltak viszont mások, akik e részeket együvé hordták, ám olyanok is akadtak, akik ismét csak felbontották és széthordták, olyannyira, hogy én nem győztem csodálkozni munkájukon....

(Mindezeket kétségbeesik...) – És íme, felülről ragyogó fény villan.... és abból a fényességből alászáll valaki, aki alakjára nézve ugyan hozzánk, halandókhoz hasonlatos, de fényessége szerint kétségtelenül Isten. „Köszön-telek, fiam és kedves testvérem!” És ezt mondva, nyájasan magához ölelt és megcsókolt. „Hol voltál, fiam? Hol voltál oly sokáig? Merre jártál? Mit kerestél e világban? Boldogságot? Hol kellett volna keresned, ha nem az Úrban? És az Urat hol, ha nem az Ő templomában? És az élő Istennek mely templomát, ha nem azt az élő templomot, amelyet Ő maga készített magának, a te szívedet?” ... E beszédet hallva, megértettem, hogy Üdvözítőm, Jézus Krisztus szólt hozzám, ... és teljes bizalommal feléje nyújtottam összekulcsolt kezem, és így szóltam: „Itt vagyok, Úr Jézusom, fogadj el magadénak, tied akarok lenni, és maradni mindörökké. Szólj a Te szolgádhoz, és add, hogy engedelmeskedjem; mondd meg, mit kívánsz, és add, hogy abban kedvem teljék; terhelj meg, amivel tetszik, s add, hogy elviseljem; használd, amire akarsz és add, hogy győzzem; parancsolj, amit akarsz, s amit parancsolsz, add meg; én ne legyek semmi, hogy egyedül Te légy minden.”

77. Lorántffy Zsuzsanna meghívó levele Comeniushoz

„Avégből hívunk téged ..., hogy üdvös segítségül légy pataki iskolánk reformálásában, amiben Isten dicsőségére, népünk ifjúságának javára, s az ország keresztyén egyházainak üdvére jámbor buzgólkodással fáradozunk, s hogy itt, nálunk, nemzetekszerte dicsőíteni kezdett természetes módszered valódi, teljes és világos példában mutasd be ..., hogy vezetéseddel a mi tudós férfiaink, iskolánknak jelenlegi és jövőendő igazgatói és tanítói szerencsésebben haladva a kívánt reformálásban, a tudományok nyomozása körül végzett fáradságos munkád révén örömdre legyenek, és így ezúton is annál több kedv, lelki megnyugvás és jó remény fűződjék azon nagyobb terveidhez, melyekre Isten segítségével törekszel.”

78. *A schola ludus-ból*

(jön a fősvény, derekát lánc övezi, bal kezében öt botot tart, jobb kezével pedig egy kötéllel átkötött ládát húz maga után, melyhez egy másik üres láda van kötve. Derekán különféle zacskók és erszények lógnak. Kimerülve, lihegve áll a színpad közepén...)

Fősvény: Milyen fáradságos a költözés, mikor az embernek kis lakásból egy nagyobbba kell átszállítania a holmiját! Segítségül hívhattam volna ugyan valakit, de senkiben sem bízom, annyira elterjedt a lopás manapság. Ráadásul olyan szemérmetlenül sokat kér mindenki, főleg, ha észreveszik, hogy van egy kis vagyónkaja az embernek. Ez a költözés is, hány garasomba kerülne!

Professzor (a hallgatósághoz): A vagyonéhség gyógyíthatatlan betegség, fősvénységet szül. (az egyik diákhoz). Íme, itt egy élő példa! Kérdezd meg tőle, mire neki az a sok bot, zacskó, láda meg miegyéb.

Diák (a fősvényhez lépve): Hé jóember, mivégre ez a különös fölszerelés?

Fősvény: Mit akarsz? Azért jöttél, hogy kifosszál?

Diák: Mit félsz, hiszen egyedül vagyok, s még fegyverem sincs!

Fősvény: Tőled félek. Attól, hogy valamit ellopsz.

Diák: Ne félj. Más dolgokra tanítottak, nem lopásra. Tanulni szeretnék valamit tőled.

Fősvény: Tán doktornak nézel? Mondd, mit akarsz?

Diák: A derekadon különféle zacskók és erszények függnék. Miért üres az egyik, s miért van megtömve a másik?

Fősvény: Ne üsd olyasmibe az orrod, ami nem tartozik rád.

Diák: És miért cipelsz annyi husángot?

Fősvény: Ezen nem husángok, hanem botok.

Diák: De minek?

Fősvény: Nem tudod, hogy a vándornak szüksége lehet botra? Hogy rátámaszkodjék, meg hogy elűzze a kutyákat.

Diák: Egy nem volna elég?

Fősvény: És, ha elveszíteném? Akkor egy se maradna!

Diák: Mi van ebben a ládában? Megnézhetem?

Fősvény: Jó erősen be van az zárva, nem nyitod azt te ki.

Diák: Ó te szegény! Mennyi munkádba kerülhetett, míg mindezt összegyűjtötted! Most pedig cipeled magaddal, őrzöd, csak gondod van vele. Tudsz-e valaha nyugodtan enni, aludni, pihenni?

Fősvény: Ne vess csak, ne vess! Boldogok azok, akiknek van valamijük.

Diák: Ki kötötte rád ezt a nehéz láncot, meg a kötelet?

Fősvény: Mit mondtál? Lánc? Kötél? Vak vagy talán? Nem látod, hogy

mindez Fortuna istennő ajándéka? Olyan boldogság ez, mely számodra elérhetetlen!

Professzor: Íme, Plutosz boldogtalan áldozata! Minél többet összeharácsol, annál többre vágyik. Semmi sem elég neki. Bár mindennek bővében van, az ínségtől retteg szüntelen. Éjjel-nappal a vagyonáért reszket, melyből sem neki, sem másnak egy csipetnyi haszna sincs!

Fösvény: Tartásatok meg magatoknak a tudományotokat! Nekem pedig hagyjátok meg a pénzemet!

79. Milos Kratochvil: Comenius élete

„... hogy Comenius végképp elveszítse annak lehetőségét, hogy nyugodtan mindent végiggondoljon, arról gondoskodott, egykori iskolatársa, Mikulás Drabik. Drabik is a cseh testvérek felekezetének lelkésze és prédikátora volt. Határtalanul csapongó fantáziájából merített prédikációi inkább a hívek érzelmeire, mint értelmére hatottak. Megfőkezhetetlen fantáziája ragadtatta a jövőbe látásra is, ami népszerűségét még inkább növelte, főként azért, mert főként azt jósolta, amit hallgatói hallani kívántak. Ugyanakkor kétségkívül őszintén hitt saját jóslataiban, s önbizalmát egyáltalán nem csökkentette, hogy jóslatai nagyrészt nem teljesültek.

És most ő is csatlakozott azokhoz, akik igyekeztek Comeniust rábeszélni, hogy utazzék Sárospatakra. Vajon miért? Azért, mert Zsigmondra, II. Rákóczi György erdélyi fejedelem öccsére vár Magyarország királyi trónja!”

Lorántffy Zsuzsanna végrendeletéből:

„Legelsőben is adok nagy hálákat az mindeneken szabadosan uralkodó szent Istennek, hogy engemet az ő nagy és véghetetlen kegyelméből az ő személyének hasonlatosságára teremtvén, keresztyén szülék által ez világra adott, és gyermekségemtől fogvást minden én érdemem kívül lelki és testi javaival meglátogatott, és ilyen szép élemedett időre juttatván minden nyavalyáimban és háborúságimban kegyelmesen gondomat viselte, sűrű szomorúságimban vigasztalom volt s legfőképpen pedig, hogy az ő ismeretire vezérelt, az ő szent Fiának, az Úr Jézus Krisztusnak halála érdeméért az ő anyaszentegyházában és választó serege közben számlált, és az örök életben örökösített; mely kegyelmes Uramnak és Istenemnek ki az ő szent Fiával és Szent Lélekkel egy bizony örök Isten, kezében ajánlom lelkemet, hogy a jövőendő feltámadáskor testemmel egyesülvén, melyet igaz hittel és erős reménységgel várok, ő szent fölségét, színről-színre láthassam, és az megboldogult szentekkel az örök dicsőségben vég nélkül magasztalhassam. Ámen.

(Király-Helmecz és dobó-ruszkai jószágot hagyom ... keresztyén valláson levő pataki scholára ... azokból esztendőnként húsz nemes ifjakkal asztalt tartsanak, akik magok sustentálására elégtelenek volnának. Az többit az scholának épületeire és az jószágnak oltalmazására fordítsák, tudván, hogy ezen az földön kiváltképpen való seminariumja az ecclesiáknak az pataki schóla.)

(feljegyzése a diáklázadás után):

„Te látod Isten, hogy mint édesanya a magzatait, dajka az ő kicsinyeit, úgy igyekeztem Istennek és szegény hazánknak szolgálatjára nevelni őket. Ne ródd bűnökül, hogy sok dajkálódásomat ím, mivel fizették. Idvözült urammal, ifjúságomtól fogva istenesen élvén, de soha sem annak, sem édeskedves fiamnak, Rákóczi Zsigmondnak halálán annyit nem sírtam, keseregtem, mint az ifjúságnak ez rajtam tett méltatlan cselekedetén.”

Dékány András várnagy:

„Ifjak, ne mozgassátok ezt a követ, maradjatok abban, kiben vagytok, mert ha azt tudnátok, akit én békét hagynátok az contraversiának: úgy ne járjatok, mint az számár, mikor szarvakra vágyott volna, az füleit is elvesztette.”

(L.Zs. halálakor):

„Ah, átkozott deákok, ti öltétek ezt meg, ti fosztottátok meg a szegény magyar nemzetet e drága kincstől!”

81. Kocsi Csergő Bálint: Kősziklán épült ház ostroma

„1674 februáriusban közönségesen minden helyektől citálják a papokat, oskolamestereket, tanuló deákokat, kántorokat, harangozókat.... Pozsonyba, a Szelepcsényi György esztergomi érseknek pecsétes levelével...”

82. Egy pataki diák verse 1674-ből

Egészséggel, János pap! Isten hozzád, János pap!
Kezünkön van most a csap, Oda kezünkben a csap,
Hát ne szomorkodjál! Siess, takarodjál!
Minden bánatod hadd el, A tógádat már vedd fel,
Régi kedvedet vedd fel, Oly levél érkezett el,
Velünk vígan lakjál! Ki Pozsonyba citál.)

Hogy pedig a citatio után lenne valami törvényes processus, ... vádat íratnak ... melynek summája ez: Hogy a törvénybe idézett papok ... az egész

pápistaságot és így a királyt is bálványimádóknak kiáltották a prédikáló székből; a boldogságos szent Szűzet, a megholt szenteket és a Krisztus képét káromlották; a venerabile sacramentumot megtapodták; a rebelliseket és a király ellenségeit tanáccsal, pénzzel, eleséggel segítették; a törököknek Magyarország megvételehez utat nyitottak. Azért kívánja a procurator, hogy mind a törvénybe idézettek, mint kik az Istent és a királyt megbántották, fejeket és mindeneket elveszessék az ország articulusi szerint ...

És, minthogy a rebelliónak színe alatt az egész religiót el akarták törteni, erre az ő céljukra nagy munkával és ezer mesterséggel gondoltanak ki ily három punctumokat, melyeket a szegény papoknak elejkebe vetének, azok voltak ezek: 1, hogy a református és lutheránus papok, az oskolamesterek, kántorok, tanuló deákok, harangozók minden eklézsiái és oskolai szolgálattól a reformata és augustana religióban elfogják magukat azért, hogy a következő sententiának vétkekkkel megérdemelt keménységét elkerülhetnék. Életek folyásában pedig szabnák magukat más emberekhez ez országban, békességben élvén, mindezekre fejek és mindenek elvesztésével köteleznék magukat kezek írásával és pecsétjekkel. 2. Avagy az országból magok számkivetésbe mennek, félvén a következő sententiától, adván arról pecsétjekkel megerősített kézírásokat, hogy önként mennek el, tizenötöd nap alatt pedig fejek és mindeneknek elvesztések alatt az országból és a király birodalma alatt való tartományokból elpusztulnak, a királynak is ellenségeihez nem mennek. 3. Avagy, amit ők is inkább kívánnak, a római vallásra állnak...

Azután megizenik egy procurator által, hogy akik subscribálnak a második punctumnak, hogy t.i. exiliumba menjenek, azok bal kézre álljanak, akik a hazában akarnak maradni, hivataljokat megtagadván, azok jobb kéz felől; akik egyiket sem akarják, azok az ajtó megé menjenek hátra, az holott az irtóztató és változhatatlan sententiát mindjárt meghallják; ezt hallván, senki sem állja jobb, vagy bal felé, hanem mindnyájan az ajtó megé hátra állanak, amelyen azok is megirtóznak. A sok tanácskozás, veszekedés és viszálykodás után törvényszéket ülének és halálra sententiázzák mind őket, kik mind az Isten, mind a bírák s mind a magok lelkek esmérési s az hazafiak előtt ártatlanok voltak...

Azután a szekérré ültetnek... Berencshez érkezvén, a szekérről leszállítatnak, és a nagy hegy tetejére gyalog a vasban nagy romlással és fáradsággal felhajtának; az holott a pozsonyi vasakat sokkal nagyobbakkal cserélik fel; kivált Séllyei Istvánt, olyan hegyes, lábait szaggató rudas vasba verik, hogy mind csizmáját, nadrágját, s mindent, valamit a lábára alája tett, egybe szaggatott, s a lábát is egybe lyugatta, s szántotta, s ezt viselte hét hétig, míg elszánván az őrző katonák, megengedték, hogy egy régi, elromlott vasat a

maga költségén megnyitasson, mellyel aztán elcserélte ... Három hét múlva Kollonics megparancsolja a commendánsnak, hogy az eddig kijárni szokott krajcárból ezután csak hármat adasson a papoknak, kenyeret pedig igen alávaló fekete kenyeret, s tömlöcbe vesse. A commendáns jóllehet igen szánja vala őket, de elmulatni nem meri; azért vetteti őket a halálra sententiázottaknak olyan becstelen nehéz tömlöcbe, melynek a két oldala már régről fogva, s most is perváta-szék volt, melybe hason térdeken s tenyereken kellett bemászkalni, oly szoroson volt az ajtaja kivágva kőből ... Víznél és valami alávaló profontnál egyebet tartásokra semmit nem adta, még ezt is mérve.. Kocsi Bálintnak a tömlöcbe vetett volt be egy asszony egy kevés vaját és hagymát, melyet akkor vettek észre, mikor ette, oda is ment az őriző és kivette a szájából ... Az ablakból meglátták, mikor egy szegény asszony mellettük elmenvén egy kis sült húst és egy kevés kenyeret vetett a targoncájokba, ezért az asszonyt megfogván a kemény téli napon szinte két óráig a tisztátalan személyek pellengérjekben csapatván, úgy tartották...

A római vallás ceremóniára olyan kegyetlenséggel erőltetnek vala, hogy azt még a keresztyénségnek megesküött ellensége is, a pogány nem cselekedte volna nagyobb irgalmatlansággal. Ritka mise múlt el, hogy hajoknál fogva nem vonattatnának oda ... amely napon elsőben kényszerítette Kellio jezsuita őket, a tömlöchöz mégyen reggel és izeni, hogy a papoknak ezután templomba kell járniok. Kinek felelének: mi, ha a magunk templomaitól elrekesztettünk, nem szükség, hogy idegen templomba járjunk; másképen is az Isten templomát magunkkal hordozzuk, melyet, ha megfertéztetünk, az Isten méltán megbüntet minket ... Tizenötödik napján júliusnak 1674. a templom pitvarába vitetnek. Izeni a jezsuita a katonáknak; hogy hajtsák az oltárhoz; igyekeznek, de semmire sem mehetnek. Kijő haraggal Kellio, kiragadja az alabárdot az egyiknek kezéből, s mutatja, hogy kell vélek banni, monda néki Steller Tamás: nem vassal, hanem az Isten beszédivel győzd meg a mi lelkeinket, jezsuita! Kinek monda: majd az is léssen. Elé áll azonban két fekete officér: verni kezdi az egyik Masniczi Tóbiást, a másik Paulovitz Mihályt, és elhurcolák éppen az oltárig; ott felkiálta Paulovitz és monda: protestálok az Isten előtt s ti előttetek is, kik ide gyűltetek, ha ezerszer is hurcoltok is, soha a ti cselekedetetekben nem részesülök; de az ilyen protestatiokra csak így szoktak felelni: „Hiszen nektek sem Istenetek, sem királyotok” ...

1674 mártiusban sokszor mondotta vala Kollonics: ti erősen bíztok a ti királyotokban, de az ő gratiája soha nektek nem fog használni: mert adjon rólatok tízszer kegyelmes parancsolatot, és százszor megváltoztatom. Megteljesíté ezt most Kollonics, melynek alkalmatossága ez volt: egy néhány

sereget küldte a király a spanyol király segítségére Nápolyba 1675 martiusának tizenegyedik napján, azért estve, az estig való munka után lopva egy szökő ajtón kivetetnek 36-an ... A vár alatt adattatnak Gemanner György kapitánynak, hogy az gályákra vigye. Martiusnak 25-ik napján elhozzák azokat is, akik Berencsen tartatnak vala, kik örvendének könnyhullatásokkal eddig való állhatatosságokon, inték arra ezután is egymást. Sélyei István (ki püspök vala) látván mint elfogyatkoztak, hogy alig ismerik meg egymást, felkiáltván, mondá: Ó Isten! micsoda időkre tartottál minket: adjad, hogy a Te kegyelmed által a hátra levő nyomorúságokat is békével szenvedjük ... Innen Triesztig hajtják oly kegyetlenséggel a vasban, hogy hasonlót senki nem hogy látott volna, de még nem is olvasott; mert a fagyon, kövön mezítláb (minthogy az egyszer elszakadott lábok belit nem vala szabad megújítani) úgy kénytelenítettnek utazni, hogy az elhasadozott s a vastól is elrontatott lábokkal véresen festik vala a köveket; kiknek elsebesedett láboknak kötésére nem hogy borbélyt, de még kovácsot sem adtanak vasaiknak levételére, noha sokszor keservesen instáltak vala, hanem végre megengedék, hogy egymásnak kövel verjék le a vasat lábokról, így az elsebesedett lábokat annál jobban elrontják vala...

Negyvenegy személyeket indítottanak vala el, de csak harmincat vihetének el benne Nápolyba; mert hatot Teátében hagytanak vala betegen, három elszökött vala, kettő ismét meghalt vala.

Nyolcadik napján májusnak lerakatják ezekkel az ő vasokat, és a gályákra viszik, holott nagy vasláncokkal kötözik meg, hajokat is elnyírik. Májusnak kilencedik napján 1675. a rabok lajstromába írák (melyet méltán hívnak a halál lajstromának is), felírák atyjokat, anyjokat, hazájokat; de eladattatásoknak okát, idejét amint szokás vala, fel nem írák; és minekutána megbélyegezték volna őket, eloszták a gályákra, elegy az hadban fogott szerencsenekkel, törökökkel, maurusokkal; jóllehet pedig Nápolyban a nemes embert gályákra adni szabad nem vala, mindazáltal ezeket, kik többire születésükre is, de hivataljokra nézve mind nemes emberek valának, bevevék.

Hetet a franciák ellen Siciliába menő gályákon elvisznek a papok közül... Kik közül négyen visszajövének 14. napján októbernek egy Klára nevű hajón. Masari Dániel pedig meghala Siracusnál, ketteje ismét visszajöve 4. napján februáriusnak 1676, de visszajövelete után nem sokkal Tinkovitz János elromolván a gályákon, testének romlandó sátorát letevé ... Minthogy épen a gályák mellett való tiszték arra rendeltettek, hogy hóhérságot gyakoroljanak, úgy legkisebb dolgot is verés nélkül véghez nem vihettenek. Sélyei Istvánt sokszor kegyetlenül megverték... Szodai Andrást egy napon négyyszer verék meg, még pedig oly kegyetlenül, hogy az ábrázata is egybe hasada, és

a vére bőven kifolyna. Ezen mind csodálkoznak akik látják; sőt maga a főgondviselő a király dolgán, ezt látván, inti a hóhérló pallérokat, ne kegyetlenkedjenek így; de ezt felelék; nekik ezt meghagyták a jezsuiták, hogy mindenek felett a magyar prédikátorokat vexálnák. A sok elviselhetetlen munka miatt meghalnak a gályákon Paulovitz Mihály, Szilvási István, Füleki István, Borhidai Miklós... a sok nyomorúságok között is érzették ... az Istennek benne munkáló Lelkének vigasztalásait, melyek által mind egymást intették a végig való állhatatosságra, mind az elhagyott ekklesiákat, mind szenvedő társaikat, amint ezeket bizonyítják a gályákról írott leveleik...

Írának ez időben a Foederatum-Belgiumi Ordók a fő admirál Ruyter Adorján Mihály dicsőséges és emlékezetre méltó úri embernek, hogy a rabok kiszabadítására szorgalmatos gondja lenne, kinek már is nagy vala. Mihelyen kimondák a sententiát, hogy elbocsátják, örömeben a hollandiai tanács úr Van Daalen Cornelius a gályákra megyen, és hirdeti nekik, hogy kész a szabadság... Mikor így várnák kiszabadulásokat, nagy szomorúságra jutának ismét, mert elméne az híre, hogy az hollandiai hajós tábor haza készül; őket is nem bocsátják ki, hanem egy más szín alatt tartóztatják elsőben, azután a szakallokat, hajokat, melyet már egy időtől fogva nem bántottanak vala, elberetválák, az előbbi terhes munkára csúfolásokra, vereségekre vissza taszítják. Mikor már szabadulások iránt semmi reményük nem volna, 11. napján februáriusnak vevék észre a nápolyi tisztek, hogy közelítene a hollandiai classis Nápolyhoz, tíz órakor félbe hagyaták velek a munkát, a vasból kioldozák, és egy tisztességesebb gályára küldék; későn estve a gályánál lévő főtiszték kényszerítik, hogy sietve menjenek ki, ki is menének, nem különben, mint az Izraeliták Egyiptomból sietve... A belga tisztek által hajókra ültetének, és mentenek mintegy álomban, beszélnek, éneklnek az Istennek nagyságos dolgait. Míg az hollandiai hajókhoz jutának örömeben, addig éneklnek a XLVI, CXXIV, CXXV-ik soltárt. Másnap 12. februárius a főadmirál Ruyter Mihály ő excellenciájához vitetnek, aki mely nagy örömmel örvendezett e nagy szabaduláson, mely nagy szeretetét, ritka kegyességét és emberségét mutatá hozzájuk, kimondani nem lehet; mindeneknek jelenlétekben mondja vala azt; hogy életének minden rendiben sok győzedelmei voltanak, ellenségei ellen, de minden victoriáinál nagyobbra becsüli ezt, amellyel a Krisztus ártatlan szolgáit az elviselhetetlen teher alól kiszabadította...

Számok a dicsőséges megszabadultaknak volt huszonhat azokkal együtt, kiket Teátéban hagytanak vala; már a negyvenegyből több nem maradt vala.”

83. Gyászévtized; 1671–81.

Szólósi Mihály:

„Az Úrért s Hazájokért el széledett és számkivetett bujdosó Magyarok FÜSTÖLGŐ CSEPŰJE; azaz

Mellyben az élvén haló és halván élő bús lélek egynéhány nevezetes alkalmatosságokkal Istene előtt felromboltatik, és az Isten Háza mennyei tüzével megilletetik; hogy a kegyelem kapuján ha szintén bölcsen formáltatott ékes beszédű imádságával nem loboghat is; de mégis megromlott szíve égben szakadásával, a mennyei jó válasz tételének igaz reménsége alatt: ekképpen mindaddig füstölöghessen, míg az égből reá kegyelmesen nem tekint az irgalmas Úr.

84. *Harcra induláskor való közönséges LELKI KÉSZÜLET*

Isten, minden test lelkének hatalmas Istene! Mindörökké mind egy láb big fegyver miatt kell-é megemésztetnünk? Mert ímé a Te ellenségid felemelték az ő fejeket és egybegyűltenek a Te szent Fiad a Jézus ellen, hogy a Te szent hitedet és örökségedet az ég alól eltöröljék és minket kiűzvé a Te örökségedből, elfoglalják a bűnnek embere számára. Ó mi Istenünk! nem ítéled-é meg őket? mert nincsen mibennünk annyi erő, hogy ellenállhatnánk e számtalan tüzes sokaságnak, mely reánk jó; nem tudunk hová lenni, hanem csak Terád néznek a mi szemeink, hogy megszámlálván ellenségeinknek rajtunk való birodalmukat, betöltesd és megoszlassad. Vétkeztünk ugyan Teellened, de a Krisztus elégtételével fedezd el azokat és a Te irgalmasságod jöjjön mentségére halált érdemlett fejeinknek. Jöjj ki a Te seregiddel a viadalra, ú mi kegyelmes Hadnagyunk, Úr Jézus Krisztus! Viaskodjál miérettünk a mi ellenségeinkkel, és minket erősíts meg, hogy mikor halljuk a trombitákat harsogni, meg ne rémüljünk, sőt URAM JÉZUS! kiáltásunkkal nagy bátran vitézi módon emberkedhessünk a Te nevedért és édes nemzetünkért.... Akiket pedig miközülünk az ütközetkor ki akarsz szólítani ez életből, azokat készítsd el igaz hittel jó lelkiismerettel utolsó órájokra, hogy készen lévén; mint Sámson, halálokban is diadalmaskodjanak, testek vérbe borulván, lelkek hozzád az égbe mehessen és így a Sátánnak a mi harcunkban se része, se öröme ne légyen... Ereszd meg immár kegyelmed szele mentében a mi zászlóinkat és menj el előttünk, ó Dávidnak Istene! Siess a szent angyalokkal a mi segítségünkre, hadd ismerjék meg, hogy Te vagy a Jehova, a mi Istenünk Ámen!”

85. *Forgács Ferenc nyitrai püspök*

„Mivel Patak a fészke minden eretnekségnek Felső-magyarországon, le kell rombolni ezt a Sátán zsinagógáját!”

86. *John Wesley*

„Egy dolog van csupán, amit fontosnak tartok; hirdetem, amíg képes vagyok, az élethez szükséges vallást, és Isten kegyelméből megőrzöm, megerősítem az ember lelkében az Úrnak hitét.

Az a szomorú tapasztalatom, hogy mindenfelé, ahogy növekedett a gazdagság, csökkent a szívekben a vallásos áhítat. A dolgok természetéből kifolyólag nehéz hinni abban, hogy az igazi vallás, melyet végre megtaláltunk, sokáig fenn fog maradni, mivel a hitnek szükségképpen iparkodáshoz és mértékletességhez kell vezetnie, az iparkodásnak és mértékletességnek pedig anyagi felemelkedéshez. Ám, ahogy nő az anyagi jólét, nő az emberekben a büszkeség is, valamint az irigység és a földi dolgok minden formája iránti szeretet.”

87. *A szatmári békéről*

„Császár és koronás király öfelsége, kegyelmes Urunk, a vallás dolgában országunknak törvényeit megtartja, úgy annak gyakorlását ezen ország törvényei és artikulusai szerint mind Magyarországon, mind Erdélyben ahhoz tartozó beneficiumokkal együtt törvény szerint megengedi.”

88. *Cserei Mihály III. Károlyról*

„Ebben az uralkodóban minden virtus megvan, csak szintén, mivel már tíz esztendő óta fogva Hispániában neveltetett, azoknak baromi zelusokat és a reformata religió ellen való gyűlölséget felette imbibálta, és a jezsuiták tanácsán jár, ahonnan, hanem ha Isten csodálatos gondviseléséből akadályt vet eleikben, nem remélhetünk egyebet persecutionál.”

89. *A „Pesti commissio”-ra készülő protestáns pontokból*

1. „Mindenki szabadon gyakorolhassa vallását az országban, akármilyen rendű
3. Senkit se kényszerítsenek hite változtatására.
5. A földesúri jog pusztán a testi, vagy anyagi szolgálatra korlátoztassék,

a lelkiismereten való uralkodás szűnjék meg, a földesúr ne foglalja el templomunkat, ne akadályozza istentiszteletünket, ne fossza meg protestáns jobbágyát házától és telkétől.

10. Ne kényszerítsék őket hitvallásukkal ellenkező szertartásokra, körmenetekre, s az ellenszegülőket ne sújtsák bírsággal.”

Az „opusculum theologicum-ból:

„Amelyben vizsgáljuk: hogyan és mennyire korlátozhatja fejedelem, kormány, katolikus uralkodó a maga eljárásával az eretnekeket, akár bűneik miatt, vagy, hogy ennek segítségével a katolikus hit elfogadására kényszerítse.”

90. Árva Bethlen Kata önéletírásából

„Fejér-egyházára érkezvén azért, látom az én uramnak igen nagy kedvetlenségét, de miért légyen, az okát nem tudhattam: hanem egykor azt kezdi mondani: én félek attól, hogy tégedet valami bú fog érni ... A püspök küldi rád az udvarhelyi gvárdiánt nehéz követséggel. Mellyre mondék: bizony olly követ-séggel küldheti, hogy viszen választ! A gvárdián bejövén az én házamban, elkezdi hosszas orációját, mellyet előre elkészített volt, hogy engem megkövessen, minthogy az új esztendő kezdetében ilyen kedvetlen hírral kellett hozzám jönni. Elúnván hosszas kedvetlen magamentegetését, mondék néki: Kegyelmed ilyen hosszason engem ne kövessen, hanem mondja el, amit kegyelmedre bízott a kegyelmed előljárója: mert én úgy gondolom, hogy amely dologról kegyelmed azt gondolja, hogy énnékem szomorú kedvetlennek fogva tetszeni, az énnékem igen kedves és örvendetes fog lenni. Melyre monda, hogy az felette kedvetlen, mert méltóságos püspök úr nagyságtokat tiltatja, hogy együtt ne éljenek, mert nem igaz házassági életben vannak. Erre én felelém: Szeretném tudni, mi okon nem élünk mi igaz házassági életet? Mert, úgy monda: nem igazán tette le nagyságod a hitet. Sok elmaradott benne, amit el kellett volna mondani. Felelém erre: Hiszen a kegyelmed keze alatt levő barát eskete meg, miért volt ő ollyan tudatlan számár, hogy még azt sem tudta, hogyan kell esketni? Erre osztán nagy szánakozással monda: Jól mondja Nagyságod, mert ő vétett benne, mellynek el is vette jutalmát; de ugyancsak Nagyságod azzal meg nem menekedik; s hogy engemet megijeszthetne, krokodilusi szemekkel szánakozik rajtam. Kérdi osztán: mi választ adok, hogy vigyen? Én mondám nekije: Köszöntse kegyelmed méltóságos püspök uramat én szómmal, és mondja meg: Minthogy magam szabad jó akaratomból bizony soha idegen vallásúhoz nem mentem volna, s ide is jó szívvel nem jöttem: azért tiszta szívemből való örömmel vissza megyek; mert tudom azt, hogy az én édes Anyám engemet, amíg Isten élteti,

jó szívvel lát maga mellett, s ha Isten kivész is e világból, kevés jószágom ugyancsak léssen, abból élek Istennek...

Az én uram Medgyesről haza jövén, mindenben az atyjafijai tanácsadások szerént kezdi magát viselni. ... Mellyet én hallván, mondám: ... Kegyelmed azt maga is tudja, hogy énnékem erős contractusom vagyom kegyelmedtől, hogy, ha vallásomban háborgat, elhagyhassam. Azért tudtára adom kegyelmednek, hogy mihelyt az Isten annyira való erőt ad, hogy (beteg) ágyamból felkelhessek, kegyelmeddel bizony nem lakom. A gyermekeket, minthogy fiak, és a contractus szerint is kegyelmedet illeti, itt hagyom, lássa kegyelmed, mit csinál velük. Erre azt mondá: Úgy is mit nyersz vele, mert az én vallásom szerint el nem választanak tőlem? Én arra nagy keserves szívvel azt felelém: Ez az igaz Isten, akit én gyermekségemtől fogva tiszteltem, és mostan is tisztelek, cselekedje azt a nagy irgalmasságát én velem, hogy esztendő ilyenkorra légyünk elválva egymástól, végyen el az Isten vagy engem, vagy kegyelmedet! Mellyet a nagy irgalmasságú Isten meg is cselekedett...

Kolozsvárott a püspök vendégelvén egynémely urakat, egy református embernek szolgáját hívták, hogy segítjen étket fogni; midőn már az étket fogni akarták volna, a tálak igen melegek lévén, a püspök szolgája papirosat adott, hogy azzal fogják a tálakat; azon legénynek is adának egy levelet, mellyet írt volt KÁROLYI SÁNDOR ezen dologban a püspöknek; ezt látván a legény a zsebibe teszi és otthon az ura kezébe adja, az az úri ember pedig az én uram kezébe küldi. A levélnek summája ez vólt: Nagy csudálkozással csudálkozik mind a gubernátoron, mind a püspökön, hogy mind eddig is a gyermekeket annak az eretnek anyának keziből ki nem tudták venni, tudván azt, melly erős eretnek familiából való mind maga TELEKI JÓSEF uram, mind az ANYJOK. Az a reformata vallás pedig olly veszedelmes, hogy akarhatja ellen is rászokott az emberre valami belőlle ragadni, aki ő vellők társalkodik; annál is inkább ama szegény ártatlan gyermekek beszíjják ama mérges tudományt. Mellyre nézve ha az Haller familia sajnálja ebben fáradni, maga az udvarnál folytatja és keze alá fogja a gyermekeket...

Látván végre, hogy ezen dolgot megfordítani nem lehet, mások is azt javallván, hogy ne várjam meg, hogy a németek rám jöjjenek, hanem a gyermekeket hagyjam el magamtól; én is azt cselekedtem 1725. esztendőben, karácson havának 4. napján a fiamat Kolozsvárt, a leányomat pedig hagyttam Lónán TELEKI PÁLNé asszonyomnál. Magam Kővár vidékére mentem az én urammal telelni. A fiamat gróf Kornis Zsigmond gubernátor ő exellenciája, a leányomat gróf Haller Katalin Csáki Zsigmondné asszonyom vitték el. Ekképpen az én gyermekeim elvételének tőlem, hogy magam azokat anyai gondviselés alatt ne nevelhetném az én vallásom szerint.

...ó kimondhatatlan keserűség! 1731. esztendőben, Kisasszony havának 11. napján 13 napokig tartó vérhasi nyavalya által ez én szemeimnek egész gyönyörűsége, szívemnek vidámsága, kedves ZSIGMONDOM éntőlem elvétetek, életének éppen kilencedfél esztendejében.

Olyan volt ennek halála is, hogy ha magam szüntelen mellette lévén nem láttam volna, el nem hihetném. Nem is tudtam azt gondolni, hogy olly gyenge edényben az ISTEN olly nagy kegyelmét tette volna le. Mihelyt megbetegedett, e világról egészen elvette elméjét, s minékünk is vigasztalásul ezt mondta: Édes apám uram, édes asszonyom anyám! Tudom, hogy ha ISTENnek a tetszenék is, hogy én meggyógyuljak, azért kívánnák azt, hogy az én ISTENEMnek dicsőségére éljek, s végre az én ISTENEMnek szent színének látására által menjek; már ISTENnek az tetszik, hogy én tovább ne éljek, hanem az ISTENhez menjek, az hová kedves atyám uram is, és kedves asszonyom anyám is jönnek, ott is együtt lészünk az ISTENnél. Azért én érettem ne gyötrődjenek. Azzal mind a kettőnket közelebb hívott magához, és kezeinket megcsókolván bocsánatot kért. Az én uramra nézvén, látá nagy keserűségét, s azt mondá: Atyám uramat is szánom, de mégis inkább szánom asszonyom anyámat, mert atyám uram nem sokáig él. Azzal reám fordítván szemeit, így szól: Édes asszonyom anyám! Az ÚR ISTEN minden könnyhullatásait kedves asszonyom anyámnak szedje a maga tömlőjébe, és mikor az emberi reménység megszűnik, akkor csudálatosan vigasztalja meg. Azután mondá: Én felettem prédikációt arról tégyenek: Az ÚR ISTEN az én világosságom, s idvességem, s hát kitől félek? Mert ha szintén egy felől ezer ördög, más felől tízezer állnak is, mégsem félnék, mert engemet az én JÉZUSom megváltott és én övé vagyok, azért jövel hamar édes JÉZUS én hozzám! (Zsolt.27:1-2.) Ehhez hasonló szavai igen sokak voltak, de nem célo, hogy ide mindeneket felírjak.”

Bod Péter temetési prédikációjának címlapja:

Tiszta fényes drága BÍBOR, mellyet amaz áldott emlékezetű magyar Izráelbeli nagy Anya, néhai méltóságos gróf bethleni BETHLEN KATA asszony... egész életében ugyan, de kivált szép hírrel tündöklő özvegségében magának megszerzett és Isten kegyelme által felöltözött. Mellyről, midőn meghidegedett teste a Fagarasi templomban földbe takarították, a maga rendelése szerént a Fagarasi templomban az oda gyülekezett sokaság előtt tanúbizonyságot tett, és életének folyását, és boldog megoszlatását versekbe foglalván jó Pátrónájához való háládatosságának megbizonyítására kibocsátott BOD PÉTER, tanuló korában az idvezült Asszonynak famulusa, azután néhány esztendők alatt udvari papja, mostan pedig a Magyar Igeni Ekklezsiában a Krisztus szolgálja.”

92. A Türelmi rendeletről

„Mínthogy ő felsége meggyőződött, mily ártalmas minden kényszerítés, mely az emberek lelkiismeretén erőszakot tesz, ellenben igen sok haszon háramlik vallásra és államra a keresztyén szeretet által igazolt valódi türelemből; elhatározta, hogy azt összes örökös tartományaiban bizonyos törvényekkel biztosítja.

Mínthogy pedig ez a királyi gondoskodás Magyarország királyságára és a hozzá kapcsolt tartományokra annál inkább vonatkozik, mivel itt úgy ágostai, mint helvét hitvallású, ezeken kívül görög keleti szertartású nem egyesült akatholikus lakosok élnek, azok a törvények különös uralma alatt, ezek királyi kiváltságok által biztosítva, azért fent nevezett ő szent felsége kegyelmesen akarja, hogy egyéb iránt épségben maradván azok a törvények és kiváltságok, melyek az előbb említett akatholikusok érdekében akár a nyilvános vallásgyakorlat, akár más, rájuk is tartozó polgári jogok és kiváltságok tekintetében eddig megállapítottak és melyekre nézve némely kegyelmes királyi határozat alább bővebben fog kifejtetni, e magyar királyság és a hozzá kapcsolt tartományok többi kerületeiben is, hol az akatholikusok, akár törvények által, akár kiváltságok által a vallás szabad gyakorlatától s más, polgári jogaik érvényesítésétől el voltak tiltva, ugyanolyan módon, mint a többi császári-királyi örökös tartományokban, bevitessék és megállapíttassék ugyanez az igazi keresztyén türelem; mely a következő pontokból áll:

Először: Az összes akatholikusoknak, minden helyen, ahol az ország törvényeinek vagy jóindulatú kiváltságoknak és némely előző szabály-szerű királyi rendeletek alapján a nyilvános vallásgyakorlat, mint fentebb érintve volt, nem illette meg őket, a magánost, annak minden mérlegelése nélkül, hogy ilyen helyen szokásban volt-e az, vagy nem, kegyesen engedi ő szent felsége.

Másodszor: Ezt a magán vallásgyakorlatot pedig nem abban a korlátozott értelemben akarja venni ő felsége, melyben eddig a magyar királyságban ki volt hirdetve, hanem úgy akarja érteni hogy t.i. ez akatholikusoknak minden olyan helyen, ahol száz akatholikus család él, és imaházak, lelkész- és tanítólakások építésére és megfelelő ellátására elegendő eszközt tudnak törvényesen felmutatni, úgy, hogy az adózó nép e hozzájárulás által nem terhelhetik meg fölötte, vagy közszolgálmányai tekintetében nem gyengítetik; szabad legyen ez akatholikusoknak magán imaházakat építeni oly módon, hogy ezek a nyilvános templomokhoz hasonló torony, harangállvány és nyilvános utcáról való bejárat nélkül valók legyenek; azonkívül lelkészeket és tanítókat állíthatnak be, nekik szükséges épületeket építhetnek, és így nem csak e magán helyeken vallásuk gyakorlása, hanem betegeik látogatása is, úgy ezeken a helyeken, mint ezeken kívül is szabadon megengedtetik.

Harmadszor: Kegyelmesen elrendelte ő felsége, hogy ugyanezen katolikusoknak ... a közhivatalokkal való felruházásában a különböző vallási szempontok félretevéseivel általában csupán az érdem és tehetség bizonyosága és a keresztyén élet érvei tarttassanak szem előtt.

Negyedszer: Az igaz ker. türelem állandóvá tételéhez azt is hozzá tartozónak vélte ő felsége, hogy az ág. és helv. hitvallás követői esküt soha más formában ne kényszeríttessenek tenni, mint aminő vallásuk elveivel megegyezik; továbbá

Ötödször: Egy akath. se kényszeríttessék a katolikusok istentiszteletén, vagy szertartásán résztvenni, annál kevésbé szenvedjenek ezért bántalmazást, és se céhszabályok, se bármely más szabályok erre őket ne kötelezzék.”

92/a Szikszai György: Keresztyén tanítások és imádságok 1786.

A tanítóknak, nevelőknek imádkozni kell. „...Tanítványaival legyen türelmes és szenvedje el őket. Ha fel nem foghatják és meg nem tanulhatják hamar, amire tanítani akarja őket; ne gerjedjen haragra ellenük; még kevésbé támadjon rájuk veréssel, hanem azok gyengeségét és erőtlenségét tűréssel és szenvedéssel vigye előre és újra meg újra kezdett csendes igyekezettel és szorgalommal orvosolja...Fegyelem alatt tartsa ugyan tanítványait, mert e nélkül lehetetlen velük boldogulni, de ha valamiben, úgy ebben okos és mértékletes legyen. Mindenkor komor és haragos ábrázattal lenni, a gyermeket megütni nem tanítóhoz, hanem kegyetlenkedőhöz illik. Arcának komorságát és a fenytés sanyarúságát vidámsággal, nyájassággal, okossággal, szeretettel, könyörületességgel, csendességgel és kedvezéssel mérsékelje és legyítse a tanító.

Tanító, nevelő imádsága: „Ó világosságnak Atyja! Könyörülő szent Úr-isten! Aki énrám, méltatlan szolgálóra gyermekeket bízta, hogy a velük való foglalkozás és fáradozás által munkáljam szent neved dicsőségét és a mennyei boldog kar teljesedését, szívem belső indulatából könyörgök szent Felségednek, küldj nekem onnan felülről az égből kegyelmet és segítséget hivatásom boldog előmenetellel való gyakorlására ... Munkálkodj ezért bennük is kegyelmeddel. Világosítsd elméjüket, erősítsd emlékezetüket, szenteld meg lelküket és testüket. Adj nekik kedvet tanulásra, szándékot és igyekezetet a jóra. Tedd engedelmessé őket, fordítsd a jó intésre füleiket, korukkal együtt növeld bennük a tudományt és a Te félelmedet, és úgy igazgasd életüket, hogy a Te lelki országod terjedésére és a Te dicsőítésedre legyenek mind e mostani, mind a jövő életben, velem együtt a mi Urunk Jézus Krisztus által. Ámen!”

93. Routsaleinen Pál életéből (Oravala Ágoston: A parasztproféta)

„Már korareggel útnak eredt Pál. Még este betett egy darab fakéregből sült kenyeret a tarisznyájába. Jókor kelt, s kilopódzott a kunyhóból az udvarra. Riadtan, félve neki- nekiiramodva sietett tova a mezei ösvényen az erdő szélén, s hamarosan bevetette magát az erdő sűrűjébe... Olyan tűz lobogott a lelkében, amely egyre hajtotta, hogy menjen, fusson megállás nélkül, meneküljön valami elől akárhová érjen is, még, ha meg sem találná is azt a kovácsot, aki felől hallott, akihez most igyekeznek... Milyen keserves is az élete az utóbbi időben! Miért is ment el újra Savorjervibe, ... miért hallgatta meg újra meg újra Martikainen Jánost, noha már elégszer tapasztalta, hogy minél többször hallja, annál rosszabbá válik lelkének állapota ... De mennie kellett, s hallgatnia, látni azt az embert, amint a földön hempereg, tajtékot túr a szája, s így hirdeti Isten ítéletét mindazoknak az istenteleneknek, akik nem akarnak bünbánatot tartani és az élet útjára térni. Névszerint is megemlítette azokat, akik szapora léptekkel sietnek a romlás felé. Ettől úgy megrettentek némelyek, hogy végigvágódtak a padlón és ordítani kezdtek, mások meg otthagyták a gyülekezetet, s azonmód elrohantak.

Mintha alva járna, úgy ért el egy este a kovács házához ... Erejefogyottan, senkitől nem kérdezve semmit, leroskadt a kovács-műhely küszöbére. – Nem ide való vagy, amint látom. – kezdte a beszédet a kovács egy kis idő múlva, s közben újra munkába vette a vasat és óvatosan forgatta. – Jó dologban jársz-e, vagy rosszban? – A lelkem ügye készítetett rá, hogy útnak induljak – felelt Pál félénken, elfogódottan. – Hosszú útra kellett indulnom, mert ott, ahol lakom, sehol sem találtam a közelben békességet. – Ott a közelben nem találtál békességet ... Hát az Isten ott, ahonnét jöttél, nem ugyanaz? – Az, ugyanaz, de amikor én nem ismerem, amikor nem tudom úgy megragadni, hogy részem legyen Benne. – Nem ismered, nem találod meg, semmit nem kapsz Tőle, mert nem keresed igaz lélekkel, nem közeledsz igazán az élet Ura felé. A békétlenség és félelem azoknak az ismertető jele, akik csak félig ébredtek fel a bűn álmából. – Azzal a kovácsmester olyat ütött a kalapácsával az üllőre, mintha bele akarná verni a vasba azt, amit mondott. – Bejárhatod a föld kerekességét, mégsem találod meg Isten kegyelmét, ha nem úgy keresed, ahogy keresned kell. Jön ide sokféle kereső ember, aki kérdezősködik a mennyországba vezető út felől, de a szívük mélye mégis érintetlen. – De hiszen én imádkoztam, és térden állva kiáltottam az Úrhoz szorultságomban! – Kiáltani, igen, kiáltottál. De micsoda imádság volt az? Valósággal rávetted magad az Úr ajándékaira, hogy saját kezeddal ragadd azokat magadhoz. S mikor ez nem sikerült, visszaestél előbbi reménytelenségbe ... Úgy van az,

folytatta a kovács, hogy ebben a dologban az ember egyáltalán nem segíthet magán, semmiféle bűnbánattal, nem segíthet magán erejének teljes megfeszítésével sem... Krisztus az egyetlen, aki ebben segítségére lehet a bűnös embernek. Nem kell tehát kétségeskedned, vergődnöd; csak fogadd el azt, amit Ő ad neked, s ha nem adja is most mindjárt, várd be vágyakozó lélekkel, amíg eljön az Úr ideje, és kegyelmében rád tekint ... Mindez benne van a Bibliában, csak rejtve van előtted. Úgy olvastad a Bibliát, akárcsak én a felébredésem idején: az ítélet és Isten haragja alatt. Átugrottad azokat a helyeket, amelyek kegyelemről és bűnbocsánatról szólnak, azt gondolva: az ilyesmi nem nekem szól. Azoknál a helyeknél azonban megálltál, ahol ítéletével fenyegeti meg Isten az istenteleneket. – Bizony, így cselekedtem, de soha többé nem teszem! – szölt Pál határozottan. – Még sokszor megcselekszed majd – figyelmeztette a kovácsmester mosolyogva – A fölébredt ember állandóan érzi a maga bűnös voltát, és ezért az Úr feddése és fenyegetése újra meg újra rettegéssel tölti meg a szívét. Aki azonban tapasztalta már szívében a Krisztust, az nem fog többé hitetlenkedni. Téged megillet Isten gyermekének joga: az ítélet elől a kegyelem királyi székéhez menekülhetsz. – Tehát nem kell többé jajgatnom, panaszkodnom, nem kell bűneimet a magam terhe gyanánt hordoznom – magyarázgatta magának Pál. – Bizony nem kell bűneidet hitetlenkedve, reménytelenül vonszolnod. Úgy hordhatod őket, mint a tékozló fiú, aki hazatért: szabadon, hitetlenkedés nélkül, hittel, szeretettel.

(Megtérése után, egy összejövetelen) ... Malmberg maga kezdte az éneket. Volt valami sajátságos az éneklésében, ami arra kényszerítette az embert, hogy felfigyeljen rá ... Az ének végeztével felállt s beszélni kezdett ... Izott a beszéde, lobbott vetett benne a tűz, szavai egymásra tolultak, majd mint tüzes kerek robottak a cél felé, hangja pedig szinte fájdalmat okozva harsogott s fölébresztette, megmozgatta a szíveket. – Hallod? Ez karddal megy neki a népnek, aprítja, vágja! – súgta oda Pál Niskanennek ... Az összejövetel végén Malmberg megállt az ajtónyílásban – Savóból valók vagytok? kérdezte, és a padokon keresztül kezet nyújtott Pálnak és Niskanennek. – Itt maradtok éjszakára! – Az a reménység hozott ide minket, hogy itt barátokat találunk, akik szintén a mennyország felé igyekeznek. Eljutott hozzánk annak híre, hogy te itt a rideg pusztaságban nekivetted magadat a magad erejével. Csak le ne fogyatkozzék az erőd időnap előtt! – Hát kegyelmed az a híres-nevezetes Routsaleinen? S aztán micsoda hitet vallotok ti ott Savóban? – Olyan a hitünk, akárcsak a kenyérünk. Mert bizony mi elég gyakran a fa kérgét őröljük meg és abból sütünk kenyeret. A szívünk is ilyen hitvány, kínoskeservesen nőtt termést hoz az Úrnak. De ez a mi hitünk ott a mi erdeinkben valahogy mégis elég a megélhetésre, sőt még másoknak is juttathatunk

belőle, a szegényeknek és éhezőknek, hogy végképp el ne epedjenek ... A te munkád a teljes igazságot szolgálja, teljes szívvel – kezdte újra Pál. Csak az a baj, hogy még a magad erejében bizakodol, az akadémiákról hozott tudásodban, a magad bölcsességében ... még nagyon magasan állsz fölöttünk, s valósággal eltorlaszolod az utat az Úr Lelke előtt a magad fényes talentumaival ... Sose felejtkezzél el a magad gyarlóságáról, és ne únj rá a koldus mester-ségre! Óvakodjál attól, hogy szentté, a hit hőségé akarj lenni! Engedd, hogy az Úr Lelke csöndben végezze munkáját, és benn a szíved rejtekében gyarapítsa hitedet. Maradj szegény, nyomorult és mezítelen a te Urad előtt. Ez a lelki élet titka, ez a rejtett bölcsesség.

94. A „kalajoki vádlottai”

A tárgyalóteremben. Bíró: Megérkeztek az összes érdekeltek? Vádlott papok s más beidéztettek? Itt van-e Routsaleinen Pál Nilsia kerületből? Jegyző: Itt vannak. Tessék a papi könyv. Bíró: Mi mondanivalója van a közvádlónak? Bergh ügyész: Azon kívül, hogy megújítását kérem mindannak, amit írásban beterjesztettem a vádlott papok ellen az ő engedély nélküli és törvényellenes áhíthatos gyűlések megtartása és szerintük a pogányok felvilágosítására folytatott, de törvénytelen s káros gyűjtések miatt, van szerencsém kérni ezen a tárgyaláson az 1726. január 12-én kelt királyi hirdetmény, valamint a május 2-án kelt királyi levél alapján törvényes eljárás megindítását a Nilsia körzetben, kuopio-i járásban lakó Routsaleinen Pál gazda ellen, minthogy az említett Routsaleinen Pál több ízben és különböző helyeken részt vett törvényellenes áhíthatokon, azokon felolvasott, énekelt, sőt azokat vezette és beszédeket tartott.”

95. Az 1848. XX. Törvénycikkből

2.§. E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetre nézve, különbség nélkül, tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapotot állapít meg.

3.§. Minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségletei közálladalmi költségek által fedeztessenek, s ez elvnek részletes alkalmazásával a ministerium az illető hitfelekezetek meghallgatásával a közelebbi törvényhozás elibe kimerítő törvényjavaslatot fog előterjeszteni.

4.§. A bevett vallásfelekezetek iskoláiba járhatás, valláskülönbség nélkül, mindenkinek kölcsönösen megengedtetik.

5.§. A ministerium rendelkezni fog, hogy a bevett vallásokat követő katonák saját vallású tábori lelkészekkel láttassanak el.

96. Tisza Kálmán a Pátensről

„A már említett és köteles tisztelettel fogadott Nyílt Parancsnak már maga megjelenése, maga az a tény, miszerint egyházunk számára törvény alkottatott, oly sérelem, hogy ezen Nyílt Parancsot és miniszteri rendeletet, ha szinte tartalma a legtökéletesebb volna is, elfogadni, és annak életbe léptetésére közremunkálni, lelkiismeretünk erőszakolása, letett hivatali eskünk megsértése s hitelveink megtagadása nélkül nem lehetne.”

96/a. A pápai csalatkozhatatlanság dogmája (vatikáni zsinat, 1870.)

1. Aki azt mondja, hogy szent Péter apostolt nem maga az úr Krisztus rendelte a összes apostolok fejedelmévé és az egész harcoló egyház látható fejévé; vagy, hogy csupán tiszteletbeli elsőséget, nem pedig az igazi és tulajdonképpeni elsőséget nyerte egyenesen és közvetlenül a mi urunk Jézus Krisztustól; átkozott legyen.

2. aki azt mondja, hogy nem magának Krisztusnak rendén vagy isteni jogon alapszik, hogy a pápák szent Péternek az összegyűjtés fölötti primátusában állandóan utódai legyenek; vagy, hogy a római pápa nem utóda szent Péternek ugyanabban a primátusban; átkozott legyen.

4. Midőn tehát a keresztyén hit kezdetétől fogva átvett hagyományokhoz hívek maradunk, a szent zsinat hozzájárulásával ... Istentől kijelentett hittételnek jelentjük ki: hogy a római pápa, mikor székéről szól (cum ex cathedra loquitur), azaz, mikor az összes népek főpásztori és tanítói hivatala gyakorlásában legfőbb apostoli hatalmánál fogva valamely, az egész egyház által megtartandó, a hitet, vagy erkölcsöt illető tan kérdésében dönt: a szent Péternek neki ígért isteni segedelem erejénél fogva annak a csalatkozhatatlanságnak van birtokában, mellyel az isteni Megváltó egyházát ilyen ... tanok fölötti döntésre felruházta, s hogy ezért a római pápa ilyen döntvényei önmaguktól, nem pedig az egyház hozzájárulása által változhatatlanok.

Ha pedig valaki, mitől Isten óvjon, ezen elhatározásunknak ellen merne mondani: átkozott legyen.”

97. A KIE „párisi alap”-ja

„A keresztyén ifjúsági egyesületek célja egy szövetségbe gyűjteni azokat a fiatalokat, akik Jézus Krisztust Megváltójuknak és Istenüknek vallják a Szentírás szerint, és akik hitükkel és egész életükkel tanítványai kívánnak lenni, és együttműködnek azért, hogy Isten Országá terjedjen a fiatalok között.”

Az SDG Református diákmozgalom Nyilatkozata (1923)

„Isten különös és meg nem érdemelt kegyelmét látom abban, hogy engem szegény bűnöst, az én Uram, Jézus Krisztus drága vérének megváltott, és dicsősége szolgálatára elhívott.

A Soli Deo Gloria Szövetség programját magamévá teszem. Azaz, mind életemben-halálomban, testemben-lelkemben Jézus Krisztus tulajdona, a református keresztyén életideált megvalósítani, Magyar Református Anyaszent-egyházamat missziói lélekkel szolgálni, a református teológiát – úgy, amint a Heidelbergi Káté és a Második Helvét Hitvallás azt körvonalazza – megismerni, művelni és diadalra jutásáért dolgozni, a kálvinizmus – mint világnézet – harcát megharcolni; egyszóval Isten felségjogait életemben minden vonatkozásban érvényesíteni egyetlen céloknak tartom, éppen a Soli Deo Gloria Szövetség eszközeivel és módszereivel.

A Szent Írást mindennap olvasom, és szorgalmasan tanulmányozom. A Szövetséget anyagilag támogatom, bárminemű munkájából a rám eső részt készséggel elvállalom.

Amennyiben bármi okból a Soli Deo Gloria Szövetség tagjaival a fenti programot megvalósítani nem tudnám, becsületbeli kötelességemnek tartom ennek bejelentésekképpen a Nyilatkozat visszaküldését.”

A Bethánia C. E. Szövetség fogalma:

„Mivel engem a Megváltó annyira szeretett, hogy a keresztfán meghalt értem, én is szeretni akarom Őt, és iránta való hálából életemet Neki szentelem. Bízva az Ő erejében, komolyan törekszem keresztyén életet élni. Igéjét mindennap olvasom, mindennap imádkozom. Isten országának építésén, mint a -i gyülekezet tagja, buzgón munkálkodom.”

98. Ravasz László a zsidótörvényekről

I. „... a törvényjavaslatban arról van szó, hogy bizonyos számú keresztyén és izraelita magyar ember micsoda elvek szerint osztatik be olyan kategóriákba, amelyek a nemzeti jövedelem eloszlását és a nemzeti munkaerő felosztását kívánják szabályozni ... Meg vagyok győződve, hogy ennek a helyzetnek, világtörténelmi adottságnak egyetlenegy helyes megoldása van: a teljes asszimiláció. ... Szükségesnek látom itt hangsúlyozni azt, hogy bármily divatos eszmeáramlatokkal szemben, a keresztyén egyház soha nem mondhat le a zsidósággal szemben a maga missziói hivatásáról és parancsáról. De ugyanakkor a keresztyén egyház hangsúlyozza azt, hogy a lelkek megnyerésénél őt nem asszimiláció törekvések vezetik, hanem az örökkévaló Evangéliumnak a parancsa. A zsidótörvényt megszavazom.

II. Az elmondottak alapján kétségtelenül meg kell tehát állapítanom, hogy elvileg a zsidótörvényt visszautasítani nem tudom ... Nem lehet megváltoztatni azt a tényt, hogy a zsidóság más, mint a magyarság. Más a zsidó, mint faj, mint vallás, mint sors, mint történelmi helyzet, és más mindezeknek az eredménye, a foglalata: a zsidó szellemiség ... A baj elsősorban az, hogy a törvényjavaslat indoklásában a zsidóság, mint egy alacsonyabb, főképpen pedig erkölcsileg értéktelenebb szellemi minőség van megállapítva, ... Az emberre nézve a saját származása sohasem lehet megbélyegző. Senkire nézve sem lehet dehonesztáló, hogy zsidószármazású magyar ember, vagy zsidószármazású keresztyén ember. A törvényjavaslat egész atmoszférája alkalmas volt egy ilyen benyomás felkeltésére ... Kéréssel fordulok a királyi kormányhoz, hogy a végrehajtás olyan kezekben legyen, amelyek a kívánatos erély mellett a természetes gyöngédséget és jóakaratot is megmutatják.

III. Mélyen tisztelt Felsőház! Előrebocsátom, hogy általánosságban sem fogadom el a törvényjavaslatot ... Nem tudom elfogadni a törvényjavaslatot keresztyén szempontból, mert a zsidó származású keresztyéneket és ivadékaikat örök időkre ki akarja rekeszteni abból, hogy valaha is nemzsidó emberekkel házasságot kössenek ... mégpedig azért nem, mert összeházasodása révén keresztyén házastársát, annak családját, gyermekeit, ezeken keresztül pedig hatóságaiiban a vele érintkező társadalmat fajiságában megrontja ... még abban az esetben is, ha a zsidó fél nemzedékeken keresztül a keresztyén anyaszentegyház hűséges, példaadó, alázatos, szellemben és erkölcsben egyaránt példaadó tagja, a nemzsidó fél pedig csak papíron keresztyén, lelkében pedig hitetlen és pogány. Ezért a Szent Lélek újjászüelő munkáját, amelynek szimbóluma, ígérete és pecsétje a keresztség sákramentuma, csúfolja meg az a gondolat, amely azt hirdeti és ismétli, hogy ennyi, meg ennyi zsidó vér mellett az illető soha, semmi körülmények által Szent Lélektől újjászületett, megváltozott ember nem lehet ... Nincs infernalisabb gondolat, tisztelt Felsőház, mint hogy egy olyan embert, akinek már a szülői kitérték a zsidó vallásból, vagy akinek az egyik szülője kitért a zsidó vallásból, és aki keresztyénné és magyarrá vált egészen, visszakényszerítsenek oda, ahonnan kitért ... Ezért a törvényjavaslatot nem fogadom el."

99. A kárpátaljai „Baráti Kör” levele Sztálinhoz

„Hatalmas Sztálin! Isten a német fasizmust sok orosz és más nép fiainak vérével törte le. Te a győzelem dicsőségét is magadnak tulajdonítottad. Mindenben Isten helyére helyezted magad. Hatalmas búzamezőkön, nagy táblákon hirdette a dicsekvő felírás: Isten nélkül és imádság nélkül, de

műtrágyával és traktorral! Ezért az Úr meg fog alázni, mint Nabukodonozort. Saját fiaid fognak megvetni téged. Amíg időd van, szállj magadba, adj dicsőséget a felséges Istennek! Ez a népednek is javára lesz. A gőgös Belszár egy éjszaka birodalmával együtt elveszett.”

100. Zimányi József lp.: Tűzoszloppoddal jéghegyek között

„... A Biblia éppen nálam volt, amit tilos volt – természetesen – magunknál tartani. Egy velünk együtt dolgozó szabad ember vette meg nekünk a városban. Heten voltunk, sorba ment közöttünk. Most éppen rajtam volt a sor és nálam volt a Biblia. Amikor bejöttek, gyorsan bedugtam a zsebembe, nem tudtam még, hogy mit akarnak. Nem is volt rá időm, hogy elrejtsem, azonnal kihajtottak maguk előtt a karcerbe ... Kinyitották az ajtaját, és mindenkit sorra megmotozva belöktek. Az a bandita, aki haragudott rám, és aki miatt idekerültem, annyit mondott, hogy < ennél a buta magyarnál se pálinka, se kés nincsen, nem kell motorozni >, és egy hatalmas pofon kíséretében belökött a jégverembe. De a Biblia megmaradt! A karcerben egész nap mozogni, futni kellett a hideg miatt, és a vesénk is állandóan dolgozott ebben a hidegben. Alig győztünk könnyíteni magunkon, persze WC ott nem volt. Végre nyolc órai kínzás után kinyitották a jégverem ajtaját és kiengedtek. Amikor kijöttem, akkor a fogolytársaim, akikkel együtt vettem az Újszövetséget, nem is azt kérdezték, hogy bírtam a hideget, hanem, hogy megvan-e a Biblia? És nagyon csodálkoztak, hogy megvan. Ez is Isten egyik közvetlen csodája volt előttünk. Imameghallgatás!”

Horkay Barna: Keleti Baráti Kör:

(A vorkutai lágerben) „Nemsokára (egy hónap múlva) megérkezett az első csomag. 17000 kilométerre voltam otthonomtól, – egy hónapig jött a csomag. – Az ügyeletes tiszt előtt kellett felbontani. Alig, hogy belenéztem, felragyogott a szemem: Biblia! A feleségem ívekre szedett szét egy Újszövetséget, minden ívbe egy kekszvet tett. Az ívek zsírosak lettek, de lehetett olvasni. – Az ügyeletes nem is gondolta, hogy ez Biblia, még meg is dicsérte a feleségemet, milyen gondosan csomagolt. Kétszerre kiküldte az Újszövetséget a Lukács 7-től a Jelenések könyvéig. Fedelet is csináltam neki, vászonba varrt kemény papírból. Mindig magamnál tartottam. Ha lehetett, munkahelyen is, reggel munka után, a barakban lefekvés előtt is olvastam. Egy reggel az I. Thessalonika 1. részét olvastam, gondolkodtam az olvasottak felett, egyszer csak magam mellett látok a földön egy fényes csizmát. Felnézek: Novikov főhadnagy, a láger politikai tisztje. „Mit olvasol?” – „Egy könyvet.” – „Milyen könyvet?” – „Egy magyar könyvet.” – „De miről szól?” – „Az

evangéliumról.” – „Ezt itt nem szabad olvasni, ez nyilvános hely. Majd, ha felszabadulsz, a lakásodon olvashatod, ameddig akarod.” – „A többiek, szintén éjszakai munkások, hiába kérték: „Ne vedd el tőle, az öreg csak magának olvassa minden reggel, nem háborgat vele senkit.” Hiába, – a tiszta hajthatatlan volt. – Fájó szívvel adtam oda: sose látom többet; hol lesz ez három év múlva! – De azért bementem felszabadulásomkor a láger irodájába. Egy civil ült az asztalnál: „Novikov főhadnagy elvett tőlem egy Bibliát, hogy majd felszabadulásomkor visszakapom.” – mondtam. – „Novikov már kapitány, nincs itt, elhelyezték.” Kinyitja a Wertheim-szekrényt, – az alsó polcon ott az Újszövetség! – „Ez az?” – „Ez.” – „Tessék.” – Örömmel adtam hálát Istennek, kegyelmének újabb megtapasztalásáért. Csak a fedőlap vászonja volt egyik oldalán felszakítva; – nincs-e benne valami tiltott dolog. (Megvan ma is ez az Újszövetség, elő-előveszem.)

Visky Ferenc (a „Bilincseket és börtönt is” kötetből):

„Ponyvás kiskocsi áll a kapuk előtt. Beültetnek, közrefognak. Megadom magam, nem nekik – Neki, aki a föld királyainak fejedelme ... Egy udvarra fordulunk be. Ajtó nyílik, s immár egy egyenruhás, tagbaszakadt kezébe kerül elcsigázott lényem. Gyakorlott mozdulatokkal végigtapogat. Mindent elszed: cipőfűző, nadrágszíj, cipővas, mindez veszélyes lehet. Innen a halálba sem menekülhet senki. Kínzóinknak fogalmuk sincs: Jézus halála lett menhelyünk. S akadálytalanul vagyunk halálában s egyben feltámadásában. Kiszolgáltattottan, s mégis Jézusban elrejtetten...

(Szamosújváron:) Az ide bezáratott rabokat ez a felírás fogadta, Dante Poklára emlékeztetve: Akik itt beléptek, hagyjatok fel minden reménnyel! Beljebb, a börtönné alakított, Martinuzzi fráter György pálos szerzetes, nagyváradi püspök ... 1542-ben épült gyönyörű kastélyának főbejáratán olvashattuk a kőbe vésett antik felírást: DOMINUS AUDITOR ET PROTECTOR MEUS, QUEM TIMEBO? Ez pedig azt jelenti: az Úr az én segítségem és védelmezőm; kitől féljek?(Zsolt 27,1). Íme. Dávid király 3000 éves zsoltárának verse biztat. Égi jeledások...”

Szilágyi Sándor: Boldog rabságom:

„Valamennyi kihallgatásomon ócsárló beszédet hallok a vallás, a hit, a Szentírás ellen. – Kérem, ne beszéljen így a Bibliáról, annak minden szaván Isten Szentlelkének a bélyege van – tiltakozom a becsmérlés ellen. – Én nem látok semmiféle bélyeget! – Pedig ott van, akinek szeme van, látja. – Mutasson nekem egyet belőlük! – mondja kihallgatóm, és benyúl a szekrénybe, elővesz egy teljes Bibliát, és a kezembe adja.

Ujjong bennem a lélek: hála Istennek, ismét Biblia lehet a kezemben, és olvashatok belőle!.... Nem akarom bosszantani tisztemet, így megállok, és

szemem az Ezékiel 34,16-on akad meg, és fennhangon olvasom: „Az elveszettet megkeresem.” – Gúnyos nevetés a válasz: Kíváncsi vagyok, hogy keresi meg magát, elveszettet az Isten! – Kérem, engem már megtalált – jegyzem meg szavaira. – Hát akkor ki az az elveszett? – Maga – szegeztem neki ujjamat –, magát keresi most rajtam keresztül az Isten! – Tovább egy szót se hallok, csak látom, hogy nyomja a csengőt, mire bejönnek értem, és visznek vissza a cellámba...

(Az izolátorban:) Emberileg egyedül maradtam, de nem a hit világával mérve. A kánai menyegzőre gondolva eszembe jutott, hogy a letartóztatásom előtti időkből, ha bánatos emberrel találkoztam, gyakran így beszéltem: ha igazán hinnénk, állandóan lakodalmi örömben lenne részünk, hiszen Jézus maga mondta: „szomorkodhat-e a násznép, amíg velünk van a vőlegény?” Márpedig Ő megígérte, hogy: „...veletek vagyok minden napon.” A feltámadás, a mennybemenetel és a Szentlélek kitöltése után ez az esemény megtörténhet minden hívő életében, örömmel telhetnének tehát napjaink.

És megindult bennem a Lélek szava: „Te eddig csak a násznép tagjaként fogtad fel az életet... de te nem a násznép egyik tagja vagy csupán, hanem a Vőlegény menyasszonya is. Mellette pedig mi is ez a földi élet? Lakodalom a menyasszonyos háznál. Mikor ez véget ér, és elvisz a vőlegény az Atya hajlékába, akkor ott folytatódik a valódi menyegző. Annak aztán soha nem lesz vége.” Ahogy a kövön fekvé ezeket megértettem, szememből könnyek áradata indult meg. Hanyatt feküdve, alácsordult az arcomon, és végtelenül boldog voltam; lelkiállapotomat le se tudom írni. Ébresztő után, mikor az őrelment, odalopózott ajtómhöz Papp Anti testvérem, és szívszorongva kérde: – Hogy érzed magad Sanyikám? – Tudod hogy, Anti: mint boldog menyasszony forrón szeretett vőlegénye mellett a saját lakodalmán.”

100/a. Barth Károly levele Bereczky Alberthez 1951. szeptember

„... levelében miért hallgatta el, hogy takarékosági okokból feloszlatták a sárospataki és pápai Teológiákat, noha mindkettőt meglátogattam, a sárospatakinak „tisztelőbeli tanára” vagyok, és különösen Nagy Barna professzor jó barátom?

... azt hiszem, helyesen látok, ha úgy vélem, hogy Ön eljutott odáig, hogy a kommunizmus igenlését keresztyén üzenet részévé tegye, hitvallássá tegye? Másszóval, Ön úton van ahhoz, hogy belebonyolódjék abba az ideológiai-keresztyén gondolkodásba, amely – más előjellel ugyan – a Deutsche – Christen-ek gondolatmenete volt. ... annak eredménye félreértéketlen tévtanítás lett. Az a tévtanítás t.i., hogy a világtörténelem eseményeiben

Isten különös kinyilatkoztatásait kapjuk (akkor Hitler nagy tetteiben!) ezt a Különös Kinyilatkoztatást aztán párhuzamba állították és összevegyítették Istennek Krisztus Jézusban adott kinyilatkoztatásával ... Önök Magyarországon az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottságának döntéseit „a Szentírás mércéje alá akarják tenni, és mélyreható teológiai vizsgálat tárgyává tenni.” – Helyes! Tegyéek azt! De arra kérem, kedves Püspök Úr, a viláért el ne mulassza, hogy mindenekelőtt ugyanennek az eljárásnak vesse alá azt a sajtóságot történetfilozófiát, amely most Önöknél a kanonizálás stádiumába jutott ... Az Önnel szemben érzett felelősségemmel szemben volnék hűtelen, ha nem mondanám meg az Ön egyházpolitikájának teológiai alapföltételei körül valami nincs rendben.

*101. Részletek a „Testvéri Izenet”-ből
(az Egyetemes Konvent Elnökségi Tanácsának körlevele)*

„... feladatuk az őrállóknak, hogy az Igéből vett hatalommal éljenek, és olyan szabályozó rendelkezéseket adjanak, amelyek még a kétségeskedőket és az engedetlenkedni akarókat is visszaterelik a helyes útra.”

„A mi magyar református egyházunk az Úr Egyháza. Isten Igéje azt tanítja, hogy minden áldást az egyéni hívő számára az egyház, az eklézsia nyújt...”

„Isten az Ő nagy irgalmát abban is megmutatta, hogy a felszabadulás után egyházunknak megújulást és hitben való engedelmességet ajándékozott – ugyanakkor jórészt ennek következtében az ébredési csoportok önként adták fel különállásuk külső kereteit. Az evangéliumi egyesületek közgyűlési határozatokkal mondták ki feloszlásukat s volt tagjaik vállalták most már minden külső szervezet nélkül az engedelmes szolgálatot abban a református egyházban, amelyet mindig szerettek, és hívő reménységgel szolgálni igyekeztek. Ennek a feloszlásnak őszinteségéhez és hitből való engedelmességéhez hozzátartozik az is, hogy az egyesületek volt tagjai ezt a felosztást személy szerint is, szívükben is kimondják.

Nem maradhat meg hát semmiféle formában, felosztott egyesületek volt tagjainak külön összejövetele, vagy bármi-némű külön munkája ...”

102. Dr. Bartha Tibor püspök az úrvacsoráról

„A szerzetesi Igének, általában az Írás idevonatkozó közléseinek exegetikai vizsgálata, biblia-theológiai értelmezése megengedi-é, hogy a jegyek átváltozása helyett a Krisztus testébe való betagolódás, a Krisztus testévé válás... folyamatára irányítsuk figyelmünket? (Theol Sz. 1973/1.)

*103. Hozzászólás, Szathmári Sándor:
Krisztus feltámadásának hármasszámú hasznáról c. tanulmányához,
az 1975. márciusi lelkészértekezlet tanulmányi anyagához.*

A tanulmány abból a megállapításból indul ki, hogy a húsvét homiletikumának értelmezésében „a mi nemzedékünk a hangsúlyt a jelenre helyezte”. Ennek jogosultságát kezdi vizsgálni az első fejezetben, amint mondja, „az Újszövetség talaján.”

Sajnos, ez a talaj mindjárt az elején leszűkül négy igehelyre. Pedig a feltámadás üzenetének keresésénél legalább a négy Evangélium húsvéti történetét, az 1Thess 4–5. részeit és a Jelenések 20–22 részeit figyelembe kellett volna venni.

Még sajnosabb az a módszer, amivel a tanulmány ezt a négy textust kezeli. Az első, amiről azt mondja, hogy „figyelmet érdemel” a Jn 5,18–27. Erről az egységes perikópáról önkényesen le van vágva a 28–29. vers, amikben a koporsókból kihozó és ítéletben folytatódó feltámadásról szól az Úr. Ez pedig éppen úgy figyelmet érdemel, mint a 24–25. versek, amiknek a jelképes volta így világos: azt nevezi itt az Úr feltámadásnak, amit máshol újjászületésnek mond. – Ez a textus nem támasztja alá a tanulmánynak azt a megállapítását, hogy „a feltámadáshitnek a specifikumát János nem abban látja, hogy lesz, hanem, hogy van.” A második Ige a Ján. 6,34–58. Erről azt mondja, hogy „ebben a szakaszban ez a megállapítás hatszor tér vissza: „aki hisz, annak örök élete van.” Ez a megállapítás bizony csak kétszer van benne, de négyszer benne van ez: „feltámasztom azt az utolsó napon”. Erre a textusra sem lehet mondani, hogy a feltámadás hangsúlyát a jelenre helyezné. A harmadik helyen, a Jn 11,21–27.-ben három világosan megkülönböztethető dologról van szó: Lázár aznapi feltámasztásáról, az Úr Jézusban való hívéssel elkezdődő örök életről, és az utolsó napon várt feltámadásról. Csak a három dolog erőszakos egybeötvözéséből származik olyan eredmény, hogy az Úr itt „a régi hittel szemben, a jövőből a jelenbe helyezi a feltámadás tényét” ...

Ugyanezt Pál személyén, harcain keresztül (az 1Kor 15,29–32. versekkel kapcsolatban) így állítja be: „mert hisz a feltámadásban, a történelem formálásának emberfeletten nehéz feladatából kiveszi a részét.” – Mintha egyrészt Pál életéből és leveleiből bárhol is kivehető volna, hogy szándéka volt a történelem formálása, másrészt ő és társai valami földön elvégzendő munka érdekében megalkották volna a feltámadás hitét. Kereken kimondja: „Pál ... éppen a jelen alakításának szempontjából látja nélkülözhetetlennek a feltámadás hitét”. Magamról vallom, de Pálról is feltételezem, hogy nem

azért hitt a test feltámadásában, hogy valami társadalomformáló munkát jobban tudjon elvégezni – hanem, mert Isten ezt kijelentette.”

A Vatikán hittani kongregációjának Dominus Jesus kezdetű dokumentumából (2000. szept. 5.):

„Krisztus egyetlen egyházat alapított, és ez az egyetlen egyház, a katolikus egyházban, élén a Péter-utód pápával és a vele egységben lévő püspökkel áll fenn és létezik” – Más egyházak és egyházi közösségek csak annyiban tekinthetők egyházaknak, amilyen mértékben követik a katolikus egyház által meghatározott igazságokat (az apostoli folytonosság, a püspökség és az eucharistia helyes értelmezését).

SZEMERE MIKLÓS

A LUKAI PAP

*„És, ki ünnepére itten
Összegyűltünk, áldd meg Isten
Áldd meg a magyar királyt!
Ne nézd Uram, hogy ő német,
Ő ne nézd azt, kérünk téged!
Hisz Őt is Te alkotád!”*

HITTAN VAGY ERKÖLCSTAN?

Melyiket válasszam?

(Egy áldott missziói feladat minden reformátusnak, Jézushoz toborozni a gyermekeket)

Ezt a döntést, most minden április és május folyamán meg kell hozni a szülőknek, akik eddig erkölcsstant tanultak, azoknak is lehet a hittant választani. Akiknél nem egyértelmű a választás, hogy hittanra vagy inkább erkölcsstanra írassam a fiam/lányom, azokhoz szeretnénk felebaráti módon szólani, mint édesapák, nagyapák, tanárok.

Itt és most részesei vagyunk egy minősített időnek, amikor gyermekeink órarendbe iktatottan, fogékony korban megismerhetik Isten szeretetét, teremtő munkáját, és közösségre hívó akaratát, amelyek így szólnak:

„Engedjétek, és ne akadályozzátok, hogy hozzám jöjjenek a kisgyermekek, mert ilyeneké a mennyek országa.” (Máté 19,14)

„Mert úgy szerette Isten a világot, hogy az Ő egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (János 3,16) Ezek Jézus szavai.

Azok a szülők, akik a hittant választják, örök, változatlan értékeket kívánnak gyermekeiknek közvetíteni, ISTEN szeretetének kisugárzását, karácsony, nagypéntek, húsvét, pünkösd titkának megértését.

Míg az erkölcsstant választók, a korral változó és relativizált emberi értékeket mutathatják csak fel, amelyek ISTENT gyakran nélkülözik.

Az örök értékek és közös lelki kincseink mentén felépülő országban nagyobb lesz az egyetértés, az embertárs megbecsülése, a tolerancia, a szülő-tisztelet. A „ne ölj, ne paráználkodj, ne lopj” parancsolatok szívekbe írása átrendezheti kapcsolatainkat megrontó, önző egyéniségünket. Rácsodálkozik gyermekünk is, hogy vannak olyan örök értékű versek, énekek, festmények, amelyeket a Biblia ihletett és ezeken nem fog az idő.

Kedves szülők, a hittan melletti döntés nemcsak az iskolai életet, de a család mindennapjait is boldogabbá, színesebbé teszi.

Remélem, segítettünk a döntésében.

Gödöllő, 2014. 04. 23.

Tisztelettel:

Dr. Judák Endre, Füstí Molnár Gábor, Nemes Károly

REMÉNYIK SÁNDOR

Templom és iskola

*Ti nem akartok semmi rosszat,
Isten a tanútok reá.
De nincsen, aki köztetek
E szent harcot ne állaná.
Ehhez Isten mindannyitoknak
Vitathatatlan jogot ad:
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*

*Ti megbecsültök minden rendet,
Melyen a béke alapul.
De ne halljátok soha többé
Isten ígését magyarul?!
S gyermeketek az iskolában
Ne hallja szülője szavát?!
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*

*E templom s iskola között
Futkostam én is egykoron,
S hűtöttem a templom falán
Kigyulladt gyermek-homlokom.
Azóta hányszor éltem át ott
Lelkem zsenge tavasz-korát!
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*

*A koldusnak, a páriának,
A jöttmentnek is van joga
Istenéhez apái módján
És nyelvén fohászkodnia.
Csak nektek ajánlgatják templomul
Az útszélét s az égbolt sátorát?
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*

*Kicsi fehér templomotokba
Most minden erők tömörülnek.
Kicsi fehér templom-padokba
A holtak is mellétek ülnek.
A nagyapáink, nagyanyáink,
Szemükbe biztatás vagy vád:
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*